eugène sue

În anul 1969 BIBLIOTECA PENTRU TOȚI va trăi un moment festiv: va vedea lumina tiparului numărul 500 al colecției: *Istoria literaturii române în imagini* (o amplă cronologie a literaturii române, urmată de cca 500 de imagini: portrete, facsimile, locuri legate de viața scriitorilor etc.). Volumul, beneficiind de o prezentare grafică deosebită, va fi însoțit de un catalog complet al BIBLIOTECII PENTRU TOȚI.

În afara acestui volum festiv — care se adresează maselor largi de cititori — în colecția noastră vor apărea din literatura română: *Amintiri literare* de Mihail Sadoveanu, *Confesiuni* de Gala Galaction, două volume din opera lui Al. Philippide (I. *Visuri în vuietul vremii*, versuri; II. *Floarea din prăpastie*, nuvele), *Călătorii* de Mihai Ralea, *Basme* de Ioan Slavici, *Arca lui Noe*, roman, 2 vol. de Ionel Teodoreanu și altele.

Din literatura universală se vor tipări lucrări reprezentative, clasice și contemporane: o antologie a oratoriei grecești, *Panciatantra*, celebra culegere de fabule și povestiri indiene, *Poezia austriacă modernă*, antologie, *Robii*, roman, 2 vol., de W.S. Maugham, *Poeziile* lui Victor Hugo, cea mai amplă culegere apărută pînă acum în românește, *Confesiunile* lui J.J. Rousseau, volumele V și VI *(Guermantes)* din *În căutarea timpului pierdut* de Marcel Proust, romanele *Misterul Frontenac* și *Gènitrix* de Fr. Mauriac, *Lucien Leuwen*, 2 vol., de Stendhal, *Muntele magic*, 2 vol., de Thomas Mann, trilogia dramatică *Wallenstein*, de Schiller, romanul *Deșertul tătarilor* al scriitorului italian Dino Buzzatti, celebra epopee *Ierusalimul liberat*, 2 vol., de Torquatto Tasso, în tălmăcire integrală, *Don Quijote*, 3 vol., de Cervantes, romanele *Adio, arme!* de E. Hemingway, *Cărbunele rege* de Upton Sinclair, *Idele lui martie*, de Th. Wilder, volume de nuvele de F.M. Dostoievski *(Nopți albe)* și A.I. Kuprin.

În seria de «cultură generală» vor apărea două volume cuprinzînd pagini alese din *Etymologicum Magnum*, de B.P. Hasdeu, studii despre *Scriitori români* (în 3 vol.) de Tudor Vianu, *Risul* și alte scrieri de estetică ale filozofului francez Henry Bergson, celebra monografie despre *Balzac* de E.R. Curtius, *Figuri bizantine*, 2 vol. de Ch. Diehl și altele.

bpt biblioteca pentru toți
Vol. I–IV lei 20
editura pentru literatura

484

eugène sue

bpt biblioteca pentru toți

eugène sue
misterele parisului

★★★★

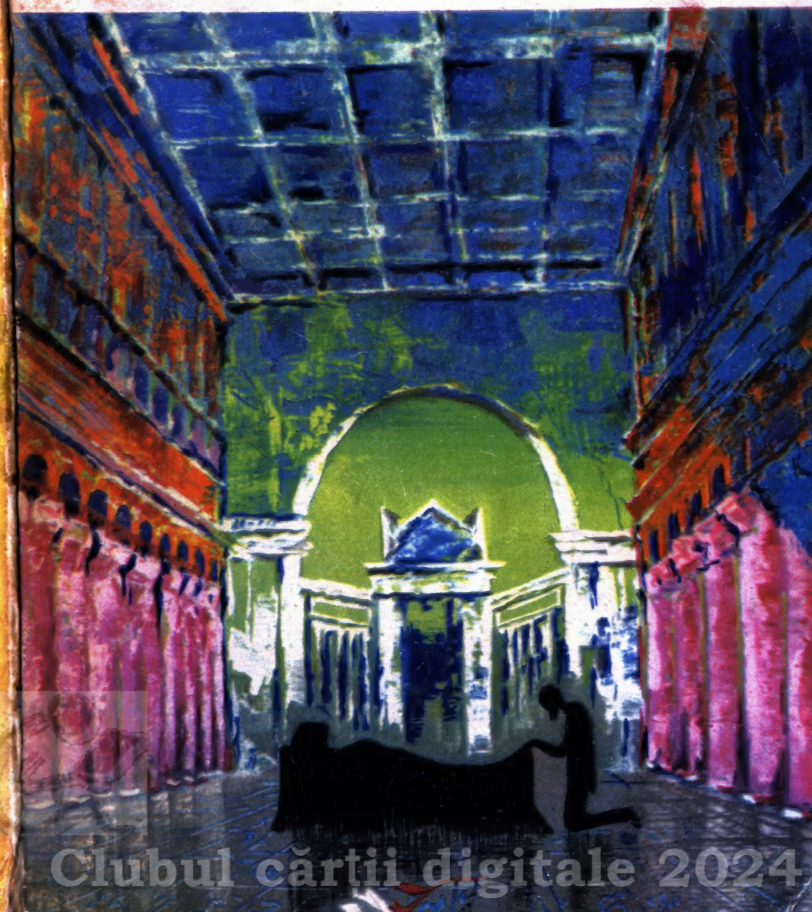

Clubul cărții digitale 2024

Ilustrația copertei: *Dumitru Ionescu*

eugène sue

misterele parisului

ROMAN

★ ★ ★ ★

EDIȚIE PRESCURTATĂ
TRADUCERE DE I. PELTZ

1968

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Partea a opta

ȘUGUBĂȚUL

Deținutul care se găsea lîngă Barbillon era un om de vreo patruzeci și cinci de ani, uscățiv, bolnăvicios, cu o fizionomie șireată, inteligentă, jovială și ironică. Avea o gură enormă, aproape știrbă, și cînd vorbea o strîmba de la dreapta la stînga, după obiceiul celor care se adresează unor gură-cască. Nasul îi era cîrn, capul mare, aproape complet chel; purta o vestă veche, cenușie, tricotată, pantaloni de o culare imprecisă, rupți, cîrpiți în mii de locuri, iar picioarele goale, înroșite de frig și înfășurate pe jumătate în obiele vechi, erau încălțate cu saboți.

Acest om pe nume Fortuné Gobert, poreclit Șugubățul, fost scamator-șarlatan, fost pușcăriaș eliberat după ce fusese osîndit pentru falsificare de monezi, se afla acum în prevenție, fiindcă revenise într-un loc de unde fusese izgonit: comisese noaptea un furt prin efracție și escaladare. Adus de puține zile în închisoarea „La Force", Șugubățul îndeplinea, spre desfătarea generală a camarazilor săi de pușcărie, rolul de povestitor.

Șugubățul excela în povestiri eroice în care ființele fără apărare, după mii de vicisitudini, reușesc să-i înfrîngă pe dușmanii lor. Șugubățul mai

avea darul ironiei caustice, ceea ce i-a atras porecla, replicile lui fiind adeseori usturătoare, deși glumețe.

Intrase chiar atunci în vorbitor.

De cealaltă parte a grilajului se afla o femeie de vreo treizeci și cinci de ani, cu fața palidă, blîndă și interesantă, îmbrăcată sărăcăcios dar îngrijit, care plîngea cu amărăciune și ținea batista la ochi.

Fortuné o privea cu un amestec de nerăbdare și de afecțiune.

— Lasă, Jeanne, îi spuse el, nu mai fi copilă, iată, sînt șaisprezece ani, de cînd nu ne-am mai văzut ; dacă ții mereu batista la ochi, nu e chip să ne recunoaștem nici acum.

— Dragul meu frate, bietul meu Fortuné... mă înăbuș... nu pot vorbi...

— Ești ciudată, zău ! Dar ce ai ?

Sora își reținu plînsul, își șterse ochii și privindu-l uluită, continuă :

— Ce am ? Cum ! Cînd te regăsesc tot în închisoarea unde ai mai stat cincisprezece ani !...

— E adevărat ; azi se împlinesc șase luni de cînd am ieșit din centrala de la Melun; fără să fi putut să te văd la Paris, fiindcă intrarea în capitală mi-era interzisă...

— Și iar închis ! Dar ce-ai mai făcut, Doamne ? De ce-ai plecat de la Beaugency, unde fuseseși trimis sub pază ?

— De ce ! Ar trebui să mă întrebi de ce m-am dus acolo.

— Ai dreptate.

— Mai întîi, draga mea Jeanne, pentru că zăbrelele astea sînt între noi doi, închipuiește-ți că te-am sărutat, că te-am îmbrățișat cum se cuvine cînd îți revezi sora după o veșnicie. Acum să stăm

de vorbă : un deținut de la Melun, poreclit Șchiopul cel gros, îmi spusese că la Beaugency se află un fost pușcăriaș dintre cunoștințele lui care angajează eliberați pentru o fabrică de ceruză. Știi tu ce înseamnă să fabrici ceruză ?

— Nu, dragă frate.

— E o meserie foarte frumoasă, cei care o practică, după o lună sau două, fac o intoxicație cu plumb, boala numită saturnină.

— Și de ce ți-ai ales o meserie atît de primejdioasă din care se moare, bietul meu Fortuné ?

— Ce voiai să fac ? Cînd am fost închis la Melun pentru afacerea aia cu banii falși, eram scamator. Cum la închisoare nu exista un atelier pentru meseria mea, și cum nu am mai multă putere decît un purice, am fost pus să fac jucării pentru copii. O dată cu terminarea pedepsei, iată-mă calificat meșter în lucratul trompetelor de zece centime bucata. Mi se dă să aleg ca loc de reședință, între trei sau patru tîrguri, la patruzeci de leghe de Paris ; ca singur mijloc de existență, aveam priceperea mea de a face jucării pentru copii... Dar dacă am admite că toți locuitorii tîrgului, de la bătrîni pînă la țînci, ar face taratata din trîmbițe, tot mi-ar fi fost greu s-o scot la capăt, doar nu aș fi putut obliga un tîrg întreg să cînte din trîmbiță de dimineața pînă seara. Aș fi fost socotit drept un aiurit.

— Doamne, tot de glume te ții !

— E mai bine decît să plîngi. Pînă la urmă, văzînd că la patruzeci de leghe de Paris meseria mea de scamator nu-mi poate procura mai multe venituri decît cele obținute din confecționarea de trîmbițe, am cerut să am domiciliu forțat la Beaugency, dorind să mă angajez la ceruzieri. E o plăcintă care-ți dă indigestie cu colici foarte violente ;

Clubul cărții digitale 2

dar pînă crăpi, mai trăiești, te alegi cu cîștigul ăsta și preferam această meserie aceleia de hoț; ca să fur nu sînt nici atît de curajos, nici destul de puternic, și numai din întîmplare am săvîrșit fapta de care vreau să-ți vorbesc.

— Chiar dacă ai fi fost curajos și puternic, încă nu ți-ar fi trecut prin cap să furi.

— Ah ! crezi tu asta ?

— Da, în fond tu nu ești rău, căci în afacerea aia nenorocită de falsificare de monezi ai fost băgat contra voinței tale, aproape silit, o știi bine.

— Da, fata mea, dar vezi tu, cincisprezece ani de pușcărie îl afumă pe om cum e afumată pipa pe care o vezi, chiar dacă ar fi intrat în celulă alb ca o lulea de spumă de mare. Ieșind dar de la Melun, mă simțeam prea fricos ca să mă apuc de furat.

— Și ai avut curajul să te apuci de o meserie atît de primejdioasă ! Ascultă, Fortuné, îți spun că te prefaci a fi mai rău decît ești.

— Stai nițel, așa slăbănog, îmi intrase în cap — să mă ia dracul dacă știu de ce — că voi da cu tifla colicilor de plumb, că boala n-ar avea prea mult să roadă din mine și că o să se ducă aiurea ; în sfîrșit, că o să ajung și eu unul din veteranii ceruzieri. Cînd m-au eliberat, am început să toc banii primiți la ieșirea din închisoare, la care bine-înțeles că s-au adăugat și cei cîștigați cu istorisirile mele seara în celula comună.

— Cum le povesteai odinioară, frate ! Ți-aduci aminte ce haz făcea biata mamă ?

— Vezi bine ! Ce femeie bună ! Ea n-a bănuit pînă a murit că mă aflam la Melun.

— Niciodată : pînă în ultima clipă a crezut că plecaseși în colonii.

— Ce vrei, fata mea, prostiile pe care le fac sînt din vina tatii care mă pregătise să fiu paiaţă, ca să-l pot ajuta în scamatoriile lui cu paharele, să mănînc cîlţi şi să scot flăcări pe gură, ceea ce a făcut ca să n-am timp să mă împrietenesc cu copiii pairilor Franţei, ci cu golanii de mahala. Dar ca să revin la Beaugency... O dată ieşit de la Melun, îmi toc bănuţii şi pe bună dreptate. După cincisprezece ani de colivie, trebuie să mai iei puţin aer şi să-ţi înveseleşti existenţa, cu atît mai mult cu cît, fără să fiu prea lacom, saturnina îmi putea da o ultimă indigestie... Şi te întreb, atunci la ce mi-ar mai fi folosit banii strînşi la închisoare ? În sfîrşit, sosesc la Beaugency aproape fără o leţcaie ; întreb de Părosul, prietenul Şchiopului cel gros, şeful fabricii. Salutare ! nu mai era fabrică de ceruză, muriseră unsprezece oameni în anul acela şi vechiul puşcăriaş închiriase prăvălia. Iată-mă dar în mijlocul acelui tîrg, neavînd altă meserie decît meşteşugul de a face trîmbiţe de lemn şi, drept scrisori de recomandare, fişa mea de liberat din închisoare. Caut de lucru după puterile mele şi, deoarece nu eram în formă, înţelegi cum am fost primit : mi se spunea hoţ într-o parte, golan în alta, puşcăriaş eţetera ! De îndată ce apăream undeva, lumea îşi păzea buzunarele ; asta însă nu mă împiedeca să crăp de foame într-o asemenea văgăună, din care nu aveam voie să plec decît după cinci ani. Văzînd aşa, trec peste oprelişti ca să vin la Paris să-mi valorific talentele. Cum nu aveam la îndemînă o caleaşcă cu patru cai, am luat-o pe jos hoinărind şi cerşind în tot lungul drumului, ferindu-mă de jandarmi ca un cîine de loviturile de ciomag ; am avut noroc şi am ajuns fără vreo poticneală pînă la Auteuil. Eram exte-

nuat, aveam o foame de lup, eram îmbrăcat cum mă vezi, nu în haine tocmai luxoase.

Şugubăţul aruncă o privire de mucalit zdrenţelor de pe el.

— N-aveam nici un ban, puteam fi arestat ca vagabond, dar mi s-a prezentat o ocazie, m-a împins dracu şi, cu toate că sînt fricos...

— Destul, frate, destul, îl întrerupse soră-sa temîndu-se ca gardianul, în clipa aceea aflat destul de departe de ei, să nu audă totuşi această primejdioasă mărturisire.

— Ţi-e frică să nu ne audă cineva ? adăugă el ; fii pe pace, nu mă feresc, am fost prins asupra faptului, nu era chip să neg, am mărturisit totul, ştiu ce mă aşteaptă, m-am învîrtit.

— Doamne ! Doamne ! reluă biata femeie plîngînd, cu ce sînge rece vorbeşti de asta !

— Şi dacă aş vorbi cu sînge fierbinte, ce-aş cîştiga ? Haide, fii înţelegătoare, Jeanne, oare eu trebuie să te consolez ?

Jeanne îşi şterse lacrimile şi suspină.

— Ca să revin la întîmplarea mea, continuă Fortuné; ajunsesem foarte aproape de Auteuil, pe înserate, nu mai puteam, voiam să nu intru în Paris decît noaptea ; m-am aşezat în dosul unui gard de mărăcini, să mă odihnesc şi să mă gîndesc la planul meu strategic. Stînd aşa, am adormit ; un zgomot de voci m-a trezit, era întuneric beznă ; trag cu urechea, aud vorbind un bărbat şi o femeie dincolo de gardul meu de mărăcini. Omul spunea femeii : „Cine crezi tu că o să vină să ne fure ? N-am lăsat noi de atîtea ori casa singură ?“ „Da, răspunse femeia, dar atunci nu aveam o sută de franci în scrin.“ „Cine ştie asta, proasto ?“ zise soţul. „Ai dreptate“, răspunse femeia, şi şi-au luat valea. Drace, ocazia mi s-a părut prea nimerită ca

s-o scap, nu era nici un pericol. Aștept să se depărteze perechea, ies de după gard și, cam la douăzeci de pași de acolo, văd o căsuță de țară care trebuia să fie casa cu cei o sută de franci, nu era decît cocioaba aia pe șosea ; Auteuil era la cinci sute de pași de acolo. Mi-am zis : „Curaj, băiete, nu e nimeni, e noapte, nu e nici un cîine de pază (știi că mi-e frică totdeauna de cîini), treaba e ca și făcută." Din fericire, nu aveau cîine. Ca să fiu mai sigur, bat la ușă, nimic... Asta îmi dă curaj. Obloanele de la parter erau închise, bag bățul meu în două din ele, le deschid, intru pe fereastră într-o odaie, rămăsese puțin jăratic în vatră, asta lumina puțin, văd un scrin a cărui cheie fusese scoasă, iau cleștele, desfac sertarele și, sub o grămadă de rufe, dau de comoara învelită într-un ciorap vechi de lînă ; nu iau nimic altceva, sar pe fereastră și cad... ghici unde ? Asta se cheamă noroc !

— Lunganule ! Vorbește odată !

— Pe spinarea pîndarului care se înapoia în sat.

— Ce nenorocire !...

— Apăruse luna, mă vede ieșind pe fereastră, mă înhață. Era un vlăjgan care ar fi putut să înghită zece ca mine... Prea fricos ca să mă opun, mă resemnez. Mai țineam ciorapul cu bani în mînă, îi aude zornăind, pune totul în cartușieră și mă silește să-l urmez la Auteuil. Ajungem la primar cu o ceată de băieți și jandarmi după noi ; așteptăm proprietarii, și la înapoierea lor, își depun declarația... Nu era chip să neg, mărturisesc tot, iscălesc procesul-verbal, mi se pun cătușe și hai la drum...

— Și iată-te iar la închisoare... Oare poate pentru multă vreme ?

— Ascultă, Jeanne, nu vreau să te păcălesc, fata mea, mai bine să ți-o spun numaidecît...

— Ce mai e, Doamne !...

— Haide, curaj !...

— Dar vorbește o dată !

— Ei bine, nu mai e vorbă de închisoare...

— Cum așa ?

— Învinuit de recidivă, de efracție și de escaladare noaptea într-o casă locuită... avocatul mi-a spus-o : „Bine te-ai mai aranjat..." O să capăt cincisprezece sau douăzeci de ani de ocnă și pe deasupra o să fiu expus în public.

— La galere ! Tu, atît de slab, vei muri acolo ! strigă nenorocita femeie izbucnind în hohote de plîns.

— Și dacă m-aș fi angajat la ceruzieri ?

— Dar munca la galere, Doamne ! munca la galere !

— E o închisoare în aer liber, cu o haină roșie în loc de una cafenie și apoi totdeauna am fost curios să văd marea... ce nătăfleață de parizian mai sînt... ai ?

— Douăzeci de ani la galere, Doamne ! Doamne ! repeta biata soră a Șugubățului.

— Dar liniștește-te o dată, Jeanne, o să mi se dea o pedeapsă după puterile mele, sînt prea slab ca să fiu pus la muncă silnică... Dacă nu o să fie acolo o fabrică de trîmbițe și săbii de lemn ca la Melun, o să mi se dea o muncă mai ușoară, voi fi poate folosit la infirmerie ; sînt docil, bun, le voi spune povești cum fac și aici, mă voi face iubit de șefii mei și respectat de camarazi și o să-ți trimit nuci de cocos scobite și cutii de paie pentru nepoții și nepoatele mele. Am intrat în horă, trebuie să joc.

— Dacă mi-ai fi scris că vrei să vii la Paris, aș fi încercat să te ascund și să te adăpostesc pînă găseai de lucru.

— Desigur că mă gîndeam să vin la tine, dar nu cu mîinile goale, fiindcă, după cum te văd îmbrăcată, nici tu nu stai pe roze. Dar copiii și soțul tău ?

— Nu-mi vorbi de soț !

— Tot beți ? Ce păcat ! E totuși un meseriaș bun.

— Mi-a făcut destule necazuri, crede-mă... Aveam și așa griji pînă peste cap, acum o am și pe-a ta...

— Cum ? Bărbatul tău...

— M-a părăsit acum trei ani, după ce mi-a vîndut toată mobila din casă, lăsîndu-mă cu copiii de gît și cu un mindir de paie pe care să dormim.

— Asta nu mi-ai spus-o !

— La ce bun ?... Te-ar fi mîhnit.

— Sărmana Jeanne ! Și cum te-ai descurcat singură, cu trei copii ?

— Mi-a fost tare greu ; lucram cu bucata, la ciucuri, atît cît puteam ; vecinele mă mai ajutau și ele, vedeau de copii cînd eram plecată, și apoi eu n-am prea avut noroc decît o singură dată în viață, dar din cauza bărbatului...

— Cum așa ?

— Ceaprazarul la care lucram a povestit necazurile mele unei cliente : că mă lăsase bărbatul fără nimic, după ce vînduse toate lucrurile și că eu totuși munceam din răsputeri ca să-mi cresc copiii. Într-o zi, venind acasă, ce crezi că găsesc ? Gospodăria refăcută, un pat bun, mobilă, rufărie : era un dar al clientei patronului meu.

— Ce inimă bună !... Biata mea soră !... Dar de ce dracu nu mi-ai scris ca să-mi spui cît ești de

Clubul cărții digitale 2

strîmtorată ? În loc să cheltuiesc banii agonisiți în închisoare, ți i-aș fi trimis ție !

— Eu, liberă, să iau de la tine care erai închis ?...

— Tocmai de aia ; eram hrănit, încălzit, adăpostit pe cheltuiala statului ; ceea ce cîștigam era pe deasupra. Știindu-l pe cumnatul meu meșteșugar iscusit, pe tine bună lucrătoare și gospodină, eram liniștit așa că mi-am tocat banii cu ochii închiși și fără socoteală.

— Soțul meu e meseriaș bun, e adevărat, dar s-a scrîntit la cap. Mulțumită acestui ajutor neașteptat, am prins curaj, fata cea mai mare a început să cîștige cîte puțin, eram fericiți, afară de supărarea de a te ști la Melun. Lucrul mergea, copiii erau curat îmbrăcați, nu duceam lipsă aproape de nimic ; asta mă făcea atît de bucuroasă, atît de bucuroasă... Pe scurt, reușisem aproape să pun deoparte treizeci și cinci de franci, cînd deodată se întoarce bărbatul meu. Nu-l văzusem de un an de zile. Găsindu-mă gospodărită iar, înțolită, nici una nici două, îmi ia banii, se instalează în casă, nu mai lucrează, se îmbată în toate zilele și mă bate cînd mă plîng.

— Golanul !

— Dar asta nu-i totul. Băgase într-o odăiță din locuința noastră o femeie stricată cu care trăia ; trebuia să sufăr acum și din pricina asta. Începu iar să vîndă una cîte una mobilele. Prevăzînd ce o să mi se întîmple, m-am dus la un avocat care locuia în vecinătate, să-l întreb ce e de făcut ca să nu rămîn din nou pe drumuri, eu și copiii mei.

— Trebuia să-l dai afară din casă.

— Da, dar n-aveam dreptul. Avocatul mi-a spus că soțul meu putea să dispună de tot ce avem, fiind șeful familiei, și să stea în casă fără

să lucreze ; că era o nenorocire, dar că trebuia să mă supun ; doar faptul că ţiitoarea lui locuia sub acelaşi acoperămînt cu noi îmi dădea dreptul să cer separare de corp şi de bunuri, cum spune legea... Cu atît mai mult cu cît aveam martori că bărbatul meu mă bătea ; că-l puteam da în judecată, dar că m-ar costa cel puţin patru sau cinci sute de franci ca să obţin separaţia. Judecă şi tu, ăsta este aproape cîştigul meu pe un an ! Unde să găsesc cu împrumut o asemenea sumă ? Şi dacă te împrumuţi, trebuie să dai şi înapoi... Şi cinci sute de franci, dintr-o dată, e o avere.

— Există totuşi un mijloc foarte simplu să strîngi cinci sute de franci, răspunse Fortuné cu amărăciune : să ţii post timp de un an... Să trăieşti cu aer şi totuşi să munceşti. E de mirare că avocatul nu ţi-a dat sfatul ăsta.

— Nu te lăsa de glume !

Rigolette, singură şi îngîndurată, neavînd cu cine sta de vorbă, nu pierduse nici un cuvînt din spusele bietei femei pe care o privea cu multă simpatie. Îşi făgădui să-i povestească lui Rudolf de îndată ce-l va revedea despre nenorocirea acesteia, fiind sigură că el o va ajuta.

CONTRASTE

Rigolette, foarte impresionată de soarta tristă a surorii lui Fortuné, n-o pierdea din ochi şi voia să se apropie de ea, cînd, din nefericire, un bărbat intră în vorbitor şi întrebă de un deţinut, pe care cineva se dusese să-l cheme ; noul venit se aşeză pe bancă între Jeanne şi Rigolette. Aceasta, ză-

rindu-l, nu-şi putu reţine un gest de surprindere, aproape de teamă...

Recunoscuse în el pe unul din cei doi portăreı care veniseră să-l aresteze pe Morel, executînd astfel sentinţa obţinută de către Jacques Ferrand contra şlefuitorului de pietre preţioase.

Această împrejurare, amintindu-i Rigolettei de neînduplecatul prigonitor al lui Germain, îi mări tristeţea de care uitase o clipă, luînd parte la dureroasele spovedanii ale Jeannei. Depărtîndu-se pe cît putea de acel om, fata se rezemă de zid şi se lăsă din nou pradă gîndurilor ei apăsătoare.

— Ştii, Jeanne, reluă Şugubăţul al cărui chip jovial şi ironic se întunecase dintr-o dată, nu sînt nici puternic, nici curajos, dar dacă m-aş fi aflat acolo în timpul cînd bărbatul tău îţi făcea mizerii, m-aş fi răfuit cu cu el... Dar fie că şi tu eşti prea îngăduitoare...

— Ce-ai fi vrut să fac ?... Eram nevoită să rabd ceea ce nu puteam împiedica... Cît timp găsea cîte ceva în casă, bărbatul meu vindea, pînă şi rochia de duminică a fetiţei mele, ca să meargă la cîrciumă cu ţiitoarea lui.

— Dar de ce îi dădeai lui banii munciţi de tine ?... De ce nu-i ascundeai ?

— Îi ascundeam, dar atîta mă bătea, încît eram nevoită să-i dau... Şi cedam, nu atît din cauza loviturilor, cît de spaima de a nu mă schilodi. Căci îmi ziceam : Dacă pînă la urmă îmi rupe o mînă atunci ce m-aş face ?... cine i-ar îngriji şi i-ar hrăni pe copiii mei ?... Căci dacă aş fi nevoită să mă internez în vreun spital, ei ar muri de foame... Aşa că înţelegi, dragă Fortuné, decît să fiu bătută, schilodită, preferam să-i dau banii.

— Biata femeie !... Vorbeşte lumea de martiri ; tu ai fost cu adevărat o martiră !

— Și totuși n-am făcut nimănui vreun rău, nu voiam decît să muncesc, să îngrijesc de bărbat și de copii. Dar ce vrei, sînt pe lume fericiți și nefericiți, așa cum există buni și răi.

— Da, și e surprinzător că cei buni sînt și ei cîteodată fericiți !... Dar, măcar acum, ai scăpat de golanul tău de bărbat ?

— Așa sper, fiindcă n-a plecat decît după ce a vîndut și scîndurile din pat precum și leagănul celor doi copii mai mici... Dar cînd mă gîndesc că avea intenții și mai rele...

— Ce anume ?

— De fapt vinovată era mai mult stricata aia de femeie care-l împingea. Într-o zi îmi spune : „Cînd într-o casă se află o fată drăguță ca a noastră, în vîrstă de cincisprezece ani, trebuie să fim niște proști ca să nu profităm de frumusețea ei".

— Ah, da ! acum înțeleg... După ce a vîndut boarfele, voia să vîndă și trupurile !...

— Cînd a spus asta, vezi tu, Fortuné, mi s-a urcat tot sîngele la cap și, ca să fim drepți, l-am făcut prin mustrările mele să roșească de rușine ; dar cum stricata aia s-a amestecat, susținînd că un tată poate să facă ce vrea din fata lui, am ocărît-o atît de rău încît bărbatu-meu m-a luat la bătaie ; după scena asta, nu i-am mai revăzut.

— Vezi tu, Jeanne, cunosc oameni osîndiți la zeci de ani de temniță fără ca ei să fi săvîrșit atîtea rele ca soțul tău... Cel puțin nu-i jefuiau decît pe străini... Dar el e un ticălos fără pereche !...

— Nu-i om rău, vezi tu ! Însă prietenii lui de circiumă, ei l-au stricat...

— Da, n-ar face rău unui copil, dar unui om mare, asta-i altceva...

— Ce vrei ! Trebuie să luăm viața așa cum ne-a dat-o Dumnezeu.

— Ce faci ? Te duci ? Frate dragă, mai stai cîteva clipe, te rog.

— Nu, nu, te așteaptă copiii. Ah ! sper că nu le vei spune că unchiul lor e aici în pensiune ?

— Ei te cred în colonii, ca odinioară mama.

— Perfect, acum du-te, hai, grăbește-te !

— Adio, Fortuné, zise biata femeie cu lacrimi în ochi, văzîndu-și fratele intrînd în interiorul închisorii.

Rigolette, de cînd portărelul se așezase lîngă dînsa, nu putuse auzi convorbirea dintre Fortuné și Jeanne ; dar n-o slăbise din ochi, gîndindu-se cum ar face să afle adresa acestei biete femei, ca să poată, după cum fusese prima ei intenție, să o recomande lui Rudolf.

Cînd Jeanne se ridică de pe bancă pentru a părăsi vorbitorul, Rigolette se apropie de dînsa și-i spuse cu timiditate :

— Doamnă, adineauri am auzit, fără să vreau, că lucrați ciucuri și pasmanterie.

— Da, domnișoară, răspunse Jeanne puțin surprinsă, dar cu amabilitate, fiind fermecată de grația și drăgălășenia Rigolettei.

— Sînt croitoreasă, reluă lucrătoarea, acum că ciucurii și pasmanteriile sînt la modă, am cîteodată cliente care cer asemenea garnituri ; m-am gîndit că poate ar fi mai convenabil să mă adresez dumneavoastră, care lucrați acasă, decît unui negustor și, în același timp, v-aș putea plăti mai bine decît vă plătește patronul.

— E adevărat, domnișoară, dacă aș cumpăra eu mătasea, aș realiza un mic cîștig... ești tare bună că te-ai gîndit la mine... Nu-mi vine să cred...

— Iată, doamnă, vă voi vorbi deschis : aştept persoana pe care doresc să o văd ; neavînd cu cine sta de vorbă, adineauri, înainte ca domnul acela să se fi aşezat între noi două, fără să vreau, vă asigur, v-am auzit vorbind cu fratele dumneavoastră, de necazurile şi copiii dumneavoastră şi mi-am zis : „Noi, oamenii săraci, trebuie să ne ajutăm unii pe alţii". Mi-a venit ideea că v-aş putea fi de folos de vreme ce lucraţi ciucuri. Dacă într-adevăr ceea ce vă propun vă convine, iată adresa mea, daţi-mi-o pe a dumneavoastră, aşa că dacă voi căpăta o comandă, să ştiu unde să vă găsesc.

Şi Rigolette dădu adresa ei surorii lui Fortuné.

Aceasta, foarte mişcată de purtarea lucrătoarei îi spuse cu căldură :

— Chipul dumitale nu m-a înşelat, domnişoară, şi apoi, să nu crezi că o spun din trufie, dar ai o mare asemănare cu fiica mea cea mare, aşa că, intrînd, te-am privit de mai multe ori. Îţi mulţumesc mult ; dacă-mi vei da de lucru, vei fi mulţumită, sînt conştiincioasă... Mă numesc Jeanne Duport... stau în *rue de la* Barillerie nr. 1.

— Numărul 1, nu e greu de ţinut minte. Mulţumesc, doamnă.

— Eu trebuie să-ţi mulţumesc, scumpă domnişoară, e atît de frumos din partea dumitale că te-ai gîndit la mine ! Încă o dată, nu-mi vine să cred.

— Dar e foarte simplu, doamnă Duport, spuse Rigolette cu un surîs fermecător. Dacă semăn cu fiica dumneavoastră Catherine, ideea mea nu trebuie să vă mire.

— Cît eşti de drăguţă, scumpă domnişoară ! Iată, mulţumită dumitale plec mai puţin abătută,

Clubul cărţii digitale

și poate că ne vom mai întîlni aici cîteodată, deoarece vii ca și mine să vezi un deținut.

— Da, doamnă... suspină Rigolette.

— Atunci, la revedere... Așa nădăjduiesc cel puțin, domnișoară Rigolette, adăugă Jeanne Duport după ce aruncase o privire pe hîrtia pe care se afla adresa lucrătoarei.

— La revedere, doamnă Duport.

„Cel puțin, își zise Rigolette, luînd din nou loc pe bancă, cunosc adresa acestei biete femei și sînt sigură că domnul Rudolf se va ocupa de ea cînd va afla cît e de nenorocită, căci îmi spunea adeseori : «Dacă cunoști pe cineva care e foarte nenorocit și vrei să-l ajuți, adresează-te mie.»"

PRIM-PORTĂRELUL BOULARD

Deținutul care intră în vorbitor în clipa în care Fortuné ieșea de-acolo, era un bărbat de vreo treizeci de ani, cu părul de un blond roșcat, cu fața jovială și plină ; statura-i mijlocie îi scotea și mai mult în relief pîntecele enorm. Acest deținut, atît de rumen și de obez, era înfășurat într-o redingotă lungă și călduroasă de postav moale, cenușiu, la fel cu pantalonii ; un fel de șapcă-tichie de catifea roșie, zisă à la Périnet-le-Clerc, completa costumul personajului, încălțat cu niște frumoși papuci îmblăniți. Cu toate că moda brelocurilor trecuse, de lanțul de aur al ceasornicului său atîrna un șir de bibelouri mici împodobite cu pietre scumpe ; mai multe inele cu pietre destul de frumoase străluceau pe degetele groase și roșii ale prim-portărelului Boulard, funcționar acuzat de abuz de încredere.

Interlocutorul lui era, am mai spus-o, Pierre Bourdin, unul dintre agenții care fuseseră însărcinați cu arestarea lui Morel, șlefuitorul de pietre prețioase. Acest ajutor de portărel era de obicei folosit de Boulard, portărelul lui Petit-Jean, omul de paie al lui Jacques Ferrand.

Bourdin, mai mic, dar tot atît de rotofei ca și Boulard, se străduia să semene cu șeful său, a cărui măreție o admira. Îi plăceau și lui bijuteriile, purta în ziua aceea un minunat ac de cravată cu topaz și un lănțișor de aur șerpuia apărînd și dispărînd între cheutorile vestei sale.

— Bună ziua, credinciosul meu Bourdin, eram sigur că n-o să lipsești de la apel, spuse pe un ton vesel Boulard. Avea o voce pițigăiată, în contrast izbitor cu trupul său masiv și cu fața lui rotundă și rumenă.

— Să lipsesc de la apel ? răspunse ajutorul. Sînt incapabil de o asemenea putere, generale.

Așa i se adresă Bourdin, printr-o glumă familiară și totodată respectuoasă portărelului în subordinele căruia lucrase.

— Văd cu plăcere că prietenia rămîne credincioasă și în ceasurile de grea cumpănă, replică Boulard, cu o veselie cordială ; începusem totuși să mă neliniștesc, iată că au trecut vreo cîteva zile de cînd îți scrisesem, și Bourdin ia-l de unde nu-i...

— Închipuiește-ți, generale, că e vorba de o întreagă poveste. Îți amintești de acel frumos viconte din strada Chaillot ?

— Saint-Remy ?

— Tocmai ! Ți-amintești cum și-a rîs de noi, cînd am vrut să-l arestăm ?

— Era un nerușinat...

— Cui o spui ! Malicorne și cu mine eram ca năuciți, dacă e cu putință așa ceva !

— Nu e cu putință, dragă Bourdin.

— Din fericire, generale, dar iată faptele : frumosul viconte a avansat în grad.

— A ajuns conte ?

— Nu, din escroc s-a făcut hoț.

— Haida de !

— Sîntem pe urmele lui pentru niște diamante pe care le-a șterpelit. Saint-Remy, urmărit pentru furt... După ce-l făcuse pe naivul de tată-său să creadă că a vrut să-și zboare creierii, un agent de poliție dintre prietenii mei, știind că îl urmăream de mult, m-a întrebat dacă nu i-aș putea da informații, să-l pun, adică, pe urma acestui coconaș. Tocmai aflasem, cînd era să-l arestăm, că se cuibărise la o fermă de la Arnouville, la cinci leghe de Paris... Dar cînd am ajuns acolo, păsărica își luase zborul !

— De altfel, a doua zi plătise polița, mulțumită dărniciei unei anumite cucoane mari, după cum se spune.

— Da, generale... dar totuna mi-era, cunoșteam cuibul, se mai ascunsese și altădată acolo... Putea să se ascundă și a doua oară, ceea ce am spus și amicului meu, agentul de poliție. Acesta mi-a propus să-i dau o mînă de ajutor, ca amator, și să-l conduc la fermă. Cum n-aveam nici o treabă, am primit.

— Ei bine ! Vicontele ?

— De negăsit ! După ce ne-am învîrtit în jurul fermei, și după ce-am intrat înăuntru, ne-am înapoiat cu buzele umflate... Așa că de aia n-am putut să fiu mai devreme la ordinele dumitale, generale.

— Eram sigur că ai avut vreo încurcătură, dragul meu.

— Dar, fără indiscreție, cum dracu de-ai ajuns aici ?

— Niște canalii, dragul meu... un grup de canalii, care pentru un fleac de șaizeci de mii de franci, plîngîndu-se că i-am jefuit, m-au reclamat pentru abuz de încredere, și mă silesc să-mi părăsesc slujba...

— Adevărat, generale ? Ah ! iată o nenorocire ! cum adică, nu vom mai lucra împreună ?

— Sînt în retragere, bravul meu Bourdin... Așa că iată-mă stînd cu mîinile în sîn.

— Dar cine sînt oare îndîrjiții ăia ?

— Închipuiește-ți că cel mai pornit contra mea e un tîlhar eliberat care-mi dăduse să încasez o poliță de șapte sute de franci mari și lați, și care trebuia protestată. Am făcut acțiunea de urmărire, am fost plătit, am încasat banii și, deoarece în urma unor operații care nu mi-au reușit, i-am mîncat, toată hoarda asta de canalii atîta a trăncănit, încît s-a lansat un mandat de arestare contra mea, așa că uite-mă aici, nici mai mult nici mai puțin aidoma oricărui răufăcător...

— Dar asta e foarte plictisitor, generale, tocmai dumneata !

— Doamne, ai dreptate, dar ce e mai ciudat e că individul eliberat mi-a scris acum cîteva zile că acești bani, fiind singura lui rezervă pentru zile negre, și cum asemenea zile negre au sosit (nu știu ce înțelege el prin asta), rămîn răspunzător de crimele ce le-ar putea comite ca să iasă din mizerie.

— E încîntător, pe cinstea mea !

— Nu-i așa ? nimic mai comod... Caraghiosul e în stare să invoce situația asta ca să se dezvinovă-

țească... Noroc că legea nu recunoaște asemenea complicități.

— La urma urmei nu ești acuzat decît de abuz de încredere, nu-i așa, generale ?

— Desigur ! Dar nu cumva mă socotești hoț, maestre Bourdin ?

— Ah ! vai de mine, generale ! Voiam să spun că nu e nimic grav în toată afacerea asta, și că nu trebuie să te sinchisești.

— Îți par eu disperat, dragul meu ?

— Deloc, niciodată nu ai arătat mai bine. De fapt, dacă vei fi condamnat, o să iei două, trei luni de închisoare și douăzeci și cinci de franci amendă. Cunosc eu codul penal.

— Și aceste două sau trei luni de închisoare... voi obține, sînt sigur, să le execut în condiții bune, într-un sanatoriu. Am un deputat care mă sprijină.

— Oh ! atunci afacerea e sigură.

— Iată, Bourdin, nu mă pot opri să nu rîd ; proștii care m-au băgat aici, n-o să-mi poată face nimic, n-o să vadă o centimă din banii lor. Mă silesc să-mi vînd slujba, mi-e egal, pot susține că o datoresc predecesorului meu, cum spui. Vezi dar că tot gogomanii ăștia vor fi de rîsul tuturor.

— Cam asta e și impresia mea, generale ; cu atît mai rău pentru ei.

— Ei bine, dragul meu, să revenim la motivul care m-a determinat să te rog să vii : e vorba de o însărcinare delicată, e o femeie la mijloc, adăugă cu înfumurare Boulard.

— Ah ! generale, craiule, aici te recunosc ! Despre ce e vorba ? Bizuie-te pe mine.

— Mă interesez îndeosebi de o tînără actriță de la Folies-Dramatiques ; îi achit chiria și în schimb și ea se achită față de mine, cel puțin așa

cred, fiindcă, dragul meu, știi doar că adeseori absenții sînt păgubiți. Or, aș ține cu atît mai mult să știu dacă sînt păcălit, întrucît Alexandrine (o cheamă Alexandrine) mi-a cerut niște bani. N-am fost niciodată zgîrcit cu femeile, dar ascultă-mă, nu-mi place să fiu tras pe sfoară. Așa că, înainte de a o face pe darnicul cu această scumpă prietenă, aș vrea să știu dacă prin fidelitatea ei merită să mă ocup de ea. Știu că nu e nimic mai demodat ca fidelitatea, dar aici e vorba de o slăbiciune a mea. Îmi vei face deci un serviciu de prieten, scumpul meu coleg, dacă o vei putea supraveghea timp de cîteva zile și mă vei pune în situația de a ști cum stau, fie făcînd-o pe portăreasa Alexandrinei să trăncănească, fie...

— Destul, generale, răspunse Bourdin întrerupîndu-și șeful, ceea ce-mi ceri nu e mai greu decît de a supraveghea, iscodi și descoperi un debitor. Las' pe mine, voi ști dacă domnișoara Alexandrine îți pune coarne, ceea ce nu mi se pare probabil, pentru că, fără a te linguși, generale, ești un om prea atrăgător și prea darnic ca să nu fii adorat.

— Oi fi eu frumos, dar dacă nu-s de față, dragul meu, n-am nici o putere, mă bizui deci pe dumneata ca să aflu adevărul.

— O să-l afli, îmi iau eu răspunderea.

— Ah! dragă prietene, cum să-ți arăt recunoștința mea?

— Lasă asta, generale!

— E de la sine înțeles, dragă Bourdin, că în această împrejurare onorariul dumitale va fi același ca pentru o arestare.

— Generale, nu primesc așa ceva; cît timp am fost în subordinele dumitale nu m-ai lăsat oare să jupoi debitorii pînă la sînge, să dublez, să triplez cheltuielile de arestare a căror plată o ur-

Clubul cărții digitale

măreai cu atîta stăruință ca și cum ți-ar fi fost datorată dumitale ?

— Dar, dragul meu coleg, asta e cu totul altceva și, la rîndul meu, nu pot îngădui...

— Generale, aș socoti că mă umilești dacă nu m-ai lăsa să-ți procur aceste informații cu privire la domnișoara Alexandrine, ca o slabă dovadă a recunoștinței mele.

— Perfect, nu mă voi mai lua la întrecere în generozitate cu dumneata ; de altfel, devotamentul ce-mi arăți îmi va fi o duioasă recompensă pentru indulgența pe care totdeauna am sădit-o în relațiile noastre profesionale.

— Așa o interpretez și eu, generale, dar nu ți-aș mai putea face și alt serviciu ? Trebuie să stai tare prost aici, dumneata care țineai atît de mult la confort. Sper că ești într-o celulă separată ?

— Desigur, și am sosit la timp, deoarece am pus mîna pe ultima cameră liberă, celelalte fiind cuprinse în reparațiile care se fac în închisoare. M-am instalat cum am putut mai comod în celulă, și nu stau prea rău, am o sobă, mi-am adus un fotoliu, mănînc bine de trei ori pe zi, îmi fac digestia, mă plimb și dorm admirabil. În afară de grijile ce mi le face Alexandrine, vezi că n-am de ce să fiu compătimit.

— Dar pentru dumneata, care ești atît de pofticios, generale, aprovizionarea în închisoare e foarte săracă.

— Dar băcanul de pe strada mea n-a fost creat pentru mine ? Am cont deschis la el și, la fiecare două zile, îmi trimite o coșniță bine garnisită ; dar fiindcă veni vorba și fiindcă ții să mă servești, roag-o pe negustoreasa, micuța și drăguța doamnă Michonneau, care în treacăt fie zis, nu e prea mofturoasă...

— Ah ! craidonule, nemaipomenit craidon eşti, generale !

— Nu, iubitul meu coleg, nu te gîndi la rău, replică Boulard cu o nuanţă de îngîmfare, sînt numai un bun client şi un bun vecin. Deci roag-o pe scumpa doamnă Michonneau să pună în coşul de mîine nişte ton marinat, acum e sezonul...

— Foarte bună idee !...

— Şi, afară de asta, doamna Michonneau să-mi trimită un coş cu nişte vin de Bourgogne, şampanie şi Bordeaux, la fel cu celălalt, ea ştie ce înseamnă asta, şi să adauge şi două sticle din vechiul ei coniac „1817", precum şi o livră de cafea mocca pură, prăjită şi măcinată proaspăt.

— O să notez data băuturii ca să nu uit nimic, răspunse Bourdin, scoţîndu-şi carnetul din buzunar.

— Pentru că notezi, dragă prietene, ai bunătatea şi cere să-mi aducă de acasă pilota.

— Totul va fi executat întocmai, generale, fii pe pace ; iată-mă liniştit în ce priveşte hrana dumitale. Dar plimbările le faci alandala, laolaltă cu tîlharii ăştia de deţinuţi ?

— Da, şi e chiar foarte amuzant ; cobor după dejun, mă duc, cînd într-o curte, cînd într-alta şi, cum spun, mă dau pe brazdă. Te asigur că, în fond, par oameni cumsecade, unii sînt foarte simpatici. Cei mai fioroşi se adună în ceea ce ei numesc „groapa cu lei". Ah, dragul meu coleg, ce indivizi buni de spînzurătoare ! E între ei unul numit Scheletul ; n-am văzut niciodată ceva asemănător.

— Ciudat nume !

— E atît de slab, sau mai bine zis atît de descărnat, încît e înfricoşător la vedere ; pe lîngă asta mai este şi şeful dormitorului. E desigur cel

mai mare scelerat, cum a ieşit din ocnă iar a furat şi iar a asasinat; dar ultima lui crimă e atît de înspăimîntătoare, încît să ştii că va fi condamnat la moarte fără drept de apel, dar lui nici nu-i pasă.

— Ce bandit!

— Toţi deţinuţii îl admiră şi tremură în faţa lui. M-am împrietenit numaidecît cu el, dîndu-i ţigări, aşa că ţine la mine şi mă învaţă argo-ul. Fac progrese.

— Ah! ah! Bună glumă! generalul meu învaţă argo-ul!

— Te asigur că mor de rîs; băieţii ăştia mă iubesc, unii mă tutuiesc chiar... Eu nu sînt mîndru, ca un domnişor, unul Germain, un coategoale, care n-are nici cu ce plăti ca să stea în celulă izolată, şi care o face, faţă de ei, pe dezgustatul, pe marele senior.

— Dar ar trebui să fie încîntat să găsească un om de treabă ca dumneata cu care să stea de vorbă, dacă e dezgustat de ceilalţi.

— Da de unde! nu pare să-şi fi dat seama cine sînt, şi chiar dacă ar fi făcut-o, m-aş fi ferit să răspund la avansurile lui. E calul de bătaie al închisorii... I-au pus gînd rău şi, mai curînd sau mai tîrziu, o s-o păţească; dar n-am nici un chef să am şi eu parte de duşmănia cu care e privit.

— Ai foarte mare dreptate.

— Asta mi-ar strica repaosul, deoarece plimbarea cu deţinuţii e pentru mine o adevărată distracţie... Numai că tîlharii ăştia nu au o părere prea bună despre mine, din punct de vedere moral, bineînţeles... Pricepi, detenţia mea se datoreşte unui simplu abuz de încredere... E floare la ureche pentru nişte golani ca ăştia... Aşa că mă privesc de sus, eu neînsemnînd nimic pentru ei.

— Într-adevăr, pe lîngă acești și ai crimei, dumneata ești...

— Un mielușel al Domnului, dragă Bourdin... Apropo, fiindcă ești atît de îndatoritor, nu uita de comisioanele mele.

— Fii liniștit, generale : 1. Domnișoara Alexandrine. 2. Peștele și coșul cu vinuri. 3. Vechiul coniac „1817", cafeaua rîșnită și pilota... Mai dorești ceva ?

— Ah ! da, era să uit... Știi unde stă Badinot ?

— Omul de afaceri ? Da !

— Ei bine ! fii bun și spune-i că mă bizui pe gentileţea lui ca să-mi găsească un avocat bun pentru procesul meu și că nu mă uit la o hîrtie de o mie de franci.

— O să-l văd pe domnul Badinot, fii liniștit, generale, chiar în astă-seară toate comisioanele vor fi făcute și mîine o să primești ceea ce-mi ceri. Pe curînd și mult curaj, generale.

— La revedere, dragul meu coleg !

Și deținutul ieși din vorbitor pe o ușă, vizitatorul pe alta.

FRANÇOIS GERMAIN

Trăsăturile lui Germain nu erau prea armonioase, dar rar puteai întîlni o figură atît de interesantă ; ținuta îi era distinsă, talia zveltă, hainele simple, dar curate (un pantalon cenușiu și o redingotă neagră închisă pînă la gît), nu aveau nimic din neglijența sordidă în voia căreia se lăsau de obicei deținuții.

Părul lui cafeniu, vălurit, pe care îl purta lung şi cu cărare într-o parte, după moda timpului, îi încadra faţa palidă şi abătută; ochii-i de un albastru frumos mărturiseau sinceritatea şi bunătatea; surîsul, blînd şi trist exprima bunăvoinţa şi o melancolie firească, pentru că, deşi foarte tînăr, acest nenorocit fusese crud încercat.

Cu un cuvînt, nimic mai înduioşător decît acest obraz de suferindă, afectuoasă şi resemnată, precum nimic mai cinstit şi mai leal decît sufletul acestui tînăr.

Germain roşi uşor cînd zări prin grilajul vorbitorului faţa tînără şi fermecătoare a Rigolettei.

Aceasta voia, ca de obicei, să pară bine dispusă, ca să-l îmbărbăteze şi să-şi înveselească puţin protejatul; dar biata copilă îşi ascundea cu greu durerea şi emoţia ce le resimţea de îndată ce intra în închisoare.

Şezînd pe o bancă, de cealaltă parte a grilajului, ţinea pe genunchi coşul ei de paie.

Bătrînul gardian, în loc să rămînă pe coridor, se aşeză lîngă o sobă, la capătul sălii şi, după cîteva clipe, adormi.

Germain şi Rigolette putură deci vorbi nestingheriţi.

— Ia să vedem, domnule Germain, spuse fata apropiindu-şi cît mai mult de grilaj obrazul drăguţ, ca să-şi dea mai bine seama cum arată prietenul ei; să vedem dacă o să fiu mulţumită de înfăţişarea dumitale... E mai puţin tristă?... Hm!... Hm!... aşa şi-aşa... Ia seama, o să mă supăr...

— Ce bună eşti că ai venit din nou!

— Nu vrei deloc să-ţi descreţeşti fruntea? Doamne! înţeleg foarte bine că apropierea de

acești oameni ticăloși te îngrozește, dar ăsta nu e un motiv ca să stîrnești dușmănii inutile.

— Te asigur că, pentru a-ți urma sfatul, am încercat de mai multe ori să stau de vorbă cu unii dintre ei care îmi păreau mai puțin îngrozitori, dar dacă ai cunoaște felul lor de a se exprima! Ce oameni sînt...

— Vai! e adevărat, trebuie să fie ceva insuportabil...

— Ceea ce e mai insuportabil, domnișoară, e faptul că încep treptat să mă deprind cu limbajul lor cumplit pe care, fără voia mea, îl aud toată ziua; da, acum ascult, cu o tristă apatie, orori care, în primele zile, mă umpleau de indignare; așa că, iată, încep să mă îndoiesc de mine însumi, încheie el cu amărăciune.

— Oh! domnule Germain, ce tot spui?

— În aceste triste lăcașuri, mintea începe să se deprindă cu gîndurile ucigașe, după cum urechea noastră se obișnuiește cu expresiile ordinare care se aud mereu în jurul nostru. Doamne! Doamne! Înțeleg acum că poți intra aici curat, deși învinuit, și că poți ieși pervertit...

— Te rog, nu mai vorbi astfel, că mă necăjești și mai mult...

— Pentru a nu-ți ascunde nimic... Ei bine, ți-o mărturisesc cu groază, nu mă mai recunosc, degeaba îi disprețuiesc, degeaba fug de acești mizerabili; prezența lor, contactul cu ei, au o mare înrîurire asupra mea... S-ar zice că au nefasta putere de a otrăvi atmosfera pe care o respir. Îmi pare că ticăloșia începe să mă pătrundă prin toți porii... Dacă aș fi achitat de greșeala ce am săvîrșit-o, în fața oamenilor cinstiți și în raporturile cu ei, aș fi cuprins de sfială și de rușine. Nu am ajuns pînă acolo încît să mă complac în mijlocul

deținuților, dar am început să mă tem de ziua cînd mă voi regăsi în mijlocul oamenilor onorabili... Și asta fiindcă am conștiința slăbiciunii mele.

— Slăbiciunii dumitale ?

— A lașității mele...

— A lașității dumitale ? Dar ce păreri nedrepte ai despre dumneata ! Doamne, Dumnezeule !

— Oare nu înseamnă să fii laș și vinovat dacă faci compromisuri cu îndatoririle tale, cu cinstea ta ? Și eu asta am făcut !

— Dumneata, dumneata !

— Eu. Intrînd aici... nu mi-am făcut iluzii despre gravitatea greșelii mele... oricît de scuzabilă ar fi fost, poate. Ei bine ! acum mi se pare mai mică, auzind pe acești hoți și ucigași vorbind cu un cinism și cu o mîndrie fioroasă, de crimele lor ; mă surprind cîteodată admirînd sfruntata lor nepăsare, și încep să-mi bat joc de remușcările care mă frămîntau pentru un delict atît de neînsemnat... față de fără-de-legile lor...

— Dar ai dreptate ! fapta dumitale, departe de a fi vinovată, a fost mai mult generoasă ; erai sigur că a doua zi dimineața vei putea să pui la loc banii pe care îi luaseși numai pentru cîteva ore, ca să scapi o familie întreagă de la ruină și poate de la moarte.

— N-are importanță : în fața legii, în ochii oamenilor cinstiți e un furt. În loc de a putea spune ca altădată : sînt tot atît de cinstit ca cel mai cinstit dintre oameni, mă voi consola spunînd : sînt cel mai puțin vinovat dintre mizerabilii printre care sînt sortit să trăiesc, poate pentru totdeauna.

— Totdeauna ? Dar odată ieșit de aici ?

— Ei ! Degeaba ! Voi fi, poate, achitat, dar oamenii de aici mă cunosc ; la ieșirea lor din în-

chisoare, dacă mă întîlnesc undeva, îmi vor vorbi cum se vorbește vechiului lor coleg de pușcărie. Ah! e groaznic... groaznic! strigă prizonierul izbucnind în suspine atît de sfîșietoare încît Rigolette, adînc îndurerată, nu-și putu reține lacrimile.

Deși convinsă că prietenul ei nu pierduse încă nimic din puritatea cinstei, fata se temea totuși ca Germain, cu toată firea lui minunată, să nu rămînă cîndva nepăsător față de ceea ce astăzi îl chinuia cu atîta cruzime.

RIGOLETTE

...Oricît ai fi de sigur de fericirea de care te bucuri, ești cîteodată îndemnat să dorești nenorociri și întîmplări imposibile, ca să te poți uita cu recunoștință și venerație la nobila măreție a unor anumite devotamente.

(WOLFGANG, *Duhul sfînt*, cartea II)

Rigolette, ștergîndu-și lacrimile și adresîndu-se lui Germain care-și lipise fruntea de grilaj, îi spuse cu o intonație caldă, gravă și aproape solemnă, pe care el nu i-o cunoscuse pînă atunci:

— Ascultă-mă, Germain, mă exprim poate prost, nu vorbesc atît de bine ca dumneata, dar ceea ce am să-ți spun, e adevărat și sincer. În primul rînd, greșești cînd te plîngi că ești singur și părăsit...

— Oh! să nu crezi că pot uita vreodată ceea ce din milă ai făcut pentru mine!...

— Trebuie să-ți spun că nu milă este ceea ce simt pentru dumneata... O să te lămuresc cum

m-oi pricepe mai bine. Cînd eram vecini, te iubeam ca pe un frate bun, ca pe un prieten drag, îmi făceai unele servicii, împărtășeai cu mine clipele plăcute ale duminicii, căutam să fiu cît mai veselă, cît mai drăguță ca să-ți arăt mulțumirea mea... eram chit.

— Chit ! Oh, nu... eu...

— Lasă-mă să vorbesc la rîndul meu... Cînd ai fost silit să părăsești casa în care locuiam, plecarea dumitale mi-a cășunat mai multe păreri de rău decît plecarea altor vecini.

— Se poate să fie adevărat !

— Da, fiindcă ceilalți erau oameni care nu se sinchiseau de nimic, și cărora desigur că le lipseau mai puțin decît dumitale ; apoi nu se resemnau să-mi fie camarazi decît după ce le repetam de o sută de ori că nu-mi vor fi niciodată altceva... Pe cînd dumneata, ai ghicit numaidecît ce urma să fim unul pentru altul. Cu toate astea, stăteai cu mine tot timpul dumitale liber, m-ai învățat să scriu, mi-ai dat sfaturi bune, mi-ai fost cel mai devotat dintre prieteni și singurul care nu mi-a cerut nimic în schimb... Dar asta nu e tot : plecînd din casă, mi-ai dat o dovadă de mare încredere, mi-ai încredințat o taină deosebit de însemnată, și asta m-a făcut să mă simt foarte mîndră... De asemenea, de cînd ne-am despărțit, amintirea dumitale mi-a fost mult mai vie decît cea pe care mi-au lăsat-o alți vecini... Ceea ce-ți spun acum e adevărat... știi că nu mint niciodată...

— E cu putință ? Să fi făcut dumneata această deosebire între mine și... ceilalți ?

— Sigur că am făcut-o !

— Îți mulțumesc din inimă, e o alinare pentru mine să aflu că dintre prietenii dumitale, eu eram cel preferat.

— Iată cum stăteau lucrurile cînd au dat nenorocirile peste dumneata. Atunci am primit acea tristă scrisoare în care îmi descriai ceea ce numeşti dumneata o greşeală... greşeală pe care o socot, eu care nu sînt savantă, drept o faptă frumoasă şi bună ; tot atunci mi-ai cerut să mă duc la dumneata acasă, să caut nişte hîrtii, din care am aflat că m-ai iubit întotdeauna fără să îndrăzneşti să mi-o spui. Tot în ele am citit — şi Rigolette nu-şi putu opri lacrimile — că, gîndindu-te la viitorul meu, pe care o boală sau lipsa de lucru l-ar putea întuneca, mă făceai moştenitoarea dumitale în cazul unei morţi violente, de care aveai motive să te temi... şi că-mi lăsai puţinul ce agonisiseşi prin muncă şi economie...

— Da, căci dacă, fiind în viaţă, te-ai fi pomenit fără lucru sau bolnavă, te-ai fi adresat mai curînd mie, decît oricărui altcuiva, nu-i aşa ? M-am gîndit bine, spune ! spune !... Nu m-am înşelat, nu-i aşa ?

— Dar e foarte simplu, cui m-aş fi putut adresa ?

— Oh ! iată, iată cuvinte care fac bine, care te răsplătesc de multe dureri !

— Nu pot să-ţi redau ce am simţit citind acest testament în care fiecare rînd conţinea o amintire pentru mine sau un gînd pentru viitorul meu ; şi totuşi urma să nu cunosc aceste dovezi ale afecţiunii dumitale, decît cînd n-ai mai fi fost... ! Iată, ce vrei ! faţă de o asemenea generozitate, să te mai miri că dragostea izbucneşte dintr-o dată !... deşi e foarte firesc să fie aşa, ce zici, domnule Germain ?

Fata pronunţase aceste ultime cuvinte cu o nevinovăţie atît de duioasă şi de sinceră, fixîndu-şi ochii ei mari, negri, în cei ai lui Germain, încît

acesta nu prea înțelesese dintru început ; nu-i venea să creadă că era iubit de Rigolette.

Totuși aceste cuvinte erau atît de grăitoare, încît ecoul lor avu un răsunet pînă-n străfundul sufletului său ; roși și păli, rînd pe rînd, apoi exclamă :

— Ce spui ? Mi-e teamă... oh ! Doamne... mă înșel poate...

— Îți spun că din clipa în care te-am văzut atît de bun cu mine, cînd te-am văzut atît de nenorocit, te-am iubit altfel, nu ca pe un camarad.

— Mă iubești ! Mă iubești !

— A trebuit să ți-o spun eu, dacă nu mi-ai spus-o dumneata.

— Să fie oare cu putință ?

— Cred că n-am greșit spunîndu-ți-o de două ori ca să te fac să înțelegi. Fie și așa ! Domnul nu se mulțumește cu vorbe cu subînțeles, mă silește să-i mărturisesc lucrurile astea. E poate rău, dar pentru că numai dumneata mă poți certa de îndrăzneala mea, mă tem mai puțin ; și apoi, urmă Rigolette pe un ton mai serios, stăpînită de o dulce emoție, adineauri mi-ai părut atît de împovărat, atît de nenorocit, încît nu m-am mai putut stăpîni ; am avut lipsa de modestie să cred că această declarație a mea, sinceră și rostită din adîncul inimii, te va face să nu mai fii atît de disperat. Mi-am spus : pînă acum n-am avut noroc în străduințele mele de a-l distra sau de a-l consola ; bunătățile care i le aduceam îi tăiau pofta de mîncare, veselia mea îl făcea să plîngă, acum cel puțin... ah ! Dumnezeule ! Ce ai ? strigă Rigolette văzîndu-l pe Germain că-și ascunde fața în palme. Poftim, asta nu e, oare, o cruzime ? Orice aș face, orice aș zice... rămîi la fel de nenorocit : o fi rău-

tate, egoism !... s-ar zice că numai dumneata suferi de amărăciunile care te apasă...

— Vai ! cît sînt de nenorocit ! exclamă Germain cu disperare. Mă iubeşti, cînd nu mai sînt demn de dumneata !

— Nu mai eşti demn de mine ? Dar ceea ce spui n-are nici un sens. Ca şi cum aş fi spus eu odinioară că nu eram demnă de prietenia dumitale fiindcă fusesem la puşcărie... pentru că, la urma urmei, şi eu am fost închisă, dar asta nu mă împiedică să fiu o fată cinstită.

— Dar ai fost în închisoare pentru că erai o biată copilă părăsită, pe cînd eu, Doamne, — ce deosebire !

— Cît priveşte închisoarea, nu ne putem dojeni unul pe altul... Mai degrabă mă socotesc o ambiţioasă... fiindcă în situaţia mea, n-ar trebui să mă gîndesc decît la o căsătorie cu un muncitor. Sînt un copil găsit.. nu am nimic decît o odăiţă şi optimismul meu... totuşi îţi propun cu toată îndrăzneala să mă iei de nevastă.

— Vai ! Odinioară asta ar fi fost visul, fericirea vieţii mele ! dar azi, cînd mă aflu sub povara unei acuzaţii infamante, ar însemna să abuzez de admirabila dumitale bunătate, de mila care poate că te-a îndemnat ! Nu, nu !

— Dar, Doamne, Dumnezeule ! izbucni Rigolette pierzîndu-şi calmul, îţi spun că nu e milă, e dragoste ! Nu mă gîndesc decît la dumneata !... Nu mai dorm, nu mai mănînc, chipul dumitale trist şi blînd mă urmăreşte peste tot. Milă se cheamă asta ? Acum, cînd îmi vorbeşti, vocea, privirea dumitale îmi merg la inimă.

— Hotărît, mi se pare că visez, auzindu-te vorbind astfel.

Clubul cărţii digitale

— Dar eu ! N-aș fi crezut niciodată că voi îm drăzni să-ți spun toate astea, dar deznădejdea du mitale m-a silit s-o fac ! Ei bine, domnule, acum cînd știi că te iubesc ca pe un prieten, ca pe un amant, ca pe soțul meu, vei mai spune că asta e milă ?

Reticențele lui Germain căzură pentru o clipă în fața acestei mărturisiri, atît de candidă și de cutezătoare în același timp. O bucurie nesperată îl cuprinse și-l făcu să uite o clipă dureroasele lui gînduri.

— Mă iubești ! exclamă el. Acum, te cred, glasul, privirea dumitale, totul îmi spune asta ! Nu vreau să mă întreb cum de am meritat această fericire, mă dărui ei orbește. Viața mea, întreaga mea viață, nu-mi va fi de ajuns ca să te răsplătească ! Ah ! am suferit destul pînă acum, dar clipa asta șterge totul !

— În sfîrșit, iată-te mai fericit ! Oh ! eram sigură că voi reuși ! exclamă Rigolette cu elanul unei imense bucurii.

— Și asta în mijlocul grozăviilor unei închisori, cînd totul mă apasă, o asemenea fericire...

Germain nu putu continua.

Acest gînd îl readuse la realitate ; îndoielile lui, o clipă uitate, reveniră cu mai multă cruzime, așa că el reluă cu disperare :

— Dar sînt un deținut. Sînt învinuit de furt. Voi fi osîndit, dezonorat poate ! Putea-voi primi acest prețios sacrificiu din partea dumitale, putea-voi profita de atîta mărinimie și dăruire ? ! Oh ! nu ! nu ! nu sînt atît de ticălos ca să pot face asta !

— Ce tot spui ?

— Pot fi condamnat la ani de închisoare.

— Ei și ! răspunse Rigolette cu calm și pe un ton de om hotărît să învingă. Unei fete cinstite nu i se va putea refuza căsătoria în capela închisorii.

— Dar pot fi încarcerat în afara Parisului.

— Devreme ce voi fi soția dumitale, te voi urma ; mă voi muta în orașul în care vei fi, voi găsi de lucru și voi veni să te văd în fiecare zi.

— Dar voi fi compromis în ochii tuturor.

— Mă iubești mai mult decît orice pe lume, nu-i așa ?

— Mă mai întrebi ?

— Atunci, ce-ți pasă ? Departe de a te socoti compromis, te voi privi ca pe un martir al propriei dumitale generozități.

— Dar lumea te va învinui, te va condamna, va bîrfi pe seama alegerii făcute...

— Lumea ! Ce înseamnă lumea față de ceea ce ești dumneata pentru mine și eu pentru dumneata ? S-o lăsăm, deci, să vorbească...

— În sfîrșit, ieșind din închisoare, viața mea va fi grea, mizerabilă ; respins de peste tot, poate că nici nu voi găsi de lucru !... și apoi, un gînd cumplit mă chinuie : dacă această corupere de care mă tem, ar pune, fără voia mea, stăpînire pe mine, ce viitor cumplit te așteaptă !

— Nu vei fi corupt, nu, deoarece acum, cînd știi că te iubesc, acest gînd îți va da puterea să reziști pildelor rele... vei ține seamă că, chiar dacă toată lumea te-ar respinge cînd vei ieși din închisoare, soția te va primi cu dragoste și recunoștință, convinsă că ai rămas un om cinstit. Acest fel de a vorbi te miră, nu-i așa ? mă miră și pe mine. Nu știu de unde-mi vin cuvintele, desigur că din adîncul sufletului și asta trebuie să te convingă, dar dacă disprețuiești ceea ce ți se oferă din toată

inima... dacă nu primești afecțiunea unei biete fete care nu...

— Ei bine ! o întrerupse Germain cu o izbucnire pasionată, primesc, da, îmi dau seama că e o lașitate să respingi uneori anume sacrificii, chiar dacă trebuie să recunoști că nu le meriți... Primesc, fată iubită și curajoasă !

— Adevărat ? Adevărat ?

— Ți-o jur...

— Ah ! Germain, cît sînt de fericită ! Dacă te-am ajutat cu ceva, mă răsplătești pe deplin !

În aceeași clipă gardianul făcu o mișcare ; se trezi.

— Repede ! șopti Rigolette cu un surîs plin de gingășie și de pudică afecțiune. Repede, soțiorul meu drag, dă-mi un sărut dulce pe frunte, printre zăbrele... va fi legămîntul nostru de logodnă.

Și fata, roșindu-se, își apăsă fruntea de grilajul de fier.

Germain, foarte mișcat, atinse printre gratii, cu buzele, această frunte pură și albă.

O lacrimă a deținutului i se rostogoli pe obraz ca o perlă topită.

Emoționant botez al acestui amor cast, duios și fermecător !

— Oh ! oh ! e ora trei ! zise gardianul, ridicîndu-se ; și vizitatorii ar fi trebuit să plece de la două. Hai, scumpă domnișoară, se adresă el Rigolettei, îmi pare rău, dar trebuie să pleci.

— Oh ! mulțumesc, mulțumesc, domnule, că ne-ai lăsat să vorbim singuri. L-am îmbărbătat pe Germain, mi-a făgăduit că nu-și va mai arăta tristețea și nu va mai trebui să se teamă de înrăiții lui camarazi. Nu e așa, dragul meu ?

— Fii pe pace, răspunse Germain surîzînd, pe viitor voi fi cel mai vesel om din închisoare.

— Perfect, atunci ei nu te vor mai lua în seamă, spuse gardianul.

— Iată, i-am adus lui Germain un fular, zise Rigolette, trebuie să-l depun la grefă ?

— Așa e regula, dar la urma urmei, fiindcă toț sînt în afară de regulament, o concesie mică în plus... Haide, să-i fie ziua pe de-a întregul bună, dă-i-l repede !

Și gardianul deschise ușa coridorului.

— Acest om de treabă are perfectă dreptate, ziua bună va fi astfel completă, spuse Germain primind fularul din mîinile Rigolettei, pe care le strînse afectuos. Adio și pe curînd. Acum nu mă mai sfiesc să-ți cer să vii să mă vezi cît de des posibil.

— Nici eu ca să ți-o făgăduiesc. Adio, dragă Germain.

— Adio, draga, buna mea prietenă.

— Și vezi să porți fularul meu, ferește-te de frig, e atîta umezeală aici !

— Ce șal frumos ! cînd mă gîndesc că l-ai lucrat special pentru mine ! Oh ! n-o să mă despart de el, exclamă Germain ducîndu-l la buze.

— Ei, acuma sper că o să ai poftă de mîncare. Vrei să-ți pregătesc hișteva bunătăți ?

— Desigur, și de data asta le voi onora.

— Atunci, fii liniștit, mîncăciosule... și să-mi spui dacă ți-au plăcut. Hai, încă o dată, la revedere. Mulțumesc, domnule gardian ; azi plec de aici foarte fericită, foarte liniștită. La revedere, Germain.

— La revedere, mica mea soție... Pe curînd !

— Pentru totdeauna !

Cîteva clipe mai tîrziu, Rigolette, cu cizmulițele și umbrela, ieșea din închisoare mai voioasă decît venise.

În timpul convorbirii dintre Germain și Rigolette, se petreceau alte scene într-una din curțile închisorii, unde îl vom conduce acum pe cititor.

GROAPA CU LEI

Dacă aspectul exterior al unei vaste case de detenție, clădită după toate regulile confortului și salubrității pe care le impunea umanitatea, nu oferă privirii nimic sinistru, după cum am mai spus, în schimb înfățișarea prizonierilor face o impresie opusă.

Te cuprinde tristețea și mila cînd te afli în mijlocul unei adunături de femei deținute. Gîndindu-te la aceste nenorocite constați că ele sînt mai totdeauna împinse la rău, nu atît de propria lor voință, cît mai ales sub influența nefastă a primului bărbat care le-a sedus.

Și chiar femeile cele mai stricate, păstrează în fundul sufletului două strune sfinte, pe care zguduirile unor patimi, oricît de josnice, nu reușesc să le distrugă cu totul : dragostea și maternitatea.

Pomenind de dragoste și de maternitate, vrem să spunem că la aceste ființe mizerabile, unele sentimente curate și duioase, pot încă licări din cînd în cînd, prin bezna unei iremediabile corupții. Cît despre bărbați, lucrurile stau cu totul altfel...

Ca să ne dăm seama de prima repulsie ce ți-o insuflă priveliștea acestor degradați, cititorul să ne urmeze în „Groapa cu lei".

Una din curțile închisorii „La Force" căpătase această denumire. Acolo circulau de obicei, în

grup compact, infractorii cei mai primejdioşi prin antecedentele lor, prin ferocitatea faptelor sau prin gravitatea învinuirilor care apăsa asupra capului lor.

Totuşi, li se adăugaseră şi alţi deţinuţi pe timp limitat din cauza lucrărilor urgente întreprinse într-una din clădirile închisorii. Aceştia erau oameni aproape inofensivi în comparaţie cu clienţii obişnuiţi ai „Gropii cu lei".

Cerul înnorat, cenuşiu şi apăsător, arunca o lumină posomorîtă asupra scenei pe care o vom descrie. Ea se petrecea în mijlocul unei curţi, un pătrat destul de mare, înconjurat de ziduri înalte, albe, ornamentate din loc în loc de cîteva ferestre cu gratii.

La capătul acestei curţi se vedea o uşă îngustă cu ferestruică ; la celălalt capăt, intrarea în camera încălzită, o sală mare, pardosită cu lespezi, în mijlocul căreia era o sobă de tuci înconjurată de bănci de lemn, pe care leneveau întinşi mai mulţi deţinuţi, pălăvrăgind între ei.

Alţii, preferînd mişcarea în locul repaosului, se plimbau prin curte, păşind în rînduri strînse, patru sau cinci, ţinîndu-se de braţ.

Să zugrăvim cîteva chipuri mai caracteristice din „Groapa cu lei", lăsîndu-le pe celelalte pe plan secundar.

În timp ce gardianul supraveghea pe cei ce se plimbau, un fel de sfat se ţinea în sala încălzită.

Printre deţinuţii de acolo, îi regăsim pe Barbillon şi pe Nicolas Martial pe care îi pomenim numai pentru a vi-i readuce în memorie.

Cel care părea, cum s-ar zice, să prezideze şi să conducă „dezbaterile", era un deţinut supranumit „Scheletul", al cărui nume a fost menţionat de mai multe ori de Martiali în insula lor.

Clubul cărţii digitale

Scheletul era un fel de staroste sau de căpetenie a sălii încălzite. Acest individ, destul de înalt, în vîrstă de aproape patruzeci de ani, justifica lugubra lui poreclă printr-o slăbiciune de care nu ne putem face nici o idee și pe care o vom numi aproape osteologică...

Dacă fizionomia camarazilor Scheletului avea o asemănare mai mare sau mai mică cu aceea a tigrului, a vulturului sau a vulpii, forma frunții lui, fugind către ceafă, și a fălcilor lui osoase, turtite și prelungi, susținute de un gît nemăsurat de lung, aducea pe de-a întregul cu conformația capului unui șarpe.

O chelie mărea și mai mult această hidoasă asemănare, deoarece sub pielea încreţită a frunții lui turtite, aproape ca a unei reptile, se distingeau cele mai mici protuberanțe, cele mai mici încheieturi ale craniului ; cît despre fața lui spînă, să ne închipuim un vechi pergament, lipit strîns pe osatura obrazului și întins puțin numai de la pomeți pînă la maxilarul inferior.

Ochii mici și perfizi, erau atît de înfundați, încît arcada sprîncenelor precum și pomeții ieșeau în relief, iar sub fruntea gălbejită pe care juca lumina, se zăreau două orbite complet pierdute în umbră, care-l făceau să semene cu un cap de mort. Dinții lui lungi, a căror proeminență alveolară se desena perfect sub pielea tăbăcită a fălcilor osoase și turtite, se iveau aproape continuu într-un rînjet oribil. Deși mușchii uscați ai acestui om erau reduși aproape la proporțiile unor tendoane, el era de o forță formidabilă. Cei mai puternici rezistau cu greu la strînsoarea brațelor și degetelor lui lungi și descărnate.

S-ar fi zis : groaznica strînsoare a unui schelet de fier. Purta o bluză albastră de pînză mult

prea scurtă, care lăsa să i se vadă — și se mîndrea cu asta — mîinile noduroase și jumătatea antebrațului, sau mai bine zis două oase (*radius* și *cubitus*, să ni se ierte această incursiune în anatomie), două ciolane acoperite de o piele aspră și negricioasă, despărțite între ele de o cută adîncă pe care șerpuiau cîteva vine tari și uscate ca niște frînghii. Cînd își punea mîinile pe masă, părea, după o metaforă destul de reușită a Șugubățului, că joacă arșice. Scheletul, după ce petrecuse cincisprezece ani din viață la ocnă pentru furt și tentativă de crimă, părăsise domiciliul forțat, dar fusese din nou prins în flagrant delict de furt și crimă.

Acest ultim asasinat fusese comis în împrejurări de o asemenea ferocitate, încît, avîndu-se în vedere recidiva, banditul se aștepta, cu drept cuvînt, să fie condamnat la moarte.

Ascendentul pe care Scheletul îl avea asupra celorlalți deținuți, datorită forței, energiei și perversității sale, a făcut să fie numit de către directorul închisorii șef al dormitorului, adică cel ce era însărcinat cu controlul sălii pentru menținerea ordinei, rînduielii și curățeniei camerei și a paturilor. Își împlinea foarte conștiincios sarcina, și niciodată deținuții n-ar fi cutezat să-și neglijeze îndatoririle, a căror supraveghere îi revenea lui.

Lucru ciudat și totuși plin de tîlc...

Cei mai inteligenți directori ai închisorilor, după ce încercaseră să dea însărcinările de care am vorbit deținuților care mai posedau o oarecare onestitate, sau ale căror delicte erau mai puțin grave, s-au văzut nevoiți să renunțe la această alegere, de altfel logică și morală, și să aleagă șefi de cameră dintre deținuții cei mai corupți, cei mai

temuți, aceștia fiind singurii care aveau autoritate asupra camarazilor lor.

Să revenim la Schelet, șeful de cameră, care stătea de vorbă cu mai mulți deținuți, printre care Barbillon și Nicolas Martial.

— Ești sigur de cele ce spui ? îl întrebă Scheletul pe Martial.

— Da, da, de o sută de ori da ; am aflat-o de la Șchiopul cel gros, care a mai încercat o dată să-l omoare pe tîlharul ăsta... fiindcă a denunțat pe cineva...

— Atunci să-i tăiem nasul și să isprăvim cu el, adăugă Barbillon. Adineauri Scheletul era de părere să-l batem pînă la sînge pe acest spion de Germain.

Șeful își scoase pentru o clipă pipa din gură și șopti cu o voce atît de groasă, atît de răgușită, că de-abia se auzea :

— Germain o face pe încăpățînatul, ne încurcă, ne spionează ; trebuie să-l facem să fugă din „Groapa cu lei"... Îndată ce-l vom fi snopit în bătaie, va fi ridicat de aici...

— Ei și... sări Nicolas, cu asta s-a schimbat ceva ?

— Se schimbă totuși ceva, reluă Scheletul, căci dacă e denunțător, cum susține Șchiopul cel gros, nu ne mulțumim numai să-l umplem de sînge.

— Perfect ! încuviință Barbillon.

— Trebuie să dăm o pildă... continuă Scheletul aprinzîndu-se puțin cîte puțin. Acum nu mai sînt *sticleții* care ne descoperă, ci turnătorii. Jacques și Gauthier, care au fost ghilotinați acum cîteva zile... *turnați*... Rousillon, care a fost trimis la muncă silnică pe viață... *turnat*...

— Dar eu, dar mama, dar Tărtăcuța și fratele meu de la Toulon ? strigă Nicolas. Oare n-am fost

cu toți *denunțați* de Braț-Roșu ? E sigur acum, căci în loc să-l bage aici, l-au trimis la închisoarea „Roquete". N-au îndrăznit să-l aducă aici cu noi... își simțea vina, golanul dracului...

— Și pe mine, interveni Barbillon, oare nu tot Braț-Roșu m-a denunțat ?

— Dar pe mine ? se băgă în vorbă într-un mod afectat un tînăr deținut cu o voce pițigăiată. Nu m-a turnat oare Jobert, un om care-mi propusese o afacere în strada Saint-Martin ?

Acest ultim personaj cu vocea ascuțită, cu fața palidă, grasă și efeminată, cu privirea iscoditoare și șireată era îmbrăcat într-un fel ciudat : purta pe cap o basma roșie din care se iveau două șuvițe de păr blond, lipite pe tîmple ; cele două capete ale basmalei formau un fel de fundă bogată deasupra frunții, iar la gît, în loc de cravată, purta un soi de merinos alb cu frunzulițe verzi, care i se încrucișau pe piept ; vesta lui de postav cafeniu dispărea sub cingătoarea îngustă a unui pantalon larg de stofă scoțiană, cu pătrățele mari de culori variate.

— Oare asta nu e o ticăloșie ?... Cît de nemernic poate fi un om ! continuă sclifosindu-se personajul. Pentru nimic în lume nu m-aș fi îndoit de Jobert.

— Știu că el te-a turnat, Javotte, răspunse Scheletul, care părea să-l protejeze îndeosebi pe acest deținut ; dovadă că s-a procedat cu acest denunțător la fel ca și cu Braț-Roșu... n-au cutezat să-l lase pe Jobert aici... a fost închis la „Conciergerie"... Ei bine ! trebuie să se sfîrșească o dată... trebuie dat un exemplu... falsii deținuți fac jocul poliției... sînt siguri că-și scapă pielea, fiindcă sînt adăpostiți în altă închisoare... nu la un loc cu cei pe care i-au turnat...

— Așa e !...

— Ca să împiedicăm asta, trebuie ca noi, ăștia, să vedem în orice denunțător un dușman de moarte, fie că l-au turnat pe unul sau pe altul, aici sau în altă parte, n-are importanță, tăbărîm pe el. Cînd vom lăsa reci patru sau cinci în curțile închisorii, ceilalți își vor învîrti limba de două ori în gură înainte de a ne denunța.

— Ai dreptate, Scheletule, aprobă Nicolas; atunci trebuie să-i vină rîndul și lui Germain...

— O să-i vină, răspunse șeful. Dar să așteptăm pînă vine Șchiopul cel gros... Dacă ne va dovedi că Germain e un turnător, s-a zis cu el... Javra nu va mai lătra, îi vom tăia răsuflarea.

— Dar cum facem cu gardienii care ne supraveghează ? întrebă deținutul căruia Scheletul îi zicea Javotte.

— Am eu planul meu... Șugubățul o să ne ajute.

— El ? E prea fricos.

—. Și n-are putere nici cît un purice.

— Destul. Am înțeles, dar unde dracu e ?

— S-a întors de la vorbitor, dar a fost chemat să pălăvrăgească cu clănțăul lui.

— Și Germain mai e la vorbitor ?

— Da, cu fetița aia care vine să-l vadă.

— De îndată ce se întoarce, atenție ! Dar trebuie să-l așteptăm pe Șugubăț, nu putem face nimic fără el.

— Fără Fortuné ?

— Nu...

— Și-l curățăm pe Germain ?

— Mă însărcinez eu cu treaba asta.

— Dar cu ce, că ni se iau cuțitele ?

— Cu cleștii ăștia, zise Schéletul, răschirîndu-și degetele lungi, descărnate și tari ca oțelul.

— O să-l sugrumi ?

— Așa, un pic...

— Dar dacă se va afla că tu ai făcut-o ?

— Ei și ? Dar ce, am două capete, ca vițelul care se expune la bîlci ?

— E adevărat... numai o dată ești scurtat de cap și, fiindcă ești sigur că vei fi...

— Mai mult decît sigur, avocatul mi-a spus-o ieri... Am fost prins cu mîna în buzunar și cu cuțitul în gîtul individului. Sînt recidivist, e o afacere pierdută... O să-mi trimit capul în coșul călăului, să vadă dacă e adevărat că trage pe sfoară pe condamnați și că pune rumeguș de lemn în coșnița lui, în loc de tărîțele pe care ni le dă guvernul.

— E adevărat... ghilotinatul are drept la tărîțe... Și tatăl meu a fost păcălit așa... îmi aduc aminte ! preciză Nicolas Martial cu un rînjet fioros.

Această glumă sinistră îi făcu pe deținuți să rîdă în hohote.

— Mii de bombe ! strigă Scheletul, aș vrea să ne vadă glumind, acea bandă de judecători care cred că ne fac să tremurăm în fața ghilotinei lor... N-au decît să vină la bariera Saint-Jacques în ziua reprezentației mele în scop filantropic ; o să mă vadă dînd cu tifla mulțimii și zicînd călăului cu o voce sfidătoare :

— Tată Samson [1], cordonul, te rog !

Alte rîsete...

— Fapt este că treaba durează cît ai trage un fum din pipă... Călăul trage de funie...

— Și-ți deschide poarta iadului, urmă Scheletul continuînd să-și fumeze pipa.

[1] Numele unui celebru călău al Parisului.

Un tumult uriaș și strigăte zgomotoase de bucurie venind din mijlocul deținuților care se plimbau în curte, întrerupseră consfătuirea prezidată de Schelet.

Nicolas se ridică în mare grabă și înaintă către pragul sălii încălzite, ca să afle cauza acestui zgomot neobișnuit.

— E Șchiopul cel gros ! strigă Nicolas, înapoindu-se.

— Șchiopul cel gros ! exclamă șeful. Germain o fi coborît oare de la vorbitor ?

— Nu încă, răspunse Barbillon.

— Să se grăbească, rînji Scheletul, ca să-i dau un bon pentru un sicriu nou.

COMPLOTUL

Șchiopul cel gros, a cărui sosire fusese primită cu o bucurie frenetică de către deținuții din „Groapa cu lei" și ale cărui informații puteau fi atît de funeste lui Germain, era un om de statură mijlocie ; cu tot pîntecul lui burduhănos și în ciuda infirmității sale, părea zvelt și puternic. Fizionomia lui bestială, ca și a celor mai mulți dintre camarazii lui, se asemăna cu aceea a unui buldog ; fruntea teșită, ochii mici gălbui, obrajii fleșcăiți, maxilarele pătrate, cel de jos foarte proeminent, cu dinți lungi sau mai bine zis cu colți știrbiți, care se iveau ici și colo printre buze, făceau și mai grăitoare asemănarea sa cu un mops. Purta pe cap o căciulă de vidră și, peste haine, un palton albastru cu guler de blană.

Șchiopul cel gros intrase în sală întovărășit de un om de vreo treizeci de ani, a cărui față brună și arsă de soare avea o expresie mai puțin perversă decît a celorlalți deținuți, deși voia să pară tot atît de înfipt ca și însoțitorul lui; cîteodată se întuneca la chip și surîdea amar...

Șchiopul cel gros se regăsea aici, după cum se spune, la el acasă. De-abia putea răspunde felicitărilor și urărilor de bun sosit ce i se adresau din toate părțile.

— Iată-te, în sfîrșit, poznaș umflat ce ești... Cu atît mai bine, o să mai rîdem nițel.

— Ne lipseai...

— Ai cam întîrziat...

— Totuși am făcut ce-am putut ca să-mi văd prietenii... nu e vina mea dacă poliția n-a vrut să știe de mine mai devreme.

— Așa e, dragul meu, nu te bagi tu însuți în furculiță, dar o dată ce ești aici, te descurci și avem motiv să petrecem.

— Ai noroc, fiindcă e și Șugubățul aici!

— Și el? Un veteran de la Melun!... Perfect! Cu poveștile lui o să facă să ne treacă mai ușor vremea și n-o să-i lipsească clienții, căci trebuie să vă anunț că vin recruți noi.

— Cine?

— Adineauri la grefă... pe cînd mi se făceau formele, au mai fost aduși doi boboci... Pe unul nu-l cunosc... dar celălalt, care poartă o bonetă de bumbac albastră și o bluză cenușie, mi-a atras atenția... am văzut mutra asta undeva... Mi se pare că la cîrciuma de la „Iepurele alb"... e un vlăjgan puternic.

— Ia spune, măi Șchiopule... ți-aduci aminte că la Melun făcusem prinsoare cu tine că nu trece un an și ești iar agățat ?

— E adevărat, ai cîștigat, fiindcă aveam mai mulți sorți să ajung recidivist decît să iau permisul de virtute ; dar tu... ce-ai făcut ?

— Am șterpelit după sistemul american...

— Aha ! bine; tot după metoda cunoscută ?...

— Tot... merg pe mica mea potecuță. Lovitura e cunoscută... dar și șmecherii sînt cunoscuți, iar dacă nu făcea *asociatul* meu o măgărie, nu aș fi acum aici... Nu-i nimic, o să mă învăț minte. Cînd o fi să reîncep, îmi iau eu măsurile mele... Am un plan al meu...

— Ia te uită ! E Cardillac ! zise Șchiopul văzînd venind către el un om scund, prost îmbrăcat, cu o față de rînd, răutăcioasă și vicleană, aducînd și a vulpe și a lup. Bună ziua, dragă...

— Haide, leneșule, răspunse vesel deținutul poreclit Cardillac ; ne întrebam în fiecare zi : vine, nu vine... Dumnealui e ca femeile frumoase, se lasă așteptat...

— Desigur, desigur.

— Ei, continuă Cardillac, te aduce aici ceva mai acătării ?

— De, dragul meu, am încercat o spargere... Pe vremuri dădeam lovituri foarte bune, dar ultima n-a mers... o afacere grozavă... care de altfel mai poate fi făcută... din nefericire însă, noi doi, eu și cu Frank, pe care îl vedeți, am cam scrîntit-o.

Și Șhiopul cel gros arătă spre însoțitorul lui, asupra căruia se îndreptară toate privirile.

— Uite, e adevărat, e chiar Frank ! constată Cardillac ; nu l-aș fi recunoscut din cauza bărbii... Cum ! tu ești, măi, te credeam ajuns cel puțin pri-

mar în tîrgul tău... Vroiai cumva s-o faci pe cinstitul ?...

— Am fost un imbecil și mi-am luat pedeapsa, răspunse repezit Frank, dar fiece greșeală își are justificarea... o dată mai merge... dar iată-mă acum tîlhar pînă oi plesni și — păzea, cînd o fi să ies de aici !

— Foarte just, iată ce înseamnă să vorbești cum trebuie !

— Dar ce ți s-a întîmplat, Frank ?

— Ceea ce se întîmplă fiecărui eliberat care e atît de nătîng încît să vrea, cum spui tu, s-o facă pe cinstitul... Soarta e doar atît de dreaptă !... Ieșind de la Melun, aveam un capital de vreo nouă sute de franci...

— E adevărat, spuse Șchiopul cel gros, toate nenorocirile i s-au tras din faptul că, ieșind din pușcărie, a păstrat capitalul în loc să-l toace. O să vedeți unde duce căința... și cel puțin dacă ți-ai scoate pîrleala.

— Am fost trimis în supraveghere la Etampes, continuă Frank... Cum sînt lăcătuș de meserie, m-am dus la un meșter și i-am spus : sînt un fost pușcăriaș, știu că oamenilor nu le place să angajeze asemenea indivizi, dar iată cei nouă sute de franci, capitalul meu, dă-mi de lucru, îți las banii în garanție, vreau să muncesc și să fiu cinstit.

— Pe cuvîntul meu, numai Frank poate să aibă idei d-astea.

— A fost dintotdeauna, cum se vede, lovit cu leuca.

— Ofer, deci, capitalul meu în garanție meșterului-lăcătuș ca să-mi dea de lucru. „Nu sînt bancher ca să iau bani cu dobîndă, îmi spune el, și nici nu vreau să am în dugheana mea un pușcăriaș : eu lucrez în case particulare, deschid uși ale

căror chei au fost pierdute, e o muncă pe încredere, dacă s-ar ști că am un pușcăriaș, printre lucrătorii mei, mi-aș pierde clientela. Drum bun, amice!"

— Nu-i așa că n-ai avut decît ceea ce meritai?

— Desigur...

— Măi, băiatule! adăugă Șchiopul cel gros, adresîndu-se lui Frank pe un ton părintesc, trebuia să fugi imediat de sub supraveghere și să vii la Paris să-ți toci banii pînă la ultimul gologan.

— Vedeți, prietenilor, asta te-nvață minte. Sîntem însemnați pentru toată viața, s-o știți!

— Iată-mă, dar, șomer pe caldarîmul Etampesului, trăiesc din capitalul meu o lună, două, continuă Frank, banii se topesc văzînd cu ochii și lucru ioc. Cu toată supravegherea, o șterg din Etampes.

— Asta ar fi trebuit s-o faci de la început, prostule.

— Ajung la Paris; acolo găsesc de lucru, patronul meu nu știa cine sînt, îi spun că vin din provincie. Nu se găsea lucrător mai bun ca mine. Plasez cei șapte sute de franci care îmi mai rămăseseră la un om de afaceri. El îmi dă o poliță; la scadență nu-mi plătește, dau polița unui portărel care o urmărește și încasează banii; îi las la el și-mi zic: bani albi pentru zile negre. Între timp îl întîlnesc pe Șchiopul cel gros.

— Da, prietenilor, și „zilele negre" pentru el, eu am fost, după cum veți vedea. Frank era lăcătuș, făcea chei: aveam o afacere în care-mi putea fi de folos; propun lovitura. Aveam tiparele, n-avea decît să lucreze după ele, asta era treaba lui. Bobocul refuză, — voia să redevină cinstit. Îmi spun: trebuie să-i fac binele, fie și fără voia lui.

Fac o scrisoare fără semnătură către patronul lui, o alta către colegii lui, ca să se afle că Frank e un puşcăriaş. Patronul îl dă afară şi colegii îi întorc spatele. Se duce la alt patron, lucrează acolo opt zile. Acelaşi joc. Chiar dacă s-ar fi dus la zece patroni, la fel aş fi procedat.

— Şi eu care nu ştiam că tu mă denunţai, reluă Frank, alminteri o păţeai rău.

— Da, dar eu nu eram atît de prost ; îţi spusesem că mă duc la Longjumeau să-l văd pe unchimeu, dar rămăsesem la Paris şi prin micul Ledru ştiam tot ce faci.

— În sfîrşit, sînt dat afară şi de la ultimul meşter lăcătuş, ca un ticălos bun de spînzurătoare. Lucrează dacă poţi ! Cum să stai liniştit, cînd peste tot eşti întrebat : Ce faci acum ? Dar înainte ce-ai făcut ? Cînd m-am pomenit aruncat în stradă, mi-am zis : „Din fericire, am capitalul meu şi pot să mai aştept". Mă duc la portărel, ăsta ştersese putina ; banii mei erau pierduţi, rămăsesem fără un gologan, n-aveam nici cu ce să-mi plătesc chiria pe o săptămînă. Să fi văzut în ce hal eram ! Între timp, Şchiopul cel gros se preface că sosește de la Longjumeau şi profită de starea mea. Nu ştiam de ce să mă agăţ, mi-am dat seama cît de imposibil e să fii cinstit, că odată intrat în mocirlă, te afunzi într-însa din ce în ce mai mult. Şi apoi Şchiopul cel gros mă tot pisa...

— Acest vrednic Frank să nu mai bombănească atîta, îl întrerupse Şchiopul cel gros, pentru că pînă la urmă se resemnează şi intră în afacerea care promitea să fie regească ; din nefericire, în clipa cînd deschideam gura ca să înfulecăm locmaua, poliţia pune mîna pe noi. Ce vrei, băiete, e o nenorocire, fără riscul ăsta meseria ar fi prea frumoasă.

— Dacă ticălosul de portărel nu m-ar fi furat, nu aș fi acum aici, exclamă Frank cu o furie greu stăpînită.

— Bine ! Bine ! reluă Șchiopul cel gros, iată-te grav bolnav ! Și, apoi, erai oare mai fericit cînd te istoveai muncind ?

— Eram liber.

— Da, duminica, și încă dacă nu era zor, dar în restul săptămînii erai legat ca un cîine de lanț și niciodată sigur că o să mai găsești de lucru. Nu știi să-ți prețuiești fericirea.

— O să mă înveți tu s-o cunosc, replică Frank cu amărăciune.

— Pe lîngă asta, să fim drepți, ai de ce fi mîhnit ; e păcat că lovitura a dat greș, era măiastră și o să mai fie ! După o lună sau două, stăpînii se liniștesc și putem da atunci lovitura. E o casă bogată, dar ce bogată ! Eu tot o să fiu condamnat, fiindcă am călcat legea domiciliului forțat, așa că nu o să pot relua afacerea, dar dacă găsesc un amator, îi vînd pontul și nu prea scump. Tiparele sînt la muierea mea, nu e nevoie decît să se fabrice alte chei potrivite ; cu îndrumările ce le pot da, treaba o să meargă ca pe roate. Asta a fost și mai este încă o lovitură de zece mii de franci, faptul trebuie totuși să te consoleze, dragă Frank.

Complicele Șchiopului cel gros dădu din cap, își încrucișă brațele pe piept, dar nu răspunse.

Cardillac luă pe Șchiopul cel gros de braț, îl duse într-un colț al curții și îi spuse după o clipă de tăcere :

— Afacerea pe care ai scăpat-o din mînă mai e bună ?

— În două luni tot atît de bună ca și cum ar fi una nouă.

— Poţi să dovedeşti asta ?

— Desigur !

— Cît vrei pentru ea ?

— O sută de franci înainte şi o să-ţi spun parola convenită cu muierea mea ca să-ţi dea tiparele după care să se modeleze cheile false ; în plus, dacă lovitura reuşeşte, vreau o cincime din cîştig care să fie plătită muierii mele.

— Găsesc că nu e prea mult.

— Deoarece o să ştiu cui i-a dat tiparele, dacă mi se trage chiulul pentru partea mea, pot face un denunţ. Cu atît mai rău pentru ei...

— E dreptul tău dacă o să fii tras pe sfoară... Dar între noi hoţii... sîntem cinstiţi, trebuie să avem încredere unii într-alţii, fără asta n-ar mai fi posibilă nici o afacere.

— Dacă ceea ce spui e adevărat, continuă Cardillac, aş putea să iau afacerea asupră-mi... Nu sînt dovezi împotriva mea... sînt sigur de achitare. Compar în faţa tribunalului în vreo cincisprezece zile, o să fiu pus în libertate, să zicem, peste douăzeci de zile ; timpul de a mai combina, de a pune să se facă cheile false, de a mai lua informaţii... e nevoie de o lună, de şase săptămîni cel mult.

— Tocmai cît trebuie cetăţenilor ca să le treacă frica... Şi apoi cine a fost prădat odată, crede că nu o să mai fie a doua oară, tu ştii asta...

— Ştiu asta ; am preluat afacerea... ne-am înţeles...

— Dar ai cu ce să-mi plăteşti ? Vreau o arvună.

— Iată ultimul meu nasture şi cînd n-o mai fi, tot o să se mai găsească, zise Cardillac smulgînd unul din nasturii acoperiţi cu stofă care împodobeau vechea lui redingotă albastră.

Apoi, cu ajutorul unghiilor, rupse învelișul și arătă Șchiopului în locul nasturelui de lemn o monedă de aur de patruzeci de franci.

— Vezi așadar că-ți pot da o arvună cînd o să ne înțelegem.

— Atunci, bate laba, dragul meu, rosti Șchiopul. Deoarece o să ieși curînd de aici și ai fonduri ca să *lucrezi,* aș putea să-ți mai dau ceya : dar asta e o afacere grozavă... Un pont la care eu și muierea mea lucrăm de două luni și care nu așteaptă decît să-l pornim... Închipuiește-ți o casă izolată într-un cartier îndepărtat, un parter dînd pe o latură într-o stradă pustie și pe cealaltă într-o grădină ; doi bătrîni care se culcă o dată cu găinile. De cînd cu răscoalele și de teama de a fi jefuiți, au ascuns sub căptușeala de lemn a pereților un borcan mare de dulceață plin cu monezi de aur... Nevastă-mea a descoperit treaba făcînd-o pe servitoarea lor să trăncănească. Dar te previn că afacerea asta o să coste mai mult decît cealaltă, fiind vorba de numerar... E coaptă și bună de halit...

— Ne împăcăm noi, fii liniștit... Dar văd că n-ai stat degeaba de cînd ai plecat de la Închisoarea Centrală...

— Da, am avut mare noroc... Am ciupit de ici, de colo, de am încropit vreo mie cinci sute de franci ; dar lovitura cea mai reușită a fost teșchereaua cu cele două femei care locuiau cu mine în aceeași casă cu odăi mobilate, din pasajul Brasserie.

— La moș Micou, tăinuitorul ?

— Da.

— Și Josephine, soția ta ?

— Tot o adevărată veveriță, făcea gospodăria la cei doi bătrîni de care vorbesc ; ea a mirosit borcanul cu galbeni...

— E o femeie și jumătate !...

— Mă mîndresc cu ea... Dar fiindcă veni vorba de o femeie grozavă, o cunoști pe Cucuvaia ?

— Da, Nicolas mi-a vorbit de ea ; Învățătorul a curățat-o și el a înnebunit.

— Poate pentru că și-a pierdut vederea în urma unui știu cărui accident... Atunci, dragul meu Cardillac, ne-am înțeles... pentru că vrei să te ocupi de combinațiile mele, nu mai vorbesc de astea cu nimeni.

— Cu nimeni... le iau pe contul meu. Stăm diseară de vorbă...

— Ia te uită ! Și ce faceți aici ?

— Rîdem și ne plictisim de moarte.

— Cine e căpitanul camerei ?

— Scheletul.

— Iată unul greu de îmblînzit ! L-am văzut la Martiali în insulă... Am petrecut cu Josephine și cu Boulotte.

— Fiindcă veni vorba, știi că Nicolas e aici ?

— Știu, mi-a spus moș Micou... S-a plîns de Nicolas că-l șantajează, bătrînul pungaș... O să-l fac și eu să scuipe cîte ceva... Tăînuitorii, pentru asta sînt făcuți.

— Vorbeam de Schelet, uite-l, tocmai vine, zise Cardillac arătîndu-i-l pe „căpitan" care apărea în ușa sălii încălzite.

— Tinere... prezintă-te la raport, spuse Scheletul Șchiopului cel gros.

— Prezent... răspunse acesta, intrînd în sală, întovărășit de Frank pe care-l ținea de braț.

În timpul convorbirii dintre Șchiopul cel gros, Frank și Cardillac, Barbillon fusese trimis, din ordinul șefului de cameră, să recruteze doisprezece sau cincisprezece deținuți, unul și unul. Aceștia,

ca să nu trezească bănuielile gardianului, veniseră pe rînd în sala încălzită. Ceilalți deținuți rămaseră în curte, unii chiar după sfatul lui Barbillon vorbeau cu glas tare ca să abată atenția gardianului și să-l distragă de la supravegherea sălii încălzite unde se reuniră curînd Scheletul, Barbillon, Nicolas, Frank, Cardillac, Șchiopul cel gros și alți cincisprezece deținuți, toți așteptînd cu nerăbdare și curiozitate ca șeful să ia cuvîntul.

Barbillon, pus să pîndească și să anunțe apropierea gardianului, stătea lîngă ușă.

Scheletul, scoțîndu-și pipa din gură, se adresă Șchiopului cel gros :

— Cunoști un tînăr numit Germain, cu ochi albaștri, părul castaniu și aer de domnișor ?...

— Germain e aici ?! strigă Șchiopul cel gros, ale cărui trăsături exprimară subit surprinderea, ura și furia.

— Îl cunoști, așadar ? întrebă Scheletul.

— Dacă îl cunosc ? reluă Șchiopul cel gros, vi-l denunț prieteni, e turnător... Trebuie bătut zdravăn...

— Da, da, strigară deținuții în cor.

— Stați nițel ! E sigur că a denunțat ? întrebă Frank. Dacă ne înșelăm ?... Să bați un om care nu e vinovat...

Această observație displăcu Scheletului care se aplecă spre Șchiop și îi spuse pe șoptite :

— Cine-i ăsta ?

— Unul cu care am lucrat.

— Ești sigur ?

— Da, dar n-are vlagă, e un molîu.

— Ajunge, o să am eu grijă de el.

— Să vedem dacă Germain e un turnător, interveni un deținut.

— Explică-te, Șchiopule, reluă Scheletul care nu-și lua ochii de la Frank.

— Iată, începu Șchiopul cel gros : unul din Nantes, un anume Velu, adică Părosul, un fost eliberat, l-a crescut pe acest tînăr, născut din părinți necunoscuți. Cînd a împlinit vîrsta, l-a băgat la un bancher din Nantes, crezînd că ascunde un lup în casa lui de fier și că o să se servească de Germain ca să ticluiască o afacere grozavă, pe care o cocea de multă vreme ; se bizuia ori pe un fals, ori pe un furt din casa de bani a bancherului ! aproape o sută de mii de franci, treabă de făcut în doi timpi și trei mișcări... Totul era gata : Velu conta pe tinerel ca pe sine însuși ; haimanaua asta dormea în pavilionul unde era casa de bani ; Velu îi dezvăluie planul... Germain nu răspunde nici da, nici nu, denunță totul patronului și, în aceeași seară, o șterge la Paris.

Se auziră proteste violente de indignare și vorbe amenințătoare.

— E un turnător... trebuie să-i rupem oasele...

— Dacă vreți, îi caut eu rîcă și-l spintec...

— Trebuie să-i lipim pe față un bilet de internare în spital !

— Tăcere, hoților ! strigă Scheletul cu o voce poruncitoare.

Deținuții tăcură.

— Mai departe, îndemnă „căpitanul" pe Șchiopul cel gros. Și reîncepu să fumeze.

— Crezînd că Germain e blat cu ei, Velu și doi din prietenii lui încearcă lovitura chiar în noaptea aceea : bancherul însă era prevenit, unul din complicii lui Velu e prins pe cînd escalada o fereastră, dar are șansa să fugă... Ajunge la Paris, furios că a fost denunțat de Germain și că a scăpat din mînă o afacere atît de sigură. Într-o bună

zi îl întîlnește pe domnișorul ăsta ; nu îndrăznește să-i facă nimic, dar îl urmărește, vede unde stă și, într-o noapte, noi doi, Velu și cu micul Ledru, dăm de Germain... Din nefericire, ne scapă... Se mută din strada Templului unde locuia ; de-atunci nu l-am mai putut găsi, dar dacă e aici... mă întreb...

— N-ai nimic de întrebat ! îl repezi, autoritar, Scheletul.

Șchiopul cel gros tăcu.

— Primesc tîrgul, tu-mi dai pielea lui Germain, eu îl jupoi... nu degeaba mă cheamă Scheletul... sînt mort cu anticipație... groapa mi-e săpată de pe acum la Clamart, nu risc nimic dacă lucrez pentru bandă ; turnătorii ne mănîncă mai rău ca poliția ; îi mută pe denunțători de la „La Force" la „Roquette" și pe spioni de la „Roquette" la „Conciergerie" și astfel se cred scăpați. O clipă numai : cînd fiecare închisoare și-o stîrpi spionul ei, indiferent unde a denunțat, o să le piară pofta și celorlalți... Eu dau pilda și alții să facă la fel...

Toți deținuții, admirînd hotărîrea Scheletului, se strînseră în jurul lui... Pînă și Barbillon, în loc să rămînă la ușă, se alătură grupului și nu observă că un nou deținut intrase în încăpere.

Acesta din urmă purta o bluză cenușie și pe cap o scufie de bumbac albastră, brodată cu lînă roșie, lăsată pe ochi ; cînd auzi rostindu-se numele lui Germain, făcu un gest de surprindere... Apoi, amestecîndu-se printre admiratorii Scheletului, aprobă cu entuziasm criminala hotărîre a „căpitanului".

— E teribil Scheletul ăsta ! constată unul. Și ce cap de învățat !...

— Eu cred că e o cruzime să omori băiatul ăsta, zise Frank.

— Cum ! cum ! reluă Scheletul înfuriat la culme, n-ai dreptul să pedepsești un trădător ?

— Da, de fapt e un trădător ; cu atît mai rău pentru el, răspunse Frank, după o clipă de gîndire.

Aceste ultime vorbe și garanția Șchiopului cel gros alungaseră îndoiala de o clipă pe care Frank o stîrnise printre deținuți. Numai Scheletul mai stăruia în șovăiala lui.

— Așadar, ce facem cu gardianul ? Spune, măi, „Mort cu anticipație", că ăsta e un nume tot atît de potrivit pentru tine ca și Scheletul, reluă rînjind Nicolas.

— Ei bine, îi dăm gardianului de lucru într-altă parte.

— Nu, să-l îndepărtăm cu forța.

— Tăcere, tîlharilor ! strigă Scheletul.

Se lăsă o liniște adîncă.

— Ascultați-mă bine, continuă „căpitanul" cu vocea lui răgușită, nu e chip să dăm lovitura cît timp gardianul o să fie în sala încălzită sau în curte. Nu am cuțit, o să se audă cîteva țipete înăbușite, mizerabilul o să se zbată.

— Atunci cum...

— Iată cum : Șugubățul ne-a făgăduit că azi, după cină, o să ne povestească istoria lui cu Gringolet și Spintecătorul. Iată că începe să plouă, o să ne retragem toți aici și trădătorul o să se așeze colo, în colț, la locul lui dintotdeauna... O să dăm cîțiva gologani Șugubățului ca să-și înceapă istorisirea. E ora cinci în închisoare... Gardianul o să vadă că ascultăm liniștiți isprăvile lui Gringolet și ale Spintecătorului, n-o să bănuiască nimic ; o să se ducă să dea o raită pe la cantină... De cum iese în curte, avem un sfert de ceas în fața noas-

tră, trădătorul o să fie curățat înainte ca gardianul să se înapoieze... Mă însărcinez eu cu asta... Am ucis eu pe alții mai zdraveni ca el...

— O clipă, strigă Cardillac, dar portărelul care vine mereu să glumească cu noi... la ora cinci ?... Dacă intră în sala încălzită ca să-l asculte pe Șugubăț și vede că-l ucizi pe Germain, e în stare să strige după ajutor... Nu e de-ai noștri, portărelul ăsta, stă în celulă plătită, trebuie să ne ferim de el.

— E adevărat, încuviință Scheletul.

— Adevărat, e un portărel aici ? se miră Frank. După cum v-am spus, eu sînt victima abuzului de încredere al lui *maître* Boulard, ziceați că e un portărel aici ? întrebă el din nou. Și cum îl cheamă ?

— Boulard, răspunse Cardillac.

— E omul meu ! strigă Frank, strîngînd pumnii. El mi-a furat bănișorii...

— Portărelul ? întrebă șeful de cameră.

— Da... șapte sute douăzeci de franci în cap, încasați pentru mine.

— Îl cunoști ?... L-ai văzut ?... întrebă Scheletul.

— Vezi bine că l-am văzut... a fost nenorocirea mea... dacă nu era el, n-aș fi acum aici...

Aceste păreri de rău displăcură Scheletului ; își fixă cîtva timp privirile crucișe asupra lui Frank, care răspundea între timp la unele întrebări ale camarazilor săi, apoi, aplecîndu-se spre Șchiopul cel gros, îi șopti :

— Iată un tinerel care e în stare să le spună gardienilor despre lovitura noastră.

— Nu, eu răspund, nu denunță pe nimeni, dar e cam fricos... ar fi în stare să-l apere pe Germain... Mai bine să-l îndepărtăm din curte.

— Am înțeles, zise Scheletul, și începu în gura mare : Ia spune, Frank, n-ai vrea să-i tragi o chelfăneală tîlharului ăla de portărel ?

— Las' pe mine... numai să vină, mă răfuiesc eu cu el.

— Vine sigur, pregătește-te.

— Sînt gata ! Îl ung eu cum știu.

— O să se lase cu bătaie ; portărelul o să fie trimis în celula lui, pe Frank o să-l bage la carceră, în felul ăsta scăpăm de amîndoi, șopti Scheletul la urechea Șchiopului.

— Dar multă minte mai ai !... Grozav e Scheletul ăsta ! constată cu admirație banditul. Apoi cu glas tare :

— O să-l prevenim oare pe Șugubăț că ne folosim de poveștile lui ca să-l păcălim pe gardian și să-l jupuim pe spion ?

— Nu. Fortuné e prea molîu și prea fricos ; dacă ar ști asta, nu ar mai vrea să ne povestească, dar după aceea o să se resemneze.

Clopotul sună de cină.

— Haideți la terci, cîinilor ! strigă Scheletul. Fortuné și Germain o să vină în curte. Atenție, prieteni, îmi ziceți mie „Mort cu anticipație", dar și denunțătorul e mort cu anticipație.

POVESTITORUL

Noul deținut de care am pomenit, cel cu scufie de bumbac și bluză cenușie, ascultase cu atenție și aprobase cu hotărîre complotul ce amenința viața lui Germain... Acest bărbat de proporții atletice ieși din sala încălzită, o dată cu ceilalți prizonieri, fără

să fi fost observat, și se amestecă de îndată în diferitele grupuri ce se îmbulzeau în curte în jurul distribuitorilor cinei. Aceștia aduceau carnea fiartă în căldări de aramă și pîinea în coșuri mari. Fiecare deținut primea cîte o bucată de carne de vacă, fiartă, fără oase, care servise la prepararea supei grase de dimineață, însoțită de o jumătate de pîine, mai bună chiar decît pîinea cazonă.

Cei ce aveau ceva bani puteau să-și cumpere vin de la cantină și să tragă acolo o „dușcă", după cum se exprimă pușcăriașii. Cei care, ca Nicolas, primiseră provizii din afară, improvizau o masă la care invitau și pe ceilalți deținuți. Comesenii fiului ghilotinatului erau Scheletul, Barbillon și, în urma sugestiei acestuia din urmă, Șugubățul, ca să-l dispună la povestit.

Șunca, ouăle răscoapte, brînza și pîinea albă aflate aici fură întinse pe una din băncile sălii încălzite și Scheletul se pregătea să cinstească „ospățul", fără să se mai sinchisească de omorul pe care avea să-l comită cu atîta sînge rece.

— Du-te și vezi dacă nu vine Fortuné, zise Scheletul. Pînă să-l sugrum pe Germain, sugrum foamea și setea ; nu uita să-i spui Șchiopului că Frank trebuie să-l ia de cap pe portărel, ca să scape „Groapa cu lei" de amîndoi.

— Fii liniștit, „Mortule-cu-anticipație", dacă Frank nu-l bușește pe portărel, nu e vina noastră...

Și Nicolas ieși din sală.

În clipa aceea chiar, maestrul Boulard intra în curte fumînd tacticos o havană. Avea mîinile vîrîte în redingota lui lungă de lînă cenușie, șapca bine trasă pe urechi, fața surîzătoare, veselă. Nicolas îl zări și începu să-l caute din ochi pe Frank.

Frank și Șchiopul cel gros mîncau, șezînd pe una din băncile din curte ; nu-l putuseră zări pe portărel, fiindcă stăteau cu spatele la el.

Urmînd indicațiile Scheletului, Nicolas, văzînd cu coada ochiului că Boulard vine spre el, se prefăcu că nu-l observă și se apropie de Frank și de Șchiopul cel gros.

— Bună ziua, tinere, se adresă portărelul lui Nicolas.

— Ah ! bună ziua, domnule, nu te-am observat; faci, ca de obicei, o mică plimbare ?

— Da, tinere, și azi am două motive ca s-o fac... Și să-ți spun de ce : întîi, ia din țigările astea... Haide, fără mofturi... Ca între camarazi, ce dracu ! Nu trebuie să te sfiești.

— Mulțumesc, domnule... Dar de ce ai două motive să te plimbi ?

— O să înțelegi îndată. Mai întîi nu prea am poftă de mîncare azi... Și mi-am zis : Fiind de față la masa voinicilor mei, văzînd cum înfulecă de zor, poate mi se face și mie foame.

— Nu e rău de loc... Dar uite, dacă vrei să vezi doi camarazi care mănîncă pe rupte, spuse Nicolas, aducîndu-l pe portărel tot mai aproape de banca lui Frank care stătea cu spatele la ei, uită-te la acești doi bolnavi, te apucă o poftă de mîncare ca și cum ai fi înghițit un borcan de castraveciori acri.

— Ah ! zău... ia să-i vedem ! zise *maître* Boulard

— Ei, Șchiopule ! strigă Nicolas.

Șchiopul și Frank întoarseră brusc capul.

Portărelul rămase înmărmurit, cu gura căscată, recunoscîndu-l pe cel jefuit de el.

Frank, zvîrlindu-și pîinea și carnea pe bancă, se aruncă dintr-o săritură asupra lui Boulard și îl apucă de gît, strigînd :

— Banii mei !

— Prietene, ascultă-mă...

— Banii mei !... Deși acum e prea tîrziu, căci din vina ta sînt aici...

— Dar... eu... dar...

— Dacă mă duc la muncă silnică e din vina ta, căci dacă aș fi avut banii ce mi i-ai furat, nu m-ar fi împins nevoia să mă apuc de jafuri, aș fi rămas cinstit, așa cum voiam să fiu... Tu poate că o să fii achitat, tu... N-o să ți se facă nimic, în schimb am să-ți fac eu ceva : o să te însemn ! Da ! ai bijuterii, lanțuri de aur și jefuiești oamenii săraci ! Na... Na... Ți-e destul ? Mai ține una ! Mai na !

— Ajutor ! ajutor !... strigă portărelul, rostogolindu-se sub picioarele lui Frank, care îl lovea cu furie.

Ceilalți deținuți, nepăsători la această scenă, făcură cerc în jurul celor doi, sau mai bine zis în jurul celui care lovea și al celui bătut, căci Boulard, fără suflu, înspăimîntat, nu opunea nici o rezistență.

Din fericire, supraveghetorul alergă, la țipetele portărelului și îl scoase din mîinile lui Frank.

Maître Boulard se ridică, palid, speriat, cu un ochi învinețit și, fără a-și mai da osteneala să-și ridice șapca de pe jos, strigă, alergînd către ferestruică :

— Gardian... deschide... Nu mai vreau să stau o secundă aici... Ajutor !...

— Și dumneata, pentru că ai bătut pe domnul, urmează-mă la director, zise gardianul ținîndu-l pe Frank de guler ; o să capeți două zile de carceră.

— Nu-mi pasă, i-am plătit-o ! răspunse Frank.

— Ia seama, îi șopti Șchiopul, prefăcîndu-se că-l ajută să-și potrivească hainele, nici o vorbă despre ceea ce se plănuiește împotriva denunțătorului.

— Fii liniștit, dacă aș fi fost aici, poate că l-aș fi apărat, căci e prea mare cruzime să omori un om pentru asta... dar ca să vă denunț, niciodată !

— Haide, vii ? spuse gardianul.

— Iată-ne scăpați de portărel. și de Frank... Acum păzea, păzea, denunțătorule ! spuse Nicolas.

În clipa în care Frank ieșea din curte, Germain și Șugubățul soseau de la vorbitor.

Germain era de nerecunoscut ; fața lui, pînă atunci tristă, abătută, era acum radioasă și mîndră ; își ținea capul sus și arunca în jurul lui o privire vie și încrezătoare... Era iubit... Oroarea închisorii dispărea...

Șugubățul îl urmărea foarte încurcat ; în sfîrșit, după ce șovăi de două-trei ori ca să intre în vorbă, atinse ușor brațul lui Germain, înainte ca acesta să se fi apropiat de grupurile deținuților care, de departe, îl cercetau cu ură și viclenie.

Victima nu le mai putea scăpa.

Fără să vrea, Germain tresări la apropierea lui Fortuné, fiindcă chipul și zdrențele acestui fost boscar nu-l făceau prea atrăgător. Dar, amintindu-și de sfaturile Rigolettei și simțindu-se prea fericit ca să nu fie binevoitor, Germain se opri și-l întrebă încetișor :

— Ce dorești ?

— Să-ți mulțumesc.

— Pentru ce ?

— Pentru ceea ce drăguța dumitale vizitatoare vrea să facă pentru biata mea soră.

— Nu te înțeleg, replică surprins Germain.

— Să-ți explic... Adineauri, la grefă, am întîlnit pe supraveghetorul care era de pază la vorbitor...

— Ah ! da, un om tare cumsecade...

— De obicei temnicerii nu merită acest calificativ de „om cumsecade", dar cu taica Roussel e altceva... Acum cîteva clipe mi-a suflat în urechi : „Fortuné, băiete, cunoşti bine pe domnul Germain ?" „Da, spinul în ochi al deţinuţilor", i-am răspuns.

Apoi, după o clipă de întrerupere, Şugubăţul urmă :

— Scuză-mă dacă ţi-am spus... spin în ochi, dar nu ţine seama... aşteaptă să termin. „Da — i-am răspuns, îl cunosc pe domnul Germain, spinul în ochi al puşcăriaşilor." „Poate şi al dumitale, Şugubăţule ?" mă întrebă gardianul cu asprime. „Domnule gardian, i-am răspuns, sînt prea fricos şi el e băiat prea bun, ca să-mi îngădui să-l privesc ca pe un spin în ochi ; domnul Germain nu e băiat rău şi i se face o nedreptate." „Perfect, Fortuné, mi-a spus el, faci bine că eşti de partea domnului Germain, fiindcă a fost bun cu dumneata." „Cu mine, domnule gardian ? Cum asta ?" „Adică nu cu dumneata şi nu el ; totuşi îi datorezi o mare recunoştinţă" mi-a răspuns taica Roussel.

— Să vedem... explică-te mai lămurit, spuse Germain surîzînd.

— Tocmai aşa i-am zis şi eu gardianului. „Vorbeşte mai lămurit." Atunci mi-a răspuns : „Nu domnul Germain, dar micuţa lui vizitatoare a fost foarte bună cu sora dumitale. Auzind-o cînd îţi povestea nenorocirile ei de acasă, în clipa cînd biata femeie ieşea din vorbitor, fata s-a oferit să-i fie de folos, pe cît va putea."

— Buna mea Rigolette ! exclamă înduioşat Germain.

— Oh ! atunci, i-am răspuns gardianului, n-am mai multă minte decît o oaie. Ai dreptate, domnul Germain a fost bun cu mine, fiindcă vizitatoarea

lui este ca și cum ar fi el, și sora mea, Jeanne, ca și cum aș fi eu, și mai mult decît atît...

— Micuța mea Rigolette ! repetă Germain, asta nu mă miră... are o inimă atît de bună, atît de compătimitoare !

— Și îmi mai zice gardianul : „Am auzit toate astea fără să arăt că știu ceva. Iată-te în curent acum. Dacă nu te vei strădui să faci un serviciu domnului Germain, dacă nu-l previi în cazul că vei afla de vreun complot contra lui, ai fi un ticălos desăvîrșit..." „Gardiane, i-am răspuns, sînt un ticălos, e adevărat, nu unul desăvîrșit... În sfîrșit, fiindcă vizitatoarea domnului Germain vrea să-i facă un bine bietei mele Jeanne, care e o femeie vrednică și cinstită, cu care mă laud, o să fac pentru domnul Germain tot ce-oi putea... Din păcate, n-o să fie mare lucru..." „Nu e nimic, mi-a zis, încearcă totuși. O să-ți dau și o veste bună pe care să i-o transmiți domnului Germain, am aflat-o chiar acum."

— Ce anume ? întrebă Germain.

— Mîine se face liberă o celulă cu plată, mi-a spus gardianul să te anunț.

— Să fie adevărat ? Oh ! ce fericire ! exclamă Germain ; acest om de treabă avea dreptate, e-o veste bună pe care mi-o dai...

— Fără să mă laud, dar așa e, locul dumitale nu e să stai la un loc cu oameni ca de-alde noi, domnule Germain.

Apoi, întrerupîndu-se, Șugubățul se grăbi să adauge în șoaptă, aplecîndu-se ca și cum ar fi vrut să adune ceva de pe jos :

— Atenție, domnule Germain ! Deținuții ne privesc și se miră că stăm de vorbă. Te las, ferește-te. Dacă cineva îți caută gîlceavă, nu răspunde. Vor să găsească un pretext să înceapă o ceartă și să te

ia la bătaie. Barbillon trebuie să înceapă, fereşte-te de el. O să încerc să le schimb hotărîrea...

Şi Fortuné se ridică ca şi cum ar fi găsit ce căuta.

— Mulţumesc, eşti un om de treabă. Voi fi prudent, îi şopti grăbit Germain, despărţindu-se de Şugubăţ care intră în sala încălzită.

— Iată-te, melcule ! codaşule ! strigă Scheletul văzîndu-l pe povestitor. Dar ce făceai ?

— Vorbea cu Germain, spuse Nicolas, tăind şunca.

— Ah ! vorbeai cu Germain ? spuse Scheletul privindu-l cu atenţie pe Fortuné, fără a se opri din înfulecat.

— Îmi spunea: „Eşti foarte fericit, domnule Fortuné că poţi cuteza să vorbeşti cu acest faimos Schelet (a spus faimos cu admiraţie). Eu, mi-a zis, mor de dorinţa să-i vorbesc, dar el îmi insuflă atîta respect, încît de l-aş vedea pe domnul prefect de poliţie în carne şi oase şi în uniformă, n-aş fi mai impresionat."

— Ţi-a spus ţie asta ? îl întrebă Scheletul, prefăcîndu-se că-l crede şi că e mişcat de admiraţia ce i-o inspira lui Germain.

— Aşa mi-a spus.

— Atunci se schimbă situaţia, răspunse Scheletul. Mă împac cu el. Barbillon avea poftă să-i caute nod în papură ; să facă bine să-l lase în pace.

— Ar face foarte bine, exclamă Şugubăţul, convins că a îndepărtat primejdia care îl ameninţa pe Germain. Ar face foarte bine, fiindcă acest biet băiat nu e în stare să se certe, îmi seamănă mie, e curajos ca un iepure.

— Cu toate astea, e păcat, reluă Scheletul. Contam pe bătaia asta ca să mai petrecem puţin după cină. O să ni se pară timpul prea lung.

— Da, şi ce o să facem atunci ? întrebă Nicolas.

— Dacă e așa, să ne povestească Șugubățul o istorie în odaie, iar eu n-o să mai caut pricină de ceartă lui Germain, spuse Barbillon.

— Bine, bine, răspunse povestitorul, iată una din condiții, dar mai e una și fără amîndouă nu povestesc.

— Să auzim cealaltă condiție !

— Ca onorabila societate, otrăvită de capitaliști, spuse Fortuné, reluîndu-și glasul de scamator, să-mi dea un fleac de cotizație de un franc. Un franc, domnilor ! ca să-l auziți pe renumitul Fortuné, zis Șugubățul, carē a avut cinstea să lucreze în fața celor mai renumiți hoți, în fața celor mai faimoși asasini din Franța și Navarra, și care e așteptat urgent la Brest și la Toulon, unde se duce din ordinul guvernului. Un franc ! E gratis, domnilor !

— Haide ! îți strîngem un franc, după ce-ți vei spune poveștile.

— După ? Nu, înainte, stărui Șugubățul.

— Ei, drace ! ia spune, ne crezi în stare să te înșelăm cu un franc ? spuse Scheletul, făcînd-o pe indignatul.

— De loc ! răspunse Șugubățul, acord toată încrederea onoratei adunări, dar cer banii înainte ca să-i cruț punga.

— Îți dăm un franc, iar Barbillon n-o să mai caute pricină imbecilului de Germain, se învoi Scheletul.

— Atunci, destupați-vă urechile : o să auziți ceva grozav. Dar iată că plouă... „Clienții" or să intre oricum în casă, n-o să mai fie nevoie să-i chemăm...

Într-adevăr, începuse să plouă ; deținuții părăsiră curtea și veniră să se refugieze în sala încălzită, întovărășiți de un gardian.

Am spus că sala încălzită era o încăpere mare, lungă, cu dale de piatră, cu trei ferestre dînd înspre curte ; la mijloc se afla soba lîngă care stăteau Scheletul, Barbillon, Nicolas și Șugubățul. La un semn al „căpitanului", Șchiopul cel gros veni să se alăture grupului.

Germain intră printre ultimii, absorbit de gînduri dintre cele mai plăcute. Se duse să se așeze, ca de obicei, pe prichiciul ultimei ferestre a sălii, loc nedorit de nimeni, fiind prea departe de soba în jurul căreia se grupau deținuții.

După ce deținuții intraseră în sală, Scheletul se adresă gardianului :

— Ascultă, prietene, Fortuné are o idee bună : o să ne povestească o întîmplare cu Gringolet și cu Spintecătorul. E o vreme de nu-ți vine să trimiți afară nici măcar un soldat din garda municipală ; o să așteptăm liniștiți ora de culcare.

— Într-adevăr, cînd ăsta trăncănește, văd că stați liniștiți...

— Da, răspunse Scheletul, dar Șugubățul cere bani ca să povestească... Vrea un franc. Eu pun zece centime...

Începură să strîngă bani dintr-o parte și din alta, spre marea bucurie a lui Fortuné care se gîndea la sora lui, în timp ce-și făcea colecta.

— Opt, nouă, zece, unsprezece, doisprezece, treisprezece, număra el adunînd banii, haideți, domnilor bogătași, capitaliști și alți bancheri, încă un mic efort, nu puteți rămîne la treisprezece, e o cifră

cu ghinion. Nu mai e nevoie decît de șapte bănuți a cinci centime, un fleac de șapte monezi. Cum, domnilor, s-ar zice că banda din „Groapa leilor" nu va putea strînge încă treizeci și cinci de centime, șapte nenorocite monede ? Ah ! domnilor, va crede lumea că ați fost băgați aici pe nedrept sau că ați avut ghinion !

Vocea pătrunzătoare și caraghioslîcurile lui Fortuné treziră pe Germain din gîndurile care îl copleșeau. Pentru a urma sfaturile Rigolettei și a deveni popular, cît și pentru a face o mică ofrandă acestui nenorocit care manifestase o oarecare dorință de a-i fi folositor, se ridică și aruncă o monedă de cincizeci de centime la picioarele povestitorului. Acesta strigă, arătînd gloatei pe generosul donator :

— Cincizeci de centime, domnilor !... vedeți... Vorbeam de capitaliști... Cinste acestui domn, se poartă ca un bancher, ca un ambasador, ca să se facă plăcut societății...

— Haide, lasă glumele și începe odată ! îl întrerupse Scheletul.

— Un moment, domnilor, reluă Șugubățul, se cuvine ca cel care mi-a dat cincizeci de centime, capitalistul, să aibă locul cel mai bun, afară de șeful nostru care are dreptul să aleagă.

Această propunere se potrivea atît de mult cu planul Scheletului, încît acesta exclamă :

— E adevărat, după mine, trebuie să aibă locul cel mai bun.

Și banditul aruncă din nou o privire plină de înțeles spre deținuți.

— Da, da, să se apropie, exclamară ei.

— Să se așeze în banca-ntîi.

— Vezi tinere ? Dărnicia dumitale e răsplătită... Onorabila societate recunoaște că ai drept la primul loc, se adresă Șugubățul lui Germain.

Crezînd că dărnicia lui dispusese într-adevăr în favoarea sa pe odioșii lui camarazi, încîntat că se supune astfel recomandării Rigolettei, Germain, cu tot dezgustul pe care i-l inspirau pușcăriașii, își părăsi locul de predilecție și se apropie de povestitor.

Să descriem acum distribuția rolurilor în această scenă :

Șugubățul, în picioare lîngă sobă, se pregătea să povestească. Lîngă el, Scheletul, tot în picioare și cu ochii pe Germain, gata să se arunce asupra lui, în clipa în care gardianul ar fi ieșit din sală.

La oarecare depărtare de Germain, Nicolas, Barbillon, Cardillac și alți deținuți, printre care se vedea și omul cu scufia de bumbac albastru și bluza cenușie, ocupînd ultimele bănci.

Restul pușcăriașilor adunați în grupuri ici și colo, unii pe jos, alții în picioare și rezemați de perete, alcătuiau planurile secundare ale acestui tablou, luminat *à la Rembrandt* prin cele trei ferestre laterale care proiectau lumini intense și umbre viguroase pe aceste chipuri cu aspecte atît de diverse și cu trăsături atît de puternic accentuate.

Trebuie să adăugăm că gardianul care, prin plecarea lui, ar fi dat, fără să vrea, semnalul asasinării lui Germain, stătea lîngă ușa întredeschisă.

— Sînteți gata ? întrebă povestitorul pe Schelet.

— Să tacă banda... răspunse aceasta, întorcîndu-se puțin către cei prezenți. Apoi, către Fortuné: Acum începe povestea, te ascultăm.

Se făcu o tăcere adîncă.

...Nimic mai blînd, mai priincios, mai preţios decît cuvîntul tău; el farmecă, îmbărbătează şi îi face pe oameni mai buni...

(WOLFGANG I, IV)

Şugubăţul îşi începu povestea, în termenii următori şi în mijlocul tăcerii desăvîrşite a auditoriului :

— Întîmplarea pe care o voi povesti onorabilei societăţi, s-a petrecut cam de multă vreme. Ceea ce se numea „Mica Polonie" nu fusese încă distrusă. Onorabila societate ştie sau nu ştie ce era „Mica Polonie" ?

— Se ştie, interveni deţinutul cu scufie albastră şi cu bluza cenuşie ; erau nişte şandramale între străzile du Rochet şi la Pépinière.

— Aşa e, băiete, răspunse povestitorul şi cartierul la Cité, care nu e alcătuit din palate, ar fi, s-ar putea spune, *rue de la Paix* sau *rue de Rivoli*, pe lîngă „Mica Polonie". Ce mai şandramale ! Dar de altfel minunat refugiu pentru hoţi ; nu erau străzi, ci ulicioare, nu erau case, ci cocioabe, nu era pavaj, ci un covor de noroi şi bălegar, ceea ce făcea ca zgomotul trăsurilor să nu te supere, dacă ar fi trecut vreuna pe-acolo ; dar nu treceau. De dimineaţa pînă seara, dar mai ales de seară pînă dimineaţa, auzeai numai ţipete : „Să vie garda ! Ajutor ! Mă omoară !" Dar garda nu se sinchisea. Cu cît erau mai mulţi doboriţi în „Mica Polonie", cu atît mai puţini oameni rămîneau de arestat ! Ar fi trebuit să vezi cîtă lume colcăia acolo : locuiau puţini bijutieri, argintari sau bancheri ; în schimb, găseai o sumedenie de flaşnetari, de clovni, de măscărici şi de prezentatori de animale ciudate. Prin-

tre ei era unul căruia i se zicea „Spintecătorul", atît era de crud. Dar era mai ales neîndurător față de copii... L-au poreclit Spintecătorul, fiindcă se zicea că spintecase în două, cu securea, dintr-o singură lovitură, pe un mic savoiard.

Cînd Șugubățul ajunse aici cu povestirea, orologiul închisorii bătu trei și un sfert.

Deținuții intrau în dormitoare la orele patru, deci, pînă în clipa aceea Scheletul trebuia să-și săvîrșească infamia.

— Mii de draci ! gardianul nu pleacă, șopti el Șchiopului cel gros.

— Fii liniștit, dacă Șugubățul continuă povestea, gardianul o șterge...

— Nu se știa de unde venea Spintecătorul ; unii ziceau că e italian, alții țigan, alții turc, alții african ; unele cumetre spuneau că e vrăjitor, deși existența unui vrăjitor în vremurile acestea ar părea ciudată, sînt totuși tentat să spun și eu ca ele. Ceea ce întărea această bănuială, e că avea totdeauna cu el o maimuță mare, roșcovană, pe care o chema Gargousse și care era atît de șireată și de rea, încît ai fi crezut că are pe dracu în burtă. O să vă vorbesc îndată de Gargousse. Cît despre Spintecător, o să vi-l descriu : culoarea feței sale era ca a carîmbilor cizmelor, părul roșu ca blana maimuței, ochii verzi și, ceea ce făcea pe cumetre să spună că e vrăjitor, avea limba neagră...

— Limba neagră ? întrebă Barbillon.

— Neagră ca cerneala ! răspunse Fortuné.

— Și de ce așa ?

— Fiindcă mama lui, cînd a fost însărcinată, vorbise probabil cu un negru, continuă povestitorul cu o oarecare sfială. Pe lîngă această ciudățenie, Spintecătorul poseda nu știu cîte broaște țestoase, maimuțe, cobai, șoareci albi, vulpi și marmote, și

cam tot atîţia mici savoiarzi sau copii părăsiţi. În toate dimineţile, Spintecătorul dădea fiecărui copil cîte un animal, o bucată de pîine neagră şi, la drum, ca să ceară un gologan sau s-o facă să joace pe *Catarina*. Cei care nu aduceau seara cel puţin şaptezeci şi cinci de centime, erau bătuţi, dar ce bătuţi ! încît la început se auzeau ţipetele copiilor de la un capăt al „Micii Polonii" la celălalt. Trebuie să vă mai spun că în „Mica Polonie" mai trăia un om căruia i se zicea „Decanul" fiindcă era cel mai vechi în cartier, şi era, cum s-ar spune, primarul, administratorul, judecătorul de pace sau mai degrabă de război al mahalalei, deoarece în curtea sa (era negustor de vin ieftin) se scărmănau între ei şi, cei care nu găseau alt mijloc de a se împăca şi de a se înţelege, recurgeau la arbitrajul lui. Deşi bătrîn, era puternic ca un Hercule şi foarte temut ; nimeni din „Mica Polonie" nu-i ieşea din vorbă şi cînd el spunea „E bine !" toţi ceilalţi întăreau : „Foarte bine !" Cînd zicea : „E rău !" toată lumea spunea : „E foarte rău !" De altminteri era un om de treabă, dar cumplit ; cînd, de pildă, unii mai puternici făceau mizerii unora mai slabi decît dînşii, apoi era vai de ei ! Cum Decanul era vecin cu Spintecătorul, şi auzind la început copiii ţipînd din cauza bătăilor cumplite ale Spintecătorului. El îi spuse : „Dacă mai aud copiii ţipînd, te fac şi pe tine să ţipi, şi încă într-un fel în care ai să mă ţii minte !"

— Al dracului Decan ! Îmi place ! comentă deţinutul cu tichia albastră.

— Şi mie, adăugă gardianul, apropiindu-se de grup.

Scheletul nu-şi putu ascunde un gest de nerăbdare şi de furie.

Povestitorul continuă :

— Mulțumită Decanului care-l amenințase pe Spintecător, noaptea nu se mai auzeau țipînd copiii în „Mica Polonie", dar bieții de ei nu sufereau mai puțin ; e drept că nu mai țipau cînd stăpînul lor îi bătea, fiindcă se temeau să nu fie bătuți și mai tare. Ideea de a se plînge Decanului, nici nu le trecea prin minte. Pentru cele șaptezeci și cinci de centime aduse de fiecare copil, Spintecătorul trebuia să le dea adăpost, să-i hrănească și să-i îmbrace. Seara, o bucată de pîine neagră, ca și la prînz : asta în ce privește hrana ; cît despre haine, nu le dădea niciodată, iar noaptea îi încuia unul peste altul împreună cu animalele lor, pe același culcuș de paie, într-un pod în care te urcai pe o scară... Asta le era locuința. De îndată ce numărul animalelor și al copiilor era complet, retrăgea scara și încuia podul cu cheia. Vă dați seama de zgomotul pe care maimuțele, cobaii, vulpile, șoarecii, broaștele țestoase, marmotele și copiii îl făceau, pe întuneric, în podul acela, mare cît o nimica toată. Spintecătorul dormea într-o odaie dedesubt, cu Gargousse, maimuța cea mare, legată de piciorul patului. Cînd era prea mare vînzoleală în pod și se auzeau prea multe țipete, îmblînzitorul se scula pe întuneric, lua un bici solid, urca scara, deschidea ușor și, fără să vadă, lovea la nimereală. Deoarece avea totdeauna vreo cincisprezece copii și unii, cei cinstiți, îi aduceau Spintecătorului pînă la un franc pe zi, scăzînd cheltuielile care nu erau prea mari, îi rămîneau patru sau chiar cinci franci pe zi ; pe ăștia îi bea, fiindcă trebuie să știți că era un bețivan fără pereche pe lume, și că, cel puțin o dată pe zi, era beat mort. Era programul lui și pretindea că, fără asta, ar avea tot timpul dureri de cap, dar trebuie să mai spunem că din cîștigul lui îi cumpăra lui Gargousse inimi de berbec, căci

maimuța devora carnea crudă mai abitir ca o fiară sălbatică. Dar văd că onorata societate mă întreabă de Gringolet : iată-l, domnilor...

— Ah, da ! s-auzim ce-i cu Gringolet și apoi mă duc să mănînc supa, spuse gardianul.

Scheletul schimbă cu Șchiopul cel gros o privire de satisfacție feroce.

— Printre copiii cărora Spintecătorul le încredința animalele, continuă povestitorul, era și un biet nenorocit, numit Gringolet, adică „pirpiriul", fără tată, fără mamă, fără frate sau soră, fără foc, fără adăpost, mă rog, era singur...-singur de tot într-o lume în care nu ceruse să vină și din care ar fi putut pleca fără să observe cineva. Nu se numea Gringolet de plăcere, da' de unde ! era plăpînd, șubred, și bolnăvicios de-ți era mai mare mila să-l vezi ; i-ai fi dat cel mult șapte sau opt ani, dar el împlinise treisprezece.

— Bietul pici, parcă-l văd ! zise deținutul cu tichie albastră ; sînt atîția copii de ăștia, pe străzile Parisului, bieți muritori de foame !

— Trebuie de mici să se deprindă cu mizeria, adăugă Fortuné, surîzînd amar.

— Haide odată, grăbește-te, se răsti Scheletul, gardianul a pierdut răbdarea, i se răcește supa.

— Haida-de ! mi-e totuna, răspunse gardianul ; vreau să fac cunoștință cu Gringolet, mă amuză.

— Adevărat ! E foarte interesant, adăugă Germain, atent la povestire.

— Ah, îți mulțumesc pentru vorbele dumitale, capitalistule, răspunse Fortuné, îmi face mai multă plăcere chiar decît cele cincizeci de centime ce mi-ai dat...

— Lua-te-ar dracu de moșmolit ! strigă Scheletul. Mult o să ne mai lași să așteptăm ?

— Așadar, reluă Șugubățul, într-o zi Spintecătorul adunase de pe stradă pe Gringolet, mort de frig și de foame ; făcea mai bine dacă-l lăsa să moară de-a binelea. Gringolet, fiind slab, era fricos și fiind fricos, ajunse de rîsul și de batjocura celorlalți copii care îl băteau și îi făceau atîtea mizerii, încît s-ar fi înrăit la rîndul lui, dacă puterea și curajul nu i-ar fi lipsit. Dar nu : cînd era bătut, plîngea spunînd : „N-am făcut rău nimănui, și toată lumea îmi face mie rău... E nedrept. Ah ! dacă aș fi puternic și curajos !“

În clipa aceea ceasul sună ora trei și jumătate.

Călăul lui Germain și Șchiopul cel gros schimbară din nou o privire cu tîlc.

Timpul trecea, supraveghetorul nu mai pleca și cîțiva dintre deținuți, cei mai puțin înrăiți, păreau să fi uitat aproape de sinistrele planuri ale Scheletului, urzite împotriva lui Germain, ca să urmărească, cu atenție, povestea lui Gringolet.

Fortuné reluă :

— Cînd spun că Gringolet împiedica animalele mari să le mănînce pe cele mici, înțelegeți bine că băiatul nu era să se bage între tigri, lei, lupi sau chiar între vulpile și maimuțele menajeriei Spintecătorului ; era prea fricos, dar cum vedea, de pildă, un păianjen prinzînd în plasa lui vreo biată muscă nebună care zbura, veselă, către soarele bunului Dumnezeu fără să facă vreun rău cuiva, crac ! Gringolet dădea o lovitură de băț în pînză, libera musca și strivea păianjenul ca un adevărat Cezar... Da ! ca un adevărat Cezar... deoarece se făcea alb ca o togă de roman cînd atingea aceste gîngănii scîrboase ; îi trebuia deci un oarecare impuls ca să ia o hotărîre, lui, căruia îi era frică de un cărăbuș și căruia i-a trebuit multă vreme ca să se obișnuiască cu broasca pe care Spintecătorul i-o

dădea în fiece dimineață. Așa că Gringolet, stăpînindu-și groaza ce i-o insuflau păianjenii, ca să nu lase să fie stoarse mușchiulețele de sînge, se arăta...

— Se arăta tot atît de curajos, în felul lui, ca un om care ar fi atacat un lup ca să-i smulgă din bot o oaie, întregi deținutul cu tichia albastră...

— Sau ca un om care ar fi atacat pe Spintecător ca să-l scape pe Gringolet din ghearele lui, adăugă Barbillon cu aceeași convingere.

— Chiar așa cum spui, reluă povestitorul. Așa că, după isprăvi frumoase ca astea, Gringolet nu se mai simțea atît de nefericit... El, care nu rîdea niciodată, surîdea, o făcea pe curajosul, își punea scufia de-a-ndoaselea (cînd avea una) și îngîna *Marsilieza,* cu un aer triumfător...

Iată însă că într-o zi Gringolet încercă să fugă...

Mai înainte însă, trebuie să vă vorbesc de Gargousse, maimuța mare a Spintecătorului. Acest animal rău era, credeți-mă, mai mare decît Gringolet; vă dați seama ce înălțime pentru o maimuță! Acum vă voi spune de ce nu era arătată pe străzi, ca celelalte animale ale menajeriei; asta fiindcă Gargousse era atît de rea și de puternică, încît dintre toți copiii, numai unul, originar din Auvergne, un puști de vreo paisprezece ani, un băietan hotărît care, după ce se luptase și se bătuse cu Gargousse, a reușit de mai multe ori s-o îmblînzească. Nu exista deci un animal mai rău decît maimuța cea mare, Gargousse, tot atît de dușmană a copiilor ca și stăpînul ei... Ce face Spintecătorul ca să-l pedepsească pe Gringolet, pentru că a vrut să fugă?... Asta... o veți afla numaidecît. În așteptare, pune mîna pe copil, îl bagă în pod pentru noapte, zicîndu-i: „Mîine dimineață, cînd toți ceilalți o să fie plecați, pun eu mîna pe tine și vei vedea ce le fac eu celor ce încearcă să fugă de

aici..." Vă las să judecați ce noapte cumplită a avut sărmanul Gringolet. Aproape că n-a închis ochii, se tot întreba ce-i putea oare face stăpînul... Tot întrebîndu-se, a sfîrșit pînă la urmă prin a adormi... Dar ce somn !... dimineață, cînd văzu că se crapă de zi, groaza lui se înteți, se apropia clipa cînd se va afla față-n față cu Spintecătorul. Atunci îngenunche în mijlocul podului și, plîngînd cu lacrimi fierbinți, imploră pe ceilalți copii să ceară pentru el de la stăpînul lor iertare, sau să-l ajute să fugă, dacă s-ar găsi vreun mijloc. Ei bine ! unii de frică, alții din nepăsare sau din răutate, refuzară bietului Gringolet acest serviciu.

— Puțoi ticăloși ! se revoltă deținutul cu tichia albastră ; n-aveau nici inimă, nici suflet !

— E adevărat, adăugă altul, e dureros să-l vezi pe bietul copil părăsit de toată lumea.

— Și singur și fără apărare, reluă cel cu tichia, căci totdeauna îți face milă unul care întinde gîtul, fără să se opună. Cînd ai dinți cu care poți mușca, atunci e altceva... Pe cinstea mea, ai colți ? Ei bine ! Arată-i și apără-te, piciule !

— E adevărat ! aprobară mai mulți pușcăriași.

— Ia ascultă ! strigă Scheletul, nemaiputîndu-și stăpîni furia, adresîndu-se omului cu tichia albastră, n-o să taci odată ? N-am spus oare să fie tăcere în sala mea ?... Sînt sau nu sînt eu șeful aici ?...

Drept răspuns, tichia albastră îl privi pe Schelet în față, apoi făcu gestul acela batjocoritor, bine cunoscut de strengari, adică îi dădu cu tifla. Tichia albastră se strîmbă în același timp atît de caraghios, încît mai mulți deținuți izbucniră în hohote de rîs, pe cînd alții, dimpotrivă, rămaseră înmărmuriți de îndrăzneala acestui nou pușcăriaș, într-atît era de temut Scheletul.

Acesta își arătă pumnul și, scrîșnind din dinți, îi spuse celuilalt :

— Ne socotim noi, mîine.

— O să-ți fac socoteala pe mutra ta...

De teamă ca gardianul să n-aibă un nou motiv să rămînă ca să prevină o încăierare posibilă, Scheletul răspunse calm :

— Nu e vorba de asta ; fac poliția sălii ăsteia și trebuie să fiu ascultat, nu e așa, gardiene ?

— Așa e, spuse supraveghetorul. Nu mai întrerupeți. Și tu continuă, Șugubățule, dar grăbește-te, băiete !

TRIUMFUL LUI GRINGOLET ASUPRA LUI GARGOUSSE

Așa că, reluă povestitorul, Gringolet văzîndu-se părăsit de toată lumea, se lăsă în voia soartei. Se face ziuă de-a binelea și toți copiii se pregătesc s-o șteargă cu animalele lor. Spintecătorul deschide ușa podului și cheamă pe fiecare, să le dea bucata de pîine. Toți coboară pe scară, și Gringolet, mai mult mort decît viu, ghemuit într-un colț al podului cu broasca lui, nu se mișca mai mult decît ea ; se uita la camarazii lui care plecau unul după altul și ar fi dat nu știu cît să poată face ca ei... În sfîrșit, ultimul părăsește podul. Inima bietului copil bătea să-i sară din piept ; spera că poate stăpînul lui o să-l uite. Da de unde! Iată că-l aude pe Spintecător care rămăsese la piciorul scării, strigînd cu o voce tunătoare : „Gringolet !...“ „Iată-mă, stăpîne !“ „Coboară numaidecît sau vin eu să te iau“, îi strigă Spintecătorul. Gringolet credea că i-a sosit ceasul din urmă. „Haide, își spuse el tremurînd din toate

mădularele, și amintindu-și de visul lui — iată-te în pînză, mică musculiță ; păianjenul o să te mănînce." După ce puse încet broasca țestoasă jos, îi șopti ceva ca un fel de rămas bun, căci începuse să îndrăgească biata făptură. Se apropie deci de ușă. Tocmai punea piciorul pe treapta de sus a scării, ca să coboare, cînd Spintecătorul, apucîndu-l de piciorușul lui slab ca un fus, îl trase atît de tare și atît de brutal, încît Gringolet alunecă de-a lungul scării și-și jupui toată fața.

— Ce păcat că Decanul „Micii Polonii" nu era acolo !... Ce l-ar mai fi făcut să joace pe afurisitul de stăpîn ! interveni iar tichia albastră. În clipe ca astea e bine să fii puternic.

— Da, băiete, dar din păcate Decanul nu era de față !... Spintecătorul mi ți-l ia deci pe copil de fundul pantalonilor și-l cară în vizuina lui unde-și ținea maimuța cea mare legată de piciorul patului. Numai ce-l văzu pe copil, că fiara începu să sară, să scrîșnească din dinți ca turbată și să se avînte pe toată lungimea lanțului, spre Gringolet, ca și cînd ar fi vrut să-l rupă în bucăți.

— Bietul Gringolet, cum să-l scăpăm de acolo ?

— Dar dacă pune maimuța laba pe el și-l sugrumă pe loc ?

— Drace !... asta-ți dă fiori, reluă tichia albastră ; eu, în această clipă n-aș face rău nici unui purice... Dar voi, prietenilor ?

— Pe Dumnezeu ! Nici eu.

— Nici eu.

În clipa aceea, orologiul închisorii bătea al treilea sfert după ora trei.

Scheletul, temîndu-se din ce în ce mai mult că trece vremea, strigă, furios de aceste întreruperi care dovedeau că mulți deținuți se înduioșaseră cu adevărat :

— Tăcere ! Niciodată n-o să mai sfîrșească această cobe, dacă vorbiți tot atît cît el !

Pușcăriașii tăcură.

Șugubățul continuă :

— Cînd ne gîndim ce greu i-a fost lui Gringolet să se deprindă cu broasca și că cei mai curajoși dintre camarazii lui tremurau cînd auzeau numai de numele Gargousse, ne putem închipui groaza lui cînd se văzu adus de stăpîn lîngă ticăloasa de maimuță. „Iartă-mă, stăpîne !“ strigă el clănțănind din dinți, ca și cum ar fi fost prins de friguri, iartă-mă, stăpîne ! Nu mai fac, ți-o făgăduiesc !“ Bietul copil striga : „nu mai fac !“ fără să știe ce spune, căci nu se știa vinovat cu nimic. Dar Spintecătorul își bătea joc de asta... Cu toate țipetele copilului care se zbătea, îl duce lîngă Gargousse care sare pe el și-l înșfacă...

Un freamăt străbătu auditoriul, din ce în ce mai atent.

— Prost aș fi fost să plec, zise gardianul apropiindu-se și mai mult.

— Ei, asta încă nu e nimic ; partea frumoasă abia acuma vine, reluă Fortuné. Îndată ce Gringolet simți labele reci și puternice ale maimuței care îl prinseră de gît și de cap, se și crezu mîncat, îl apucă un tremur și începu să scoată niște gemete care ar fi înduioșat și un tigru : „Păianjenul din visul meu, Doamne, Doamne !... Păianjenul din visul meu... Mică musculiță de aur, vino-mi în ajutor !“ „Ci taci odată... Taci odată !“ îi striga Spintecătorul, lovindu-l cu piciorul, căci se temea ca țipetele copilului să nu fie auzite de afară. După un minut, bietul Gringolet nu mai țipă, nu se mai zbătu, îngenunchie și, alb ca varul, închise ochii tremurînd din toate încheieturile, aidoma unui degerat în ianuarie. În timpul ăsta maimuța îl izbea,

îl trăgea de păr, îl zgîria și, din timp în timp, fiara se oprea ca să-și privească stăpînul, ca și cum ar fi fost înțeleși. Spintecătorul rîdea atît de tare, dar atît de tare, încît dacă Gringolet ar fi țipat, hohotele de rîs ale stăpînului său i-ar fi acoperit țipetele. S-ar fi zis că asta o încuraja pe Gargousse care se îndîrjea din ce în ce mai mult.

— Ah ! maimuță ticăloasă ! exclamă tichia albastră. Aș fi ținut-o de coadă, aș fi învîrtit-o ca pe o praștie și i-aș fi strivit capul de caldarîm.

— Ticăloasă maimuță ! Era rea ca un om !

— Nu există oameni atît de răi !

— Nu atît de răi ! îl îngînă Fortuné. Dar Spintecătorul ? Judecă puțin... Ascultați ce a făcut pe urmă : a dezlegat de la piciorul patului lanțul lui Gargousse, a scos pentru cîteva clipe copilul, mai mult mort decît viu, din ghearele fiarei și l-a legat de lanț astfel încît Gringolet se afla acum la un capăt al lanțului, iar Gargousse la celălalt, amîndoi legați de mijloc și la o distanță cam de un metru.

— Ce idee !

— E adevărat, sînt oameni mai cruzi decît cele mai sălbatice fiare.

— După ce Spintecătorul făcuse asta, îi spuse maimuței, care părea să-l priceapă, fiindcă erau făcuți să se înțeleagă : „Atențiune, Gargousse ! ai fost expusă în lume, acum e rîndul tău să-l expui pe Gringolet, să fie el maimuța ta. Haide, hopa ! sus, Gringolet, sau îi spun lui Gargousse să se repeadă la tine !...“

Bietul copil recăzuse în genunchi, împreunase mîinile, dar nemaiputînd vorbi, nu i se auzea decît clănțănitul dinților. „Haide, fă-l să umble, Gargousse, reluă Spintecătorul către maimuță, și dacă nu vrea, fă-i ca mine !“

Și, în același timp, îi dădu copilului cîteva lovituri de nuia, apoi trecu nuiaua maimuței. Știți că aceste animale au din fire spiritul de imitație, dar Gargousse îl avea mai mult ca oricare altul : iată-o deci că ia nuiaua cu o labă și se repede la Gringolet care e nevoit să se ridice. În picioare era aproape tot atît de înalt ca maimuța. Atunci Spintecătorul iese din odaia lui, coboară scara chemînd-o pe Gargousse, și maimuța vine după el, gonindu-l cu lovituri puternice de nuia pe Gringolet. Ajung astfel în curticica cocioabei Spintecătorului. Acolo plănuia el să se amuze ; închide poarta dinspre ulicioară și face semn lui Gargousse să-l gonească pe băiat, fugărindu-l în jurul curții cu puternice lovituri de nuia. Maimuța se supune și-l croiește pe Gringolet care aleargă, în timp ce Spintecătorul se ține de burtă de rîs. Credeți că s-a mulțumit cu atît ? Da de unde... Asta nu era nimic pe lîngă cele ce urmează. Gringolet scăpase pînă acum numai cu zgîrieturi, cu cîteva lovituri de nuia și cu o frică teribilă. Iată ce scorni atunci Spintecătorul : ca s-o întărîte și mai mult pe maimuță împotriva copilului mai mult mort decît viu, îl ia pe Gringolet de păr și, prefăcîndu-se că îl bate și că-l mușcă, îl dă pe mîna lui Gargousse strigîndu-i : „Înhață-l, înhață-l...“ și îi arătă o bucată de inimă de berbec, ca și cum i-ar zice : va fi răsplata ta... Oh ! atunci, prieteni, se desfășură un spectacol cu adevărat oribil... Închipuiți-vă o maimuță mare, roșcovană, cu botul negru, scrîșnind din dinți ca o nebună, aruncîndu-se furioasă, ca turbată, asupra acestui biet nenorocit care, neputîndu-se apăra, fusese răsturnat din prima lovitură și se lăsase pe burtă, cu fața la pămînt ca să nu fie desfigurat. Văzînd asta, Gargousse, pe care stăpînu-său o atîța mereu împotriva copilului, i se urcă în spinare, îl ia de gît și începe

să-l muște de ceafă pînă la sînge. „Oh ! păianjenul din visul meu !... păianjenul !“ striga Gringolet cu glas înăbușit, crezîndu-se de astă dată pierdut. Dar iată că se aud lovituri în poartă. Toc !... Toc !... Toc !... .

— Decanul ! strigă bucuroși deținuții.

— Da, de rîndul ăsta era el, el striga la poartă : „Deschide odată, Spintecătorule ! Deschide odată. Nu o face pe surdul, că te văd prin gaura cheii !“ Dresorul de animale, silit să răspundă, se duse să deschidă Decanului care era un om solid ca un urs, cu toate că avea cincizeci de ani, și cu care nu era de glumit.

— Ce ai cu mine ? îl întrebă Spintecătorul prin deschizătură.

— Vreau să-ți vorbesc, răspunse Decanul pătrunzînd aproape cu forța în curticică. Apoi, văzînd că maimuța îl lovește mereu pe Gringolet, se repede, o apucă pe Gargousse de ceafă și dă s-o smulgă de lîngă copil și s-o arunce cît colo, dar observă abia atunci că băiatul e legat de maimuță. Văzînd asta, Decanul aruncă o privire teribilă Spintecătorului și îi strigă : „Vino numaidecît și dezleagă-l pe acest nenorocit !“ Vă dați seama de bucuria lui Gringolet care, pe jumătate mort de spaimă, se vede în ultima clipă salvat ca prin minune. În același timp nu se putu opri să-și amintească de musculița de aur din visul lui, deși Decanul nu semăna deloc cu o musculiță, ba dimpotrivă...

— În sfîrșit, spuse gardianul, făcînd un pas către ușă, iată-l pe Gringolet salvat, mă duc să-mi mănînc supa.

— Salvat ! strigă povestitorul, ah ! da, salvat, dar nu e la capătul suferințelor, sărmanul de el !

— Adevărat ? exclamară cu interes cîțiva deținuți.

— Dar ce o să i se mai întîmple ? întrebă gardianul, apropiindu-se de povestitor.

— Mai stai, gardiene, o să afli, răspunse Șugubățul.

— Afurisitul de Șugubăț, pe legea mea, face cu tine ce vrea, observă zîmbind gardianul ; mai stau puțin.

Scheletul, mut, spumega de turbare.

Forrtuné continuă :

— Spintecătorul, care se temea de vecinul său ca de foc, dezlegă, bombănind, copilul de lanț.

Atunci Decanul o aruncă pe Gargousse în sus, îi trage o lovitură zdravănă în șale, și-o rostogolește ca pe o minge... Maimuța urlă ca din gură de șarpe, scrîșnește din dinți, dar fuge și se urcă pe acoperișul unei magazii de unde își arată pumnul spre Decan. „De ce-mi bați maimuța ?“ îl întrebă Spintecătorul pe Decan. „Ai putea să mă întrebi de ce nu te bat pe tine ; să chinuiești în felul ăsta un biet copil ! Te-ai îmbătat atît de devreme astăzi ?“ „Nu sînt mai beat ca dumneata ; o învățam pe maimuța mea un rol ; vreau să dau o reprezentație în care ea și Gringolet să apară împreună ; îmi fac meseria, de ce te amesteci ?“ „Mă amestec în treaba care mă privește. Azi dimineață, nevăzîndu-l pe Gringolet care trecea zilnic prin fața porții mele împreună cu ceilalți copii, am întrebat unde era. Copiii nu mi-au răspuns, păreau foarte încurcați. Cum te cunosc, am bănuit că pui la cale ceva împotriva bietului băiat și nu m-am înșelat. Ascultă-mă bine ! de cîte ori nu-l voi vedea pe Gringolet dimineața trecînd prin fața porții mele o dată cu ceilalți, vin aici numaidecît și o să trebuie să mi-l arăți, că de nu, te cotonogesc...“ „Fac ce vreau, n-am să primesc

ordine de la dumneata ! îi răspunse Spintecătorul supărat de amenințarea că o să fie controlat. Și cu cotonogeala, să cotonogești pe dracu să te ia și, dacă nu pleci de aici, sau dacă mai vii, am să-ți..." „Trosc, pleosc", îi răspunse Decanul cu o pereche de palme care ar fi doborît un rinocer. „Iată ce capeți dacă răspunzi astfel Decanului «Micii Polonii» !"

— Două perechi de palme e foarte puțin, constată tichia albastră ; în locul Decanului îi trăgeam o bătaie zdravănă.

— Și ar fi meritat-o, adăugă un alt deținut.

— Decanul, replică Șugubățul ar fi curățat zece ca Spintecătorul. Deci acesta fu nevoit să înghită palmele, dar nu era mai puțin furios că a fost bătut și mai ales în fața lui Gringolet. Așa că, în chiar clipa aceea și-a pus în gînd să se răzbune și i-a venit o idee care nu-i putea trece prin cap decît unui diavol înrăit ca el. În timp ce Spintecătorul, scărpinîndu-se după urechi, clocea această idee infernală, Decanul îi zise : „Bagă-ți bine în cap că dacă mai cutezi să-l chinuiești pe băiat, o să te silesc să te cari din «Mica Polonie», tu și cu fiarele tale, altminteri îi voi atița pe toți cei de aici împotriva ta, și știi doar că lumea nu te poate suferi, așa că o să ți se facă un alai pe care spinarea ta o să-l țină minte ; ți-o garantez eu !" Prefăcut cum era, și ca să-și poată pune în aplicare planul diabolic, în loc să se supere pe Decan, Spintecătorul o făcu pe cîinele supus și-i zise pe un ton lingușitor : „Pe cinstea mea, Decane, m-ai bătut degeaba ; crezi că vreau să-i fac vreun rău lui Gringolet ? Dimpotrivă, îți repet că învățam un rol nou cu maimuța mea, un animal cu care nu te prea înțelegi cînd se supără și, în învălmășeală, copilul a fost mușcat !" „Hm !... murmură Decanul, privindu-l piezîș, să fie

adevărat ce-mi spui ? Dacă voiai s-o înveți pe maimuță un rol, de ce-ai legat-o de Gringolet ?" „Pentru că Gringolet trebuie să joace și el în piesă. Iată ce am de gînd : O s-o îmbrac pe Gargousse cu un frac roșu și cu o pălărie cu pene, ca pe un negustor elvețian de leacuri pentru răni, o să-l așez pe Gringolet pe un scăunel de copil, o să-i pun un șervet la gît și maimuța, cu un brici mare de lemn, se va preface că-l rade." Decanul nu se putu opri să nu rîdă de această idee. „Nu-i așa că e comic ?" reluă Spintecătorul cu viclenie. „Că e comic nu mai încape îndoială, răspunse Decanul, cu atît mai mult cu cît se spune că ticăloasa ta de maimuță e destul de îndemînatică și șireată ca să joace o comedie ca asta." „Te cred, după ce o să mă vadă de cincișase ori prefăcîndu-mă că-l rad eu pe Gringolet, ea o să mă imite cu briciul mare de lemn, dar pentru asta trebuie să se învețe cu copilul și de aceea i-am legat unul de altul." „Dar de ce l-ai ales pe Gringolet și nu pe oricare altul ?" „Fiindcă e cel mai mic dintre toți și, cînd stă pe scaun, Gargousse e mai înaltă decît el ; de altfel voiam să-i dau jumătate din încasări lui Gringolet." „Dacă-i așa, replică Decanul înșelat de ipocrizia Spintecătorului, îmi pare rău că te-am altoit ; ia-o dar ca o arvună..." În timp ce stăpînul lui vorbea cu Decanul, Gringolet nu îndrăznea să sufle, tremura ca o frunză și murea de dorința de a se arunca la picioarele Decanului ca să-l implore să-l scoată de acolo, dar îi lipsea curajul și-l cuprindea deznădejdea, zicîndu-și : „O să fiu ca biata muscă din visul meu, păianjenul o să mă înghită, m-am înșelat cînd am crezut că musculița de aur o să mă salveze !" „Haide, băiete, dacă stăpînul tău îți dă jumătate din încasări, asta trebuie să te îndemne să te obișnuiești cu maimuța. Haide ! Haide ! o să te deprinzi

și dacă o să cîștigi bine, n-o să ai de ce să te plîngi." „El ! să se plîngă ! Oare ai de ce să te plîngi ?" îl întrebă stăpînul, uitîndu-se pe furiș atît de încruntat la el, încît copilul ar fi dorit să fie la o sută de pași sub pămînt. „Nu... nu... stăpîne !" răspunse bîlbîindu-se. „Vedeți dar, domnule, spuse Spintecătorul că n-a avut niciodată vreun motiv să se plîngă ; nu-i vreau decît binele, la urma urmei, dacă Gargousse l-a zgîriat prima oară, asta nu se va mai întîmpla, îți făgăduiesc, am să bag de seamă." „Perfect ! Așa că toată lumea o să fie mulțumită." „Gringolet în primul rînd, spuse dresorul. Nu e așa că o să fii mulțumit ?" „Da !... da !... stăpîne !" răspunse copilul plîngînd. „Și, ca să te mîngîi de zgîrieturile tale, o să-ți dau o parte dintr-un prînz bun, căci vecinul o să-mi trimită niște cotlete cu castraveciori, patru sticle cu vin, și un sfert de litru de rachiu." „La dispoziție, vecine, pivnița și bucătăria mea sînt bine aprovizionate pentru toată lumea".

În fond Decanul era un om de treabă, dar nu prea șiret și ținea să-și vîndă vinurile și mîncărurile.

Iată-l dar pe bietul copil recăzut în ghearele crudului său stăpîn. Spintecătorul îi arătă victimei scara și îi porunci să se urce repede în pod ; copilul nu așteptă să i se spună de două ori și se supuse, peste măsură de înfricoșat. „Dumnezeule, sînt pierdut !", strigă, aruncîndu-se pe paiele lui, lîngă broasca țestoasă și plîngînd cu lacrimi fierbinți.

Trecuse mai bine de un ceas, cînd auzi vocea groasă a stăpînului, chemîndu-l... Ceea ce mărea și mai mult spaima lui Gringolet, era că vocea stăpînului era altfel ca de obicei. Copilul se grăbește să coboare, dar cum pune piciorul pe podea, stăpînul îl ia și îl duce în odaia lui, poticnindu-se la

fiecare pas, căci Spintecătorul băuse atît de mult, dar atît de mult, încît era beat mort şi nu se putea ţine pe picioare. Gargousse era legată de piciorul patului. În mijlocul camerei se afla un scaun, cu o frînghie atîrnată de spătar. „Aşa... aşează-te... acolo", continuă Şugubăţul, imitînd vorba cleioasă a omului beat, cînd îl punea pe Spintecător să vorbească. Gringolet se aşeză tremurînd ca varga ; atunci, Spintecătorul, tot fără să vorbească, înfăşură frînghia groasă în jurul copilului, îl leagă de scaun, dar nu era uşor, căci deşi monstrul mai avea puţină luciditate, vedea dublu şi făcea nodurile alandala. În sfîrşit, iată-l pe Gringolet legat cobză de scaun. „Doamne ! Dumnezeule milostiv ! murmură el, de data asta nimeni nu mai vine să mă scape."

Bietul micuţ ! Avea dreptate, nimeni nu putea şi nu mai avea cum să mai vină, după cum veţi vedea : Decanul plecase doar liniştit de soarta micuţului. Spintecătorul întorsese de două ori cheia în broasca porţii şi pusese şi zăvorul ; deci nimeni nu putea să vină în ajutorul lui Gringolet.

— Oh ! de rîndul ăsta, îşi şopteau între ei deţinuţii impresionaţi de această întîmplare, Gringolet e pierdut...

— Bietul copil...

— Ce păcat !

— Dacă ar trebui să dau un franc ca să-l salveze, l-aş da bucuros.

— Şi eu.

Povestitorul continuă :

— Cînd Gringolet fu bine legat de scaun, stăpînul îi spuse (şi povestitorul imită din nou felul de a vorbi al unui om beat) : „Ah !... nemernicule... tu... ai fost de vină... că m-a lovit vecinul meu... tu... o să... mo... o să mori..." Şi scoate din buzunar

un brici mare, bine ascuțit, îl deschide și cu o mînă îl ia pe Gringolet de păr...

Un murmur de indignare și de groază străbătu în rîndurile deținuților. Povestitorul se întrerupse pentru o clipă, apoi continuă :

— La vederea briciului, copilul începu să țipe. „Iartă-mă stăpîne ! Iartă-mă, nu mă omorî !..." „Haide, țipă... țipă, broscoiule... n-o să mai țipi tu multă vreme !" se răsti Spintecătorul. „Musculiță de aur ! musculiță de aur ! vino de mă scapă !" strigă bietul Gringolet aproape înnebunit, amintindu-și de visul care-l impresionase atît de mult, iată păianjenul care o să mă ucidă !" „Ah ! îmi spu... îmi spui... păianjen... tu... Din pricina asta... și din altele... o să mori... auzi tu ? Dar nu de mîna mea." Apoi, chemîndu-și maimuța, care la capătul celălalt al lanțului, se zbătea din toate puterile și scrîșnea din dinți, zise : „Uite, Gargousse, îi spuse arătîndu-i briciul și apoi pe Gringolet pe care îl ținea de păr, o să-i faci așa... vezi ?..." Și, trecînd de mai multe ori tăișul briciului pe gîtul lui Gringolet, făcu gestul unuia care vrea să taie gîtul cuiva. „O să te dezleg, și tu... o să-i tai beregata, nu-i așa, Gargousse ?" Maimuța țipa, scrîșnind din dinți, ca și cum ar fi spus „da", întinse laba ca să apuce briciul pe care Spintecătorul i-l întindea. „Musculiță de aur, vino-mi în ajutor", murmura Gringolet, cu vocea sfîrșită, sigur de data aceasta că i-a sunat ceasul din urmă. Căci vai ! chema musculița de aur în ajutor fără cea mai mică speranță, ci doar așa cum spui cînd te înec : „Doamne ! Dumnezeule !" Și totuși, musculița l-a ajutat. Iată că Gringolet vede în clipa aceea intrînd pe fereastră una din acele musculițe verzi și aurii, cum sînt atîtea ! Ai fi zis o scînteie de foc care zbura ; și chiar în clipa în care Spintecătorul dădea

briciul lui Gargousse musculița de aur se bagă drept în ochiul acelui tîlhar ticălos. O muscă în ochi nu e mare lucru, dar în momentul acela te ustură ca o înțepătură de ac, așa că Spintecătorul, care de abia se ținea pe picioare, duse repede mîna la ochi, printr-o mișcare atît de bruscă, încît se împiedică și căzu cît era de lung, rostogolindu-se la piciorul patului de care era legată Gargousse. „Musculiță de aur, mulțumesc... m-ai salvat!" strigă Gringolet, care văzuse totul.

— Într-adevăr, musculița de aur a venit la timp! strigară deținuții plini de bucurie.

— Trăiască musculița de aur! răcni tichia albastră.

— Da, trăiască musculița de aur! repetară mai multe voci.

— Trăiască Șugubățul cu poveștile lui! rosti un altul.

— Așteptați puțin, continuă povestitorul, acum vine partea cea mai frumoasă și mai teribilă a povestirii ce v-am făgăduit: Spintecătorul căzuse jos ca o bucată de plumb, atît de beat, dar atît de beat, încît nu mai mișca, de parcă era un buștean... Era turtă... asta e... și nu-și mai dădea seama de nimic; dar, în cădere, era cît p-aci s-o zdrobească pe Gargousse și aproape să-i strivească laba din spate. Știți cît de rău, de răzbunător și de viclean este acest animal. Nu lăsase din mînă briciul pe care stăpînul lui i-l dăduse ca să-i taie beregata lui Gringolet. Ce credeți că face ticăloasa de maimuță, cînd își vede stăpînul întins pe spate, nemișcat ca o buturugă și la îndemîna lui? Sare pe el, i se așează pe piept, cu una din labe îi întinde pielea gîtului și cu cealaltă... crac! îi taie beregata ca pe o bucată de pînză... întocmai cum îl învățase să-i facă lui Gringolet.

— Bravo !...
— Bine i-a făcut !...
— Trăiască Gargousse !... strigară entuziasmaţi deţinuţii.
— Trăiască musculiţa de aur !
— Trăiască Gringolet !
— Trăiască Gargousse !
— Ei bine ! prieteni, strigă Şugubăţul, încîntat de succesul povestirii lui, aşa cum strigaţi voi, peste un ceas toată „Mica Polonie" striga la fel.
— Cum aşa... cum ?
— V-am spus că pentru a-şi desăvîrşi în linişte planul infam, ticălosul de Spintecător îşi încuiase poarta pe dinăuntru. Cînd s-a înserat, iată că vin copiii unul după altul cu animalele lor ; bat în poartă, nu le răspunde nimeni ; bat din nou, nici un răspuns ! Unul din ei se duce să-i spună Decanului că au bătut în poartă, dar că stăpînul lor nu le deschide. „Ticălosul, s-o fi îmbătat ca un porc, spuse el, i-am trimis vin adineauri ; trebuie forţată poarta, copiii nu pot rămîne afară peste noapte." Se forţează poarta cu un bulumac, toţi urcă sus, ajung în odaie şi, ce văd ? Gargousse în lanţ şi ghemuită pe trupul stăpînului ei, jucîndu-se cu briciul. Bietul Gringolet, din fericire, departe de capătul lanţului lui Gargousse, legat pe scaunul lui şi necutezînd să ridice ochii spre trupul Spintecătorului, privind, ghiciţi la ce ? La musculiţa de aur care, după ce zburase în jurul copilului ca şi cum l-ar fi felicitat, se aşezase pe mînuţa lui. Gringolet povesti totul Decanului şi oamenilor care veniseră odată cu el ; părea cu adevărat, cum se spune, o minune a cerului, aşa că Decanul strigă : „Un ura pentru Gringolet, un ura pentru Gargousse care a ucis pe acest infam tîlhar ! A tăiat pe alţii, i-a venit şi lui rîndul să fie

tăiat!" „Da, da! întări mulțimea, fiindcă Spintecătorul era urît de toată lumea. Un ura pentru Gargousse! Un ura pentru Gringolet!" Se lăsase noaptea, se aprinseseră torțe de paie, Gargousse fu legată de o bancă pe care patru băieți o duceau pe umeri; ticăloasa de maimuță nu părea prea încîntată; își dădea totuși aere de cuceritor și-și arăta dinții. După maimuță venea Decanul, ținîndu-l în brațe pe Gringolet; toți copiii, fiecare cu animalul lui îl înconjurară pe Decan, unul își ducea vulpea, altul marmota, altul cobaiul, iar cei care știau să cînte din diblă, învîrteau manivela; se alăturară și niște cărbunari din Auvergne cu cimpoaiele lor; era o hărmălaie, o bucurie, o sărbătoare, pe care nu ne-o putem imagina! În urma muzicanților și însoțitorilor de animale veneau toți locuitorii „Micii Polonii": bărbați, femei, copii, aproape toți aveau torțe și strigau ca niște turbați: „Trăiască Gringolet! Trăiască Gargousse!" Alaiul făcu astfel ocolul cocioabei Spintecătorului.

Sfîrșitul povestirii lui Fortuné fu întrerupt de o voce:

— Ei! taică Roussel, strigă cineva de afară, vino de-ți mănîncă supa, în zece minute bate ceasul patru.

— Ai dreptate, povestirea e pe sfîrșite, mă duc. Mulțumesc băiete, mi-ai făcut mare plăcere, spuse supraveghetorul, îndreptîndu-se spre ușă. Apoi, oprindu-se o clipă: Să fiți cuminți, se adresă el deținuților.

— Să ascultăm sfîrșitul povestirii, interveni Scheletul, gîfîind de furie abia reținută. Apoi, încet, Șhiopului cel gros: Du-te la ușă și urmărește-l din ochi pe gardian, cînd o să-l vezi ieșind din curte, să strigi: Gargousse! și s-a zis cu turnătorul!

— E în regulă, încuviință Șchiopul cel gros care îl întovărăși pe gardian și rămase în picioare la ușa sălii încălzite, urmărindu-l cu privirea.

— În tot timpul alaiului, continuă povestitorul, Gringolet își zicea : „Dragă musculiță, am...“

— Gargousse ! strigă Șchiopul cel gros, revenind.

Văzuse pe supraveghetor părăsind curtea închisorii.

— Acu să te văd, Gringolet... voi fi păianjenul tău, strigă Schcletul aruncîndu-se asupra lui Germain, cu atîta furie, încît acesta nu putu face nici o mișcare, nici măcar scoate un strigăt.

Vocea lui se stinse sub cumplita strînsoare a degetelor de fier ale Scheletului.

UN PRIETEN NECUNOSCUT

— Dacă tu ești păianjenul, eu voi fi musculița de aur, Schelet nenorocit, strigă o voce în clipa în care Germain, surprins de atacul violent și neașteptat al neînduplecatului său dușman, cădea răsturnat pe o bancă, cu totul în puterea tîlharului care, cu un genunchi pe piept, îl strîngea de gît. Da, voi fi musculița, și încă o musculiță grozavă ! repetă omul cu tichia albastră, de care am mai vorbit.

Apoi, dintr-un salt, îmbrîncind trei sau patru deținuți care îl despărțeau de Germain, se aruncă asupra Scheletului și îi trase în cap și între ochi o grindină de pumni atît de cumpliți, încît ai fi zis că sînt loviturile repetate și puternice ale unui ciocan pe nicovală.

Omul cu tichia albastră, care nu era altul decît prietenul nostru, Cuţitarul, înzecind viteza loviturilor pe capul mizerabilului, adăugă :

— E grindina de pumni, cu care domnul Rudolf mi-a pisat scăfîrlia !... De la el am învăţat lecţia !

Scheletul, la început ameţit, clătinîndu-se ca o vită sub barosul măcelarului, întinse instinctiv mîinile înainte, ca să se ferească de loviturile duşmanului său. Germain se zbătea să scape din strînsoarea ucigaşă a Scheletului şi să se ridice pe jumătate.

— Dar ce mai e şi cu ăsta ? Ce se amestecă banditul ăsta ? strigă Şchiopul cel gros şi, aruncîndu-se pe Cuţitar, încercă să-i prindă braţele pe la spate, pe cînd acesta făcea eforturi violente ca să-l ţină pe Schelet.

Apărătorul lui Germain răspunse la atacul Şchiopului cel gros printr-un fel de copită atît de puternică, încît îl făcu pe agresor să se rostogolească dincolo de marginea cercului format de deţinuţi.

Germain, livid şi învineţit, pe jumătate sufocat, în genunchi la picioarele băncii, părea să nu-şi mai dea seama de ce se petrece în jurul lui. Strangularea fusese atît de puternică şi de dureroasă, că de-abia putea să respire.

După prima buimăceală, Scheletul, printr-o sforţare disperată, reuşi să scape de Cuţitar şi să se ridice în picioare.

Gîfîind, beat de turbare şi de ură, era înspăimîntător la vedere. Faţa lui cadaverică era plină de sînge ; buza de sus răsfrîntă ca aceea a unui lup furios, lăsa să i se vadă dinţii încleştaţi. În sfîrşit, cu vocea fierbînd de furie şi de obosceală, căci lupta cu Cuţitarul fusese foarte violentă, strigă :

— Jupuiţi-l... pe tîlharul acesta !... bandă de fri-

coşi... care lăsaţi să fiu atacat pe la spate... altminteri ne scapă denunţătorul !

În timpul acestui răgaz, Cuţitarul, ridicîndu-l pe Germain aproape leşinat, manevrase cu atîta dibăcie, încît se apropie încet, încet de un ungher al camerei, unde-şi depuse protejatul.

Folosindu-se de această avantajoasă poziţie de apărare, Cuţitarul putea astfel, fără teamă de a fi atacat pe la spate, rezista destul timp deţinuţilor, cărora curajul şi puterea lui herculeană le făcuse o puternică impresie.

Şugubăţul, îngrozit, dispăru în timpul scandalului, fără ca cineva să-şi dea seama de absenţa lui.

Văzînd ezitarea celor mai mulţi dintre prizonieri, Scheletul strigă :

— Las-pe mine... să-i ucidem pe amîndoi... şi pe ăl mare şi pe ăl mic !

— Ia seama ! răspunse Cuţitarul, pregătindu-se de luptă, cu mîinile întinse şi propţindu-se pe şalele lui viguroase. Păzeşte-te, Scheletule ! Dacă mai vrei s-o mai faci pe Spintecătorul... eu am să-l fac pe Gargousse şi îţi tai beregata...

— Dar, aruncaţi-vă pe el ! strigă Şchiopul, ridicîndu-se de jos. De ce îl apără turbatul ăsta pe denunţător ? La moarte cu denunţătorul... şi cu ăsta de asemenea ! Dacă-l apără pe Germain, e şi el un trădător !

— Da !... Da !...

— La moarte cu denunţătorul !

— La moarte !...

Acestea fură strigătele celor mai înrăiţi dintre deţinuţi. Unii, mai miloşi, strigară :

— Nu ! nu înainte de a vorbi !

— Da ! să mărturisească !

— Nu omori un om fără să-l asculţi !

— Şi fără apărare !

— Ar însemna să fim niște adevărați Spintecători!

— Cu atît mai bine! răspunseră Șchiopul cel gros și partizanii Scheletului.

— Mai mult nu merită un denunțător!

— La moarte!

— Pe el!

— Să-l ajutăm pe Schelet.

— Da!... da!... Huideo! ăla cu tichie albastră!

— Nu!... sus tichia albastră!... Huideo, Scheletule! riposta partida Cuțitarului.

— Nu!... jos cu tichia albastră!

— Jos cu Scheletul!

— Bravo, băieți!... strigă Cuțitarul adresîndu-se deținuților care trecuseră de partea lui. Sînteți oameni de inimă... nu vreți să ucideți un om pe jumătate mort!... Numai lașii sînt în stare de o asemenea ispravă... Scheletului nu-i pasă... e condamnat dinainte... de aceea vă împinge și pe voi... dar dacă îl ajutați să-l omoare pe Germain, o s-o pățiți rău de tot. De altminteri eu vă propun ceva!... Scheletul vrea să-l răpună pe acest tînăr. Ei bine! să vină să se măsoare cu mine. Dacă-i dă mîna!... totul să se petreacă între noi doi, ne batem și om vedea... dar dacă nu cutează, e ca și Spintecătorul, o face pe grozavul cu cei mai slabi decît el.

Vigoarea, energia, fața dîrză a Cuțitarului avură o puternică înrîurire asupra deținuților, astfel încît alt număr, destul de mare, dintre pușcăriași, trecu de partea lui și-l înconjurară pe Germain, pe cînd partizanii Scheletului se strînseră în jurul banditului.

Era cît p-aci să se producă o învălmășeală sîngeroasă, cînd se auzi în curte pasul sonor și măsurat al pichetului de infanterie care făcea în permanență de gardă la închisoare.

Povestitorul, profitînd de zgomotul și de emoția generală, fugise în curte și bătuse la fereastra porții de la intrare ca să anunțe pe gardian de cele ce se petreceau în sala încălzită.

Sosirea soldaților puse capăt acestei scene.

Germain, Scheletul și Cuțitarul fură duși la directorul închisorii. Primul urma să depună plîngerea, ceilalți doi aveau să răspundă de provocarea unei bătăi în interiorul închisorii.

Groaza și suferința lui Germain fuseseră atît de cumplite, slăbiciunea lui atît de mare, încît a trebuit să fie sprijinit de doi gardieni ca să poată ajunge pînă la o cameră vecină cu cabinetul directorului. Acolo îi veni rău, gîtul lui tumefiat purta urmele degetelor Scheletului. Încă două-trei secunde și logodnicul Rigolettei ar fi fost sugrumat.

Gardianul însărcinat cu supravegherea sălii încălzite și care, cum am mai spus-o, avusese totdeauna grijă de Germain, îi dădu primele ajutoare.

Cînd își veni în fire din emoțiile teribile care-i întunecaseră judecata, primul gînd i se îndreptă către salvatorul lui.

— Mulțumesc pentru grija ce-mi porți, domnule ! Apoi, adresîndu-se gardianului, adăugă : Fără omul acela curajos, eram pierdut.

— Cum te simți acum ?

— Mai bine... vai ! tot ce s-a petrecut mi se pare un vis cumplit !

— Liniștește-te !

— Și cel care m-a salvat, unde e ?

— În cabinetul directorului. Îi povestește cum s-a întîmplat cu bătaia... Se pare că fără el...

— Aș fi fost mort, domnule... Ah ! spune-mi te rog numele lui... Cine e ?

— Numele lui... nu-l știm... e supranumit Cuțitarul, e un vechi pușcăriaș.

— Și crimă care l-a adus aici ? Poate nu e gravă?

— Foarte gravă ! Furt cu efracție, noaptea, într-o casă locuită, răspunse gardianul. O să înghită, probabil, aceeași papară ca și Șugubățul : cincisprezece sau douăzeci de ani muncă silnică și expunerea la stîlp, avînd în vedere că-i recidivist.

Germain tresări ; ar fi preferat să fie recunoscător unui om mai puțin vinovat.

— Ah ! e groaznic ! exclamă el. Și totuși, omul acesta, fără să mă cunoască, mi-a luat apărarea. Atîta curaj, atîta generozitate...

— Ce vrei, domnule, cîteodată mai găsești ceva bun în oamenii aceștia. Important este că ești, iată-te, scăpat ; mîine o să ai celula dumitale cu plată ; din ordinul domnului director în noaptea asta o să dormi la infirmerie. Acum curaj, domnule ! Greul a trecut. Cînd frumoasa dumitale vizitatoare o să vină să te vadă, o s-o poți liniști, fiindcă, o dată în celulă, nu trebuie să te mai temi de nimic. Totuși cred că ai face bine să nu-i povestești domnișoarei scena de adineauri. S-ar îmbolnăvi de frică.

— Oh ! nu, fără îndoială, n-o să-i spun nimic ; dar aș vrea totuși să mulțumesc apărătorului meu... Oricît de vinovat ar fi în ochii legii, nu e mai puțin adevărat că mi-a salvat viața.

— Iată, tocmai îl aud ieșind de la domnul director, care o să-i ia acum interogatoriul Scheletului ; apoi o să-i conduc împreună în dormitorul lor. Scheletul la carceră și pe Cuțitar la „Groapa cu lei". O să fie oarecum răsplătit de ceea ce a făcut pentru dumneata, căci fiind un om voinic și hotărît, cum trebuie să fie cineva care îi conduce pe ceilalți, e probabil că o să-l înlocuiască pe Schelet ca șef de cameră...

Cuțitarul, traversînd un mic coridor din care se deschidea o ușă în cabinetul directorului, întră în camera în care se găsea Germain.

— Așteaptă-mă aici, îi spuse gardianul Cuțitarului ; mă duc să văd ce pedeapsă îi aplică domnul director Scheletului și apoi vin să te iau... Iată-l pe tînărul nostru care și-a revenit de-a binelea, vrea să-ți mulțumească și are pentru ce, căci fără dumneata îl dădeau gata.

Gardianul ieși. Fața Cuțitarului era radioasă ; înaintă către Germain, zicîndu-i :

— Drace ! cît sînt de mulțumit ! Cît sînt de mulțumit că te-am salvat !

Și-i întinse mîna.

Acesta, printr-un simțămînt involuntar de repulsie, se dădu puțin înapoi, în loc să ia mîna Cuțitarului pe care acesta i-o întinsese ; apoi reamintindu-și că, la urma urmei, îi datora acestui om viața, vru să repare acest prim gest de dezgust. Dar Cuțitarul îl remarcase ; trăsăturile i se întunecară și, dîndu-se înapoi la rîndul lui, spuse cu o amară tristețe :

— Ah ! ai dreptate, iartă-mă, domnule !

— Nu, eu trebuie să-ți cer iertare... Oare nu sînt și eu un pușcăriaș ca și dumneata ? Nu trebuie să mă gîndesc decît la serviciul ce mi-ai făcut, mi-ai slavat viața. Mîna dumitale, domnule, te rog, fie-ți milă, dă-mi mîna dumitale.

— Mulțumesc... acum nu mai e nevoie. Primul gest contează. Dacă dintr-un început mi-ai fi strîns mîna, mi-ar fi făcut plăcere. Dar gîndindu-mă bine, eu sînt acela care nu mai vreau să ți-o dau. Nu fiindcă sînt deținut ca și dumneata, dar, adăugă el cu un aer întunecat și șovăielnic, fiindcă înainte de a fi aici... am fost...

— Gardianul mi-a spus tot, reluă Germain întrerupîndu-l, totuşi mi-ai salvat viaţa.

— Nu mi-am făcut decît datoria, şi plăcerea, fiindcă ştiu cine eşti... domnule Germain.

— Mă cunoşti ?

— Puţin, nepoate ! aşa ţi-aş răspunde dac-aş fi unchiul dumitale, zise Cuţitarul, reluîndu-şi atitudinea lui nepăsătoare, şi ai greşi dacă ai pune în seama hazardului sosirea mea în închisoarea „La Force". Dacă nu te-aş fi cunoscut... nu aş fi fost acum în închisoare.

Germain se uită la Cuţitar cu adîncă uimire.

— Cum, dacă nu m-ai fi cunoscut ?...

— De aia sînt aici... deţinut în „La Force"...

— Aş vrea să te cred... dar...

— Dar nu mă poţi crede...

— Vreau să spun că mi-e peste putinţă să înţeleg cum se face ca eu să am vreun amestec în arestarea dumitale.

— Vreun amestec ?... Îl ai pe de-a-ntregul.

— Eu să fiu vinovat de nenorocirea asta ?

— O nenorocire !... dimpotrivă... Îţi datorez recunoştinţă... Şi încă multă...

— Mie ? îmi datorezi... ?...

— M-ai scos dintr-o mare încurcătură, dîndu-mi prilejul să dau o raită în „La Force".

— Într-adevăr, spuse Germain, ducîndu-şi mîna la frunte, mă întreb dacă şocul de adineauri nu mi-a slăbit puterea de judecată, dar mi-e peste putinţă să te pricep. Gardianul îmi spusese că eşti aici pentru...

Şi Germain şovăia.

— Furt... drace... dă-i drumul... da, furt cu efracţie... cu escaladare... şi încă noaptea, plus ce-

lelalte anexe, mă rog! exclamă Cuțitarul izbucnind în rîs. Nimic nu lipsește... e tabloul complet. Furtul meu întrunește toate elementele necesare, după cum se spune...

— Cum... dumneata atît de plin de curaj... atît de generos... să vorbești așa? Nu-ți dai seama ce pedeapsă teribilă te așteaptă?

— Douăzeci de ani muncă silnică și stîlpul infamiei! o știu... Sînt un scelerat incorigibil că iau asta în glumă? Dar, ce vrei? Odată ce ai intrat... Și cînd te gîndești, adăugă Cuțitarul, suspinînd cu o resemnare simulată, dumneata, domnule Germain, ești cauza nenorocirii mele!...

— Cînd o să vrei să fii mai explicit, o să te înțeleg. Glumește cît îți place, dar recunoștința mea pentru serviciul ce mi l-ai făcut rămîne neschimbată, conchise Germain cu tristețe.

— Iartă-mă, domnule Germain, răspunse Cuțitarul, redevenind serios, nu-ți place că mă vezi rîzînd în situația în care mă aflu, deci să nu mai vorbim. Trebuie să mă împac cu dumneata și să te silesc poate să-mi mai întinzi mîna.

— Nu mă îndoiesc; deoarece, cu toate că ești învinuit de crimă și te învinuiești și singur, totul în atitudinea dumitale exprimă curaj, sinceritate... Sînt sigur că ești bănuit pe nedrept... poate că aparențe grave te compromit...

— Oh! cît despre asta, te înșeli, domnule Germain, replică Cuțitarul, atît de grav de data asta și cu un accent atît de sincer, încît Germain trebui să-l creadă. Pe cuvîntul meu de om, și tot atît de adevărat pe cît e protectorul ce-l am (Cuțitarul își scoase tichia), și care este pentru mine ceea ce bunul Dumnezeu e pentru toți oamenii cinstiți,

am furat noaptea, spărgînd un oblon, am fost arestat tocmai cînd operam, și încă avînd toate lucrurile furate asupra mea...

— Nevoia, foamea te-au împins la această faptă extremă ?

— Foamea ? Aveam o sută douăzeci de franci la mine cînd am fost arestat... restul unei hîrtii de o mie... fără să mai pun la socoteală că protectorul de care vorbeam, și care nici nu știe că sînt aici, nu m-ar lăsa niciodată să duc lipsă de ceva.

— Și acest protector ?

— Este și al dumitale.

— Al meu ?

— Da, domnul Rudolf te ocrotește. Cînd spun domnul, înseamnă monseniorul... așa ar trebui să-i zic... deoarece e cel puțin prinț... numai că eu sînt deprins să-i spun domnul Rudolf.

— Te înșeli, spuse Germain, din ce în ce mai surprins, eu nu cunosc nici un prinț.

— Da, dar el te cunoaște. Dumneata habar n-ai ! Așta e sistemul lui. Cînd află că un om de treabă e la anaghie, hop ! omul cinstit e salvat și el, nu știu, n-am văzut, nici pe-acolo n-am trecut ! Fericirea dă peste el din cer, în chip tot atît de neașteptat ca o cărămidă care-ți cade în cap. Așa că, răbdare, într-o zi sau într-alta, o să te pomenești cu țigla dumitale.

— Într-adevăr, ceea ce îmi spui mă depășește.

— O să mai auzi și altele. Ca să revîn la protectorul meu : acum cîtăva vreme, după un serviciu ce pretinde că i-am făcut, mă băgă într-o slujbă minunată ; nu e nevoie să-ți spun ce anume, ar fi prea multe de povestit, în sfîrșit, mă trimite la

Marsilia să mă îmbarc pentru Algeria unde urma să-mi iau în primire slujba. Plec din Paris mulţumit, ca un hoinar ce eram, dar deodată totul se schimbă. Să-ţi dau un exemplu : să zicem că plecasem pe o vreme frumoasă, nu e aşa ? Ei bine ! Iată că a doua zi timpul se posomorăşte, a treia zi se întunecă şi mai mult, şi tot aşa mereu, din ce în ce mai sumbru, pe măsură ce mă depărtam, pînă cînd se face negru ca noaptea. Ai înţeles ?

— Oarecum.

— Departe de domnul Rudolf eram îngrijorat, descumpănit, nenorocit, ca un cîine care şi-ar fi pierdut stăpînul. Căci dintr-un om de nimic, ticălos, brutal, sălbatic şi gîlcevitor, el a făcut din mine un om cinstit, spunîndu-mi numai două cuvinte... Dar aceste două cuvinte, vezi dumneata, au avut putere de vrajă.

— Şi care erau acele două cuvinte ? Ce ţi-a spus ?

— Mi-a spus că mai am în mine inimă şi onoare, deşi am fost la ocnă. Drace... vezi dumneata... aceste două cuvinte au fost ca şi cum m-ar fi apucat cineva de chică şi m-ar fi ridicat în aer la o mie de metri înălţime, deasupra murdăriei în care mă tăvăleam, arătîndu-mi ticăloşia în care trăiam şi atunci, cu drept cuvînt, mi-am spus : „Mulţumesc ! mi-ajunge ; m-am săturat !“ Vezi, domnule Germain, domnul Rudolf, spunîndu-mi cu blîndeţe că nu eram atît de rău pe cît mă socoteam, m-a încurajat şi mulţumită lui m-am făcut mai bun decît am fost.

Auzindu-l vorbind astfel, Germain înţelegea din ce în ce mai puţin de ce Cuţitarul comisese furtul de care se învinuia singur.

„Nu, gîndea Germain, e peste putință ca un om care vibrează atît de intens numai la ideea că are onoare și inimă, să fi comis furtul acela de care vorbește cu atîta cinism."

Cuțitarul continuă, fără să bage în seamă nedumerirea lui Germain :

— Ceea ce m-a făcut să fiu față de domnul Rudolf ca un ciine față de stăpînul său, a fost faptul că m-a înălțat în propriii mei ochi. Înainte de a-l cunoaște, tot ce simțeam se oprea numai la suprafață ; dar el mi-a răscolit conștiința pînă în străfund. Cînd m-am văzut departe de el și de locul unde se afla, m-am simțit ca un trup fără suflet. Așa că m-am întors. „Iertați-mă, domnule Rudolf, dacă am greșit — îi spun — dar nu mai puteam răbda. Faceți-mi un culcuș într-un colț al grădinii dumneavoastră, dați-mi un terci, sau lăsați-mă să mi-l cîștig aici, iată tot ce vă cer, dar mai ales nu fiți supărat că m-am reîntors aici." „Nu numai că nu sînt supărat, băiete, dar află că vii tocmai la timp ca să-mi faci un serviciu." „Eu, domnule Rudolf, ar fi cu putință ? Și ce-aș putea face pentru dumneavoastră, domnule Rudolf ? Un plonjon de pe turnurile de la Notre-Dame ?" „Mai puțin decît asta, băiete. Un tînăr cinstit și foarte merituos, de care mă interesez ca de fiul meu, este acuzat pe nedrept de furt și închis în «La Force» ; îl cheamă Germain și are o fire blîndă și sfioasă. Scelerații cu care este întemnițat îl dușmănesc și ar putea să-l pască mari primejdii ; dumneata, care din nefericire ai cunoscut viața din închisori și un mare număr de pușcăriași, n-ai putea oare, în cazul

că unul din foștii dumitale camarazi s-ar afla în închisoarea «La Force» (vom găsi mijlocul s-o aflăm), n-ai putea să te duci pe acolo și, făgăduindu-le bani, să-i hotărăști să ia apărarea acestui tînăr nenorocit ?"

— Dar cine este acest om generos și necunoscut, care îmi poartă de grijă ? întrebă Germain din ce în ce mai uimit.

— Nu știu... Dar să revin la discuția mea cu domnul Rudolf. Pe cînd vorbea, îmi venise o idee, dar o idee atît de năstrușnică, atît de hazlie, încît nu m-am putut opri să nu rîd în fața lui. „Dar ce ai, băiete ?" mă întrebă el. „Iată, domnule Rudolf, rîd fiindcă sînt mulțumit că am găsit mijlocul de a pune pe domnul Germain al dumneavoastră la adăpost de vreo lovitură mîrșavă din partea deținuților, și să-i fac rost de un apărător care să-l păzească cu strășnicie, căci de îndată ce tînărul se va afla sub aripa flăcăului despre care vă vorbesc, nu se va mai găsi nimeni care să îndrăznească să-i sufle în borș." „Foarte bine ! E desigur vreunul din vechii dumitale camarazi ?" „Ați ghicit, domnule Rudolf ; a intrat în «La Force» acum cîteva zile, am aflat asta cînd am sosit aici. Dar o să coste niște bani." „Cît îți trebuie ?" „O hîrtie de o mie de franci." „Iat-o !" „Mulțumesc, domnule Rudolf, peste două zile veți avea noutăți de la mine ; la ordinele dumneavoastră !" Drace ! Cine era mai fericit ca mine, fiindcă puteam face acest serviciu domnului Rudolf prin dumneata ?

— Încep să pricep, sau, mai bine, Dumnezeule, nu cutez să pricep, exclamă Germain ; un asemenea devotament este oare cu putință ? Ai săvîrșit un furt numai ca să poți veni să mă aperi în

această închisoare ! Oh ! asta e prea mult pentru mine !

— Gîndește-te, domnul Rudolf mi-a spus că am inimă și onoare ! Aceste cuvinte... sînt crezul meu, da, fiindcă, vezi dumneata, dacă nu sînt mai bun ca odinioară, nu sînt în schimb nici mai rău.

— Dar furtul ăsta ?... Cum de ai ajuns aici ?

— Așteaptă niţel. Iată gluma : cu mia de franci mă duc și îmi cumpăr o perucă neagră ; îmi rad barbetele, îmi pun ochelari albaștri, îmi pun o pernă la spate, sub haină, și, întinde-o ; mă pun și caut imediat una sau două camere la parter, într-un cartier foarte frecventat. Îmi găsesc ce-mi trebuie în strada Provence, plătesc chiria pe două săptămîni sub numele de Grégoire. A doua zi mă duc la hala „Le Temple" și cumpăr cu ce să mobilez cele două odăi. Sînt tot cu peruca neagră, cu cocoașa și cu ochelarii mei albaștri, în așa fel ca să fiu bine recunoscut ; trimit lucrurile în strada Provence și, în plus, șase tacîmuri de argint pe care le cumpăr din bulevardul Saint Denis, tot sub înfățișarea mea de cocoșat. Mă înapoiez ca să fac ordine la domiciliu. Spun portarului că nu o să dorm acasă decît peste trei zile și iau cheia cu mine. Ferestrele celor două camere erau închise cu obloane solide. Înainte de a pleca, am lăsat dinadins un oblon fără să-i pun cîrligul pe dinăuntru. Pe seară, îmi scot peruca, ochelarii, cocoașa și hainele cu care mă dusesem să fac cumpărăturile și să închiriez camera ; pun toate aceste boarfe într-un geamantan pe care îl expediez pe adresa domnului Murph, prietenul domnului Rudolf, rugîndu-l să păstreze aceste obiecte ; cumpăr bluza și tichia albastră pe care le vezi și un drug de fier lung de două picioare, iar la ora unu noaptea mă învîrtesc pe strada Provenece, în fața casei mele,

aşteptînd momentul să treacă o patrulă, ca să mă apuc să comit furtul, să intru pe fereastră, să mă jefuiesc pe mine însumi, şi astfel să fiu prins.

Şi Cuţitarul nu se putu opri de a rîde în hohote.

— Ah ! am înţeles... exclamă Germain.

— Dar să vezi ghinion, nu trece patrula !... Aş fi putut să mă jefuiesc de douăzeci de ori, în linişte. În sfîrşit, către ora două dimineaţa aud tropăind soldaţii în capul străzii ; tocmai isprăvisem să deschid oblonul, sparg două trei ochiuri de geam, ca să fac un zgomot cît mai mare, sar în cameră, înhaţ cutia cu argintărie şi cîteva boarfe... Din fericire, patrula auzise zăngănitul geamurilor sparte şi în clipa cînd săream de pe fereastră în stradă, sînt înhăţat de gardă care, atrasă de zgomot, sosea în pas alergător. Garda bate în poartă, portarul deschide, comisarul chemat soseşte în grabă ; portarul declară că cele două camere jefuite fuseseră închiriate în ajun de un domn cocoşat, cu părul negru şi ochelari albaştri, domn care se numeşte Grégoire. Aveam coama blondă pe care mi-o vezi, făceam ochii mari ca un iepure în vizuină, stăteam ca un vistavoi în poziţia de drepţi, nu puteam fi dar confundat cu un cocoşat cu ochelari albaştri şi cu părul negru. Mărturisesc tot, sînt arestat, sînt condus la depou, de la depou sînt adus aici şi sosesc la momentul oportun, tocmai ca să scot din ghearele Scheletului pe tînărul despre care domnul Rudolf îmi spusese : „Mă interesez de el ca de propriul meu fiu".

— Ah ! cîtă recunoştinţă îţi datorez pentru atîta devotament ! strigă Germain.

— Nu mie, ci domnului Rudolf...

— Dar care-i pricina interesului ce-mi poartă ?

— Să-ţi spună el, sau s-ar putea să nu vrea

să-ți spună, fiindcă adeseori se mulțumește să facă un bine și dacă ai îndrăzneala să-l întrebi, nu se sfiește să-ți răspundă: „Vezi-ți de treburile dumitale".

— Dar domnul Rudolf știe că ești aici?

— N-am fost atît de prost ca să-i dezvălui planul meu, poate că nu mi-ar fi îngăduit această comedie... Fără să mă laud, nu-i așa că e frumoasă?

— Dar cîte riscuri n-ai înfruntat... și mai înfrunți încă!

— Ce risc? S-ar fi putut să nu fiu adus aici, e adevărat... Dar mă bizuiam pe protecția domnului Rudolf ca să mă mute și să mă trimită acolo unde erai; un om ca el poate orice. Și, odată întemnițat, ar fi dorit să-ți fie dumitale de folos.

— Dar la judecată?

— Ei bine, am să-l rog pe domnul Rudolf să-mi trimită geamantanul, o să-mi pun în fața judecătorului peruca neagră, ochelarii albaștri, cocoașa și o să redevin domnul Grégoire, atît pentru portarul care mi-a închiriat camera, cît și pentru negustorii care mi-au vîndut lucrurile, și recapăt astfel înfățișarea celui jefuit... Dacă ar vrea să-l revadă pe hoț, o să mă îmbrac cu vechiturile astea și o să fie limpede ca lumina zilei că hoțul și păgubașul sînt unul și același cu Cuțitarul, nici mai mult, nici mai puțin. Ce dracu vrei să pățesc atunci cînd voi fi dovedit că m-am furat pe mine însumi?

— Într-adevăr, răspunse Germain ceva mai liniștit. Dar, deoarece ai atîta grijă de mine, de ce nu mi-ai spus nimic cînd ai intrat în închisoare?

— Am aflat imediat de complotul urzit împotriva dumitale, l-aș fi putut denunța înainte ca Fortuné să fi început sau să fi sfîrșit povestirea; dar a denunța pe cineva, chiar niște bandiți

de teapa ăstora, nu-mi convenea... Am preferat să mă bizui pe pumnii mei ca să te scot dintre labele Scheletului. Şi apoi, cînd l-am văzut pe acest tîlhar, mi-am zis : „Iată un prilej minunat să-mi reamintesc de pumnii domnului Rudolf, cărora le datorez cunoştinţa cu dînsul".

— Dar dacă toţi deţinuţii s-ar fi unit contra dumitale, ce-ai fi putut face ?

— Atunci aş fi ţipat ca un nebun după ajutor. Dar mi-a plăcut să mă descurc singur, ca să pot spune domnului Rudolf : „Nimeni afară de mine nu s-a băgat în treaba asta... l-am apărat şi-l voi apăra pe tînărul dumitale, fii liniştit".

În clipa aceea gardianul intră brusc în cameră.

— Domnule Germain, vino repede, repede, la domnul director... vrea să-ţi vorbească numaidecît. Dumneata, Cuţitarule, coboară în „Groapa cu lei"... Vei fi şef de dormitor dacă-ţi convine, fiindcă ai toate însuşirile ca să îndeplineşti această slujbă... şi deţinuţii vor şti că nu e de glumit cu un astfel de voinic.

— Desigur, îmi convine... mai bine să fiu căpitan decît soldat, de vreme ce mă aflu aici.

— Nici acum nu-mi dai mîna ? se adresă prietenește Germain Cuţitarului.

— Ba da... domnule Germain, cred că acum îmi pot îngădui această plăcere, să-ţi strîng din toată inima mîna.

— Ne vom vedea... Fiind sub protecţia dumitale nu mai am de ce să mă tem şi din celula mea voi coborî zilnic în curte.

— Fii calm, dacă vrei n-o să ţi se mai vorbească decît cu mănuşi, dar iată la ce m-am gîndit ; dumneata ştii să scrii... pune pe hîrtie tot ce ţi-am povestit, şi fă să-i parvină domnului Rudolf, ca să ştie că nu are de ce să fie neliniştit în ce te pri-

veşte şi că sînt aici pentru cauza dumitale, căci dacă ar şti că am furat, fără să-mi cunoască secretul... drace !... asta nu mi-ar conveni deloc...

— Fii liniştit... chiar astă-seară îi voi scrie protectorului meu necunoscut, mîine îmi vei da adresa lui şi scrisoarea va pleca. Încă o dată, adio, îţi mulţumesc, viteazule !

— Adio, domnule Germain, mă înapoiez la ceata de ticăloşi al căror şef sînt. O să fie obligaţi să fie la locul lor, că de nu, păzea !...

— Cînd mă gîndesc că din cauza mea vei fi obligat să mai trăieşti cîtva timp laolaltă cu aceşti mizerabili !...

— Nu-mi pasă ; acum nu mai am nici un risc să mă mînjească ăştia ; domnul Rudolf m-a căftănit îndeajuns, aşa că sînt asigurat... Şi Cuţitarul îl urmă pe gardian.

Germain intră la director. Dar care nu-i fu surpriza ! O găsi acolo pe Rigolette...

Rigolette, palidă, emoţionată, cu ochii înecaţi în lacrimi, şi totuşi surîzătoare... Chipul ei exprima o satisfacţie şi o fericire fără de margini.

— Am să-ţi dau o veste bună, domnule, se adresă directorul lui Germain. Justiţia a declarat că nu e cazul să fii urmărit. Ca o consecinţă a declaraţiilor părţii civile, am primit ordinul să te pun imediat în libertate.

— Ah, domnule director... ce spuneţi ? E oare cu putinţă ?

Rigolette încerca să vorbească, dar din pricina emoţiei îi pierise graiul ; nu putu decît să confirme din cap spusa directorului.

— Domnişoara a venit aici, puţin timp după ce am primit ordinul de a te pune în libertate, urmă directorul Printr-o scrisoare de recomandare de sus, adusă de domnişoara, am aflat de extremul ei

devotament, dovedit în timpul detenţiunii dumitale, domnule Germain. Cu nespusă plăcere te-am chemat, fiind sigur că vei fi foarte fericit să oferi domnişoarei braţul cînd vei ieşi de aici !

— Un vis... nu, nu e un vis ! spuse Germain. Ah ! domnule, cîtă bucurie !... iertaţi-mă dacă uimirea... bucuria... mă împiedică să vă mulţumesc cum s-ar cuveni.

— Nici eu, Germain, nu găsesc cuvintele, adăugă Rigolette. Gîndeşte-te la fericirea mea. După ce am plecat de aici, îl întîlnesc pe prietenul domnului Rudolf care mă aştepta.

— Iar domnul Rudolf ! exclamă Germain cu mirare.

— Da, acum îţi pot spune, ca să ştii totul : domnul Murph mi-a spus : „Germain e liber, iată o scrisoare pentru directorul închisorii ; cînd vei ajunge acolo, el va fi primit între timp ordinul de a-l pune pe Germain în libertate şi-l vei putea lua cu dumneata". Nu-mi venea să cred, şi totuşi era adevărat. Repede, iau o trăsură... sosesc... el era jos şi ne aştepta.

Nu vom mai descrie fericirea celor doi îndrăgostiţi cînd ieşiră din închisoarea „La Force" nici seara petrecută în odăiţa Rigolettei, pe care Germain o părăsi pe la orele unsprezece, ca să se ducă într-o modestă odaie mobilată ce-i fusese rezervată.

PEDEPSIREA

Vom conduce din nou pe cititor în biroul notarului Ferrand.

Mulţumită flecărelilor copiştilor, preocupaţi aproape în permanenţă de ciudăţeniile patronului,

sîntem în măsură să expunem cele întîmplate după dispariția Cecîliei.

— Pariez cinci franci contra cincizeci de centime că, dacă patronul continuă să se prăpădească văzînd cu ochii, pînă într-o lună va exploda ca o bombă.

— Fapt este că, de cînd servitoarea care părea să fie alsaciană a părăsit casa, n-au rămas din el decît pielea și oasele.

— Și ce piele !

— Care va să zică, era amorezat de alsaciană, căci numai de cînd a plecat ea s-a jigărit în halul ăsta ?

— Patronul, amorezat ? Ce glumă! !

— Dimpotrivă, iar a început să se vadă cu popi, mai des ca oricînd !

— Și unde mai pui că preotul parohiei, o persoană foarte respectabilă, să fim drepți, cînd a plecat ieri, l-am auzit spunînd altui preot care îl întovărășea : „E admirabil ! Domnul Jacques Ferrand este un ideal de caritate și de dărnicie pe pămînt..."

— Preotul a spus asta ? Așa, de la sine, fără vreo intenție ?

— Ce anume ?

— Că patronul e un ideal de caritate și de dărnicie pe pămînt ?

— Da, l-am auzit chiar eu...

— Domnul Ferrand și generos !... el... care ar tunde și lîna de pe o broască !

— Da, dar pe de altă parte, șeful de birou mi-a spus că acum trei zile patronul a cumpărat, pentru o sumă enormă, bonuri de tezaur și că...

— Ei bine ?

— Ci spune odată...

— E un secret...

— Cu atît mai mult. Și acest secret ?

— Pe cuvîntul vostru de onoare că nu veți spune nimic ?

— Pe cuvîntul nostru...

— Ei bine ! patronul își vinde biroul de notariat ; la ora asta poate că afacerea s-a și încheiat !...

— Haida de !

— Iată o veste stranie !...

— E senzațională !

— E uimitoare !

— Mă rog, nu însărcinez pe nimeni, dar cine se însărcinează cu sarcina de care el se desărcinează ?

— Doamne ! Cît e de nesuferit Chalamel ăsta, cu rebusurile lui !

— Dar credeți cumva că știu cui îl vinde ?

— Dacă îl vinde, se vede treaba că vrea să se lanseze în cheltuieli, să dea serbări... să-și facă drum, cum se spune, în lumea mare.

— La urma urmei, are cu ce.

— Și nici familia nu-i stă pe cap.

— Sigur că are cu ce. Șeful vorbește de mai mult de un milion, în care intră și prețul cancelariei.

— Mai mult de un milion, nu e rău !

— Se zice că a speculat pe sub mînă la bursă, împreună cu comandantul Robert, și că a cîștigat multe parale.

— Fără să mai socotim că trăia ca un Harpagon.

— Da, dar zgîrie-brînză ăștia, cînd încep să cheltuiască, sînt mai risipitori ca alții.

— Așa că eu sînt de părerea lui Chalamel, că patronul vrea să se pună acum pe trai.

— Pe mine, ceea ce mă miră este acest prieten intim, care i-a căzut din cer și care nu se dezlipește de el ca umbra...

— Și unde mai pui că și ăsta are o mutră...

— E roșu ca un morcov...

— Îmi vine să cred că acest intrus își trage obîrșia dintr-un pas greșit făcut de domnul Ferrand în tinerețe.

— Ce prostie ! Să afirmi că acest necunoscut e fiul patronului !

— Se vede doar că e mai bătrîn decît el.

— Ei și, în cazul cel mai rău, ce importanță ar avea ?

— Cum, ce importanță ar avea ? Un copil să fie mai bătrîn decît tatăl său ?

— Domnilor, am zis în cazul cel mai rău, sau cum nu se poate mai rău.

— Și cum poți tu explica asta ?

— E foarte simplu : în cazul acesta, intrusul ar fi făcut pasul greșit și deci ar fi el tatăl domnului Ferrand în loc să fie fiul lui.

— Ceea ce e sigur, e că intrusul are o mutră dubioasă și nu se desparte de domnul Ferrand nici o clipă.

— E mereu cu el în cabinetul lui de lucru, mănîncă împreună, nu fac un pas unul fără altul.

— Mie mi se pare că l-am mai văzut pe aici.

— Eu nu...

— Ia spuneți, domnilor, n-ați observat și voi că de cîteva zile, vine regulat, din două în două ceasuri, un bărbat cu mustăți mari, blonde, cu ținută militărească, să-l cheme, prin portar, pe intrus ? Intrusul coboară, vorbește grăbit cu omul cu mustăți, după care acela face stînga împrejur ca un automat, ca să revină după două ceasuri ?

— E adevărat, și eu l-am remarcat... Mi s-a părut de asemenea că am întîlnit în stradă, plecînd de aici, oameni care păreau că supraveghează casa...

— Vorbind serios, cred că se petrece aici ceva neobișnuit.

— Om trăi și om vedea.

— În privința asta, șeful nostru cred că știe mai multe decît noi, dar o face pe diplomatul.

— Dar de fapt, unde e, că adineauri a fost aici ?

— E la contesa aia, care a fost înjunghiată, dar se pare că acum e în afară de pericol.

— Contesa Mac-Gregor ?

— Da, azi de dimineață l-a chemat pe patron să vie urgent, dar Ferrand l-a trimis pe șeful copist în locul lui.

— Poate e vorba de un testament ?

— Nu, căci se simte mai bine.

— Ce ocupat e acum șeful, de cînd îl înlocuiește pe Germain în slujba de casier !

— Pentru că veni vorba de Germain, iată încă o ciudățenie.

— Care anume ?

— Ca să-l poată elibera pe Germain, patronul a declarat că el, Ferrand, a greșit la socoteală și că a găsit banii ce-i reclamase de la casierul său.

— Eu nu găsesc asta ciudat, ci o faptă dreaptă ; vă amintiți că spuneam mereu : Germain nu e în stare să fure.

— Dar totuși e foarte neplăcut pentru el că a fost ridicat și întemnițat ca un hoț de rînd.

— Eu, în locul lui, i-aș cere domnului Ferrand daune-interese.

— De fapt ar trebui să-l reprimească în slujba de casier, ca să dovedească nevinovăția lui Germain.

— Da, dar Germain poate că n-ar mai accepta.

— Oare o fi tot acolo, la ţară, unde s-a dus cînd a ieşit din închisoare, şi de unde ne-a scris că domnul Ferrand şi-a retras plîngerea ?

— Probabil că tot acolo, deoarece ieri, ducîndu-mă la adresa ce ne-o dăduse, mi s-a spus că este încă la ţară, şi că i s-ar putea scrie la Bouqueval, la doamna Georges, fermieră.

— Ah ! Ia staţi, domnilor ! O trăsură ! exclamă Chalamel, aplecîndu-se pe fereastră. Drace ! nu e un echipaj pompos ca acela al faimosului viconte. Vă amintiţi de strălucitorul Saint-Rémy, cu valetul lui cu găetane de argint şi cu vizitiul ăla bondoc cu perucă albă ? De rîndul ăsta e numai o trăsură de piaţă.

— Şi cine coboară ?

— Aşteptaţi niţel !... Ah ! o rochie neagră !

— O femeie ! o femeie !... Oh ! Hai s-o vedem !

— Doamne, cît e de mulieratic curierul ăsta pentru vîrsta lui. Nu i-e gîndul decît la femei, trebuie să-l punem în lanţuri. Altfel va răpi Sabinele în plină stradă ; după cum spune şi Fénélon în *Tratatul său despre educaţie*, scris pentru moştenitorul tronului :

Vă feriţi de tinerei
Că se leagă de femei !

— Drace !... Domnule Chalamel, zici că e o rochie neagră ? Eu credeam...

— E parohul, prostule !...

— Preotul parohiei ? Bunul pastor ?

— Chiar el, domnilor.

— Iată un om demn.

— Ăsta nu e un iezuit !

— Te cred ! Dacă toţi preoţii i-ar semăna, n-ar fi pe lume decît oameni credincioşi.

— Tăcere, e cineva la ușă.

— Atenție !... atenție... el e !

Și toți copiștii, aplecîndu-se pe pupitru, începură să mîzgălească hîrtiile cu o vrednicie aparentă, lăsînd penele să scîrțiie.

Chipul palid al acestui preot era în același timp duios și grav, inteligent și impunător, privirea lui, plină de blîndețe și de seninătate. O mică tichie neagră îi acoperea tonsura, părul cărunt, destul de lung, îi cădea pe gulerul redingotei cafenii.

Ne grăbim să adăugăm că, victimă a unei încrederi în oameni dintre cele mai nevinovate, acest minunat preot fusese mereu, și era și acum, păcălit de meșteșugita și neasemuita ipocrizie a lui Jacques Ferrand.

— Domnul vostru patron se află în biroul lui, copiii mei ? întrebă preotul.

— Da, părinte, răspunse Chalamel, ridicîndu-se în chip respectuos.

Și deschise preotului ușa camerei vecine cu biroul.

Auzind vorbă în cabinetul lui Jacques Ferrand, preotul păși repede spre ușă și ciocăni.

— Intră ! se auzi o voce cu un accent italienesc destul de pronunțat.

Preotul se află în fața lui Polidori și a lui Jacques Ferrand.

Funcționarii notarului nu păreau să se fi înșelat, prorocind un termen apropiat morții patronului.

De cînd fugise Cecily, notarul devenise aproape de nerecunoscut. Cu toate că fața lui era de o slăbiciune îngrozitoare, de o paloare cadaverică, o roșeață bolnăvicioasă îi colora pomeții proeminenți ; un tremur nervos, întrerupt din cînd în cînd de tresăriri convulsive, îl scutura aproape continuu ; mîinile lui descărnate erau neîngrijite și

fierbinți, ochelarii lui mari, verzi, îi ascundeau ochii injectați de sînge, cu un licăr sumbru, aprins de o febră mistuitoare ; cu un cuvînt, această mască sinistră trăda ravagiile unei boli ascunse și persistente.

Fața lui Polidori contrasta cu aceea a notarului. O expresie amară și de ironie rece domina trăsăturile acestui scelerat ; o claie de păr, de un roșu aprins, amestecat cu cîteva șuvițe argintii, încadrau fruntea lui lividă și brăzdată ; ochii săi pătrunzători, străvezii și verzi ca smaraldul, erau apropiați de nasul coroiat și gura cu buzele subțiri, supte, exprima sarcasmul și răutatea. Polidori, îmbrăcat în negru, ședea lîngă biroul lui Jacques Ferrand.

La vederea preotului, amîndoi se ridicară.

— Ei, demnul meu Ferrand, ce mai faci ? exclamă cu solicitudine preotul ; te simți ceva mai bine ?

— Sînt în aceeași stare, părinte, frigurile nu mă părăsesc, răspunse notarul ; insomnia mă omoară ! Facă-se voia Domnului !

— Vedeți, părinte, adăugă Polidori cu gravitate, ce pioasă resemnare ! Bietul meu prieten e mereu același ! Nu găsește o alinare a suferințelor lui decît cînd ajută pe alții.

— Nu merit aceste laude, te rog să mă scutești de ele, replică acru notarul, abia stăpînindu-și o pornire de mînie și de ură. Numai Domnul se cade să prețuiască binele și răul, eu nu sînt decît un biet păcătos...

— Toți sîntem păcătoși, reluă cu blîndețe preotul ; dar nu toți avem meritul caritații care vă caracterizează, respectabilul meu prieten. Puțini sînt acei care, ca dumneavoastră, se leapădă pînă în-

tr-atît de bunurile pămînteşti, încît să le folosească în timpul vieţii într-un fel atît de creştinesc... Rămîneţi la hotărîrea dumneavoastră de a părăsi cancelaria, pentru a vă devota cu desăvîrşire practicilor religioase ?

— De alaltăieri biroul meu de notariat e vîndut, părinte. Cu oarecari concesii, am reuşit, lucru foarte rar, să obţin preţul integral în numerar ; această sumă, adăugată la altele, îmi va ajuta să fondez instituţia de care v-am vorbit, al cărei plan l-am stabilit definitiv, şi vi-l voi supune...

— Ah ! demnul meu prieten ! rosti preotul cu o profundă şi pioasă admiraţie ; să faci binele cu atîta modestie şi, pot spune, într-un chip atît de firesc !... Vă repet, oameni ca dumneavoastră sînt rari, şi nu avem destule binecuvîntări pentru ei.

— E drept că sînt puţini oameni care să posede ca Jacques bogăţie şi pietate, inteligenţă şi caritate, interveni Polidori cu un surîs ironic, care însă scăpă bunului preot.

Faţă de acest nou şi sarcastic elogiu, notarul strînse involuntar pumnii şi îi aruncă lui Polidori, pe sub ochelări, o privire plină de ură.

— Vedeţi, părinte, se grăbi să adauge amicul intim al lui Jacques Ferrand, mereu aceleaşi zvîcniri nervoase, şi nu vrea să facă nimic. Mă mîhneşte, e propriul său călău... Da, am curajul s-o spun în faţa sfinţiei sale, eşti propriul tău călău, bietul meu prieten !...

La aceste vorbe ale lui Polidori, notarul mai avu o tresărire convulsivă, apoi se potoli.

Un om mai puţin credul ca abatele, ar fi observat, în timpul acestei discuţii, şi mai ales în al acelei ce va urma, tonul silit şi furios al lui Jacques Ferrand, căci e inutil să spunem că o voinţă superioară lui, cu alte cuvinte voinţa lui Rudolf,

impunea acestui om să vorbească şi să acţioneze împotriva adevăratului său caracter. Astfel că, uneori, ajuns la limita răbdării, notarul părea să şovăie în faţa acestei invizibile şi atotputernice autorităţi, dar o privire a lui Polidori frîna această nehotărîre. Atunci, printr-un suspin de furie, Jacques Ferrand ascundea cele mai violente reacţii supunîndu-se jugului de care nu se putea descotorosi.

— Vai! părinte! reluă Polidori, care părea să-şi facă o plăcere de a-şi chinui complicele cu înţepături ca de ac, bietul meu prieten îşi neglijează sănătatea. Spuneţi şi dumneavoastră cum îi spun şi eu că trebuie să se îngrijească, dacă nu pentru el, măcar pentru prietenii lui, sau cel puţin pentru nenorociţii a căror nădejde şi sprijin este...

— Destul!... Destul!... murmură notarul cu vocea sugrumată.

— Fiindcă te încăpăţînezi, reluă Polidori, voi spune totul domnului abate; el te iubeşte, te stimează şi te cinsteşte mult; ce-o fi să fie dacă va afla noile tale preocupări, cînd va cunoaşte adevărata cauză a bolii tale?

— Dar ce mai e? întrebă preotul.

— Domnule abate, replică notarul cu nerăbdare. V-am rugat să binevoiţi a-mi face o vizită ca să vă comunic nişte proiecte de o mare importanţă şi nu ca să-l ascultaţi pe amicul meu, lăudîndu-mă în mod ridicul.

— Ştii doar, Jacques, că trebuie să te resemnezi să accepţi de la mine orice, spuse Polidori privind ţintă în ochii notarului. Acesta coborî privirea şi tăcu.

Polidori continuă:

— Poate ați observat, domnule abate, că primele simptome ale bolii de nervi a lui Jacques s-au manifestat scurtă vreme, după dezgustătorul scandal pe care Louise Morel l-a provocat în această casă.

Notarul tresări.

— Cunoașteți deci crima acestei nenorocite fete ? întrebă preotul mirat. Vă știam sosit de la Paris numai de cîteva zile ?!

— Fără îndoială, părinte ; Jacques mi-a povestit totul, ca unui prieten, ca medicului său ; el susține că revolta stîrnită de crima Louisei i-a zdruncinat nervii, încît se resimte și azi... Dar nu era destul, bietul meu prieten avu de suferit și alte lovituri care, după cum vedeți, i-au zdruncinat sănătatea... O veche menajeră, care i-a fost mulți ani devotată prin sentimente de recunoștință...

— Doamna Séraphin ? îl întrerupse abatele pe Polidori. Am aflat de moartea acestei nefericite, înecată în urma unei fatale imprudențe și înțeleg durerea domnului Ferrand : nu se uită ușor zece ani de servicii dezinteresate... Asemenea păreri de rău cinstesc atît pe stăpîn cît și memoria menajerei.

— Domnule abate, spuse notarul, vă implor, nu vorbiți de virtuțile mele... mă simt stînjenit... mi-e penibil.

— Dar cine să vorbească despre ele ? Tu ? reluă pe un ton afectuos Polidori ! Dar veți avea și mai mult ce lăuda, domnule abate : poate nu știți cine e servitoarea care a înlocuit-o pe Louise Morel și pe doamna Séraphin ? Nu vă închipuiți ce a făcut Jacques pentru această biată Cecily... Căci noua servitoare se numea Cecily, domnule abate.

Notarul se săltă involuntar de pe scaun, ochii i se aprinseră sub ochelari ; o roşeaţă vie îi coloră trăsăturile livide.

— Taci... taci !... strigă el ridicîndu-se pe jumătate. Nici un cuvînt mai mult, ţi-o interzic !...

— Haide, haide, liniştiţi-vă, spuse preotul surîzînd cu blîndeţe, vreţi să-mi destăinuiţi încă o acţiune generoasă ?... Cît despre mine aprob întru totul indiscreţia amicului dumneavoastră... Nu o cunosc, e adevărat, pe noua servitoare, căci la scurtă vreme după intrarea ei în serviciul domnului nostru prieten, acesta, împovărat de treburi, a fost nevoit, spre marea mea părere de rău, să întrerupă pentru o vreme relaţiile noastre.

— Voia să ascundă noua lui faptă bună pe care o plănuia, domnule abate ; aşa că, deşi modestia lui se revoltă, va trebui să mă asculte, şi astfel veţi afla totul, reluă Polidori, surîzînd.

Jacques Ferrand tăcu, îşi puse coatele pe birou şi-şi acoperi faţa cu mîinile.

BANCA SĂRACILOR

— Închipuiţi-vă, deci, părinte, reluă insinuant Polidori, întovărăşind, ca să spunem aşa, fiecare cuvînt cu o privire ironică aruncată lui Jacques Ferrand, închipuiţi-vă că prietenul meu descoperi în noua servitoare, pe care, după cum v-am spus, o chema Cecily, cele mai alese calităţi, o mare modestie, o blîndeţe îngerească şi mai ales multă evlavie. Dar asta nu e totul. Jacques, mulţumită

îndelungii sale experienţe în afaceri, are o mare putere de pătrundere ; îşi dădu deci curînd seama că această tînără femeie — căci era tînără şi foarte frumoasă —, domnule abate — că această tînără şi frumoasă femeie nu era făcută să fie servitoare, şi întrunea pe lîngă precepte de austeritate virtuoasă, o educaţie aleasă şi cunoştinţe temeinice şi... foarte variate.

— Într-adevăr, asta e straniu, spuse preotul cu mult interes. Nu cunoşteam aceste împrejurări... Dar ce aveţi, bunul meu Ferrand ? Pare că vă simţiţi mai rău...

— Într-adevăr, răspunse notarul ştergîndu-şi sudoarea rece de pe frunte, căci efortul de a se stăpîni era cumplit, am o mică durere de cap, dar o să-mi treacă.

Polidori ridică din umeri, surîzînd.

— Să remarcaţi, părinte, adăugă el, că Jacques e totdeauna aşa, cînd e vorba să se dezvăluie vreunul din actele lui de caritate : e atît de discret cu privire la binele ce-l face ! Din fericire, sînt eu aici : i se vor recunoaşte meritele, cum se cuvine. Să revenim la Cecily. La rîndul ei, femeia a simţit de îndată bunătatea inimii lui Jacques şi, cînd acesta o întrebă despre trecut, îi mărturisi sincer că, fiind străină, fără mijloace şi redusă din cauza unei purtări neomenoase a soţului ei, la cea mai umilă stare, a privit ca o binefacere a Cerului putinţa de a intra într-o casă străină, la un om atît de venerabil ca domnul Ferrand. Văzînd atîta nenorocire, atîta resemnare, atîta virtute, Jacques nu mai şovăi ; scrise în ţara acestei nenorocite ca să ceară unele informaţiuni asupra ei ; au fost perfecte şi au confirmat întru totul ceea ce povestise dînsa prietenului nostru ; atunci, convins că ea merită interesul lui, o binecuvîntă pe Cecily ca un

tată și o trimise în țara ei, dîndu-i o sumă de bani care să-i permită să aștepte zile mai bune și prilejul de a găsi o situație convenabilă. Nu voi mai adăuga nici o vorbă de laudă pentru Jacques ; faptele sînt mai grăitoare decît vorbele.

— Bine, foarte bine ! excalmă ușurat preotul.

— Domnule abate, interveni Jacques Ferrand cu vocea înăbușită, n-aș vrea să abuzez de prețioasele dumneavoastră clipe ; să nu mai vorbim despre mine, vă implor, ci despre proiectul pentru care v-am rugat să veniți aici și să-mi acordați totodată binevoitorul dumneavoastră sprijin.

— Înțeleg că laudele amicului dumneavoastră vă jignesc modestia, să ne ocupăm de noile binefaceri și să uităm că sînteți autorul lor ; dar, înainte de toate, să vorbim de misiunea ce mi-ați încredințat. Conform dorinței dumneavoastră, am depus la Banca Franței, pe numele meu, suma de o sută de mii de taleri, destinați unei restituiri, al cărei intermediar sînteți și care se va opera prin mine. Ați preferat ca acest depozit să nu rămînă la dumneavoastră, deși îmi pare că ar fi fost în tot atîta siguranță ca și la bancă.

— În această chestiune, părinte, m-am conformat intențiilor autorului necunoscut al acestei restituiri ; dînsul procedează în felul acesta pentru liniștea conștiinței sale. După dorința lui, a trebuit să vă încredințez această sumă și a vă ruga s-o remiteți doamnei văduve de Fermont, născută Renneville (vocea notarului tremura ușor, rostind acest nume), cînd această persoană se va prezenta la dumneavoastră, dovedindu-și identitatea.

— Voi îndeplini însărcinarea cu care mă onorați, replică preotul.

— Nu e ultima, domnule abate.

— Cu atît mai bine dacă vor fi și celelalte de felul acesta, căci, fără să cercetez motivele, sînt totdeauna mișcat cînd e vorba de o restituire voluntară ; gesturi nobile pe care numai conștiința le dictează și care iau ființă de bună voie în forul tău interior, sînt totdeauna dovezi ale unei sincere căințe și asta nu e o ispășire stearpă.

— Nu e așa, părinte ? O sută de mii de taleri plătiți deodată e un lucru rar ; eu am fost mai uimit decît dumneavoastră, dar ce importanță avea mirarea mea față de neclintita discreție a lui Jacques ? De altfel, nici acum nu știu numele omului cinstit care a dispus această restituire.

— Oricine ar fi, spuse preotul, sînt convins că este foarte prețuit de domnul Ferrand.

— Acest om cinstit, este, într-adevăr, domnule abate, foarte stimat de mine, răspunse notarul cu o amărăciune greu disimulată.

— Și nu e încă totul, părinte, reluă Polidori, uitîndu-se cu înțeles la Jacques Ferrand, veți vedea pînă unde merg generoasele scrupule ale autorului acestor restituiri și, dacă trebuie să spun tot, bănuiesc pe prietenul meu că n-a contribuit cu puțin ca să trezească aceste scrupule și să găsească modalitatea de a le corespunde.

— Cum așa ? întrebă preotul.

— Ce vrei să spui ? adăugă notarul.

— Vorbesc de Morel, această familie vrednică și cinstită.

— Ah ! da... da... într-adevăr... uitasem, îngînă Jacques Ferrand cu vocea răgușită.

— Închipuiți-vă, părinte, continuă Polidori, că autorul acestei restituiri, sfătuit fără îndoială de Jacques, nu s-a mulțumit să înapoieze această sumă considerabilă, ci mai dorește... Dar îl las să

vorbească pe bunul meu amic... e o plăcere pe care nu vreau să i-o răpesc.

— Vă ascult, dragul meu Ferrand, zise preotul.

— Ştiţi, reluă notarul cu o umilinţă spăşită amestecată cînd şi cînd cu gesturi care-i schimbau glasul şi-l făceau să şovăie în alegerea cuvintelor, ştiţi, domnule abate, că păcatul Luizei Morel a dat o lovitură atît de puternică tatălui ei, încît acesta a înnebunit. Numeroasa familie a acestuia risca să moară de mizerie, lipsită de singurul ei sprijin. Din fericire, Providenţa i-a venit într-ajutor... Persoana care veghează la restituirea voluntară la care aveţi bunăvoinţa să fiţi intermediar, domnule abate, a crezut că n-a ispăşit îndeajuns un mare abuz... de încredere... Mi-a cerut deci să-i spun dacă nu cunosc vreo familie în mare nenorocire care merită să fie ajutată. Am semnalat generozităţii sale familia Morel şi am fost rugat, dîndumi-se capitalul necesar, pe care vi-l voi preda chiar acum, cu însărcinarea de a constitui o rentă de două mii de franci în favoarea lui Morel, reversibilă asupra soţiei şi copiilor lui...

— Dar, într-adevăr, se miră preotul, acceptînd această nouă misiune, foarte onorabilă fără îndoială, cum se face că n-aţi fost însărcinat chiar dumneavoastră cu îndeplinirea ei ?

— Persoana necunoscută s-a gîndit — şi împărtăşesc şi eu această părere — că faptele lui caritabile ar căpăta altă valoare... ar fi oarecum sacre... trecînd prin mîini atît de pioase ca ale domnieivoastre, părinte...

— La asta n-am ce răspunde ; voi constitui deci renta de două mii de franci pe numele Morel, cinstitul şi nefericitul tată al Luizei. Dar cred, ca şi prietenul dumneavoastră, că nu aţi fost străin de

hotărîrea care a dictat această nouă danie de ispăşire...

— N-am făcut decît să indic numele familiei Morel, nimic mai mult, vă rog să mă credeţi, domnule abate, răspunse Jacques Ferrand.

— Acum, reluă Polidori, veţi vedea, părinte, la ce noţiune de înaltă şi nobilă filantropie s-a ridicat bunul meu Jacques cu privire la instituţia de caritate despre care am mai vorbit; ne va expune planul pe care l-a întocmit definitiv, capitalul necesar pentru înfiinţarea rentelor e aici, în casa lui de bani; de ieri însă, i s-au mai năzărit nişte scrupule şi, dacă nu cutează să vi le spună, mă însărcinez eu s-o fac.

— E inutil, reluă Jacques Ferrand, căruia îi plăcea cîteodată să se ameţească de propriile lui vorbe, în loc să fie constrîns să asculte în tăcere elogiile ironice ale complicelui său. Iată faptele, domnule abate. M-am gîndit că ar fi de o smerenie... mai creştinească... dacă această instituţie n-ar fi fondată pe numele meu.

— Dar această umilinţă este exagerată, exclamă preotul. Puteţi şi aveţi dreptul să vă mîndriţi cu această caritabilă fundaţie; e un drept, aproape o datorie să vă legaţi numele de ea.

— Prefer totuşi, părinte, să-mi păstrez acest *incognito*; sînt hotărît... şi mă bizui mult pe bunătatea dumneavoastră, nădăjduind că veţi îndeplini, în locul meu, păstrînd cel mai mare secret, ultimele formalităţi, şi că veţi alege funcţionarii inferiori ai acestui aşezămînt. Mi-am rezervat doar numirea directorului şi a unui paznic.

— Chiar dacă n-aş avea o mare plăcere de a conlucra la această operă care e numai a dumneavoastră, ar fi de datoria mea să primesc...

— Acum, părinte, dacă îngăduiți, prietenul meu vă va expune planul pe care l-a stabilit definitiv...

— Deoarece ești atît de îndatoritor, prietene, spuse notarul cu amărăciune, citește dumneata mai bine... Cruță-mi această osteneală... te rog...

— Nu, nu, răspunse Polidori, aruncînd notarului o privire plină de sarcasm a cărei semnificație acesta o înțelese. Îmi face o adevărată plăcere să te aud exprimînd tu însuți nobilele sentimente care te-au călăuzit creînd această instituție.

— Fie, voi citi, spuse notarul cu bruscheță, luînd o hîrtie de pe biroul său.

Polidori, de multă vreme complicele lui Jacques Ferrand, cunoștea crimele și tainicele gînduri ale acestui scelerat; astfel că nu-și putu reține un surîs crud văzîndu-l silit să citească nota dictată de Rudolf.

După cum vedem, prințul dovedea o logică inexorabilă în pedeapsa ce-o dădea notarului.

Desfrînat... îl chinuia prin desfrînare.

Lacom... prin lăcomie.

Fals... prin falsitate.

Căci dacă Rudolf îl alesese pe acest preot venerabil să fie executorul restituirilor și al ispășirii impuse lui Jacques Ferrand, a făcut-o ca să-l pedepsească de două ori pe notar care, prin ticăloasa lui ipocrizie, a dobîndit stima și afecțiunea naivă a bunului abate.

Nu era oare, într-adevăr, o cruntă pedeapsă pentru acest criminal înrăit, să fie constrîns a practica virtuțile creștinești pe care le simulase atît de des, și de data aceasta să primească, tremurînd de furie neputincioasă, nedreptele elogii ale unui preot respectabil, pe care pînă atunci îl păcălise?

Jacques Ferrand dădu, deci, citire notei următoare, cu resentimentele ascunse pe care i le putem ușor bănui.

„Înființarea băncii muncitorilor fără de lucru. «Să ne iubim unii pe alții!» a spus Cristos.

Aceste cuvinte divine conțin sîmburele tuturor îndatoririlor, tuturor virtuților, tuturor milosteniilor.

Ele au însuflețit pe umilul fondator al acestei instituții.

În limita mijloacelor sale de acțiune, fondatorul a vrut, cu puțin, să facă să se împărtășească din ajutoarele pe care le oferă un număr cît mai mare de frați ai lui.

Ele se îndreaptă întîi către lucrătorii cinstiți, harnici, și împovărați de familii, pe care șomajul îi constrînge să sufere lipsuri cumplite.

Nu e o pomană înjositoare pe care o face fraților săi, ci doar un împrumut.

Fie ca acest împrumut, așa cum o nădăjduiește donatorul, să-i împiedice de a-și pune adesea zălog viitorul lor, prin acele împrumuturi apăsătoare pe care sînt nevoiți să le facă în așteptarea reluării lucrului, singurul lor mijloc de trai, și să-i ajute să-și întrețină familia al cărei unic sprijin sînt.

Ca garanție a acestui împrumut, el nu cere fraților săi decît un angajament de onoare și o solidaritate cu cuvîntul dat sub jurămînt.

Pentru început, se alocă un venit anual de douăsprezece mii franci, acordînd, pînă la concurența acestei sume, împrumuturi-ajutoare de douăzeci pînă la patruzeci de franci, fără dobîndă, lucrătorilor căsătoriți și fără de lucru, locuind în arondismentul al 7-lea.

A fost ales acest cartier ca fiind cel în care numărul lucrătorilor este mai mare.

Aceste împrumuturi nu vor fi acordate decît lucrătorilor și lucrătoarelor care vor poseda un certificat de bună purtare, eliberat de ultimul lor patron, indicînd data și cauza încetării lucrului.

Aceste împrumuturi se vor restitui lunar în rate de cîte o șesime sau o doisprezecime, la alegerea datornicului, începînd din ziua cînd va fi găsit de lucru.

Va semna o simplă obligație de onoare, angajîndu-se să restituie împrumutul la datele fixate.

La această obligație vor adera, ca garanți, doi din colegii lui, în scopul de a dezvolta și de a răspîndi, prin solidaritate, respectarea făgăduielii date sub jurămînt.

Muncitorul care nu va restitui suma împrumutată, ca și cei doi care au garantat pentru el, nu vor mai primi, în viitor, un nou împrumut; căci înseamnă că datornicul și-a călcat o obligație sacră, pe lîngă faptul că a lipsit astfel succesiv pe mulți dintre frații lui de avantajul de care s-a bucurat el.

Dacă, dimpotrivă, aceste sume împrumutate vor fi restituite la timp, împrumuturile-ajutoare vor crește din an în an ca număr și valoare, și într-o zi va fi posibil să facem să participe la aceleași avantaje și alte cartiere.

Nu trebuie umilit omul prin pomană...

Nu trebuie încurajată lenea printr-o ofrandă stearpă...

Să însuflețim simțămintele de onoare și cinste înnăscute în clasele muncitoare...

Să venim frățește în ajutorul muncitorului, care, trăind greu, de azi pe mîine, din cauza salariilor insuficiente, nu poate împlini nevoile lui, nici ale familiei sale, cînd nu mai are de lucru...

Acestea sînt principiile care au stat la baza fondării unui asemenea așezămînt. Cel ce a zis: «Să ne iubim unii pe alții!», să fie preamărit."

— Ah, domnule! exclamă preotul, cu o admirație pioasă, ce idee caritabilă! cît de bine înțeleg emoția dumneavoastră la citirea acestor rînduri de o nobilă simplitate!

Într-adevăr, terminînd lectura, vocea lui Jacques Ferrand se schimbase; era la capătul răbdării și al curajului, dar, supravegheat de Polidori, nu cuteza și nu putea să nesocotească cele mai mici ordine ale lui Rudolf.

Să ne închipuim cum turba notarul, silit să dispună cu atîta largheță și caritate de averea lui, în folosul unei clase pe care o urmărise fără milă în persoana lui Morel, șlefuitorul.

— Nu-i așa, domnule abate, că ideea lui Jacques e minunată? întrebă Polidori.

— Ah! domnule! Eu care cunosc atîta mizerie sînt mai în măsură decît oricare să înțeleg ce însemnătate poate avea pentru muncitorii săraci și cinstiți, dar fără lucru, acest împrumut care ar părea foarte modest pentru fericiții pămîntului... Căci, adăugă cu însuflețire preotul, un împrumut de treizeci pînă la patruzeci de franci fără dobîndă și plătibil în douăsprezece rate, începînd cu data reluării lucrului... este pentru muncitorii cinstiți salvarea, nădejdea, este viața însăși... Și cu cîtă punctualitate vor achita ei ratele! Ah! domnule, la ei nu vei întîlni falimente... E o datorie sfîntă aceea pe care ai contractat-o ca să dai pîine soției și copiilor tăi!

— Cît de prețioase trebuie să-ți fie cuvintele bunului părinte, Jacques! exclamă Polidori, și cîte

altele te mai aşteaptă... pentru înfiinţarea Muntelui de Pietate cu servicii gratuite !

— Cum ?

— Desigur, părinte, Jacques n-a uitat această chestiune care este, cum s-ar zice, un fel de anexă a Băncii Săracilor.

— Să fie cu putinţă ! strigă preotul, împreunîndu-şi mîinile de admiraţie.

— Continuă, Jacques, spuse Polidori.

Notarul continuă să citească precipitat, căci această scenă îi era odioasă :

„Scopul împrumuturilor-ajutoare este să înlăture una din cele mai grave racile ale vieţii muncitorilor : întreruperea lucrului. Nu vor fi deci acordate decît numai celor fără lucru. Dar trebuie să ţinem seama şi de alte serioase dificultăţi care îl împovărează chiar şi pe lucrătorul cu slujbă. Adesea o întrerupere de una sau două zile, determinată de oboseală, de îngrijirea unei soţii sau unui copil bolnav, sau de o mutare silită, păgubesc pe lucrător de venitul lui zilnic... Atunci, el recurge la Muntele de Pietate, unde se dau bani cu o dobîndă enormă, sau la cămătari clandestini, cu dobînzi neomenoase. Vrînd, pe cît e cu putinţă, să uşureze greutăţile fraţilor săi, fondatorul Băncii Săracilor constituie un venit de douăzeci şi cinci de mii de franci pe an, pentru împrumuturi pe amanet, care însă nu vor putea depăşi suma de zece franci.

Datornicul nu va plăti nici speze, nici dobînzi, dar trebuie să facă dovada exercitării unei meserii onorabile şi să aducă o declaraţie a patronilor privitoare la moralitatea sa.

După doi ani, se vor vinde fără speze, efectele care n-au fost ridicate ; ceea ce va depăşi suma

provenită din această vînzare, iar după achitarea datoriei, restul se va plasa cu o dobîndă de cinci la sută în favoarea debitorului.

După o trecere de cinci ani, dacă această sumă nu a fost reclamată, ea va trece în patrimoniul Băncii Săracilor, și adăugată la alte venituri succesive, ceea ce va îngădui să se mărească împrumuturile.

Administrația și biroul de împrumut ale Băncii Săracilor vor fi instalate în strada Templului nr. 17, într-un imobil cumpărat în acest scop în centrul acestui cartier populat.

Un venit de zece mii de franci va fi afectat cheltuielilor și Administrației Băncii Săracilor, al cărei director pe viață va fi . . . . . ."

Polidori îl întrerupse pe notar și se adresă preotului :

— Veți vedea, domnule abate, dacă prin alegerea directorului acestei instituții Jacques știe să repare răul involuntar pe care l-a făcut. Ați aflat doar că printr-o eroare pe care o deplînge, a acuzat pe nedrept pe fostul casier de a fi sustras o sumă regăsită ulterior.

— Fără îndoială...

— Ei bine ! acestui băiat cinstit, pe nume François Germain, Jacques îi încredințează direcția pe viață a băncii, cu o leafă de patru mii de franci pe an. Nu este oare admirabil, stimate părinte ?

— Nimic nu mă mai miră acum, sau mai bine zis nimic nu m-a mirat nici pînă acum, reluă părintele. Pietatea plină de fervoare, virtuțile domnului nostru prieten trebuiau mai curînd sau mai tîrziu să ducă la un asemenea rezultat. Să-ți consacri toată averea unei atît de nobile instituții, e admirabil !

— Mai mult de un milion, părinte ! adăugă Polidori, mai mult de un milion, agonisit prin ordine, economie și cinste... Și s-au găsit mizerabili care să-l acuze pe Jacques de zgîrcenie ! „Cum se poate, spuneau ei, notariatul îi aduce pînă la cincizeci — șaizeci de mii de franci pe an, și el să trăiască în lipsuri !“

— Acestora, reluă preotul cu entuziasm, le-aș răspunde : Timp de cincisprezece ani a trăit ca un om sărac ca să poată, într-o zi, ajuta într-un mod magnific pe cei săraci...

— Dar fii cel puțin mîndru și bucuros de binele ce-l faci ! se adresă Polidori notarului care, întunecat, abătut, cu privirea fixă, părea căzut într-o meditație adîncă.

— Din păcate, suspină preotul, nu primești pe lumea asta răsplata atîtor virtuți ; trebuie să aspiri mai sus, la viața viitoare...

— Jacques, interveni Polidori, atingînd ușor umărul notarului, termină-ți lectura.

Acesta tresări, își trecu mîna pe frunte, apoi, adresîndu-se preotului :

— Iartă-mă, părinte, dar mă gîndeam... mă gîndeam la imensa extensiune ce ar putea lua această Bancă a Săracilor prin simpla acumulare a veniturilor, dacă împrumuturile din fiecare an, încasate regulat, nu vor fi atinse. După patru ani ar putea însuma aproape cincizeci de mii de taleri de împrumuturi gratuite sau pe amanet. Este enorm... enorm... și mă felicit, adăugă el cu o furie ascunsă, gîndindu-se la proporțiile sacrificiului ce i-a fost impus.

El continuă :

— Ajunsesem, mi se pare la...

— La numirea lui François Germain ca director al societății, îi aminti Polidori.

Jacques Ferrand continuă :

„Un venit de zece mii de franci va fi afectat cheltuielilor și Administrației Băncii Săracilor al cărei director pe viață va fi François Germain și al cărei paznic va fi actualul portar al casei, pe nume Pipelet.

Abatele Dumont, căruia îi vor fi remise fondurile necesare întemeierii instituției, va alcătui un consiliu superior de supraveghere, compus din primarul și judecătorul de pace al arondismentului, care își vor coopta persoanele ce vor fi socotite folositoare patronajului și extensiunii Băncii Săracilor ; căci fondatorul s-ar considera de o mie de ori răsplătit pentru puținul pe care l-a făcut, dacă unele persoane caritabile l-ar ajuta în opera lui.

Deschiderea acestei bănci va fi anunțată prin toate mijloacele de publicație posibile.

Fondatorul ține să repete, în încheiere, că n-are nici un merit în ceea ce face pentru frații lui.

Gîndul lui nu este decît ecoul aceluiași precept divin : «Să ne iubim unii pe alții !»“

— Și locul dumneavoastră va fi păstrat în cer, alături de Acela care a rostit aceste cuvinte nemuritoare, exclamă părintele și, apropiindu-se de Jacques Ferrand, îi strînse cu efuziune mîinile.

Notarul stătea în picioare. Puterile îl părăseau. Fără a răspunde felicitărilor preotului, se grăbi să-i încredințeze, în bonuri de tezaur, suma considerabilă necesară fondării Băncii și pe aceea pentru stabilirea rentei lui Morel, șlefuitorul.

— Dați-mi voie să cred, părinte, spuse în schimb Jacques Ferrand, că nu veți refuza această nouă însărcinare, încredințată caritații domniei-voastre. De altfel, un străin, pe nume Walter Murph, care mi-a dat cîteva sfaturi, în privința redactării acestui proiect, vă va ușura misiunea și va veni chiar astăzi să stea de vorbă cu dumnea-voastră în privința realizării proiectului și chiar să vă stea la dispoziție, dacă vă poate fi de folos. Exceptîndu-l pe el, vă rog deci a păstra cel mai desăvîrșit secret, domnule abate...

— Aveți dreptate... Dumnezeu vede ce faceți pentru frații voștri... Ce importanță are restul? Cu toată părerea mea de rău, nu pot aduce acestei nobile instituții decît zelul meu care va fi tot atît de neobosit pe cît este de nesfîrșită caritatea dumneavoastră. Dar ce aveți? Ați pălit, vă e rău?

— Da, părinte. Această lungă lectură, emoția ce mi-au pricinuit-o binevoitoarele dumneavoastră cuvinte, indispoziția pe care o simt de cîteva zile... Iertați-mi slăbiciunea, spuse notarul, așezîndu-se cu greutate, fără îndoială nu e nimic grav, sînt doar istovit...

— Poate ați face bine să vă culcați? propuse preotul, îngrijorat, poate trebuie chemat medicul dumneavoastră...

— Sînt medic, părinte, spuse Polidori. Starea lui Jacques reclamă serioase îngrijiri, i le voi da.

Notarul tresări.

— Puțină odihnă vă va întrema, sper, spuse preotul. Vă las, dar înainte de a pleca vreau să vă dau o chitanță de primirea acestei sume.

Pe cînd preotul scria adeverința, notarul și Polidori schimbară o privire imposibil de redat.

— Haide dar, curaj, nu pierdeți speranța! reluă preotul dînd lui Jacques Ferrand chitanța.

Multă vreme de acum înainte, Dumnezeu nu va îngădui ca unul din cei mai buni slujitori ai lui să părăsească o viață întrebuințată cu atîta folos și cu atîta creștinească devoțiune. Mîine voi trece să vă văd. Adio, domnule, adio, prietene, demnul și evlaviosul meu prieten.

Preotul plecă.

Jacques Ferrand și Polidori rămaseră sing

Partea a noua

COMPLICII

Abia plecase preotul, că Jacques Ferrand începu să blesteme îngrozitor. Disperarea și furia lui, atît de mult stăpînite, izbucniră cu vehemență ; gîfîind, cu fața crispată, cu privirea rătăcită, se plimba cu pași repezi prin birou, ca o fiară ținută de lanț.

Polidori, păstrîndu-și cel mai desăvîrșit calm, îl observa cu atenție.

— Să tune și să curgă sînge ! urlă Jacques Ferrand cu vocea încărcată de mînie, toată averea mea înghițită de aceste stupide opere de binefacere !... Eu, care disprețuiesc și urăsc pe oameni, eu, care n-am trăit decît ca să-i înșel, eu să întemeiez așezăminte filantropice, să fiu silit la asta prin mijloace infernale ! Dar stăpînul tău e, oare, un demon ? strigă el exasperat, oprindu-se brusc în fața lui Polidori.

— Eu n-am stăpîn, răspunse aceasta calm. Ca și tine... am un judecător.

— Să te supui ca un prost celor mai neînsemnate porunci ale acestui om ! continuă Jacques Ferrand, din ce în ce mai furios. Și acest preot de care în sinea mea mi-am bătut de atîtea ori joc, orbit ca și atîția alții de prefăcătoria mea...

Fiecare din laudele ce-mi aducea cu bună-credință, le simțeam ca tot atîtea lovituri de pumnal... Și să mă constrîngă... mereu să mă constrîngă !

— Dacă nu, eșafodul.

— Oh ! Să nu poți scăpa de această fatală dominație !... Iată mai mult de un milion pe care l-am sacrificat. Cel mult dacă îmi mai rămîn o sută de mii de franci. Ce mai vor de la mine ?

— Dar nu e încă totul terminat... Prințul știe de la Badinot că omul tău de paie, Petit-Jean, nu era decît un interpus pentru împrumuturile cămătărești ce le dădeai vicontelui de Saint-Rémy, pe care (tot sub numele de Petit-Jean), l-ai șantajat atît de cumplit pentru falsurile lui. Sumele pe care Saint-Rémy le-a plătit, i-au fost împrumutate de o doamnă din lumea mare... deci te mai așteaptă o restituire. Dar e amînată, fără îndoială, cazul fiind mai delicat.

— Înlănțuit... înlănțuit aici !...

— Ca de un cablu de fier.

— Tu... temnicerul meu... mizerabile !

— Ce vrei... după principiul prințului, nimic mai logic : pedepsește crima prin crimă și pe complice prin complice.

— O, ce furie mă cuprinde !

— Și, din păcate, o furie neputincioasă !... fiindcă atîta timp cît nu-mi va trimite vorbă : „Jacques Ferrand e liber să-și părăsească locuința"... voi rămîne lîngă tine ca o umbră... Ascultă ce-ți spun, ca și tine, merit eșafodul. Dacă nu execut ordinele pe care le primesc, îmi risc capul ! Nu ai fi putut găsi un paznic mai incoruptibil. Căci, să fugim amîndoi... e imposibil. Nu am putea face un pas afară din casă fără a cădea în mîinile oamenilor care veghează zi și noapte la

poarta acestei locuințe și a casei vecine, singura noastră ieșire în cazul unei escaladări.

— Moarte sau furie neputincioasă !... o știu.

— Resemnează-te, deci, căci fuga e o imposibilitate, chiar dacă am reuși, am avea foarte puțini sorți de scăpare : poliția ar fi pe urmele noastre. Dimpotrivă, tu supunîndu-te și eu supraveghind supunerea ta totală, sîntem siguri că nu ni se va tăia gîtul. Încă o dată, să ne resemnăm...

— Nu mă mai scoate din fire cu calmul tău... sau de nu...

— Sau, de nu, ce ? Nu mă tem de tine ; sînt prevenit, sînt înarmat și chiar dacă ai regăsi ceea ce cauți ca să mă omori, și anume stiletul otrăvit al Cecilyei...

— Taci !

— Și nici cu asta n-ai cîștiga nimic. Știi că din două în două ore, trebuie să dau, nu-i nevoie să-ți spun cui, un buletin asupra prețioasei tale sănătăți.. mijloc indirect de a fi informați asupra noastră. a amîndurora. Dacă n-aș apărea, conform convenției stabilite, ai fi bănuit de crimă și arestat. Ei, dar... uite... îți aduc o ofensă, crezîndu-te în stare de crimă. Ai jertfit mai mult de un milion ca să-ți scapi viața, și acum ți-ai risca oare capul pentru plăcerea idioată și inutilă de a mă ucide din răzbunare ? Haida-de, nu ești destul de prost ca să faci una ca asta !

— Fiindcă știi că nu te pot ucide, îmi mărești chinurile cu ironiile tale.

— Situația ta e foarte bizară... nu te vezi în ce hal ești... pe cinstea mea... e chiar plăcut să te privesc.

— Oh ! nenorocire ! nenorocire de neînlăturat ! încotro mă întorc, numai ruină, dezonoare, moarte !

— Din vina cui am ajuns în situaţia asta ? Din a ta ! De ce ai păstrat atîrnată de gît, ca pe o relievă, scrisoarea mea, cu privire la acea crimă, care ţi-a adus o sută de mii de taleri, acea crimă făcută cu atîta dibăcie încît a fost socotită drept o sinucidere ?

— De ce ? Mizerabile ! Nu ţi-am dat cincizeci de mii de franci pentru participarea ta la crimă ? Şi dacă ţi-am cerut acea scrisoare a fost, o ştii bine, ca să am o garanţie contra ta... şi să te împiedic să mă şantajezi mai tîrziu, ameninţîndu-mă că mă denunţi. Căci astfel nu mă puteai denunţa fără să te nenorocești şi pe tine. Viaţa şi averea mea erau deci legate de acea scrisoare... iată de ce o purtam mereu asupra mea.

— E adevărat, te-ai arătat foarte dibaci în ceea ce te priveşte, căci n-aş fi cîştigat nimic denunţîndu-te, decît plăcerea de a merge însoţit de tine la eşafod. Şi totuşi, iscusinţa ta ne-a pierdut, pe cînd a mea ne-a pus pînă acum la adăpost de a fi învinuiţi de crimă.

— Să nu fim învinuiţi... ţi se pare...

— Cine putea bănui ce avea să se întîmple ? Dar în desfăşurarea normală a lucrurilor, crima noastră urma să rămînă şi a rămas nepedepsită, mulţumită mie.

— Mulţumită ţie ?

— Da, cînd i-am zburat creierii acelui om... tu voiai, tu, să-i imiţi scrisul şi să-i comunici surorii lui că, fiind complet ruinat, se sinucide din disperare. Credeai că dai dovadă de o mare şiretenie, nemaiamintind în acea scrisoare de depozitul pe care ţi-l încredinţase. Era absurd. Acel depozit era cunoscut de sora omului nostru, ea l-ar fi reclamat cu siguranţă. Trebuia, dimpotrivă, cum am şi făcut, să menţionăm acel depozit, astfel că dacă s-ar

fi ivit îndoieli asupra veridicităţii sinuciderii, tu să fii ultimul care să poată fi bănuit. Cum s-ar putea presupune că, asasinînd un om ca să-ţi însuşeşti o sumă de bani ce ţi-a încredinţat, ai fi atît de prost încît să vorbeşti de acest depozit în scrisoarea falsă ce i-o atribuiai sinucigaşului ? Dar aşa, ce s-a întîmplat ? S-a crezut că s-a sinucis. Mulţumită reputaţiei tale de om cinstit, ai putut nega depozitul, lumea era convinsă că fratele s-a sinucis după ce a risipit averea surorii sale.

— Dar ce importanţă mai au toate astea azi ? Crima a fost descoperită.

— Şi mulţumită cui ? A fost oare greşeala mea că scrisoarea era o sabie cu două tăişuri ? De ce ai fost atît de slab şi nătîng, să dai o asemenea armă teribilă acelei infernale Cecily ?

— Taci... nu mai rosti numele acesta ! strigă Jacques Ferrand cu glas înfricoşător.

— Fie... nu vreau să-ţi prilejuiesc o criză de epilepsie... Recunoşti că în conformitate cu principiile instanţelor ordinare, precauţiunile noastre reciproce erau suficiente... Dar justiţia superioară a celui ce ne ţine în puterea lui îngrozitoare, procedează altfel.

— Oh ! o ştiu prea bine.

— El crede că tăierea capului criminalilor nu repară răul făcut de ei... Cu dovezile ce posedă, ne poate trimite pe amîndoi în faţa tribunalelor. Şi care ar fi rezultatul ? Două cadavre bune cel mult să îngraşe iarba cimitirului.

— Oh ! da, acestui prinţ, acestui demon, îi trebuiesc lacrimi, spaime, torturi ! Dar eu nici nu-l cunosc, nu i-am făcut niciodată vreun rău. De ce se îndîrjeşte atît împotriva mea ?

— În primul rînd el pretinde că resimte binele şi răul ce se face altor oameni, pe care îi numeşte

cu naivitate „fraţii lui" ; afară de asta el îi cunoaşte pe acei cărora le-ai făcut rău şi te pedepseşte cum crede el de cuviinţă.

— Dar cu ce drept ?

— Haide, Jacques, între noi vorbind, să nu amintim de drept : el avea putinţa, cu ajutorul legii, să-ţi taie capul. Care ar fi fost rezultatul ? Singurele două rude ale tale sînt moarte, statul ar fi profitat de averea ta, în dauna celor pe care i-ai despuiat. Dimpotrivă, lăsîndu-ţi viaţa în schimbul averii, Morel, şlefuitorul, tatăl Luizei pe care ai necinstit-o, se găseşte el şi familia lui, de-acum înainte, la adăpostul nevoilor. Doamna de Fermont, sora domnului de Renneville, pretinsul sinucigaş, recapătă suta de mii de taleri care îi aparţine ; Germain, pe care l-ai acuzat pe nedrept de furt, este reabilitat şi i se încredinţează un post onorabil şi sigur în conducerea Băncii Săracilor, pe care te sileşte s-o constitui ca să repari şi să ispăşeşti ofensele ce le-ai adus societăţii. Între noi, sceleraţii, putem mărturisi adevărul, dar sincer vorbind, din punctul de vedere al celui ce ne ţine în gheare, societatea n-ar fi cîştigat nimic din moartea ta, dar cîştigă mult prin viaţa ta.

— Asta mă face să turbez... şi nu e singurul meu chin !...

— Prinţul o ştie prea bine. Acum, ce va hotărî el în privinţa noastră, nu ştiu... Ne-a făgăduit că ne garantează viaţa, dacă îi executăm orbeşte ordinele — şi se va ţine de cuvînt. Dar dacă nu va considera că am ispăşit îndeajuns crimele noastre, va proceda astfel încît moartea să ne fie de o mie de ori mai plăcută decît viaţa ce ne-o hărăzeşte. Tu nu-l cunoşti. Cînd e cazul să fie necruţător, nu există călău mai feroce. Cred că diavolul e la ordinele lui, numai aşa îmi pot lămuri cum a aflat ce planuri

aveam eu în Normandia. De altfel, are mai mulți diavoli în serviciul lui, căci acea Cecily, trăzni-o-ar fulgerul !...

— Încă o dată, te rog, taci, nu pomeni numele ăsta !

— Ba da, fulgerul s-o trăznească pe femeia care poartă numele ăsta odios ! Ea ne-a dat pierzării. Capul ne-ar fi fost în siguranță, fără dragostea ta imbecilă pentru această creatură.

În loc să se înfurie, Jacques Ferrand răspunse foarte abătut :

— O cunoști pe această femeie ? Spune ? Ai văzut-o vreodată ?

— Niciodată. Se spune că e frumoasă, știu.

— Frumoasă ! răspunse notarul ridicînd din umeri. Te rog, continuă el cu o amară deznădejde, te rog să taci, nu vorbi despre ceea ce nu știi. Nu mă învinui. Făceai la fel, dacă ai fi fost în locul meu.

— Eu ! să-mi pun viața la cheremul unei femei !

— Uneia ca dînsa, da, și aș face-o din nou, dacă aș putea spera ceea ce am sperat o clipă.

— La dracu... tot mai ești subjugat de farmecul ei ? strigă surprins Polidori.

— Ascultă, continuă notarul cu vocea potolită, dar gravă, și întreruptă ici și colo de răbufniri disperate, ascultă, tu știi cît mi-e de drag aurul, tu știi ce am înfruntat ca să-l adun... Să socotesc în minte sumele ce aveam să le văd dublîndu-se prin zgîrcenia mea, să îndur toate lipsurile și să mă văd stăpînul unei comori, era bucuria, fericirea vieții mele. Da, să am aur nu pentru a cheltui, nu pentru a mă bucura de el, ci pentru a-l strînge, asta constituia toată rațiunea mea de a fi... Acum o lună dacă mi s-ar fi spus : „Ai de ales între averea ta și capul tău", mi-aș fi dat capul. Acum însă,

a muri înseamnă a n-o mai revedea niciodată pe Cecily...

— Cum ? Mai tragi încă nădejde ?

— Nu trag nădejde, însă am...

— Ce ?

— Amintirea.

— Dar n-ai s-o mai vezi niciodată, te-a trădat.

— Totuşi continui s-o iubeşti şi încă mai frenetic decît oricînd, strigă Jacques Ferrand, izbucnind în lacrimi şi suspine care contrastau cu liniştea lui aparentă de pînă atunci. Da, continuă el cu o exaltare sălbatică, o iubesc şi acum, şi nu vreau să mor, tocmai pentru a mă vîrî cu o plăcere diabolică în acest cuptor încins, care să mă mistuie încetul cu încetul. Căci tu nu-ţi poţi închipui noaptea aceea, noaptea aceea cînd am văzut-o atît de frumoasă şi de pasionată, atît de seducătoare, noaptea aceea e vie în amintirea mea. Tabloul acela de o voluptate cumplită e aici, tot timpul aici, în faţa ochilor mei. Fie că-i ţin deschişi sau închişi în toropeala febrei, fie că mă zbat într-o insomnie istovitoare, văd mereu privirea ei noptatică şi înflăcărată care face să-mi fiarbă măduva în oase. Îi simt răsuflarea pe frunte şi îi aud mereu glasul.

— Dar astea sînt chinuri îngrozitoare !

— Îngrozitoare ! da, îngrozitoare ! Dar moartea ? dar neantul ? Să pierzi pentru totdeauna această viziune, tot atît de vie ca şi realitatea, să renunţi la aceste amintiri care mă sfîşie, mă consumă şi mă pun pe jăratec ! Nu ! Nu ! Nu ! Vreau să trăiesc ! să trăiesc ! sărac, dispreţuit, compromis, dezonorat, să trăiesc în ocnă, dar să trăiesc ! Să-mi rămînă măcar puterea de a mă gîndi la ea, căci această fiinţă infernală îmi stăpîneşte întreaga raţiune şi constituie tot rostul meu de a exista !

— Jacques, îi spuse Polidori pe un ton grav, care contrasta cu obișnuita și amara lui ironie, am văzut multe suferințe, dar nici cînd n-am cunoscut chinuri ca ale tale. Cel care ne ține în puterea lui nu putea fi mai neîndurător. Te-a osîndit să trăiești, sau mai bine zis să aștepți moartea în chinuri groaznice, căci această mărturisire explică simptomele din zi în zi mai alarmante ale stării tale, cărora zadarnic le căutam cauza.

— Dar aceste simptome nu au în ele nimic grav! Este o istovire, este reacția suferințelor mele!... Nu sînt în primejdie, nu e așa?

— Nu, nu, dar starea ta e gravă, nu trebuie s-o înrăutățești, sînt anumite gînduri pe care trebuie să le alungi. Altfel, te pîndesc mari primejdii.

— Voi face ce vrei, numai să trăiesc! Ah! preoții vorbesc de oameni blestemați, dar nicicînd n-au născocit pentru aceștia un supliciu ca al meu. Chinuit de patimă și de lăcomie, am două răni deschise în loc de una și le simt pe amîndouă. Pierderea averii mă roade groaznic, dar moartea mi-ar fi și mai groaznică. Am vrut să trăiesc, viața mea nu poate fi decît un chin nesfîrșit și fără izbăvire, totuși nu îndrăznesc să chem moartea, fiindcă moartea ar nimici funesta mea fericire, această plăsmuire a minții mele, în care apare mereu Cecily...

— Ai cel puțin mîngîierea, îl întrerupse Polidori, reluîndu-și calmul obișnuit, că te poți gîndi la binele pe care l-ai făcut spre a-ți ispăși crimele...

— Da, bate-ți joc, ai dreptate, frige-mă pe cărbuni aprinși, răcni notarul cuprins de un acces de furie cumplită.

Acest acces de furie și disperare nu-l miră deloc pe Polidori.

Avînd o mare experienţă medicală, constată fără greutate că, la Jacques Ferrand, tortura de a se vedea despuiat de avere, unită cu patima sau mai bine zis cu exacerbarea amorului său pentru Cecily, declanşase în acest mizerabil o febră ucigătoare. Dar asta încă nu era totul... În aceste accese cărora Jacques Ferrand le căzuse pradă, Polidori constata, îngrijorat, anumite simptome ale uneia din cele mai îngrozitoare boli din cîte au înspăimîntat vreodată omenirea şi despre care unii mari observatori ca şi marii moralişti, au zugrăvit cu măiestrie un înfiorător tablou.

Deodată se auziră bătăi precipitate în uşa biroului.

— Jacques, spuse Polidori notarului, Jacques, revino-ţi... iată, vine cineva...

Notarul nu-l auzi. Pe jumătate culcat pe birou, se zvîrcolea în spasme convulsive.

Polidori deschise uşa şi îl văzu pe şeful biroului, palid, cu figura răvăşită, care-i strigă :

— Trebuie să vorbesc imediat cu domnul Ferrand !

— Linişte... acum e foarte bolnav... nu te poate auzi, şopti Polidori şi, ieşind din biroul notarului, închise uşa după el.

— Ah ! Domnule, strigă şeful copiştilor, dumneata, care eşti cel mai bun prieten al domnului Ferrand, ajută-mă, nu e nici o clipă de pierdut.

— Ce vrei să spui ?

— Din ordinul domnului Ferrand, m-am dus să spun contesei Mac-Gregor că nu o poate vizita, după cum doreşte dumneaei.

— Ei bine ?

— Această doamnă nu mai e, pe cît se pare, în pericol aşa că de îndată ce-am sosit, m-a poftit în camera ei. A strigat apoi pe un ton ameninţător :

„Du-te și spune-i domnului Ferrand că dacă nu e aici într-o jumătate de ceas, pînă diseară va fi arestat ca falsificator, deoarece copila pe care-a declarat-o moartă, trăiește... Știu cui i-a predat-o și știu unde se află."

— Această femeie nu e în toate mințile, răspunse rece Polidori, ridicînd din umeri.

— Așa credeți, domnule ?

— Sînt sigur.

— Și eu am crezut așa, dar siguranța cu care vorbea doamna contesă...

— Desigur că boala i-a slăbit judecata... și un bolnav crede întotdeauna în nălucirile lui.

— Probabil că aveți dreptate, domnule, căci nu mi-aș putea explica amenințările contesei la adresa unui om atît de respectabil ca domnul Ferrand.

— Asta n-are nici un sens.

— Trebuie să vă mai spun, domnule, că în clipa cînd ieșeam din salonul doamnei contese, una din cameristele ei a intrat brusc, spunînd : „Alteța-sa va fi aici într-un ceas".

— Camerista a spus asta ? exclamă Polidori.

— Da, domnule, și am fost foarte mirat, neștiind despre ce alteță era vorba...

„Nici o îndoială, e prințul, își spuse Polidori. El, la contesa Sarah, pe care nu mai trebuia s-o revadă niciodată... Nu știu, dar această apropiere nu-mi place... Poate înrăutățiți situația noastră." Apoi, adresîndu-se șefului de birou, adăugă :

— Îți repet, domnule, asta nu reprezintă nici un interes, e o idee zăludă a unui om bolnav ; de altfel, voi comunica numaidecît domnului Ferrand ceea ce mi-ai adus la cunoștință.

Acum vom conduce pe cititor la contesa MacGregor.

După cum am spus, vom conduce pe cititor la contesa Sarah Mac-Gregor, care, după o criză ce ţinuse cîteva zile, îşi revenise din delirul şi suferinţele ce-i ameninţaseră foarte serios viaţa.

Ziua era pe sfîrşite... Sarah, susţinută de fratele ei Thomas Seyton şi instalată într-un fotoliu încăpător, se privea cu multă atenţie într-o oglindă pe care una din cameristele ei, stînd în genunchi, i-o ţinea în faţă.

Această scenă se petrecea în salonul în care Cucuveaua comisese încercarea de asasinat.

Contesa era de o paloare marmoreană ce accentua şi mai mult negrul întunecat al ochilor, al sprîncenelor şi al părului ei; o rochie de casă foarte amplă, de muselină albă, o înfăşura în întregime.

— Dă-mi diadema de mărgean, ceru ea cu voce slabă, dar poruncitoare şi tăioasă, uneia din cameriste.

— Betty o să ţi-o aranjeze, zise Thomas Seyton, prea te oboseşti... E şi aşa foarte imprudent ceea ce...

— Diadema! diadema! repetă nerăbdătoare Sarah. Luă bijuteria şi şi-o aşeză pe frunte aşa cum îi plăcea ei. Acum închideţi-mi-o şi plecaţi, porunci ea femeilor.

În clipa cînd acestea părăseau camera, ea adăugă:

— Să introduceţi pe domnul Ferrand, notarul, în salonaşul albastru... Apoi reluă cu o expresie de mîndrie rău ascunsă: Cînd alteţa-sa serenisimă, mare duce de Gerolstein va sosi, îl veţi pofti aici. În sfîrşit! exclamă Sarah, afundîndu-se în fotoliu, de

îndată ce rămase singură cu fratele său, în sfîrșit, mă așteaptă această coroană... visul vieții mele... Fericirea se va împlini, deci !

— Sarah, potolește-ți avîntul, îi zise cu asprime fratele ei. Ieri încă viața îți era în pericol și o nouă decepție ți-ar provoca o criză mortală.

— Ai dreptate, Thomas, prăbușirea ar fi groaznică pentru că nădejdile mele n-au fost niciodată atît de aproape de împlinire. Sînt sigură că ceea ce mi-a dat tăria să rezist la atîtea suferințe a fost gîndul permanent de a mă folosi de secretul pe care mi l-a destăinuit acea femeie în clipa cînd încercase să mă asasineze.

— Pînă și în timpul delirului erai obsedată de această idee.

— Fiindcă această unică idee mi-a susținut viața atît de precară. Ce speranță !... Principesă domnitoare, aproape regină !... adăugă ea, pradă exaltării.

— Încă o dată, Sarah, lasă visurile astea nesăbuite ; deșteptarea ar fi groaznică...

— Visuri nesăbuite ?... Cum ! cînd Rudolf va afla că acea fată, acum prizonieră la Saint-Lazare, și odinioară încredințată notarului care a vrut s-o ucidă, este copilul nostru, crezi că...

Seyton își întrerupse sora :

— Cred, începu el cu amărăciune, că un prinț pune rațiunea de stat, convenințele politice înaintea îndatoririlor firești.

— Crezi atît de puțin în dibăcia mea ?

— Prințul nu mai e adolescentul candid și pasionat pe care l-ai sedus odinioară ; timpul acela a trecut...

Sarah ridică ușor din umeri și răspunse :

— Știi de ce am vrut să-mi împodobesc părul cu această diademă de mărgean și de ce am îmbrăcat

această rochie albă ? Fiindcă așa m-a văzut Rudolf. prima oară la curtea de la Gerolstein, îmbrăcată în alb și purtînd această diademă de mărgean.

— Cum ! exclamă Thomas Seyton, privindu-și mirat sora, vrei să reînvii acele amintiri ? Nu te temi, dimpotrivă, că-i vor face o impresie penibilă ?

— Îl cunosc pe Rudolf mai bine decît îl cunoști tu. Sigur că trăsăturile mele înăsprite de vîrstă și de suferințe nu mai sînt ale fetei de șaptesprezece ani, pe care a iubit-o nebunește, prima lui dragoste, fiindcă am fost prima și singura lui dragoste... Și acest amor, unic în viața unui bărbat, lasă în inima lui urme nșterse. Așa că te rog să mă crezi, dragă frate, vederea acestei podoabe va redeștepta în Rudolf nu numai amintirile dragostei, dar și ale tinereței sale... Și, aceste amintiri sînt totdeauna duioase și sacre.

— Dar la aceste duioase amintiri nu se alătură și altele cumplite ? Tragicul sfîrșit al amorului dumitale și odioasa purtare a tatălui prințului față de dumneata ? Sau încăpățînarea dumitale cînd Rudolf, după ce te-ai recăsătorit cu contele Mac Gregor, îți ceruse fetița și cînd printr-o scrisoare cinică l-ai încunoștiințat de moartea ei, acum zece ani ? Uiți că din clipa aceea prințul n-a avut pentru dumneata decît dispreț și ură ?

— Mila a înlocuit ura. Cît timp m-a știut în pericol de moarte, a trimis zilnic pe baronul de Gräun să se intereseze de starea mea.

— Din omenie.

— Adineauri mi-a răspuns că va veni aici. Această concesie e imensă, frate.

— Te crede pe moarte, crede că e vorba de o ultimă întrevedere, de aceea vine. Ai făcut rău că nu i-ai scris despre destăinuirea ce vrei să-i faci.

— Știu de ce am procedat așa. Această veste îl va copleși de fericire și voi fi lîngă el ca să mă folosesc de prima lui emoție și înduioșare. Azi sau niciodată, îmi va spune : o căsătorie trebuie să legitimeze nașterea copilului nostru. Dacă o spune, vorba lui e sfîntă, și nădejdea întregii mele vieți se va realiza.

— Dacă-ți făgăduiește asta, da.

— Și, pentru ca să-mi făgăduiască, nu trebuie pierdut nimic din vedere în acest moment hotărîtor. Rudolf mă urăște, deși nu cunosc pricina urii lui, căci niciodată nu m-am abătut față de el de la rolul ce-mi impusese.

— Așa o fi, deși nu e el omul care să urască fără motiv.

— N-are importanță, o dată încredințat că și-a regăsit copila, își va înfrînge aversiunea și nu va cruța nici o jertfă pentru a asigura fetiței sale o soartă cît mai de invidiat, ca s-o facă pe atît de fericită pe cît de nenorocită fusese pînă atunci.

— Să asigure o soartă cît de strălucită fiicei dumitale, înțeleg, dar între această compensație și hotărîrea de a te lua în căsătorie, ca să consfințească nașterea fetiței, e o prăpastie.

— Dragostea lui de părinte va nivela această prăpastie.

— Dar nenorocita a dus pînă acum o viață grea sau chiar nedemnă.

— Cu atît mai mult Rudolf va voi s-o înalțe, pe cît a fost de înjosită.

— Dar gîndește-te : să o pună în rîndul familiilor domnitoare ale Europei ! Să o recunoască drept fiica lui sub ochii acestor prinți, acestor regi cu care e înrudit sau aliat ?

— Oare nu cunoşti caracterul lui bizar, impetuos şi dîrz, exagerarea cavalerească cu privire la tot ce socoteşte el drept şi impus de datorie ?

— Dar s-ar putea ca nenorocita copilă să fi fost atît de viciată de mediul în care a trăit, încît prinţul, în loc să simtă o atracţie pentru ea...

— Ce spui ? strigă Sarah întrerupîndu-şi fratele. Nu e oare tot atît de frumoasă ca domnişoară pe cît era de fermecătoare ca fetiţă ? Rudolf, fără să o cunoască, nu s-a interesat de ea, vrînd să aibă grijă de viitorul ei ? N-a trimis-o el la ferma lui de la Bouqueval de unde am pus noi la cale să fie răpită ?

— Da, din cauza stăruinţei dumitale de a-l face să rupă toate legăturile de afecţiune cu fata, în nădejdea nesăbuită de a-l readuce într-o zi lîngă dumneata.

— Şi totuşi, fără această nădejde, nu aş fi descoperit, cu preţul vieţii mele, taina existenţei fiicei noastre. Oare nu tot prin femeia care o răpise de la fermă, am aflat de infama înşelătorie a notarului Jacques Ferrand ?

— E supărător că mi s-a refuzat azi dimineaţă, cu toată stăruinţa mea, intrarea în închisoarea Saint-Lazare, unde se află, precum mi s-a spus, nenorocita copilă. N-am putut obţine nici o informaţie din cîte cerusem, fiindcă nu aveam o scrisoare de recomandare către directorul închisorii. Am scris prefectului în numele dumitale, dar nu voi avea răspunsul decît mîine, şi prinţul va fi aici îndată. Îţi repet, e păcat că nu o vei putea prezenta chiar tu pe fiica voastră ; ar fi fost mai bine dacă aşteptai ca fata să iasă din închisoare, înainte de a-l chema pe prinţ.

— Să aştept ! dar sînt oare sigură că ameliorarea stării mele va mai ţine pînă mîine ? Poate că nu e decît energia ambiţiei care mă susţine.

— Dar ce dovezi vei da prinţului ? Îţi va da el oare crezare ?

— Mă va crede după ce va fi citit începutul destăinuirii scrisă sub dictarea acelei femei, înainte de a mă fi lovit, destăinuire din care, spre norocul meu, n-am uitat nici un amănunt ; mă va crede după ce va fi citit corespondenţa dumitale cu doamna Séraphin şi cu Jacques Ferrand, pînă la presupusa moarte a copilei ; mă va crede după ce va fi auzit declaraţia notarului care, speriat de ameninţările mele, va veni imediat încoace ; mă va crede cînd va vedea portretul fiicei mele la vîrsta de cîţiva ani, portret care, după spusele acelei femei este de o izbitoare asemănare cu tînăra de azi. Atîtea dovezi vor fi suficiente pentru a arăta prinţului că spun adevărul şi a-l hotărî la gestul care poate face din mine aproape o regină... Ah ! de n-ar fi decît pentru o zi, pentru un ceas măcar, cel puţin aş muri mulţumită !

În clipa aceea se auzi zgomotul unei trăsuri care intra în curte.

— E el... e Rudolf ! se adresă Sarah lui Thomas Seyton.

Acesta, apropiindu-se în grabă de perdea, o dădu în lături şi răspunse :

— Da, e prinţul, coboară din trăsură.

— Lasă-mă singură, iată clipa hotărîtoare, îi spuse Sarah cu un sînge rece, căci o monstruoasă ambiţie, un egoism nemilos, au fost întotdeauna şi erau încă unicul impuls al voinţei acestei femei.

În reînvierea oarecum miraculoasă a fiicei ei, dînsa nu vedea decît mijlocul de a-şi atinge în sfîrşit ţelul permanent al vieţii. După ce şovăi o

clipă, înainte de a părăsi apartamentul, Thomas Seyton, apropiindu-se de dînsa, îi zise :

— Voi povesti prințului cum a fost salvată fiica voastră care era socotită moartă. O asemenea discuție ar fi prea primejdioasă pentru sănătatea dumitale... O emoție violentă te-ar ucide și, după o atît de lungă despărțire, revederea cu prințul... amintirile din vremea aceea...

— Dă-mi mîna, dragul meu frate, i se adresă Sarah.

Apoi, apăsînd mîna lui Thomas Seyton pe inima ei calmă, adăugă cu un surîs sinistru și glacial :

— Par emoționată ?

— Nu... nimic... nimic... nici o bătaie mai precipitată, răspunse uimit Seyton, știu cîtă putere de stăpînire ai. Dar într-o clipă ca asta, cînd e vorba pentru dumneata de o coroană sau de moarte... îți repet, gîndește-te, pierderea acestei ultime nădejdi îți poate fi fatală. Liniștea dumitale mă uimește !

— De ce te miri, dragă frate ? Pînă acum nu mă știai ? Nimic, dar absolut nimic n-a făcut să bată mai tare această inimă de piatră ; nu va palpita decît în ziua cînd voi simți pe fruntea mea coroana de suverană. Îl aud pe Rudolf... du-te...

— Dar...

— Du-te, strigă Sarah, pe un ton atît de amenințător și de hotărît, încît fratele ei părăsi apartamentul cu cîteva clipe înainte ca prințul să fie introdus.

Cînd Rudolf intră în salon, privirea lui exprima mila. Dar văzînd-o pe Sarah șezînd în fotoliu și aproape gătită, se dădu înapoi mirat, fața lui deveni pe loc sumbră și bănuitoare.

Contesa, ghicindu-i gîndul, i se adresă cu vocea blîndă și slabă :

— Te așteptai să mă găsești pe moarte, veneai să auzi ultimele mele cuvinte de rămas-bun ?

— Am apreciat totdeauna ca sacre ultimele dorințe ale unui muribund, dar aici e vorba de o înșelătorie nelegiuită...

— Liniștește-te, răspunse Sarah, întrerupîndu-l, liniștește-te, nu te-am înșelat, mai am cred puține ceasuri de trăit. Iartă-mi această ultimă cochetărie... Am vrut să te cruț de sinistrul decor care întovărășește de obicei agonia : am vrut să mor îmbrăcată cum eram cînd te-am văzut prima oară. Vai ! după ani de despărțire, iată-te în sfîrșit ! Îți mulțumesc ! Oh ! îți mulțumesc ! Dar la rîndu-ți, mulțumește Domnului că ți-a insuflat gîndul de a-mi asculta ultima dorință. Dacă m-ai fi refuzat... aș fi luat cu mine o taină care va fi bucuria, fericirea vieții dumitale. Bucurie amestecată cu oarecare tristețe, fericire amestecată cu lacrimi, ca orice fericire omenească ; dar această fericire o vei plăti cu prețul zilelor ce-ți mai rămîn de trăit !

— Ce vrei să spui ? o întrebă mirat prințul.

— Da, Rudolf, dacă n-ai fi venit, această taină m-ar fi urmat în mormînt... Ar fi fost singura mea răzbunare... și încă... nu, nu, n-aș fi avut acest curaj îngrozitor. Cu toate că m-ai făcut să sufăr mult, aș fi împărțit cu dumneata această supremă fericire de care, mai norocos ca mine, te vei bucura, nădăjduiesc, multă vreme, foarte multă vreme încă.

— Dar, te rog, doamnă, despre ce este vorba ?

— Cînd vei afla, nu-ți vei putea explica încetineala cu care te informez, fiindcă vei privi această revelație ca o minune a Cerului. Dar lucru curios, eu, care cu un cuvînt ți-aș putea prilejui cea mai mare fericire, pe care ai resimți-o poate vreodată, încerc, deși acum minutele vieții mele sînt numărate, încerc o mulțumire nespusă să prelungesc așteptarea dumitale... și, afară de asta, îți cunosc sufletul... Cu toată tăria caracterului dumitale,

m-aș teme să-ți anunț, pe neașteptate, o descoperire atît de neverosimilă. Emoțiile unei bucurii fulgerătoare au și ele riscurile lor.

— Paloarea dumitale se accentuează, îți stăpînești cu greu o emoție violentă, replică Rudolf ; e vorba, cred, de ceva grav și solemn.

— Grav și solemn, reluă Sarah cu vocea tulburată, căci cu tot calmul ei obișnuit, gîndindu-se la covîrșitorul efect pe care destăinuirea ei îl va avea asupra lui Rudolf, se simțea mai agitată decît s-ar fi crezut că este în stare să fie, așa că, nemaiputîndu-se stăpîni, exclamă :

— Rudolf... fiica noastră trăiește...

— Fiica noastră !

— Trăiește ! ți-o jur...

Aceste cuvinte, accentul de adevăr cu care fură rostite, îl răscoliră pe prinț pînă în adîncul ființei sale.

— Copilul nostru ? repetă el, apropiindu-se în grabă de fotoliul Sarei, copilul nostru, fata mea ?

— Nu e moartă, am dovezi de neînlăturat... știu unde se află... mîine o vei putea revedea.

— Fata mea ! fata mea ! repeta Rudolf înmărmurit, s-ar putea ? E cu putință să mai trăiască ?

Apoi, deodată, judecînd că acest lucru e neverosimil și temîndu-se de a nu fi iar victima unei noi perfidii a Sarei, strigă :

— Nu... nu... e un vis ! nu e cu putință ! mă înșeli, e o viclenie, e o minciună nedemnă !

— Rudolf, ascultă-mă !

— Nu, îți cunosc ambiția, știu de ce ești în stare, bănuiesc scopul acestui joc !

— Ei bine ! E adevărat, sînt în stare de orice. Da, am vrut să te înșel ; da, cu cîteva zile înainte de a fi suferit acea lovitură, am vrut să găsesc o

fată... pe care ți-aș fi înfățișat-o în locul copilei noastre pe care o plîngi atît de amar.

— Destul... oh ! destul, doamnă !

— După această mărturisire, îmi vei da poate crezare sau mai bine zis vei fi silit să te înclini în fața adevărului.

— A adevărului ?...

— Da, Rudolf, o repet, am vrut să te înșel, să substitui o fată necunoscută aceleia pe care o plîngeam, dar Dumnezeu a vrut ca în clipa cînd plănuiam acel tîrg nelegiuit... să fiu rănită de moarte.

— Dumneata... în clipa aceea !

— Tot Dumnezeu a voit să-mi fie propusă... pentru a juca acest rol... de prefăcătorie... știi pe cine ? pe însăși fata noastră...

— Vorbești aiurea... Delirezi...

— Nu delirez de loc, Rudolf. În această casetă, cu acte și un portret care-ți vor dovedi adevărul spuselor mele, vei găsi o hîrtie pătată de sîngele meu.

— De sîngele dumitale ?

— Femeia care m-a înștiințat că fiica noastră trăiește îmi dicta această mărturisire, cînd deodată am fost lovită cu un pumnal.

— Și cine era ? Cum știa ?...

— Ei îi fusese predată fiica noastră... de copil... după ce fusese trecută ca moartă...

— Această femeie ?... numele ei ?... Poate fi crezută ? Unde ai cunoscut-o ?

— Îți spun, Rudolf, că toate astea țin de fatalitate, de providență. Acum cîteva luni ai scăpat o fată din mizerie ca să o trimiți la țară, nu-i așa ?

— Da, la Bouqueval.

— Gelozia, ura îmi întunecaseră rațiunea. Am pus la cale să fie răpită de către femeia de care-ți vorbesc...

— Și această nefericită copilă a fost dusă la închisoarea Saint-Lazare.

— Unde se află și acum.

— Nu mai e acolo. Ah ! nu știi, doamnă, ce faptă cumplită ai comis, smulgînd-o din locul unde o adăpostisem...

— Această fată nu mai e la Saint-Lazare ? strigă Sarah înspăimîntată, și zici că s-a întîmplat o nenorocire groaznică ?

— Un monstru al lăcomiei avea interesul ca ea să dispară. Au înecat-o, doamnă. Dar răspunde... spuneai că...

— Fata mea ! strigă Sarah, întrerupîndu-l pe Rudolf și ridicîndu-se dreaptă ca o statuie de marmură.

— Ce spune ? Doamne ! strigă Rudolf,

— Fata mea ! repetă Sarah, a cărei față era lividă și îngrozită de disperare ; au ucis-o pe fiica mea !

— Gurista, fata dumitale !... repetă Rudolf, dîndu-se înapoi cu oroare.

— Gurista... da... ăsta e numele pe care mi l-a spus acea femeie, supranumită Cucuvaia. Moartă... moartă ! repetă Sarah, nemișcată, cu privirea fixă ; au ucis-o.

— Sarah ! reluă Rudolf, la fel de palid, de îngrozit ca și contesa, vino-ți în fire... răspunde-mi... Gurista... acea fată pe care ai pus-o pe Cucuvaie s-o răpească de la Bouqueval... era...

— Fiica noastră !

— Ea ! ? !

— Și au ucis-o !

— O ! nu... nu... aiurez... așa ceva nu poate fi adevărat... Nu știi, nu, nu știi cît ar fi de groaznic... Sarah ! vino-ți în fire... vorbește-mi cu calm. Stai jos, liniștește-te ! Adeseori sînt asemănări, aparențe

care înșeală, ești îndemnat uneori să crezi ceea ce dorești. Nu-ți fac o dojană dintr-asta... dar lămurește-mă... dă-mi toate argumentele care te fac să crezi asta, căci nu poate fi așa... Nu, nu ! nu trebuie să fie așa ! Nu e !

După o clipă de tăcere, contesa își adună gîndurile și-i spuse lui Rudolf cu o voce liniștită :

— Aflînd de căsătoria dumitale, hotărîndu-mă să mă căsătoresc și eu, nu am putut s-o țin pe fata noastră lîngă mine ; ea avea atunci patru ani...

— Dar la vremea aceea ți-am cerut-o eu, cu rugăminți, exclamă Rudolf cu glasul sfîșietor, scrisorile mele însă au rămas fără răspuns. Singura pe care mi-ai scris-o, îmi anunța moartea ei.

— Voiam să mă răzbun de disprețul dumitale, refuzîndu-ți copilul. Era o ticăloșie. Dar ascultă-mă... simt... că viața mă părăsește, această ultimă lovitură mă doboară...

— Nu ! nu ! nu te cred... nu vreau să te cred. Gurista... fata mea ! O, Doamne, nu vei îngădui asta !

— Ascultă-mă, îți spun. Cînd fata împlinise patru ani, fratele meu o însărcină pe doamna Séraphin, văduva unui fost servitor al lui, să crească copila pînă la vîrsta școlară. Suma destinată ca să asigure viitorul fiicei noastre a fost depusă de fratele meu la un notar cunoscut pentru corectitudinea lui. Scrisorile acestui om și ale doamnei Séraphin adresate la vremea aceea mie și fratelui meu, sînt aici în această casetă. După un an mi s-a scris că sănătatea fiicei mele inspiră îngrijorări... opt luni după asta, că a murit și mi s-a trimis actul de deces. În perioada aceea, doamna Séraphin intră în serviciul domnului Jacques Ferrand, după ce o predase pe fiica noastră Cucuvelei, prin intermediul unui mizerabil, actualmente la ocna de la Ro-

chefort. Începusem să scriu această declarație a Cucuvelei, cînd deodată ea m-a atacat cu pumnalul. Hîrtia e acolo... cu un portret al fiicei noastre la vîrsta de patru ani. Cercetează totul, scrisori, declarația, portretul și dumneata care ai văzut-o... pe această nefericită copilă... vei judeca...

După aceste vorbe care o istoviră, Sarah căzu, sfîrșită, în fotoliul ei.

Rudolf rămase încremenit de această revelație. Sînt nenorociri atît de neprevăzute, atît de cumplite, încît încerci să nu le crezi, pînă cînd o evidență zdrobitoare te constrînge... Rudolf, convins de moartea Floarei-Maria, nu avea decît o nădejde, aceea de a se convinge că nu era fata lui. Cu o liniște impresionantă, care o sperie pe Sarah, se apropie de masă, deschise caseta și începu să citească scrisorile una cîte una, și să cerceteze cu maré atenție actele.

Aceste scrisori, timbrate și datate cu ștampila oficiului poștal, adresate de notar și de doamna Séraphin Sarei și fratelui ei, se refereau la copilăria Floarei-Maria și la plasarea fondurilor care îi fuseseră destinate. Rudolf nu se putea îndoi de autenticitatea acestei corespondențe.

Declarația Cucuvelei era confirmată de relatările menționate la începutul acestei povestiri, de informațiile culese din ordinul lui Rudolf, indicînd pe un anume Pierre Tournemine, pușcăriaș pe atunci, la ocna din Rochefort, drept omul ce o luase în primire pe Floarea-Maria din mîinile doamnei Séraphin ca să o predea Cucuvelei... care nu era alta decît aceea recunoscută de nefericita copilă mai tîrziu, de față cu Rudolf, în taverna proxenetei din cartierul Cité...

Rudolf nu se mai putea îndoi de identitatea acestor indivizi și nici de aceea a Guristei.

Actul de deces părea autentic ; dar Ferrand mărturisise el însuşi Cecilyei că acest act era fals şi a servit la deturnarea unei sume considerabile, plasată odinioară pe viaţă, în favoarea fetei care, din ordinul lui, fusese înecată de Martial pe insula Ravageur.

Deci, cu o durere crescîndă şi înspăimîntătoare, Rudolf căpătase, contra voinţei sale, trista convingere că Gurista era fata lui şi că murise.

Din nefericire pentru el totul părea să confirme acest adevăr.

Înainte de a-l condamna pe Jacques Ferrand pe baza probelor pe care i le-a dat cu mîna lui de notar Cecilyei, prinţul, în marea sa grijă pentru Guristă, pusese să se ia informaţii la Asnières şi aflase că, într-adevăr, două femei, una bătrînă şi alta tînără, îmbrăcată ţărăneşte, se înecaseră în timp ce se îndreptau spre insula Ravageur şi zvonul public îi acuza pe Martiali de această nouă crimă.

Trebuie să adăugăm că, în pofida îngrijirilor date de doctorul Griffon, de contele Saint-Rémy şi de Lupoaică, Floarea-Mariei, aflată multă vreme într-o stare disperată, abia acum intra în convalescenţă, şi că dispoziţia ei sufletească şi fizică erau atît de precare, încît nu putuse preveni nici pe doamna Georges, nici pe Rudolf de situaţia în care se afla.

Acest concurs de împrejurări nu mai lăsau prinţului nici cea mai mică nădejde. O ultimă lovitură îi era rezervată.

Aruncîndu-şi ochii pe portretul pe care pînă atunci se temuse să-l privească, descoperirea fu cumplită. În acel chip fermecător de copil de o frumuseţe divină, în felul în care sînt înfăţişaţi heruvimii, el regăsi, în mod indubitabil, trăsăturile Floarei-Maria : nasul ei delicat şi drept, fruntea ei nobilă şi gura mică de pe atunci gravă. Căci

doamna Séraphin îi scria Sarei, într-o scrisoare pe care Rudolf o citise : „*Copila întreabă mereu de mama ei și e mereu tristă*".

Aceiași ochi mari, de un albastru atît de pur și atît de cald, *albastrul albăstrelelor*, spusese Sarei Cucuvaia, recunoscînd în acea miniatură trăsăturile nefericitei pe care ea o persecutase și care, de copilă, fusese poreclită Pégriotte și apoi, mai tîrziu, Gurista.

La vederea acestui portret, simțurile clocotitoare și violente ale lui Rudolf fură înăbușite de propriile sale lacrimi. Căzu zdrobit într-un fotoliu și, plîngînd în hohote, își ascunse fața în palme.

RĂZBUNAREA

În timp ce Rudolf plîngea amar, trăsăturile Sarei se descompuneau văzînd cu ochii.

În clipa cînd, în sfîrșit, era pe cale să-și vadă împlinit visul ambițioasei ei vieți, ultima nădejde care o susținuse pînă atunci, o părăsea pentru totdeauna.

Această imensă dezamăgire avu asupra sănătății ei o reacție mortală.

Răsturnată în fotoliu, agitată de un tremur nervos, cu mîinile crispate și încrucișate pe genunchi, cu privirea fixă, contesa aștepta cu groază primul cuvînt al lui Rudolf.

Cunoscînd violența caracterului prințului, ea presimțea că, după o asemenea prăbușire dureroasă care smulsese atîtea lacrimi acestui om pe cît de hotărît, pe atît de inflexibil, va urma o criză de furie teribilă.

Deodată, Rudolf își înălță fruntea, își șterse lacrimile, se ridică și, cu brațele încrucișate pe piept, apropiindu-se amenințător de Sarah, o privi cîteva clipe cu un aer neînduplecat, apoi rosti cu vocea înăbușită :

— Trebuia să se întîmple ! am tras sabia împotriva tatălui meu... sînt lovit în copilul meu... Dreapta pedeapsă a paricidului... Ascultă-mă, doamnă !

— Paricid !... Dumneata ! O, Doamne ! O, ce zi funestă ! Ce voi mai auzi oare ?

— Trebuie să afli, în această clipă supremă, tot răul ce mi-ai adus cu nemăsurata dumitale ambiție, cu egoismul feroce de care ești stăpînită... Auzi, femeie fără inimă și fără credință ? Auzi, mamă denaturată ?...

— Fie-ți milă... Rudolf...

— Nici o milă pentru dumneata, care odinioară, fără îndurare față de o dragoste cinstită, ai exploatat cu sînge rece o pasiune generoasă și devotată, prefăcîndu-te că o împărtășești... Nici o milă pentru dumneata, care în loc să veghezi asupra copilului dumitale, l-ai dat pe mîini străine, ca să-ți poți satisface lăcomia printr-o căsătorie bogată, după cum ți-ai satisfăcut odinioară ambiția nestăvilită, silindu-mă să mă căsătoresc cu dumneata... Nici o milă pentru dumneata care, după ce mi-ai lipsit copilul de dragostea părintească, i-ai provocat moartea prin înșelătorii criminale !... Blestem asupra dumitale... geniul meu rău și al neamului meu !...

— O, Doamne !... Ești nemilos ! Lasă-mă !... lasă-mă !

— Mă vei asculta pînă la capăt. Îți amintești de ultima oară... cînd te-am văzut... sînt șaptesprezece ani de-atunci... nu mai puteai ascunde urmările

unirii noastre tăinuite, pe care, ca și dumneata, o socoteam sacră... Cunoșteam caracterul neînduplecat al tatălui meu... știam ce căsătorie politică plănuia pentru mine... Înfruntîndu-i indignarea, i-am declarat că erai soția mea în fața lui Dumnezeu și a oamenilor... că în scurtă vreme vei aduce pe lume un copil, rodul dragostei noastre... Furia sa fu groaznică... nu voia să creadă că sîntem căsătoriți... atîta îndrăzneală i se părea peste putință... Mă amenință cu mînia lui dacă mi-aș permite să-i mai vorbesc de o asemenea aberație... Pe atunci te iubeam ca un nebun... prins în mreje, credeam că inima dumitale de bronz bătea pentru mine... Am răspuns tatălui meu că niciodată nu voi avea o altă soție... La aceste vorbe, furia lui nu mai cunoscu nici o limită ; te copleși cu epitetele cele mai insultătoare, strigă că mariajul nostru era nul și că, pentru a te pedepsi de temeritatea dumitale, te va lega la stîlpul infamiei din oraș... Cedînd patimei mele nebune... violenței firii mele... am îndrăznit să contest tatălui meu, suveranului meu... dreptul de a vorbi astfel despre soția mea... am îndrăznit să-l amenințe. Scos din fire de această insultă, tatăl meu ridică mîna să mă lovească ; furia mă orbi... am tras sabia... și m-am aruncat asupra lui... Fără Murph, care a intervenit și a deturnat lovitura... Eram paricid în fapt... cum fusesem în intenție !... Auzi ?... Paricid ! Și asta ca să te apăr pe dumneata ! Pe dumneata !

— Vai ! nu cunoșteam această nenorocire !

— Zadarnic am crezut pînă azi că mi-am ispășit vina... lovitura de acum, iată pedeapsa ce mi s-a dat !...

— Dar, oare, eu n-am suferit de pe urma asprimii tatălui dumitale, care a anulat căsătoria noas-

tră ? De ce să mă învinuiești că nu te-am iubit... cînd...

— De ce ?... strigă Rudolf, tăindu-i vorba și aruncîndu-i o privire plină de dispreț zdrobitor. Afl-o deci și nu te mai mira de oroarea ce-mi inspiri. După această scenă nefastă în care-l amenințasem pe tatăl meu, i-am predat sabia. Mi s-a impus izolarea cea mai desăvîrșită. Polidori, prin manevrele căruia se încheiase căsătoria noastră, fu arestat ; el a dovedit nulitatea căsătoriei noastre, pentru că preotul care ne dăduse binecuvîntarea era un preot fals și pentru că atît dumneata, fratele dumitale, cît și eu, am fost înșelați. Pentru a potoli furia tatălui meu contra sa, Polidori a mai făcut ceva : i-a predat una din scrisorile dumitale adresate lui Seyton, interceptată în timpul unei călătorii a acestuia.

— Cerule !... a fost cu putință ?

— Îți explici acum ura mea ?

— Oh ! destul... destul !

— În acea scrisoare îți dezvăluiai, cu un cinism revoltător, proiectele ambițioase. Mă tratai cu un dispreț profund, mă sacrificai mîndriei dumitale diabolice ; nu eram decît instrumentul visului de dominație pe care-l nutreai și care-ți fusese prezis... și erai de părere că tatăl meu trăiește prea mult.

— Nenorocita de mine ! Acum înțeleg totul !

— Și, ca să te apăr, eu amenințasem viața tatălui meu ! Cînd a doua zi, fără nici o dojană, mi-a arătat acea scrisoare... care, cu fiecare rînd dezvăluia abisul sufletului dumitale, n-am putut decît să-i cad în genunchi și să-i cer iertare. Din ziua aceea am fost chinuit de o remușcare necruțătoare. Curînd după aceea, am părăsit Germania, căutînd prin lungi călătorii să uit trecutul ; atunci a început

ispăşirea pe care mi-am impus-o... Ea nu se va sfîrşi decît o dată cu viaţa mea... Să răsplătesc binele, să prigonesc răul, să ajut pe cei ce suferă, să descopăr racilele omenirii ca să încerc să smulg atîtea suflete de la pierzanie, asta este sarcina pe care mi-am luat-o.

— E nobilă şi sfîntă, e demnă de dumneata.

— Dacă îţi vorbesc despre acest legămînt, reluă Rudolf cu tot atîta dispreţ cît şi amărăciune, de acest jurămînt pe care l-am îndeplinit după puterile mele, oriunde m-am aflat, n-o fac ca să fiu lăudat de dumneata. Ascultă-mă, deci ! De curînd sosit în Franţa, voind să ajut nenorocirile nemeritate, am vrut să cunosc şi acele categorii de oameni pe care mizeria îi striveşte, îi bestializează şi îi viciază, ştiind că un ajutor dat la timp, cîteva vorbe bune sînt adeseori suficiente pentru a salva un nenorocît de la prăbuşire. Ca să pot judeca pe viu, am luat înfăţişarea şi felul de a vorbi al oamenilor pe care doream să-i observ. Într-una din aceste explorări... pentru prima oară... am întîlnit...

Apoi, ca şi cum ar fi şovăit în faţa acestei teribile revelaţii, Rudolf continuă :

— Nu... nu ; nu mă simt în stare...

— Oare ce mai ai de spus, Dumnezeule ?

— O vei afla încă prea devreme... dar, reluă el cu o ironie muşcătoare, manifeşti atîta curiozitate pentru trecut, încît sînt nevoit să-ţi vorbesc de întîmplări care au precedat înapoierea mea în Franţa. După lungi călătorii, am revenit în Germania, m-am grăbit să mă supun voinţei tatălui meu ; m-am căsătorit cu o principesă de Prusia. În timpul absenţei mele, fuseseşi gonită din marele Ducat. Aflînd mai tîrziu că te-ai căsătorit cu contele Mac-Gregor, ţi-am cerut, stăruitor, să-mi redai fiica. Nu mi-ai răspuns ; cu toate cercetările mele,

nu am putut afla unde ai trimis-o pe biata copilă, căreia între timp tatăl meu îi asigurase viitorul. Nu sînt decît zece ani de cînd o scrisoare a dumitale m-a înștiințat că fiica noastră murise. Vai! dacă Domnul ar fi hotărît să moară atunci... nu aș fi cunoscut durerea iremediabilă ca aceea care de acum înainte îmi va otrăvi viața.

— Acum, murmură Sarah, cu vocea slabă, nu mă mir de ura ce ți-am inspirat de cînd citiseși acea scrisoare... Simt că nu voi supraviețui acestei ultime lovituri. Ei bine! da... trufia și ambiția m-au pierdut! Sub o înfățișare pasionată, ascundeam o inimă de gheață, mă arătam devotată, sinceră, dar nu a fost decît prefăcătorie și egoism... Neștiind cît erai de îndreptățit să mă disprețuiești, să mă urăști, speranțele mele nebune mă stăpîneau cu mai multă ardoare ca oricînd. În clipa în care o dublă văduvie ne-a redat libertatea amîndurora, am căzut din nou pradă acelei preziceri care-mi făgăduia o coroană, iar cînd hazardul a făcut să-mi regăsesc fiica, mi s-a părut că văd în această întîmplare fericită mîna Providenței!... Da, mergeam pînă acolo încît să cred că aversiunea dumitale contra mea va slăbi, din dragoste pentru copilul nostru... și că-mi vei da mîna dumitale, ca să-i redăm rangul ce i se cuvenea ei...

— Ei bine, să fie deci satisfăcută execrabila dumitale ambiție și să fie pedepsită! Da, cu toată oroarea ce mi-o inspiri, da, din dragoste, ce spun? din respect pentru groaznicele suferințe ale copilului meu, aș fi... deși hotărît să trăiesc în urmă separat de dumneata... aș fi consfințit nașterea copilei noastre printr-o căsătorie, creîndu-i o situație strălucită, atît de înaltă pe cît fusese de umilitoare!

— Deci nu mă înșelasem !... Ce nenorocire !... Ce nenorocire !... Acum e prea tîrziu !...

— Oh ! o știu ! nu deplîngi moartea fiicei dumitale, ci pierderea rangului pe care l-ai urmărit cu atîta înverșunare !... Ei bine ! aceste infame păreri de rău să-ți fie ultima pedeapsă !...

— Ultima... căci nu-i voi supraviețui...

— Dar înainte de a muri, trebuie să afli oare a fost viața fiicei dumitale, din clipa cînd ai părăsit-o.

— Biata copilă ! foarte nenorocită, cred...

— Îți amintești, reluă Rudolf, cu o liniște înspăimîntătoare, îți amintești de noaptea aceea în care dumneata și fratele dumitale m-ați urmărit într-o speluncă din Cité ?

— Mi-aduc aminte, dar de ce mă întrebi ? Privirea dumitale mă îngheață.

— Venind în acea speluncă, ai văzut, nu-i așa, în colțul acelor străzi infecte, niște ființe nenorocite, care, dar nu, nu, nu îndrăznesc, rosti Rudolf ascunzîndu-și fața în mîini, nu îndrăznesc... înseși cuvintele mele mă îngrozesc.

— Și pe mine mă îngrozesc... Ce mai e încă, Dumnezeule ?

— Le-ai văzut, nu e așa ? reluă Rudolf, făcînd o sforțare supraomenească. Le-ai văzut pe acele femei, rușinea sexului lor ?... Ei bine !... printre ele n-ai observat o fată de șaisprezece ani, frumoasă... Oh ! frumoasă cum sînt capetele de îngeri zugrăvite în biserici ? O biată copilă care, în mijlocul depravării în care fusese azvîrlită cu cîteva săptămîni mai înainte, păstrase o înfățișare atît de candidă, atît de feciorelnică și pură, încît hoții și asasinii care o tutuiau, da, doamnă, o supranumiseră Floarea-Mariei... N-ai remarcat-o pe această fată?... Spune, spune, mamă duioasă !

— Nu... n-am observat-o, răspunse Sarah în neştire, simţindu-se apăsată de o nelămurită groază.

— Adevărat ? exclamă Rudolf cu o izbucnire sardonică. E ciudat... eu am remarcat-o ! Iată cu ce prilej... ascultă bine. Într-una din acele explorări despre care ţi-am vorbit şi care avea un scop dublu, mă găseam în cartierul Cité, nu departe de spelunca unde m-ai urmărit, cînd un bărbat vrînd să bată pe una din aceste nenorocite creaturi, am sărit şi am apărat-o împotriva brutalităţii individului cu pricina... Nu bănuieşti cine era acea fiinţă ? Spune, mamă sfîntă şi grijulie, spune, nu ghiceşti ?

— Nu... nu ghicesc... Oh ! lasă-mă... lasă-mă...

— Această nenorocită era Floarea-Mariei...

— O, Doamne !...

— Şi nu ghiceşti cine era Floarea-Mariei, mamă fără prihană ?

— Ucide-mă... oh ! ucide-mă !

— Era Gurista, fata dumitale ! strigă Rudolf cu o disperare sfîşietoare... Da, această nefericită pe care am smuls-o din mîinile unui fost puşcăriaş, era copilul meu, al meu... al meu, Rudolf de Gerolstein ! Oh ! a fost în întîlnirea aceasta cu copila mea, pe care o salvam fără s-o cunosc, ceva fatal, providenţial, o răsplată pentru omul care caută să-şi ajute fraţii, o pedeapsă pentru paricid...

— Mor blestemată, de două ori blestemată... murmură Sarah, prăbuşindu-se în fotoliu şi ascunzîndu-şi faţa în mîini.

— Atunci, continuă Rudolf, stăpînindu-şi cu greu simţămintele şi vrînd zadarnic să-şi înăbuşe plînsul, care din timp în timp îl îneca, după ce am scăpat-o de maltratările care o ameninţau, impresionat de blîndeţea nespusă a glasului ei... de trăsăturile feţei ei angelice, mi-a fost peste putinţă să

nu mă interesez de ea... Cu cîtă adîncă emoţie am ascultat naiva şi zguduitoarea poveste a acestei vieţi de părăsire, de durere şi de mizerie; pentru că, vezi dumneata, viaţa fiicei dumitale a fost înspăimîntătoare... Da! Trebuie să cunoşti torturile copilului dumitale; da, doamnă contesă... În timp ce, în mijlocul huzurului, rîvneai la o coroană, fetiţa dumitale, îmbrăcată în zdrenţe, se ducea seara să cerşească pe străzi, suferind de frig şi de foame... În timpul nopţilor de iarnă, tremura pe nişte paie în colţul unui pod şi apoi, cînd ticăloasa de femeie care o chinuia, obosea lovind-o, neştiind ce să mai scornească pentru a o face să sufere, ştii ce îi făcea doamnă?... Îi smulgea dinţii!...

— Oh! aş vrea să mor! Ce agonie atroce!...

— Ascultă mai departe... Scăpînd din mîinile Cucuvelei, rătăcind fără pîine, fără adăpost, la vîrsta de opt ani e arestată ca vagabondă şi e băgată la închisoare... Ah! a fost vremea cea mai fericită din viaţa copilei dumitale... doamnă. Da, în celula ei, în fiecare seară mulţumea lui Dumnezeu că nu mai suferă de frig şi de foame şi că nu o mai bate nimeni. Aşadar, într-o închisoare şi-a trăit ea anii cei mai preţioşi din viaţa unei copile, ani pe care o mamă duioasă ştie să-i înfrumuseţeze cu un devotament şi zel pios; da, în loc să-şi petreacă cei şaisprezece ani în mijlocul unor atenţii pline de dragoste, unor învăţăminte alese, fata dumitale n-a cunoscut decît indiferenţa brutală a paznicilor pentru ca apoi, într-o zi, societatea, în criminala ei nepăsare, s-o arunce, nevinovată şi curată, frumoasă şi candidă, în mijlocul mocirlei marelui oraş... Copilă nenorocită... părăsită... fără sprijin, fără un sfat, dată pradă funestelor urmări ale mizeriei şi viciului!... oh!

urmă cu durere Rudolf dînd curs plînsului care îl înăbuşea, inima ţi-e împietrită, egoismul ţi-e nemilos, dar ai fi plîns... da... ai fi plîns auzind povestirea sfîşietoare a fiicei dumitale ! Biata copilă, pîngărită, dar nu coruptă, pură în mijlocul acelei oribile degradări care era pentru ea un adevărat coşmar, căci fiecare cuvînt exprima oroarea de acea viaţă care o înlănţuise : oh ! dacă ai şti cum în fiecare clipă ai fi descoperit în sărmana făptură instincte alese ! Cîtă bunătate... cîtă milă pentru alţii, da... căci pentru a ajuta o nefericire şi mai mare ca a ei, biata micuţă cheltui puţinii bani care îi mai avea şi care ar mai fi cruţat-o un timp de abisul infamant în care fusese aruncată... Da ! pentru că a venit o zi... o zi groaznică... în care, fără lucru, flămîndă, fără adăpost... femei ticăloase au întîlnit-o istovită... de lipsuri... au îmbătat-o... şi...

Rudolf nu mai putu termina. Scoase un ţipăt sfîşietor.

— Şi era fata mea ! fata mea !

— Să fiu blestemată ! murmură Sarah, ascunzîndu-şi faţa în mîini ca şi cum s-ar fi temut să mai vadă lumina zilei.

— Da, strigă Rudolf, să fii blestemată ! căci părăsind-o ai prilejuit comiterea acestor orori... Să fii blestemată ! fiindcă, după ce o scosesem din mocirlă şi o adăpostisem în acea paşnică aşezare, ai răpit-o de acolo, cu ajutorul mizerabililor dumitale complici. Să fii blestemată, pentru că această răpire a aruncat-o în ghearele lui Jacques Ferrand...

Pomenind acest nume, Rudolf tăcu dintr-o dată. Tresări, ca şi cum l-ar fi rostit pentru prima oară. Căci vorbea de el pentru prima oară de cînd aflase că fiica lui era una din victimele ti-

călcsului... Trăsăturile prințului căpătară o expresie de furie și de ură înspăimîntătoare. Mut, încremenit, era zdrobit la gîndul că ucigașul fiicei lui mai trăia încă...

Sarah, cu toată slăbiciunea crescîndă și cu tot zdruncinul pricinuit de convorbirea cu Rudolf, fu izbită de chipul lui sinistru, și-i fu teamă în primul rînd pentru dînsa...

— Vai ! dar ce ai ? murmură ea cu vocea tremurătoare. Nu m-ai făcut destul să sufăr, o, Doamne !

— Nu... nu e destul ! nu e destul... murmură Rudolf vorbindu-și sieși și răspunzînd propriului său gînd, n-am simțit niciodată ce simt acum... niciodată. Ce sete de răzbunare... ce poftă de sînge mă scurmă... ce ură rece și calculată !... Cînd nu știam că una din victimele monstrului era copilul meu... îmi ziceam : moartea acestui om ar fi o pedeapsă prea ușoară, pe cînd viața lui ar putea folosi la ceva, dacă, pentru a se răscumpăra, ar accepta condițiile impuse de mine... Să-l condamn la dărnicie, ca să-și ispășească crimele, mi se părea just... Căci viața lui fără aur, fără satisfacerea senzualității lui frenetice, avea să fie o lungă și crudă tortură... Dar el a aruncat-o pe fată, de copilă încă, în toate ororile mizeriei... și, mai tîrziu, în toate ororile viciului... strigă Rudolf, revenindu-și treptat, treptat. Și tot el mi-a asasinat fata !... Îl voi ucide !...

Și prințul se precipită spre ușă.

— Unde te duci ? Nu mă părăsi ! strigă Sarah, ridicîndu-se puțin și întinzînd către Rudolf mîinile ei implorătoare. Nu mă lăsa singură !... voi muri...

— Singură !... nu... nu. Te las cu spectrul fiicei dumitale, a cărei moarte ai pricinuit-o !...

Sarah, pierdută, se aruncă în genunchi și scoase un țipăt de groază, ca și cum i s-ar fi ivit în față o arătare sinistră.

— Fie-ți milă ! mor !

— Mori, blestemato !... strigă Rudolf cu chipul schimonosit de furie. Acum am nevoie de viața complicelui dumitale, căci dumneata ai aruncat-o pe fiica noastră în mîinile călăului ei !

Și Rudolf porunci să fie condus imediat la Jacques Ferrand.

FURENS AMORIS *

Se lăsase noaptea cînd Rudolf se îndreptă spre casa notarului.

Apartamentul ocupat de Jacques Ferrand era cufundat într-un întuneric adînc... Vîntul gemea... Ploaia cădea... Tot astfel urla vîntul, tot astfel cădea ploaia în acea noapte sinistră cînd Cecily, înainte de a părăsi pentru totdeauna casa notarului, exaltase, pînă la nebunie, patima sălbatică a acestui om.

Întins pe pat, în camera lui de dormit, slab luminată de o lampă, Jacques Ferrand era îmbrăcat cu un pantalon și o vestă de culoare neagră, una din mînecile cămășii era suflecată, pătată de sînge ; o bantă de postav roșie, legată pe brațul lui nervos, arăta că doctorul Polidori îi luase sînge.

Acesta, în picioare, rezemat într-o mînă de căpătîiul patului, părea să cerceteze, cu îngrijorare, trăsăturile complicelui său.

* Furia dragostei (lat.).

Nimic mai hidos, mai înfiorător decît chipul lui Jacques Ferrand, cufundat într-o somnolență care urmează de obicei crizelor violente.

De o paloare vineție, ivindu-se din umbra alcovului, fața lui scăldată în sudoare a atins ultimul grad al istovirii ; pleoapele lui coborîte sînt atît de umflate, injectate de sînge, încît par două bile roșii în mijlocul acelui obraz de o lividitate cadaverică.

— Încă un acces atît de puternic ca cel de adineauri... și e mort... rosti Polidori, cu voce înceată.

Afară, furtuna se înteța.

„Ce uragan ! gîndi Polidori, căzînd pe un fotoliu și îngropîndu-și fruntea în palme. Ce noapte... ce noapte ! Nici nu ar putea exista una mai funestă pentru starea lui Jacques."

Apoi își zise :

„Nu știu dacă prințul, cunoscînd infernala putere de seducție a Cecilyei și ardoarea senzuală a lui Jacques, a prevăzut că la un om atît de oțelit și energic, de o constituție atît de robustă, dogoarea unei pasiuni arzătoare și nesatisfăcute, complicată cu un fel de exaltare sexuală, va determina groaznica nevroză căreia Jacques i-a căzut victimă... Această consecință era firească, fatală... Oh ! da, urmă el ridicîndu-se repede ca și cum s-ar fi speriat la gîndul acesta, da, prințul desigur că prevăzuse asta... nici o știință nu e străină unei vaste și rare inteligențe ca a lui... Privirea sa ascuțită pătrunde cauza și efectul fiecărui lucru... Neîndurător în ceea ce numește el dreptate, și-a întemeiat și a calculat pedepsirea lui Jacques pe baza unor desfășurări logice și succesive a unei patimi bestiale, exasperată pînă la nebunie."

În clipa aceea un horn aproape năruit de vechime, răsturnat de violența vîntului, căzu pe acoperiș și apoi în curte cu un duduit răsunător ca al trăznetului.

Jacques Ferrand, smuls brusc din toropeală, făcu o mișcare.

Un geamăt înfundat al notarului atrase atenția lui Polidori.

„Iese din toropeală, se gîndi el, apropiindu-se încet de pat, poate vă recădea într-o nouă criză."

— Polidori ! murmură Jacques Ferrand, cu ochii închiși. Polidori, ce zgomot a fost acesta ?

— Un horn care s-a dărîmat... răspunse Polidori, în șoaptă, temîndu-se să nu impresioneze prea tare urechea complicelui său ; un uragan puternic zguduie casa din temelii... noaptea e cumplită, cumplită !

Notarul nu-l auzi, și-i zise, întorcînd puțin capul spre el :

— Polidori, tu nu ești aici ?

— Ba da... Ba da... sînt aici, răspunse Polidori cu vocea mai fermă, dar mi-a fost teamă să nu-ți produc dureri, ca adineauri, vorbind mai tare.

— Nu... acum vocea ta ajunge la urechea mea fără să-mi stîrnească grozavele dureri de mai înainte... La cel mai mic zgomot aveam impresia că trăznetul îmi izbea craniul... și totuși, în mijlocul acelui vacarm, a acelor suferințe fără nume, auzeam vocea pătimașă a Cecilyei care mă chema...

— Mereu femeia aia diabolică... mereu ! Dar alungă odată gîndurile astea... ele te vor ucide !

— Aceste gînduri sînt viața mea ! ca și viața mea, ele rezistă la chinurile mele.

— Dar, nebunule, îți spun că aceste gînduri îți provoacă chinurile ! Boala ta nu e decît o exaltare senzuală ajunsă la paroxism... Încă o dată,

alungă din mintea ta aceste imagini desfrînate, altminteri vei pieri...

— Să alung aceste imagini ! strigă Jacques Ferrand cu revoltă, oh ! niciodată, niciodată ! Toată teama mea este ca viața să nu mi se stingă evocîndu-le... dar la naiba, nu se stinge. Cu cît acest miraj arzător mi-apare, cu atît seamănă mai mult cu realitatea... De îndată ce durerea îmi lasă o clipă de odihnă, de îndată ce pot înnoda două idei, Cecily, acest demon pe care îl iubesc și pe care îl blestem, răsare înaintea ochilor mei.

— Ce pasiune sălbatecă ! Mă înspăimîntă !

— Uite, acum, spuse notarul cu vocea stridentă și cu ochii mereu ațintiți spre un punct întunecat al alcovului, văd ceva ca o formă nedeslușită și albă desprinzîndu-se... acolo... acolo !

Și întinse degetul lui păros și descărnat în direcția vedeniei.

— Taci, nenorocitule !

— Ah ! uite-o !...

— Jacques, asta e moartea !

— A ! o văd, adăugă Ferrand, cu dinții strînși fără să răspundă lui Polidori ; uite-o ! cît e de frumoasă ! cît e de frumoasă !... Cum îi flutură pe umeri părul negru, despletit !... Și dinții ei mici care se ivesc printre buzele întredeschise... buzele ei atît de pline și de roșii ! Ca mărgeanul !... Oh ! ochii ei mari par rînd pe rînd scîntei aprinse sau gata să se stingă !... Cecily ! adăugă el cu o excitare nespusă, Cecily ! te ador !...

— Jacques ! ascultă, ascultă !

— Oh ! să fiu blestemat pe vecie... și să mă urmărească o eternitate !... și s-o văd așa o veșnicie !...

— Jacques ! strigă speriat Polidori, nu-ți obosi ochii cu asemenea vedenii !

— Nu e o vedenie !

— Ia seama ! adineauri, ştii... îţi închipuiai că auzi cîntecele ei de voluptate şi timpanul tău a fost dintr-o dată lovit de o durere groaznică... Ia seama !

— Lasă-mă ! strigă notarul, mînios şi enervat, lasă-mă !... La ce-mi trebuie auzul dacă nu ca să-i reţin sunetele vocii ?... Ochii, dacă nu ca s-o văd ?...

— Dar chinurile care urmează, nebun nenorocit ?

— Merită să înfrunt chinurile pentru un miraj ! Am sfidat moartea pentru o realitate... Ce-mi pasă la urma urmei ? Acest înflăcărat tablou este pentru mine realitatea ! Oh ! Cecily ! cît eşti de frumoasă !... O ştii bine, monstrule, că eşti seducătoare... La ce foloseşte această cochetărie infernală care mă pune pe jăratec !... Oh ! Îmi doreşti moartea ?... destul... destul, sau te sugrum !... vocifera notarul, în delir.

— Dar te omori, nenorocitule ! strigă Polidori, zguduindu-l ca să-l readucă la realitate.

Sforţări inutile !.... Jacques continua şi mai exaltat :

— O, regină adorată ! demon al voluptăţii ! niciodată n-am văzut...

Notarul nu sfîrşi vorba. Scoase brusc un ţipăt de durere, acoperindu-şi ochii.

— Cei ai ? îl întrebă Polidori, cu mirare.

— Stinge lumina asta, e prea puternică... N-o pot suporta, îmi face rău...

— Cum ! zise Polidori, din ce în ce mai surprins, nu arde decît o lampă cu abajur, şi raza ei e foarte slabă !...

— Îţi spun că lumina creşte... Uite, mai mult, mai mult ! Oh ! e prea de tot... nu mai pot su-

porta ! adăugă Jacques Ferrand închizînd ochii cu o expresie de mare suferință.

— Ești nebun ! În camera asta abia te vezi, cînd îți spun că am coborît flacăra lămpii, deschide ochii, te vei convinge !

— Să deschid ochii !... dar voi fi orbit de văpaia care năvălește din ce în ce mai tare în această cameră... Aici, colo, peste tot... sînt numai snopi de foc, mii de scîntei aprinse ! strigă notarul ridicîndu-se în capul oaselor. Apoi, cu un nou țipăt de durere atroce, își duse iar mîinile la ochi. Dar am orbit ! Văpaia trece prin pleoapele mele închise... mă arde... mă distruge... ah ! acum mîinile mă mai apără puțin !... dar stinge o dată lampa, să nu mai arunce flăcări de iad !...

„Nici o îndoială, își spuse Polidori, vederea îi e atinsă de exorbitanta sensibilitate de care auzul lui fusese lovit adineauri... apoi urmează o criză de halucinații... E pierdut !... Să-i iau din nou sînge, în starea asta, ar fi să-l omor... E pierdut !"

Un nou țipăt ascuțit, teribil, al lui Jacques Ferrand, cutremură odaia.

— Călăule ! stinge odată lampa !... Vîlvătaia îmi răzbate prin mîini, le face transparente... Văd sîngele circulînd prin rețeaua vinelor mele... Zadarnic strîng pleoapele cu toate puterile, această lavă încinsă se infiltrează... Oh ! ce tortură ! E ca și cum mi s-ar înfige în fundul orbitelor un fier ascuțit, înroșit... Ajutor ! Dumnezeule ! ajutor !... strigă el zvîrcolindu-se în pat, pradă unor oribile spasme dureroase.

Polidori, speriat de violența acestui acces, stinse brusc lumina. Și amîndoi rămaseră în întuneric.

În clipa aceea se auzi zgomotul unei trăsuri care se oprea la poartă.

Cînd întunericul cuprinse odaia în care se găsea notarul împreună cu Polidori, durerile ascuțite ale lui Jacques Ferrand cedară treptat.

— De ce ai întîrziat atîta pînă să stingi lampa ? întrebă notarul. Ca să mă faci să sufăr chinurile iadului ? Oh ! cît m-au torturat... Doamne, cît m-au torturat !

— Acum suferi mai puțin ?

— Mai simt încă o durere violentă... dar asta nu e nimic față de ce simțeam înainte.

— Ți-am spus-o : de îndată ce amintirea acelei femei va tulbura unul din simțurile tale, în aceeași clipă el va fi lovit de unul din acele teribile fenomene care derutează știința medicală și pe care credincioșii l-ar putea numi o cumplită pedeapsă a lui Dumnezeu...

— Nu-mi vorbi de Dumnezeu ! strigă monstrul scrîșnind din dinți.

— Îți vorbesc ca să-ți intre în cap... Dar pentru că ții la viața ta, oricît de mizerabilă este, gîndește-te bine, ți-o repet, că vei muri într-una din aceste crize grozave, dacă te mai lași în voia lor...

— Țin la viață... fiindcă amintirea Cecilyei e toată viața mea...

— Dar această amintire te istovește, te consumă, te ucide !

— Nu pot și nici nu vreau să mă sustrag ei... Sînt încarnat în Cecily ca sîngele în trup... Acest om mi-a luat toată averea, dar n-a putut să-mi răpească nepieritoarea icoană a acelei încîntătoare făpturi ; această icoană este a mea, în orice clipă e aici, ca o sclavă a mea... spune ce vreau eu, mă

privește cum vreau, mă adoră cum vreau ! strigă notarul într-un acces de patimă frenetică.

— Jacques, nu te exalta ! Amintește-ți de criza de adineauri !

Notarul nu-și auzi complicele care-i prevedea o nouă criză.

Într-adevăr Jacques Ferrand reîncepu, scoțînd un hohot de rîs spasmodic și batjocoritor :

— Să mi-o răpească pe Cecily ? Iată, chiar acum mă voi duce în camera ei, unde n-am îndrăznit să intru de cînd a plecat... Oh ! să văd, să ating hainele care au fost ale ei, oglinda în fața căreia se îmbrăca... Fixîndu-mi cu toată energia privirile în acea oglindă, o voi vedea pe Cecily, și nu va fi o iluzie, un miraj, va fi chiar ea, o voi găsi acolo... ca un sculptor care-și desprinde statuia din blocul de marmură... Dar, pe toate flăcările iadului care mă ard, nu va fi o palidă și o rece Galatee.

— Unde te duci ? exclamă deodată Polidori, auzindu-l pe notar ridicîndu-se, deoarece întunericul cel mai adînc domnea în cameră.

— Mă duc s-o văd pe Cecily...

— Nu te vei duce ! Vederea acelei camere te va ucide.

— Cecily mă așteaptă acolo !

— Nu te vei duce, te-am prins, nu-ți mai dau drumul, strigă Polidori, apucîndu-l de braț.

Jacques Ferrand, ajuns în ultimul grad de sfîrșeală, nu putea lupta cu Polidori care-l strîngea cu putere.

— Vrei să mă oprești să merg la Cecily ?

— Da, de altfel e o lumină aprinsă în sala vecină ; tu știi ce efect are asupra vederii tale.

— Cecily e sus... mă așteaptă... aș trece și printr-un cuptor încins ca să mă duc la ea... La-

să-mă... mi-a spus că sînt bătrînul ei tigru... ia seama, ghearele mele sînt ascuțite !

— N-o să ieși de aici ! O să te leg de pat ca pe un nebun furios.

— Polidori, ascultă-mă, nu sînt nebun, am mintea întreagă, știu bine că Cecily nu e acolo, dar pentru mine plăzmuirile închipuirii sînt realități...

— Tăcere ! îl întrerupse Polidori, ascultînd cu atenție, adineauri mi s-a părut că aud oprindu-se o trăsură la poartă ; nu m-am înșelat ; aud zvon de glasuri în curte.

— Vrei să mă abați de la gîndul meu, capcana e prea grosolană.

— Îți spun că aud vorbe și cred că recunosc...

— Vrei să mă păcălești, zise Jacques Ferrand, însă nu mă las înșelat...

— Dar, nenorocitule, ascultă cu atenție, n-auzi ?

— Lasă-mă !... Cecily e sus, mă cheamă, nu mă înfuria. Te previn la rîndul meu, ia seama ! auzi, ia seama...

— Nu vei ieși de aici...

— Ia seama...

— Interesul meu cere să rămîi aici.

— Mă împiedici să mă duc s-o regăsesc pe Cecily, interesul meu cere ca tu să mori... Na ! spuse notarul cu vocea înăbușită.

Polidori scoase un țipăt.

— Sceleratule ! m-ai lovit în braț, mîna nu-ți era prea sigură ; rana e ușoară, n-o să-mi scapi...

— Rana ta e mortală... te-am lovit cu stiletul otrăvit al Cecilyei ; îl aveam mereu la mine, așteaptă efectul veninului. Ah ! îmi dai drumul, bun, în cîteva clipe vei muri... Nu trebuia să mă împiedici să mă duc la Cecily, adăugă notarul, încercînd pe întuneric să deschidă ușa.

— Oh ! brațul îmi amorțește... murmură Polidori... Mă cuprinde un frig de moarte, îmi tremură genunchii, sîngele îmi îngheață în vine, simt că mă pierd... Ajutor ! strigă complicele lui Jacques Ferrand, adunîndu-și puterile într-un ultim strigăt, ajutor... mor !...

Și se prăbuși.

O ușă se deschise cu atîta violență, încît mai multe ochiuri de geam se sparseră în țăndări, vocea tunătoare a lui Rudolf și zgomotul de pași grăbiți părură să răspundă la țipătul de groază al lui Polidori.

Jacques Ferrand, găsind în sfîrșit, pe întuneric, broasca, deschise brusc ușa de la odaia alăturată și se repezi acolo, cu primejdiosul lui stilet în mînă...

În aceeași clipă, amenințător și măreț, ca un geniu al răzbunării, prințul intră în cameră prin partea opusă.

— Monstrule ! strigă Rudolf, înaintînd către Jacques Ferrand, tu mi-ai ucis copila !... o să...

Prințul nu termină, ci se dădu înapoi, înspăimîntat...

S-ar fi zis că aceste vorbe l-ar fi trăznit pe Jacques Ferrand. Aruncînd stiletul și ducîndu-și mîinile la ochi, mizerabilul căzu cu fața la pămînt, scoțînd un țipăt care nu avea în el nimic omenesc.

Ca urmare a fenomenului de care pomenise Polidori, cînd notarul intrase în cealaltă cameră puternic luminată, fu cuprins de o orbire mai violentă, mai insuportabilă decît dacă ar fi fost aruncat în mijlocul unei avalanșe de sori incandescenți. Și era un spectacol groaznic această agonie a omului care se zvîrcolea în spasme înfricoșătoare, zgîriind podeaua cu unghiile, ca și cum

ar fi vrut să-şi sape o groapă ca să scape de chinurile atroce provocate de strălucirea razelor.

Rudolf, unul din oamenii lui şi portarul casei, care fusese silit să-l conducă pe prinţ pînă la uşa acelei camere, rămaseră înmărmuriţi de oroare.

Cu toată îndreptăţita lui ură, Rudolf încercă un sentiment de milă pentru suferinţele nemaivăzute ale lui Jacques Ferrand, şi porunci să fie întins pe o canapea.

Izbutiră s-o facă, dar cu destulă greutate, deoarece notarul, temîndu-se să nu fie din nou chinuit de lumina lămpii, se zbătea violent; de îndată ce avu iar faţa inundată de razele lămpii, scoase un nou ţipăt... Un ţipăt care-l îngheţă pe Rudolf, de groază.

După noi şi lungi chinuri, fenomenul încetă prin însăşi violenţa lui.

Atingînd ultimele limite ale posibilului, fără ca moartea să survină, durerea vizuală încetă, dar, potrivit mersului normal al bolii, acestei crize îi urmă o halucinaţie cu delir.

Jacques Ferrand înţepeni ca un cataleptic; pleoapele lui, pînă atunci închise cu încăpăţînare, se ridicară brusc şi, în loc să fugă de lumină, ochii i se aţintiră asupra ei; pupilele dilatate şi încremenite, deveniseră fosforescente şi luminate dinăuntru.

Jacques Ferrand părea adîncit într-un fel de contemplaţie extatică; trupul şi membrele lui rămăseseră la început într-o inerţie completă, numai trăsăturile feţei erau mereu agitate de un tremur nervos.

Faţa lui hidoasă, crispată, pocită, nu mai avea nimic omenesc într-însa; s-ar fi zis că poftele animalice, înăbuşind inteligenţa omului, imprimaseră

fizionomici acestui mizerabil un caracter cu totul bestial.

Ajuns în perioada mortală a delirului, deşi într-o supremă halucinaţie, îţi mai amintea de vorbele Cecilyei care îl numise tigrul ei ; treptat, treptat, judecata i se rătăci ; îşi închipui că e un tigru.

Vorbele întretăiate, gîfîite, dovedeau haosul din creierul lui şi trădau strania aberaţie căreia îi căzuse pradă. Puţin cîte puţin, mădularele lui, pînă atunci rigide şi inerte, se destinseră ; o mişcare mai bruscă îl făcu să cadă de pe canapea, vru să se ridice şi să meargă, dar puterile nu-l ajutară şi fu silit să se tîrască ba ca o reptilă, ba pe mîini sau de-a buşile, încoace şi încolo, după cum îl aţîţau sau îl stăpîneau vedeniile.

Ghemuit într-un colţ al camerei, ca un tigru în vizuină, strigătele lui răguşite, furioase, scrîşnetul dinţilor, contorsiunea spasmodică a muşchilor frunţii şi obrazului, privirea lui aprinsă, îi dădeau uneori o vagă şi înspăimîntătoare asemănare cu acea bestie fioroasă.

— Tigru... tigru... sînt tigru, repeta el cu glasul sacadat, ghemuindu-se, da, tigru... cît sînge !... în caverna mea... cadavre sfîşiate !... Gurista... fratele acelei văduve... un copil mic... copilul Luizei... iată cadavre... tigroaica mea, Cecily, va avea partea ei...

Apoi, privindu-şi degetele descărnate ale căror unghii crescuseră peste măsură în timpul bolii, adăugă aceste cuvinte, întretăiate :

— Oh ! unghiile mele ascuţite... ascuţite şi tăioase... Eu tigru, bătrîn, eu ? Nimeni nu va îndrăzni să se lupte cu mine pentru tigroaica mea, Cecily... Ah ! ea mă cheamă !... Mă cheamă !

strigă el, întorcîndu-şi obrazul monstruos şi ciulindu-şi urechile.

După un moment de tăcere, se ghemui din nou lîngă perete şi continuă :

— Nu... am crezut că o aud... nu e acolo... dar o văd... oh ! uite-o... mă cheamă, rage, rage acolo... Iată-mă... iată-mă...

Şi Jacques Ferrand se tîrî pe genunchi şi pe mîini pînă către mijlocul camerei. Cu toate că puterile îl părăsiseră, înainta din timp în timp printr-un salt spasmodic, apoi se oprea părînd să asculte cu atenţie.

— Unde e... unde e... oh !... mă aproprii, ea se depărtează... Ah !... acolo... mă aşteaptă... du-te... du-te... muşcă nisipul, scoţînd răgetele tale jalnice... Ah ! ochii ei mari, feroci... devin languroşi şi rugători... Cecily, bătrînul tigru e al tău, urlă el.

Şi, cu un ultim avînt, avu puterea să se ridice şi să-şi îndrepte genunchii. Dar deodată, dîndu-se înapoi cu spaimă, cu corpul prăbuşit pe călcîie, cu părul zburlit, cu privirea rătăcită, cu gura schimonosită de groază, cu ambele mîini întinse înainte, păru să se lupte cu turbare cu un inamic invizibil, îngăimînd vorbe fără şir şi strigînd :

— Ce muşcătură... ajutor... ghemotoace înghe-ţate... braţele mele zdrobite... nu pot să-l scot... dinţii ascuţiţi... Nu, nu, oh ! nu ochii... ajutor... un şarpe negru... Oh ! capul lui turtit... pupilele lui de foc. Mă priveşte... e diavolul...Ah ! totdeauna la biserică... du-te... la semnul crucii... du-te...

Simptomele unei morţi apropiate începură să se arate.

Rudolf, ca şi ceilalţi martori ai acestei scene, rămăsese nemişcat şi mut, ca şi cum s-ar fi aflat sub apăsarea unui vis rău.

— Ah !... reluă el cu vocea gîtuită, femeile astea... femei !... dar taina... Sînt un om evlavios... Taina !... Ah ! Iată-le !... trei... Sînt trei... Ce spune asta ? Sînt Luisa Morel... Ah ! da... Luiza Morel... știu... Nu sînt decît o fată din popor... Uite Jacques... ce pădure de păr negru se desfășoară pe umerii mei... Mă găseai frumoasă... ține... ia-o... păstreaz-o. Dar ce-mi dă ea ?... capul ei... tăiat de călău... Acest cap mort mă privește... Acest cap mort îmi vorbește... Buzele ei vinete se mișcă... Vino !... vino !... vino !... Cecily... nu... nu vreau... nu vreau... diavole... lasă-mă... pleacă... pleacă... Și femeia aștălaltă, oh ! frumoasă !... frumoasă !... Jacques... sînt ducesa de Lucenay... Privește mijlocul meu de zeiță... surîsul meu... ochii mei sfidători... Vino !... vino !... da... Vin... așteaptă-mă.. Și asta... care-și întoarce fața !... Oh ! Cecily !... Cecily !...

Această ultimă convulsie fu urmată de o comoție mortală. Căzu pe spate, țeapăn și fără suflare, ochii păreau să-i iasă din orbite, spasme cumplite imprimau trăsăturilor lui contursiuni oribile. O spumă însîngerată i se scurgea de pe buze, vocea era șuierătoare, gîtuită, ca a unui hidrofob, pentru că în culmea paroxismului, această boală infernală, neîndurătoare, pedeapsă a desfrînării, are aceleași simptome ca turbarea.

Viața monstrului se stinse sub apăsarea unei oribile și crude viziuni, căci bîlbîi :

— Carnea mea fumegă... măduva mi se usucă... spectru neînduplecat... Cecily !... focul... Cecily !...

Acestea fură ultimile cuvinte ale lui Jacques Ferrand.

Rudolf părăsi, înspăimîntat, casa notarului.

Ne amintim că Floarea-Mariei, salvată de Lupoaică, fusese transportată, nu departe de insula Ravageur, în casa de la țară a doctorului Griffon, unul din medicii spitalului comunal, unde-l vom conduce pe cititor.

Acest doctor savant, care obținuse, prin protecția unor oameni suspuși, un serviciu în acest spital, socotea secția lui ca un fel de laborator, unde experimenta pe săraci tratamentele ce le aplica apoi pacienților bogați.

În ochii acestui prinț al științei, cum se spune în zilele noastre, bolnavii din spital nu erau decît material de studiu, de experimentare și, dacă la urmă, rezulta cîteodată din încercările lui ceva util sau o nouă descoperire dobîndită de știința medicală, doctorul Griffon își arăta satisfacția cu o sinceritate nevinovată și triumfa ca un general după o victorie care a costat mii de vieți.

Nimic mai întristător ca aspectul nocturn al vastei săli de spital unde îl introducem pe cititor.

De-a lungul pereților mari și întunecați, avînd din loc în loc ferestre zăbrelite ca ale închisorilor, sînt înșiruite două rînduri paralele de paturi, luminate sărăcăcios de o lampă atîrnată de tavan.

Aerul e atît de stricat, atît de greu, încît pacienții noi-veniți se îmbolnăvesc și mai rău; acest plus de suferință e un fel de tribut pe care fiecare pacient îl plătește neapărat pentru prezența sa în acest sinistru spital.

Printre femeile care se aflau internate aici se aflau trei persoane al căror nume a mai fost amintit în cursul acestei povestiri: domnișoara de Fermont, fiica nefericitei văduve ruinată de lăcomia

lui Jacques Ferrand ; La Lorraine, o biată spălătoreasă, căreia Floarea-Mariei îi dăduse cu ani în urmă puținii bani ce-i mai rămăseseră ; și Jeanne Duport, sora lui Fortuné, povestitorul din închisoarea „La Force".

Cunoaștem pe domnișoara de Fermont și pe sora Șugubățului. Cît despre La Lorraine, era o femeie de vreo douăzeci de ani, cu trăsăturile blînde și armonioase, dar de o paloare și o slăbiciune extremă ; era tuberculoasă în ultimul grad, fără nici o nădejde de salvare, o știa și dînsa și se stingea încet.

Distanța dintre paturile acestor două femei era destul de mică, așa că puteau vorbi încet, fără a fi auzite de infirmiere.

— Ei bine ! spuse Jeanne cu tristețe, deoarece sîntem vecine de pat, să fim și prietene.

— Cu plăcere ; eu mă numesc Anette Gerbier, spălătoreasă, spuse La Lorraine.

— Și eu Jeanne Duport, lucrătoare la pasmanterie... Ah ! Ce bine e să poți găsi pe cineva în spital, care să nu-ți fie cu totul străin, mai ales cînd vii pentru prima oară și cînd ai atîtea necazuri... Dar nu mai vreau să mă gîndesc la ele...

— Spune-mi la Lorraine...

— Ești măritată ?

— Nu sînt căsătorită... spălam cu ziua la o cucoană bogată de la mine din sat, am fost totdeauna cuminte, dar m-am lăsat amăgită de fiul boierilor și atunci...

— Ah ! da... înțeleg.

— Cînd am văzut starea în care eram, n-am mai îndrăznit să stau în sat : domnul Jules, fiul cucoanei bogate, mi-a dat cincizeci de franci ca să plec la Paris, promițîndu-mi că-mi va trimite în fiecare lună douăzeci de franci pentru rufăria copi-

lului și pentru lăuzia mea, dar de cînd am plecat de acasă, n-am mai primit nimic de la el, nici măcar o veste. Odată i-am scris, dar n-am primit nici un răspuns... N-am îndrăznit să mai încerc, am înțeles că nu mai vrea să știe de mine...

— Va să zică el te-a pierdut ; și e bogat ?

— Mama lui are avere mare la noi ; dar ce vreți ? Nu mai eram acolo... m-a uitat...

— Dar tocmai datorită copilului n-ar fi trebuit să te uite.

— Dimpotrivă, vedeți, asta l-a făcut să se poarte așa cu mine, era supărat că rămăsesem însărcinată și că devenisem o povară pentru el.

— Biata Lorraine !

— Îmi pare rău de copil, pentru mine, nu pentru el. Biata fetiță, bine că a murit, ar fi suferit prea multă mizerie și ar fi rămas orfană de timpuriu, fiindcă nu mai am mult de trăit...

— Nu trebuie să ai asemenea gînduri, la vîrsta dumitale.... E multă vreme de cînd te-ai îmbolnăvit ?

— Aproape trei luni... Vezi că atunci cînd a trebuit să cîștig pîinea pentru mine și pentru copilul meu, am muncit peste puteri, am reluat prea devreme lucrul pe luntre ; a fost o iarnă foarte aspră, am căpătat o congestie pulmonară ; tot atunci mi-am pierdut fetița... Veghind-o, nu m-am mai gîndit la mine și nu m-am îngrijit... și apoi peste toate astea durerea... Sînt tuberculoasă, condamnată, cum era și actrița aia care a murit de curînd...

— La vîrsta dumitale ai totdeauna speranțe de însănătoșire.

— Actrița n-avea decît cu doi ani mai mult decît mine, și ai văzut.

— În legătură cu moartea mea, spuse La Lorraine, după un moment de șovăire, aș dori mult să-mi faci un serviciu.

— Vorbește...

— Dacă mor, cum e de așteptat, înainte ca dumneata să pleci de aici, aș vrea să-mi reclami corpul... Am păstrat puținii bani ce-i mai am ca să pot fi înmormîntată ca oamenii...

— Nu mai avea idei de astea !

— Totuna e, fie că le am sau nu, — dar îmi făgăduiești ?

— Sper, cu ajutorul lui Dumnezeu, că asta nu se va întîmpla.

— Da, dar dacă se întîmplă, nu voi avea aceeași soartă ca actrița aia, mulțumită dumitale, nu-i așa ?

— Biata de ea, după ce a fost atît de bogată să sfîrșească așa !

— Nu numai actrița a fost bogată în această sală, doamnă Jeanne.

— Spune-mi Jeanne... cum îți spun și eu La Lorraine.

— Ești foarte drăguță...

— Dar cine a mai fost bogată aici ?

— O tînără în vîrstă de cel mult cincisprezece ani, care a fost adusă aici aseară, înainte să fi venit dumneata. Era atît de slăbită, că a fost purtată pe brațe. Sora spune că această tînără precum și mama ei sînt oameni foarte cumsecade, care au fost ruinați...

— Mama ei e și ea aici ?

— Nu, mamei îi era atît de rău, atît de rău, încît n-a putut fi transportată... Biata fată nu voia s-o părăsească și s-au folosit de leșinul ei ca s-o aducă încoace... Proprietarul unei case de

mahala cu odăi mobilate, unde locuiau, a anunțat comisariatul, de teamă să nu moară în casa lui.

— Și unde e domnișoara ?

— Uite-o colo, în patul, din fața dumitale...

— Și are doar cincisprezece ani ?

— O, Doamne, cel mult...

— Vîrsta fetei mele cea mare !... spuse Jeanne, nemaiputîndu-și stăpîni lacrimile.

VIZITA

Jeanne Duport, cu gîndul la fata ei, începu să plîngă amar.

— Iartă-mă fii spuse întristată La Lorraine, iartă-mă dacă, fără să vreau, ți-am făcut rău vorbindu-ți de copii... nu cumva sînt și ei bolnavi ?

— Vai ! Doamne !... nu știu ce o să fie cu ei dacă stau aici mai mult de opt zile.

— Și soțul dumitale ?

După o clipă de tăcere, Jeanne, ștergîndu-și lacrimile, continuă :

— Deoarece sîntem prietene, dragă La Lorraine, pot să-ți vorbesc despre necazurile mele, așa cum mi le-ai povestit pe ale dumitale... Asta o să-mi mai aline suferința... Soțul meu era un bun meseriaș ; s-a țicnit însă, apoi ne-a părăsit, pe mine și pe copiii mei, după ce a vîndut tot ce aveam ; m-am apucat iar de lucru, suflete bune m-au ajutat, începusem să mă înfiripi, să-mi refac gospodăria și îmi îngrijeam mica mea familie pe cît puteam, cînd deodată soțul meu s-a înapoiat cu o femeie ticăloasă, amanta lui, ca să-mi răpească și puținul ce mai aveam, așa că a trebuit s-o iau iar de la început.

— Biata Jeanne ! şi nu puteai împiedica toate astea ?

— Ar fi trebuit să mă despart legal de el ; dar legea costă scump, cum spune fratele meu. Vai ! Doamne, să vezi ce înseamnă asta : legea e atît de scumpă pentru noi, oamenii săraci. Acum cîteva zile mă duc să-l văd pe fratele meu şi el îmi dă trei franci pe care îi strînsese, istorisind poveşti celorlalţi deţinuţi.

— Se vede că sînteţi oameni cu inima bună, spuse La Lorraine, care, din discreţie, nu o întrebă pe Jeanne de ce se află fratele ei la închisoare.

— Mi-am făcut din nou curaj, în speranţa că soţul meu n-o să se mai înapoieze multă vreme, deoarece luase din casă tot ce se putea lua. Dar nu, mă înşelasem, adăugă nenorocita cutremurîndu-se, îi rămăsese fata... biata mea Catherine... pe care voia să mi-o ia.

— Pe fiica dumitale ?

— Stai să vezi... Stai să vezi. Acum trei zile lucram acasă, cu copiii în juru-mi, cînd deodată intră soţul meu. Mi-am dat seama imediat că era băut. „Am venit s-o iau pe Catherine", îmi zise el. Fără să vreau, o apuc pe fată de braţ şi îi răspund lui Duport : „Unde vrei s-o duci ?" „Nu-ţi pasă, e fata mea, să-şi facă bocceaua şi să mă urmeze." La vorbele astea mi s-a urcat sîngele la cap, căci închipuieşte-ţi, dragă La Lorraine, ticăloasa care s-a înhăitat cu soţul meu... mă cutremur să-ţi spun... dar ăsta e adevărul... îl împinge, de multă vreme, să profite de pe urma fiicei noastre... e tînără, e frumoasă... Ce zici de asemenea monstru de femeie ?

— Ah ! da, e un adevărat monstru !

— S-o iei cu tine pe Catherine ! îi răspund eu, niciodată ! Ştiu ce vrea să facă din ea ticăloasa

ta de muiere ! „Na, îmi spuse el cu buzele albe de furie, nu mă întărîta că te omor !“ După care o ia pe fată de braţ zicîndu-i : „La drum, Catherine !“ Biata micuţă m-a luat de gît izbucnind în lacrimi şi strigînd : „Vreau să rămîn cu mama !“ Văzînd asta, Duport devine furios, o smulge pe fată de lîngă mine, îmi dă un pumn în pîntece şi mă răstoarnă dintr-o dată la pămînt... Dar vezi dumneata, La Lorraine, era atît de rău fiindcă băuse... în sfîrşit, mă calcă în picioare copleşindu-mă cu înjurături.

— Cum a putut fi atît de crud, Doamne ?!

— Bieţii copii îi cad în genunchi, cerîndu-i iertare. Catherine de asemenea ; atunci îi spune fetei mele, urlînd ca scos din minţi : „Dacă nu mergi cu mine, o ucid pe mama ta !“ Eu vărsam sînge, mă simţeam pe jumătate moartă, nu puteam face o mişcare, dar îi strig Catherinei : „Lasă-l să mă ucidă ! dar nu te duce cu tatăl tău !“ „N-o să taci odată ?“ îmi spune Duport, dîndu-mi o nouă lovitură de picior, care m-a făcut să-mi pierd cunoştinţa.

— Ce ticăloşie ! Ce ticăloşie !

— Cînd mi-am revenit puţin în fire, i-am văzut pe cei doi băieţi ai mei plîngînd.

— Şi fata dumitale ?

— Plecată !... strigă nefericita mamă printre lacrimi sfîşietoare, da, plecată... Ceilalţi copii mi-au spus că tatăl lor o bătuse, ameninţînd-o că mă omoară pe loc. Atunci, ce vrei ? Biata copilă şi-a pierdut capul, s-a aruncat peste mine să mă îmbrăţişeze, i-a îmbrăţişat plîngînd şi pe fraţiorii ei şi apoi soţul meu a luat-o cu el ! Ah ! sînt sigură că mîrşava lui de amantă îl aştepta pe scară, sînt absolut sigură !...

— Dar nu te puteai plînge comisarului ?

— În primul moment, marea mea suferință era că o știam pe Catherine plecată, dar în urmă am simțit niște dureri mari în tot trupul, nu puteam să umblu. Vai ! Doamne ! de ce mi-a fost teamă, se întîmplase. Da, îi spusesem fratelui meu : într-o zi bărbatul o să mă bată atît de rău, atît de rău, încît am să fiu nevoită să intru în spital. Atunci ce vor deveni copiii mei ?... Și azi, iată-mă la spital și întrebîndu-mă : ce vor deveni copiii mei ?

— Oare nu există dreptate pentru oamenii săraci, Dumnezeule ?

— Prea costisitoare, prea costisitoare pentru noi, cum spune fratele meu, răspunse Jeanne Duport cu amărăciune. Vecinii l-au chemat pe comisar, a venit grefierul lui, îmi era penibil să-l reclam pe Duport, dar din pricina fetei mele a trebuit s-o fac. I-am spus doar atît că, certîndu-l fiindcă voia să-mi ia fata, mi-a dat un brînci, asta n-o să aibă urmări, o să-mi treacă... Dar vreau să-mi recapăt fata, fiindcă mă tem că femeia care trăiește cu soțul meu să n-o ducă pe căi greșite.

— Și ce ți-a răspuns grefierul ?

— Că soțul meu era în dreptul lui să ia fata cu el, nefiind divorțat de mine ; că ar fi o nenorocire dacă fata ar ajunge o stricată, pe drumuri, dar astea nu sînt decît presupuneri și că, să depun plîngere contra soțului meu. „N-ai decît o soluție, mi-a spus grefierul, să-l dai în judecată cerînd separație de corp și atunci loviturile pe care ți le-a dat dînsul, purtarea lui în tovărășia unei femei ticăloase, vor fi argumente în favoarea dumitale și va fi silit să-ți restitue fata ; altminteri e în dreptul lui să o rețină.“ „Dar, Dumnezeule ! Cu ce să-l dau în judecată, n-am cu ce, trebuie

să-mi hrănesc copiii!" „Ce vreți să fac? mi-a zis grefierul, asta e!" Da, continuă Jeanne plîngînd, acea dreptate... Asta e... și pentru că „asta e", peste trei luni fata mea va fi poate o femeie de stradă! Pe cînd dacă aș fi avut cu ce să susțin un proces ca să mă despart de soțul meu, asta nu s-ar fi întîmplat.

— Dar n-o să se întîmple așa! Fiica dumitale te iubește doar atît de mult!

— Da, dar e încă foarte tînără și la vîrsta ei nu știi să te aperi. Apoi frica, brutalitățile, exemplele și sfaturile rele, perseverența cu care o vor îndemna la viciu! Bietul meu frate a prevăzut totul și-mi spunea: „Și tu crezi că dacă această femeie ticăloasă și soțul tău și-au pus de gînd s-o piardă pe această copilă, nu vor izbuti?" Doamne, Dumnezeule! Biata Catherine! Atît de blîndă, atît de iubitoare! Și cînd te gîndești că voiam anul acesta să-i reînnoiesc cuminecătura!

— Ah! Ai multe necazuri! Și eu care mă văitam, spuse La Lorraine, ștergîndu-și ochii. Și ceilalți copii?

— Pentru ei am făcut ce-am putut ca să-mi stăpînesc durerile și să nu intru în spital, dar n-am mai fost în stare să rezist. Am vărsat sînge de trei ori pe zi, am niște fierbinți care îmi paralizează brațele și picioarele, nu mai pot să lucrez. Cel puțin dacă m-aș vindeca repede, aș putea să mă înapoiez lîngă ei, dacă pînă atunci nu vor fi murit de foame sau nu vor fi închiși ca vagabonzi. Eu fiind aici, cine să aibă grijă de ei, cine să-i hrănească?

— Oh! e groaznic. Oare n-ai niște vecini mai omenoși?

— Sînt tot atît de săraci ca și mine și au cinci copii. Așa că încă doi de îngrijit e foarte greu;

totuși mi-au făgăduit că le vor de de mîncare, timp de opt zile, e tot ce pot face, și asta rupîndu-și de la gură, căci nici ei n-au destul. Trebuie deci să mă fac bine în opt zile ; da, da ! Vindecată sau nu, voi ieși de aici în orice caz.

— Așa dar, după opt zile, bieții dumitale copii... Dar nu, pe vecinii dumitale nu-i va răbda inima să-i lase pe drumuri.

— Și, ce vrei să facă ? Nici lor nu le ajunge ca să-și astîmpere foamea, ar însemna să ia de la copiii lor ca să dea alor mei. Nu, nu, vezi dar că trebuie să mă vindec în opt zile... am cerut asta tuturor doctorilor care m-au văzut de ieri încoace, dar ei mi-au răspuns, rîzînd : „Trebuie să te adresezi medicului-șef pentru asta". Cînd o să vină oare medicul-șef La Lorraine ? Spune !

— Ssst ! mi se pare că vine, n-ai voie să vorbești cînd face vizita, îi spuse încet de tot La Lorraine.

O animație bruscă anunța sosirea doctorului Griffon. Acesta apăru curînd în sală, întovărășit de prietenul său, contele de Saint-Rémy, care, după cum știm, se interesa mereu de soarta doamnei și domnișoarei de Fermont și nu s-ar fi așteptat nici o clipă s-o găsească pe nenorocita fată în acest spital.

Intrînd în vasta încăpere, trăsăturile reci și severe ale doctorului Griffon părură să se destindă ; aruncînd în juru-i o privire satisfăcută și autoritară, răspunse printr-un salut protector plecăciunilor respectuoase ale surorilor.

Fizionomia dîrză și gravă a bătrînului conte de Saint-Rémy exprima o adîncă tristețe. Zădărnicia încercărilor lui de a da de urma doamnei de Fermont, nedemna lașitate a vicontelui care, în lo-

cul morții, a preferat o viață ticăloasă, — toate acestea îl doborau sub povara lor.

— Ei bine ! se adresă doctorul Griffon contelui ce părere ai de spitalul meu ?

— Adevărul e că nu știu de ce am cedat dorinței dumitale : nimic nu e mai dureros decît aspectul acestor săli pline de bolnavi. De cînd mă aflu aici, îmi simt inima strînsă.

— Lasă, lasă ! într-un sfert de oră nu te vei mai gîndi la asta ; dumneata, care ești un filozof, vei găsi un bogat material de observații ; și apoi ar fi fost rușine ca unul din cei mai vechi prieteni ai mei să nu cunoască domeniul activității mele, tratamentele mele și să nu mă fi văzut la lucru. Îmi pun toată mîndria în profesiunea mea ; e oare o greșeală ?

— Nu, desigur, și după deosebitele îngrijiri date Floarei-Maria pe care ai salvat-o, nu-ți puteam refuza nimic. Biata copilă ! Cu toate suferințele, ce farmec duios au păstrat trăsăturile ei !

— Mi-a furnizat un material medical foarte interesant, sînt încîntat de ea. Spune-mi, te rog, cum s-a simțit în noaptea asta ? Ai văzut-o azi dimineață înainte de a pleca de la Asnières ?

— Nu, dar Lupoaica, al cărei devotament e fără margini, mi-a spus că a dormit foarte bine. I-ai îngădui astăzi să scrie ?

După un moment de ezitare, doctorul răspunse :

— Da... atîta vreme cît bolnava nu era complet restabilită, m-am temut de orice emoție, fie ea cît de mică, de cea mai mică încordare a minții, dar acum nu mai văd nici un inconvenient ca s-o las să scrie.

— Cel puțin va putea preveni persoanele care se interesează de ea...

— Fără îndoială... Ah ! dar ia spune, n-ai mai aflat nimic nou despre soarta doamnei de Fermont și despre fiica ei ?

— Nimic, răspunse domnul de Saint-Rémy suspinînd. Stăruitoarele mele cercetări n-au dus la nici un rezultat. Nu mai am altă nădejde decît în marchiza d'Harville care, din cîte mi s-a spus, se interesează cu mult zel de aceste două nenorocite ; poate că are dînsa unele informații care m-ar putea pune pe drumul cel bun. Acum trei zile am fost la ea ; mi s-a spus că urmează să sosească dintr-un moment într-altul. I-am scris în privința asta, rugînd-o să-mi răspundă cît mai curînd.

În timpul convorbirii domnului de Saint-Rémy cu doctorul Griffon, mai multe grupuri se formaseră treptat în jurul unei mese mari din mijlocul sălii ; pe acea masă mare era un registru în care studenții, recunoscuți după halatele lor lungi, albe, veneau rînd pe rînd să semneze foaia de prezență ; un mare număr de tineri studioși și grăbiți veneau de afară, unul cîte unul, ca să se alipească cortegiului doctorului Griffon, sosit astăzi cu cîteva minute mai devreme decît era ora obișnuită pentru vizită. Toți așteptau să sune clopotul.

— După cum vezi, dragă Saint-Rémy, statul meu major este destul de impunător, spuse doctorul Griffon cu mîndrie, arătînd mulțimea care venea să asiste la învățămîntul lui practic.

— Și acești tineri te urmează la patul fiecărui bolnav ?

— Doar pentru asta vin.

— Dar văd că paturile sînt ocupate de femei.

— Ei și ?

— Prezența atîtor bărbați trebuie să le fie foarte penibilă.

— Haida, de, un bolnav n-are sex.

— În ochii dumitale poate, dar în ai lor, pudoarea, stinghereşte...

— Toate astea trebuie lăsate afară, la uşă, scumpul meu, aici începem experienţa pe viu şi o sfîrşim în amfiteatru, pe cadavre.

— Dumneata, doctore, eşti cel mai bun şi mai cinstit dintre oameni ; îţi datoresc viaţa, recunosc minunatele dumitale calităţi ; dar obişnuinţa şi dragostea de profesie te fac să priveşti anumite probleme într-un fel care mă revoltă... Te las... spuse domnul de Saint-Rémy, făcînd un pas înainte pentru a părăsi sala.

— Ce copilărie ! strigă doctorul Griffon, reţinîndu-l.

— Nu, nu, sînt lucruri care mă mîhnesc adînc şi mă indignează ; prevăd că va fi un chin pentru mine să asist la vizita dumitale. Nu voi pleca, fie, dar te aştept aici, lîngă această masă.

— Ce om mai eşti, cu scrupulele dumitale ! Dar nu te scap din mînă. Admit că te-ar plictisi să mergi de la un pat la alt pat, rămîi dar acolo, te voi chema la două sau la trei cazuri mai interesante.

— Fie, deoarece stărui atît ; asta îmi va ajunge, cred, pentru totdeauna.

Ceasul sună şapte şi jumătate.

— Să pornim, domnilor ! spuse doctorul Griffon.

Şi, urmat de numeroşi studenţi, îşi începu vizita. Ajungînd la primul pat din rîndul de pe dreapta, cel cu perdelele trase, sora se adresă medicului :

— Domnule doctor, numărul 1 a murit la ora patru şi jumătate dimineaţa.

— Aşa de tîrziu ? Mă miră ; ieri dimineaţa nu

credeam că o mai duce pînă seara. A reclamat cineva corpul ?

— Nu, domnule doctor.

— Cu atît mai bine, i se va face autopsia ; o să fac pe cineva fericit...

Apoi, adresîndu-se unui student din suita lui :

— Dragă Dunoyer, de mult dorești un exemplar, ești înscris primul, acesta e al dumitale.

— Ah ! domnule doctor, cît sînteți de bun !

— Aș dori să răsplătesc mai des sîrguința dumitale, dragă prietene, dar notează-ți mortul și ia-l în primire... sînt atîția dornici de un asemenea dar...

Și medicul trecu mai departe.

Studentul, cu ajutorul unui scalpel crestă ușor un F și un D (François Dunoyer) pe brațul actriței defuncte ca să o poată lua în primire, cum spusese doctorul.

Și vizita continuă.

— La Lorraine, spuse încet Jeanne Duport vecinei sale, ce e cu atîta lume, ce se țin toți ăștia după medic ?

— Sînt asistenți și studenți.

— Oh ! Doamne, oare toți acești tineri vor fi de față cînd medicul îmi va pune întrebări și mă va examina ?

— Vai, da !

— Dar eu sînt bolnavă de piept... Doar n-o să fiu dezbrăcată în fața bărbaților ?

— Ba da, trebuie, așa vor. Am plîns destul pînă acum. Prima oară am murit de rușine. M-am împotrivit, dar am fost amenințată că voi fi dată afară. A trebuit să mă hotărăsc ; dar asta m-a revoltat atît de tare încît după aceea mi-a fost mult mai rău. Îți dai seama ? Aproape goală în fața atîtor bărbați ! E foarte penibil, crede-mă.

— În fața medicului singur, asta înțeleg, dacă e nevoie, deși și asta e destul de greu. Dar de ce în fața atîtor tineri ?

— Ei învață și li se explică diversele boli... Ce vrei ? De aceea sîntem aici... Cu această condiție sîntem primite în spital fără plată.

— Ah ! înțeleg, spuse Jeanne Duport cu amărăciune, nouă nu ni se mai dă nimic pe gratis. Dar sînt împrejurări în care așa ceva nu e admisibil. De pildă, biata mea fată Catherine, care are cincisprezece ani, dacă ar veni într-un asemenea spital i s-ar cere ca în fața tuturor acestor tineri... oh ! nu, mai bine aș vedea-o murind acasă.

— Dacă ar veni aici, ar trebui să se resemneze ca și celelalte, ca dumneata, ca mine... dar, tăcere, șopti La Lorraine. Dacă această biată domnișoară care e acolo, în față, te-ar auzi, ea, despre care se spune că a fost bogată, ea, care nu s-a despărțit niciodată de mama ei ! Cînd o să-i vină rîndul, gîndește-te cît o să fie de stingherită și de nenorocită !

— E adevărat, Doamne, Dumnezeule ! e adevărat ; mă cutremur numai la gîndul ăsta. Biata copilă !

— Tăcere, Jeanne, iată doctorul ! o întrerupse La Lorraine.

DOMNIȘOARA DE FERMONT

După ce trecu repede pe lîngă mai mulți bolnavi care nu prezentau nimic deosebit sau interesant, doctorul Griffon ajunse, în sfîrșit, la patul Jeannei Duport.

La apariţia acestei mulţimi grăbite, dornice să vadă şi să ştie, să cunoască şi să înveţe, înghesuindu-se în jurul patului ei, biata femeie, tremurînd de teamă şi de ruşine, se înfăşură strîns în pături.

Faţa severă şi preocupată a doctorului Griffon, privirea lui pătrunzătoare, sprîncenile lui totdeauna încruntate, cuvintele lui numărate şi repezite, măreau şi mai mult spaima Jeannei.

— Un nou pacient ! spuse doctorul parcurgînd cartonul pe care era notat diagnosticul bolii noii venite.

După aceea aruncă asupra Jeannei un ochi cercetător. Se lăsă o tăcere adîncă, în care timp asistenţii, imitînd pe asul ştiinţei, îşi fixară şi ei privirile asupra bolnavei.

Aceasta, ca să-şi stăpînească pe cît putea penibila emoţie pricinuită de toţi acei ochi fixaţi asupra ei, privi ţintă şi cu spaimă în ochii medicului.

După cîteva momente de atenţie, doctorul, observînd ceva anormal în globul gălbui al ochiului ei, se apropie mai mult de bolnavă şi, cu vîrful degetului, ridicîndu-i pleoapa, examină în tăcere cristalinul.

Apoi, mai mulţi studenţi, răspunzînd unui semn mut al profesorului, veniră pe rînd să observe ochiul Jeannei.

După care doctorul procedă la următorul interogatoriu :

— Numele dumitale ?

— Jeanne Duport, murmură bolnava din ce în ce mai speriată.

— Vîrsta ?

— Treizeci şi şase de ani şi jumătate.

— Mai tare. Locul naşterii ?

— Paris.
— Profesia ?
— Lucrătoare la pasmanterii.
— Eşti căsătorită ?
— Vai ! da, domnule, răspunse Jeanne cu un suspin adînc.
— De cînd ?
— De optsprezece ani.
— Ai copii ?
Aici, în loc să răspundă, biata mamă dădu curs liber lacrimilor, mult timp reţinute.
— Nu e vorba aici de plîns, ci de răspuns. Ai copii ?
— Da, domnule, doi băieţi şi o fată de aproape şaisprezece ani.
Urmară apoi mai multe întrebări, pe care nu le putem repeta, dar la care Jeanne nu răspunse decît bîlbîind şi după multe şi severe stăruinţi ale doctorului. Nefericita femeie murea de ruşine, silită să răspundă cu glas tare, în faţa acelui numeros auditoriu, la chestiuni penibile.
Doctorul, complet absorbit de interesul lui ştiinţific, nu se mai gîndea la descumpănirea Jeannei şi reluă :
— De cînd eşti bolnavă ?
— De patru zile, domnule doctor, răspunse Jeanne, ştergîndu-şi lacrimile.
— Povesteşte-ne cum s-a manifestat boala.
— E atîta lume... mă simt stînjenită...
— Dar de unde-mi vii dumneata, dragă prietenă ? se enervă, nerăbdător, medicul. Nu cumva ai vrea să-ţi aduc aici un confesional ? Haide... vorbeşte o dată... şi grăbeşte-te...
— Doamne, domnule doctor, dar e vorba de chestiuni de familie...

— Fii liniştită, aici sîntem în familie... o familie cam numeroasă, după cum vezi, zîmbi asul ştiinţei, care în ziua aceea era bine dispus. Haide, să isprăvim.

Din ce în ce mai stînjenită, Jeanne începu bîlbîindu-se şi şovăind la fiecare vorbă :

— Am avut... domnule doctor... o ceartă cu soţul meu... cu privire la copii... vreau să spun la fiica mea cea mare... pe care voia s-o ia cu el... Eu, înţelegeţi, m-am împotrivit din pricina unei femei ticăloase cu care trăia el, şi care nu-i putea da decît exemple rele. Atunci, soţul meu, care era beat... oh ! da, domnule doctor... altminteri... n-ar fi făcut-o, soţul meu mi-a dat un brînci foarte puternic... am căzut şi apoi, curînd după asta, am început să vărs sînge.

— Aşa, care va să zică, ţi-a dat un brînci şi ai căzut... nu umbla cu de-al de astea... a făcut mai mult decît să te îmbrîncească... te-a lovit zdravăn în burtă şi încă de mai multe ori... Poate te-a călcat în picioare... Haide, răspunde, spune cum a fost !

— Ah ! domnule doctor, vă asigur că era beat... altminteri n-ar fi fost atît de rău.

— Bun sau rău, beat sau treaz, nu e vorba de asta, dragă femeie, eu nu sînt judecător de instrucţie, nu vreau decît să precizez un fapt : ai fost trîntită jos şi călcată cu furie în picioare, nu e aşa ?

— Vai ! da, domnule doctor, mărturisi Jeanne, izbucnind în lacrimi, şi doar nu i-am dat niciodată vreun motiv să se plîngă de mine... muncesc cît pot şi...

— Epigastrul e dureros ? Desigur că simţi o mare fierbinţeală ? o întrerupse doctorul... probabil că ai o stare foarte proastă, oboseală, greţuri ?

— Da, domnule doctor... am venit aici cînd n-am mai putut răbda, cînd puterile m-au părăsit cu totul, altminteri nu-mi lăsam copiii singuri...

— Limba dumitale ! o întrerupse din nou doctorul.

Tonul poruncitor i se păru Jeannei tare ciudat.

— Haide, scoate limba aia pe care o folosești atît de bine, spuse medicul surîzînd ; apoi coborî cu vîrful degetului maxilarul inferior la Jeannei.

După ce-i puse pe studenți, rînd pe rînd, să pipăie și să examineze cu atenție limba bolnavei ca să-i constate culoarea și uscăciunea, doctorul se opri o clipă îngîndurat. Jeanne își înfrînse teama și cu vocea tremurătoare, îngăimă :

— Domnule doctor, să vă spun... Niște vecini tot atît de săraci ca mine au avut bunătatea să aibă grijă de doi din copiii mei, dar numai pentru opt zile... E destul de greu și pentru ei... După termenul ăsta, însă, trebuie să mă înapoiez acasă... așa că vă implor, în numele lui Dumnezeu, vindecați-mă cît mai repede cu putință... sau măcar cît să mă pot scula din pat și să lucrez, fiindcă...

— Fața decolorată, stare de prostație completă ; totuși pulsul e destul de viguros, deși precipitat, constată imperturbabil doctorul, arătînd spre Jeanne. Observați bine, domnilor : apăsare, fierbințeală în epigastru ; toate aceste simptome anunță desigur o hematomoză complicată probabil cu o hepatită provocată de necazuri familiale, după cum se vede din coloratia gălbuie a globului ocular ; bolnava a fost lovită cu violență în regiunea epigastrului și a abdomenului : vărsăturile de sînge sînt datorite, desigur, vreunei lezări organice a unor viscere... În această pri-

vință v-aș atrage atenția asupra unui amănunt foarte ciudat : autopsia celor morți de boala de care e atinsă femeia asta dă rezultate foarte variate. Uneori suferința acută și foarte gravă ucide bolnavul în cîteva zile și nu lasă nici o urmă ; alteori, splina, ficatul, pancreasul prezintă leziuni mai mult sau mai puțin importante... E posibil ca bolnava de care ne ocupăm să fi căpătat una din aceste leziuni ; vom căuta deci s-o verificăm și vă veți convinge și dumneavoastră de starea ei, făcîndu-i un examen atent.

Și, cu o mișcare bruscă, doctorul Griffon, aruncînd pătura la picioarele patului, o dezgoli aproape complet pe Jeanne.

Ne e greu să zugrăvim revolta și indignarea acestei nefericite care, plîngînd în hohote și copleșită de rușine, îl implora pe doctor și pe studenți să n-o lase așa.

Dar amenințarea : „Vei fi dată afară din spital dacă nu te supui regulilor stabilite", perspectivă zdrobitoare pentru cei cărora spitalul gratuit le este unicul și ultimul refugiu, o convinse pe Jeanne să se supună unui examen public, care ținu mult, foarte mult, căci doctorul Griffon explica și analiza fiecare simptom, iar cei mai zeloși dintre asistenți vrură în urmă să aplice teoria la practică și să se convingă ei înșiși de starea fizică a bolnavei.

După această brutală scenă, Jeanne avu o emoție atît de violentă, încît fu cuprinsă de o criză de nervi pentru care doctorul Griffon îi prescrise un tratament suplimentar.

Vizita continuă.

Doctorul Griffon ajunse apoi lîngă patul domnișoarei Claire de Fermont, victimă, ca și mama ei, a lăcomiei lui Jacques Ferrand. Un nou și

cumplit exemplu despre consecinţele funeste ce le atrage după sine abuzul de încredere, acest delict atît de blînd pedepsit de lege.

Domnişoara de Fermont, pe cap cu boneta de pînză dată de spital, îşi rezemase fruntea obosită de pernă. Cu toate ravagiile bolii, faţa ei candidă şi blîndă păstrase neschimbate trăsăturile unei frumuseţi puţin obişnuite.

După o noapte de dureri groaznice, biata copilă căzuse într-un fel de toropeală febrilă şi, cînd doctorul cu alaiul lui ştiinţific intră în sală, cu tot zgomotul iscat de cei veniţi, ea nu se trezise.

— Un pacient nou, domnilor, spuse asul ştiinţei, citind fişa pe care un student i-o prezenta. Boala : febră lentă, nervoasă... Drace ! exclamă doctorul cu multă satisfacţie, dacă internul de serviciu nu s-a înşelat în diagnosticul pus, ăsta va fi un mare noroc pentru noi. De multă vreme doream o febră lentă nervoasă, fiindcă în general nu e o boală de oameni săraci. Aceste afecţiuni survin aproape totdeauna în urma unor grave perturbări în starea socială a cuiva ; şi, lucru de la sine înţeles, cu cît cineva se află pe o treaptă socială mai înaltă, cu atît şocul e mai grav. E de altfel o afecţiune dintre cele mai interesante prin caracteristicile ei particulare. O găsim în cea mai îndepărtată antichitate, scrierile lui Hiprocrate nu lasă nici o îndoială în privinţa asta ; şi e foarte simplu : această febră, am spus-o, are aproape totdeauna drept cauză supărări din cele mai violente. Dar necazurile sînt vechi cît lumea.

Zgîlţîi uşor umărul domnişoarei de Fermont ca s-o deştepte. Fata tresări şi deschise ochii mari, înfundaţi în orbite.

Imaginaţi-vă mirarea şi spaima ei...

În timp ce o grămadă de oameni o înconjura și o sorbea din ochi, pacienta simți mîna doctorului dîndu-i la o parte pătura și așezîndu-se pe pat, aproape de dînsa, ca să-i pipăie pulsul.

Domnișoara de Fermont, adunîndu-și toate puterile, strigă îngrozită :

— Mamă !... ajutor !... mamă !...

Printr-un noroc aproape providențial, în clipa în care țipetele domnișoarei de Fermont îl făcură pe bătrînul conte de Saint-Rémy să tresară, fiindcă-i recunoscuse vocea, ușa sălii se deschise și o tînără femeie cernită intră grăbită, întovărășită de directorul spitalului.

Această femeie era marchiza d'Harville.

— Vă implor, domnule, îl rugase pe director, sînt foarte îngrijorată, duceți-mă la domnișoara de Fermont.

— Vă rog să binevoiți a mă urma, doamnă marchiză, răspunse pe un ton respectuos directorul. Domnișoara e la numărul 17 din această sală.

— Nenorocită copilă !... aici... aici... spuse doamna d'Harville, ștergîndu-și lacrimile. Ah ! e groaznic !

Marchiza, urmată de director, se apropie în grabă de grupul strîns în jurul patului domnișoarei de Fermont, cînd se auziră aceste vorbe rostite cu indignare :

— Îți spun că asta este o crimă infamă, doctore, o vei ucide !

— Dar, dragă Saint-Rémy, ascultă-mă...

— Îți repet, doctore, că purtarea dumitale e crudă. O consider pe domnișoara ca pe fiica mea ; îți interzic să te apropii de ea ; o voi scoate imediat de aici.

— Dar, dragă prietene, e un caz foarte rar de febră lentă nervoasă... Voiam să încerc cu fosforul... E un prilej unic. Făgăduiește-mi cel puțin că o voi îngriji, oriunde ai duce-o. Nu-i răpi clinicii un caz atît de prețios.

— Dacă n-ai fi nebun, aș crede că ești un monstru, stărui contele de Saint-Rémy.

Clémence auzise aceste cuvinte cu o spaimă crescîndă, dar mulțimea era atît de compactă în jurul patului, încît a fost nevoie să intervină directorul, spunînd cu glas tare :

— Loc, domnilor, vă rog, faceți loc pentru doamna marchiză d'Harville, care vine să vadă pe pacienta de la numărul 17.

La aceste vorbe, studenții se așezară pe două rînduri cu o grabă pe cît de mare, pe atît de respectuoasă, văzînd fermecătorul chip al Clémencei îmbujorîndu-se de emoție.

— Doamna d'Harville ! exclamă contele de Saint-Rémy, dîndu-l brusc la o parte pe medic și precipitîndu-se spre Clémence. Ah ! Dumnezeu trimite aici pe unul din îngerii săi. Doamnă, știam că vă interesați de aceste două nenorocite ! Mai fericită ca mine, le-ați găsit, pe cînd pe mine hazardul m-a condus aici, ca să fiu de față la o scenă de o barbarie nemaiauzită. Nenorocită copilă ! Vedeți, doamnă, vedeți și dumneavoastră, în numele fiicelor și surorilor voastre, aveți milă de o copilă de cincisprezece ani, vă implor, lăsați-o singură cu doamna și cu aceste bune surori. Cînd își va reveni în simțire, o voi lua de aici.

— Bine... voi iscăli ieșirea ! se învoi doctorul, dar nu o voi pierde din ochi... Vă voi urma peste tot... Acest caz îmi aparține... și orice ați face, eu o voi îngriji... nu voi mai încerca cu fosforul, bineînțeles, dar voi sta și nopțile de veghe de va

fi nevoie, așa cum te-am veghiat pe dumneata, ingratule Saint-Rémy, căci această febră e tot atît de ciudată cum a fost și a dumitale. Sînt din aceeași familie și au același drept la interesul meu.

— Om blestemat! De ce știi atîta carte? i se adresă contele, convins că într-adevăr n-o putea încredința pe domnișoara de Fermont unor mîini mai pricepute decît ale doctorului Griffon.

— Ei! Doamne, e foarte simplu! îi șoptește doctorul la ureche, știu atîta carte pentru că studiez, pentru că experimentez, pentru că risc și fac multă practică pe bolnavii mei...

— Oare domnișoara poate fi transportată?

— Desigur.

— Atunci, pentru Dumnezeu, vă rog să vă retrageți.

— Haideți, domnilor, spuse asul științei, clinica noastră va fi păgubită de un studiu prețios, dar vă voi ține în curent cu cercetările mele.

Și doctorul Griffon, întovărășit de auditoriul său, își continuă vizita, lăsîndu-l pe domnul de Saint-Rémy și pe marchiza d'Harville lîngă domnișoara de Fermont.

FLOAREA-MARIEI

În timpul scenei pe care am descris-o mai sus, domnișoara de Fermont nu-și revenise încă din leșin și se afla în mîinile Clémencei și ale celor două călugărițe care o îngrijeau: una susținea capul îngreuiat al fetei, în timp ce doamna d'Harville, aplecată peste pat, ștergea cu batista su-

doarea rece care năpădise fruntea palidă a bolnavei.

Foarte emoționat, domnul de Saint-Rémy privea acest tablou impresionant, cînd un gînd trist îi fulgeră prin minte și, apropiindu-se de Clémence, îi șopti :

— Dar mama acestei nenorocite, doamnă ?

Marchiza se întoarse către contele de Saint-Rémy și îi răspunse cu adîncă tristețe :

— Această copilă... nu mai are mamă...

— Doamne, Dumnezeule !... moartă !

— Abia aseară, la înapoierea mea am aflat de adresa doamnei de Fermont și de starea ei disperată. La ora unu noaptea am fost la ea cu medicul meu. Ah, domnule ! ce tablou !... mizeria în toată grozăvia ei... și nici o speranță de a o salva pe această biată mamă care se sfîrșea !

— Oh ! cît de grea trebuie să-i fi fost agonia, cu gîndul mereu la fiica ei !

— Ultimul ei cuvînt a fost : „Fata mea !"

— Ce moarte... Doamne !... Ea, o mamă atît de duioasă, atît de devotată. E groaznic !

Una din călugărițe veni să întrerupă convorbirea dintre contele de Saint-Rémy și marchiza d'Harville, adresîndu-se acesteia :

— Domnișoara e foarte slăbită... abia ne aude ; totuși s-ar putea ca în curînd să-și revină... zguduirea a doborît-o. Dacă nu vă temeți, doamnă, să așteptați aici ca bolnava să-și recapete puterile, vă pot oferi scaunul meu.

— Dă-mi-l, dă-mi-l ! exclamă Clémence, așezîndu-se lîngă pat, nu vreau s-o părăsesc pe domnișoara de Fermont ; vreau să vadă cel puțin o față cunoscută cînd va deschide ochii, apoi o iau cu mine, căci, din fericire, medicul găsește că poate fi transportată fără nici un risc.

— Ah ! doamnă, fiţi binecuvîntată pentru binele ce-l faceţi, spuse domnul de Saint-Rémy, dar scuzaţi-mă că nu v-am spus pînă acum numele meu, atîtea necazuri, atîtea emoţii ! Sînt contele de Saint-Rémy, doamnă... Soţul doamnei de Fermont era cel mai bun prieten al meu. Locuiam la Angers... Am plecat din acel oraş, îngrijorat că nu mai primesc nici o veste de la aceste nobile şi demne femei care locuiseră pînă atunci acolo, dar se spunea că sînt complet ruinate ; situaţia lor era cu atît mai penibilă cu cît pînă atunci trăiseră în condiţii bune.

— Ah ! domnule... nu ştiţi încă tot... Doamna de Fermont a fost jefuită în chip josnic.

— De către notarul ei, poate ? La un moment dat bănuisem acest lucru.

— Era un monstru, domnule. Vai ! Nu e singura lui crimă. Dar, din fericire, urmă Clémence însufleţită de gîndul la Rudolf, un om providenţial făcuse dreptate şi am putut închide ochii doamnei de Fermont, liniştind-o cu privire la viitorul fiicei ei. Astfel, moartea i-a fost mai puţin dureroasă.

— Înţeleg, ştiind că fiica ei are un sprijin în dumneavoastră, doamnă, biata mea prietenă a putut muri mai liniştită...

— Nu numai că va fi sub ocrotirea mea, dar averea îi va fi înapoiată...

— Averea ei !... Cum ?... Notarul ?

— A fost silit să restituie suma pe care pusese mîna printr-o crimă cumplită...

— O crimă ?

— Acest om asasinase pe fratele doamnei de Fermont, făcînd să se creadă că nenorocitul s-a sinucis după ce risipise averea surorii sale...

— E oribil !... Nu-ţi vine să crezi... şi totuşi, aveam oarecari vagi bănuieli despre realitatea

acestei sinucideri, deoarece Renneville era cinstea și lealitatea întruchipate.

Și suma pe care notarul a înapoiat-o ?

— E depusă la un preot venerabil, la domnul părinte de la Bonne-Nouvelle și va fi restituită domișoarei de Fermont.

— Asta nu mulțumește îndeajuns justiția omenească, doamnă !... Acest notar merită eșafodul, căci n-a comis numai o crimă, ci două... Moartea doamnei de Fermont, suferințele pe care fiica ei le îndură pe acest pat de spital, au fost consecințele unui infam abuz de încredere al acestui mizerabil !

— Dar monstrul a mai comis o crimă, tot atît de mîrșav uneltită.

— Ce spuneți, doamnă ?

— Pentru că s-a descotorosit de fratele doamnei de Fermont printr-o pretinsă sinucidere și ca să scape de pedeapsă, avînd interesul să facă să dispară o fată nenorocită, a pus la cale acum cîteva zile să fie înecată, fiind sigur că moartea ei va fi atribuită unui accident.

Domnul de Saint-Rémy tresări, se uită suprins la doamna d'Harville și, gîndindu-se la Floarea-Mariei, exclamă :

— Ah ! dumnezeule, ce stranie coincidență !...

— Dar ce aveți, domnule ?...

— Pe această fată... unde a vrut s-o înece ?

— În Sena... lîngă Asnières, mi s-a spus...

— Ea e !... ea e !... strigă domnul de Saint-Rémy.

— De cine vorbiți, domnule ?

— De tînăra fată pe care acest scelerat voia s-o facă dispărută...

— Floarea-Mariei ! ? !

— O cunoașteți, doamnă marchiză ?

— Biata copilă... O iubeam mult... Ah ! dacă aţi şti cît era de frumoasă şi de candidă... Dar cum se face că... ?

— Doctorul Griffon şi cu mine i-am dat primele îngrijiri...

— Primele îngrijiri ? Ei ?... Şi unde ?

— Pe insula du Ravageur, după ce a fost salvată...

— Salvată, Floarea-Mariei ?

— De o fiinţă curajoasă care, cu preţul vieţii ei, a scos-o din Sena... Dar ce aveţi, doamnă ?...

— Ah ! domnule, nu pot crede în atîta fericire... Dar încă mă mai tem să nu fiu prada unei confuzii... Vă implor, spuneţi-mi, această fată... cum arată ?

— De o rară frumuseţe... un chip angelic...

— Cu ochi mari albaştri... cu păr blond ?

— Da, doamnă.

— Şi cînd a fost înecată... se afla cu o femeie în vîrstă ?

— Într-adevăr : de-abia ieri, de cînd a putut să vorbească, fiind încă foarte slăbită, ne-a povestit toată întîmplarea... O femeie în vîrstă o întovărăşea.

— Domnul fie binecuvîntat ! exclamă Clémence împreunîndu-şi mîinile a rugă, îi voi putea anunţa că protejata lui e în viaţă. Ce bucurie pentru el, care, în ultima scrisoare, îmi vorbea de această biată copilă, cu păreri de rău atît de sincere... Iertaţi-mă, domnule conte ! dar dacă aţi şti cît de fericită mă simt după cele ce mi-aţi spus... atît eu cît şi o persoană... care, mai mult decît mine chiar, a iubit-o şi ocrotit-o pe Floarea-Mariei ! Dar, vă implor... acum unde e ?

— Lîngă Asnières... în casa unuia din medicii acestui spital... doctorul Griffon. Cu toate ciudățeniile lui regretabile, are multe calități... La el a fost transportată Floarea-Mariei și de atunci îi dă îngrijirile cele mai atente.

— Și acum e în afară de orice pericol ?

— Da, doamnă, numai de două-trei zile. Astăzi i se va permite să scrie protectorilor ei.

— Oh ! eu, domnule conte... eu îmi iau această sarcină... sau mai bine zis eu voi avea bucuria s-o conduc lîngă cei care, crezînd-o moartă, o plîngeau atît de amarnic.

— Înțeleg durerea lor, doamnă... căci e peste putință s-o cunoști pe Floarea-Mariei și să nu fii subjugat de farmecul ei angelic ; grația și blîndețea ei exercită asupra tuturor celor care se apropie de ea, o atracție imposibil de redat... Femeia care a salvat-o și care de atunci a vegheat-o zi și noapte, cum ar fi vegheat pe copilul ei, e o persoană curajoasă și devotată, dar cu un temperament atît de năpraznic, încît a fost supranumită Lupoaica... Vă dați seama !... Ei bine ! orice vorbă a Floarei-Maria o zguduie... Am văzut-o plîngînd, scoțînd țipete deznădăjduite, cînd în urma unei crize grave, doctorul Griffon aproape că nu mai spera să poată salva viața Floarei-Maria.

— Asta nu mă miră... pentru că o cunosc pe Lupoaica.

— Dumneavoastră, doamnă ? întrebă surprins contele de Saint-Rémy. O cunoașteți pe Lupoaică ?

— Într-adevăr, asta trebuie să vă mire, domnule conte, răspunse marchiza surîzînd ușor, căci acum Clémence era fericită... Oh ! foarte fericită... gîndindu-se la dulcea surpriză ce o va face prințului.

Dar cît de beată de fericire ar fi fost, dacă ar fi ştiut că această fată pe care Rudolf o crede moartă... şi dînsa avea să i-o aducă... era fiica lui !

— Ah ! domnule, se adresă ea contelui de Saint-Rémy, ziua aceasta e atît de frumoasă pentru mine încît aş vrea să fie la fel şi pentru ceilalţi. Îmi pare că aici sînt mulţi oameni cinstiţi care merită să fie ajutaţi. Ar fi un prilej minunat de a sărbători vestea bună ce mi-aţi dat-o. Apoi, către călugăriţa care-i dădea cu linguriţa o poţiune domnişoarei de Fermont : Ei bine, soră, îşi revine în simţiri ?

— Nu încă, doamnă... E atît de slăbită. Biata domnişoară ! Abia i se mai simte pulsul.

— Voi aştepta pînă cînd va fi în stare să fie transportată în trăsura mea... Dar, spune-mi, soră, printre toate bolnavele nenorocite nu cunoşti pe careva care să merite îndeosebi interesul şi mila şi căreia i-aş putea fi de folos, înainte de a părăsi acest spital ?

— Ah ! doamnă... Dumnezeu vă trimite... răspunse călugăriţa, e acolo, adăugă ea arătînd spre patul surorii lui Fortuné, o biată femeie foarte bolnavă şi demnă de compătimire ; a intrat aici cînd n-o mai ţineau puterile ; se vaită mereu că a fost nevoită să-şi părăsească doi copii mici, care n-o au decît pe dînsa. Spunea adineauri doctorului că voia să plece, vindecată sau nu, peste opt zile, fiindcă vecinii ei i-au făgăduit să aibă grijă de copiii ei dar nu mai mult de o săptămînă... şi că după aceea nu-şi mai pot lua această sarcină.

— Condu-mă la patul ei, te rog, soră, insistă doamna d'Harville, ridicîndu-se şi urmînd-o pe călugăriţă.

Jeanne Duport, revenindu-şi puţin după criza violentă cauzată de vizita doctorului Griffon, nu observă intrarea Clémencei d'Harville în sala spitalului.

Mare îi fu deci mirarea cînd marchiza, dînd în lături perdelele patului, i se adresă cu o privire plină de milă şi de bunătate :

— Mamă bună, nu trebuie să fii îngrijorată de soarta copiilor dumitale, le voi purta eu de grijă, nu te gîndi decît la sănătatea dumitale ca să te poţi întoarce cît mai repede acasă !

Jeanne Duport credea că visează.

În acelaşi loc unde doctorul Griffon şi auditoriul său o supuseseră unui examen făcut cu atîta brutalitate, ea vedea o femeie tînără de o frumuseţe răpitoare, venind către dînsa cu vorbe pline de compasiune, de consolare şi de speranţe.

Emoţia surorii lui Fortuné era atî de mare, încît nu putu articula nici un cuvînt ; îşi împreună doar mîinile ca pentru rugăciune, uitîndu-se cu adoraţie la necunoscuta ei binefăcătoare.

— Jeanne, Jeanne ! îi şopti La Lorraine, răspunde acestei bune doamne... Apoi, adresîndu-se marchizei, adăugă : Ah ! doamnă, o salvaţi ! Ar fi murit de disperare, gîndindu-se la copiii ei, pe care îi vedea de pe acum părăsiţi... nu-i aşa, Jeanne ?

— Încă o dată, fii liniştită, mamă bună ce eşti... să nu-ţi faci nici o grijă, reluă marchiza, strîngînd între degetele ei gingaşe şi albe mîna fierbinte a Jeannei Duport. Ai încredere, nu te mai nelinişti de soarta copiilor dumitale ; şi dacă preferi, vei ieşi chiar azi din spital ; vei fi îngrijită acasă, nu-ţi va lipsi nimic. În felul acesta nu-ţi vei părăsi copiii dragi... Dacă locuinţa dumitale e nesănătoasă sau

prea strîmtă, ţi se va găsi îndată una mai potrivită, să stai dumneata într-o cameră şi copiii în cealaltă... vei avea o îngrijitoare bună care va supraveghea copiii, în timp ce se va ocupa şi de dumneata. Cînd vei fi restabilită, dacă nu vei găsi de lucru, te voi ajuta pînă vei găsi şi, începînd de azi, mă interesez eu de soarta copiilor dumitale.

— Ah! Doamne! Ce aud?... Heruvimii coboară din cer ca în cărţile sfinte! exclamă tremurînd Jeanne Duport; uluită, nu îndrăznea să se uite la binefăcătoarea ei. De ce atîta bunătate faţă de mine? Cu ce am meritat asta?... Nu e cu putinţă! Eu să părăsesc spitalul unde am plîns atît! să nu mă mai despart de copiii mei... să am o îngrijitoare!... dar asta e o minune a bunului Dumnezeu!

După o jumătate de oră, marchiza d'Harville, însoţită de contele de Saint-Rémy, lua la ea pe orfana căreia îi ascunse moartea mamei sale.

În aceeaşi zi, un om de încredere al marchizei, după ce se dusese să vadă, în strada Barillerie, mizerabila locuinţă a Jeannei Duport, şi după ce căpătase cele mai bune informaţii asupra acestei femei demne, închiriase de îndată, pe cheiul de l'Ecole, două odăi mari şi o cameră de zi, bine aerisite, mobilă în două ore această modestă, dar confortabilă locuinţă şi, mulţumită promptitudinii şi serviabilităţii magazinului „Le Temple", în chiar seara aceea Jeanne Duport fu trasportată în această casă unde îşi găsi copiii şi o bună soră de caritate.

După ce o instală pe domnişoara de Fermont în casa ei, doamna d'Harville plecă de îndată la Asnières, însoţită de domnul de Saint-Rémy, s-o ia pe Floarea-Mariei şi s-o conducă la Rudolf.

Se apropiau primele zile ale primăverii, soarele începea să prindă putere, cerul era curat, aerul căldicel...

Floarea-Mariei, rezemată de braţul Lupoaicei, îşi încerca puterile, plimbîndu-se în grădina doctorului Griffon.

Căldura înviorătoare a soarelui şi mişcarea coloraseră în trandafiriu faţa palidă şi slăbită a Guristei ; portul ei de ţărancă fiind rupt în graba primelor ajutoare, ea se îmbrăcase acum într-o rochie de merinos de un albastru închis, croită dintr-o bucată şi strînsă în jurul mijlocului ei subţire cu o centură de lînă.

— Ce soare plăcut ! spuse ea Lupoaicei, oprindu-se în faţa unui grup de pomişori verzi cu faţa către miază-zi care înconjurau o bancă de piatră. Vrei să ne aşezăm o clipă aici, Lupoaico ?

— Mai e nevoie să întrebi dacă vreau ? răspunse repede femeia lui Martial, ridicînd din umeri.

Apoi, scoţînd de la gît un şal de borangic, îl îndoi în patru şi, îngenunchind, îl puse pe nisipul puţin umed al aleei, zicînd Guristei :

— Pune picioarele pe el.

— Dar, Lupoaico, spuse Floarea-Mariei, care observase prea tîrziu intenţia tovarăşei ei ca să o mai poată împiedica, o să-ţi strici şalul.

— Nu mai face mofturi !... Pămîntul e umed, replică Lupoaica.

Şi, apucînd fără multă vorbă picioruşele Floarei-Maria, le aşeză pe şal.

— Cît mă mai răsfeţi, Lupoaico !

— Hm !... nu prea meriţi, totdeauna te opui la tot ce vreau să fac pentru binele dumitale. Nu eşti

obosită ? Iată că umblăm de o jumătate de oră... a sunat de amiază la Asnières.

— Sînt cam obosită, dar simt că plimbarea asta mi-a făcut bine.

— Ascultă ! tresări Lupoaica deodată, ridicîndu-se în picioare, s-ar zice că e zgomotul unei trăsuri. Da... da... se apropie, uite-o, uite-o, n-ai văzut-o trecînd prin fața grilajului ? E o femeie înăuntru.

— Oh ! Doamne ! strigă Floarea-Mariei emoționată, mi s-a părut că recunosc în ea...

— Pe cine oare ?

— O doamnă tînără și frumoasă pe care am văzut-o la „Saint-Lazare" și care a fost foarte bună cu mine.

— Să fi aflat că ești aici ?

— Nu știu, dar ea cunoaște persoana de care ți-am vorbit mereu, și dacă vrea, și va voi, nădăjduiesc, va putea înfăptui visurile noastre din închisoare.

— Un loc de pădurar pentru omul meu, cu o colibă pentru noi în mijlocul pădurilor ! suspină Lupoaica. Toate astea-s năluciri... E prea frumos, asta nu se poate împlini.

Un zgomot de pași grăbiți se făcu auzit în dosul bolții de verdeață. François și Amandine, care, mulțumită bunătății contelui de Saint-Rémy, nu se despărțiseră de Lupoaică, sosiră într-un suflet, strigînd :

— Lupoaico, iată o doamnă frumoasă care a venit cu domnul de Saint-Rémy ; vor s-o vadă imediat pe Floarea-Mariei.

— Nu m-am înșelat ! se bucură Gurista.

În aceeași clipă, apăru domnul de Sanit-Rémy însoțit de doamna d'Harville.

Cum o zări pe Floarea-Mariei, Clémence alergă spre ea și, strîngînd-o drăgăstos în brațe, exclamă:

— Biată, scumpă copilă... ah! iată-te salvată, ca prin minune de la o moarte îngrozitoare... Cît sînt de fericită că te regăsesc... Eu, ca și amicii dumitale, toți te credeam pierdută...

— Și eu sînt foarte fericită că vă revăd, doamnă, căci n-am uitat cît ați fost de bună cu mine, replică Floarea-Mariei răspunzînd efuziunilor doamnei d'Harville, cu o grație și o modestie fermecătoare.

— Ah! nu-ți poți închipui surprinderea și bucuria nebună pe care o vor avea prietenii dumitale, care la ora asta te plîng atît de amar...

Floarea-Mariei, luînd-o de mînă pe Lupoaica, se adresă doamnei d'Harville, prezentîndu-i-o:

— Deoarece viața mea este atît de scumpă binefăcătorilor mei, îngăduiți-mi, doamnă, să vă solicit protecție pentru tovarășa mea care m-a salvat cu prețul vieții ei...

— Fii liniștită, copila mea... Prietenii dumitale vor dovedi curajoasei Lupoaice că știu cui datorează bucuria de a te revedea.

Lupoaica, roșind încurcată, neîndrăznind să răspundă, nici să ridice ochii spre doamna d'Harville, într-atît noblețea de caracter a acestei femei îi impunea, nu-și putu ascunde mirarea auzind-o pe Clémence pronunțîndu-i numele.

— Dar n-avem nici o clipă de pierdut, reluă marchiza. Mor de nerăbdare să te iau cu mine, Floarea-Mariei. Am adus în trăsura mea un șal și o haină călduroasă; vino, vino, copila mea... Apoi adresîndu-se contelui: Fii atît de bun și dă adresa mea acestei femei curajoase, ca mîine să-și poată lua bun-rămas de la Floarea-Mariei! În felul

acesta vei fi silită să vii să ne vezi, se adresă doamna d'Harville, Lupoaicei.

— Oh ! Doamnă, voi veni neapărat, răspunse aceasta, mai ales cînd e vorba să-mi iau rămas-bun de la Gurista ; aș fi foarte mîhnită să n-o pot îmbrățișa încă o dată.

După cîteva minute, doamna d'Harville și Gurista erau în drum spre Paris.

Rudolf, după ce asistase la moartea lui Jacques Ferrand, atît de cumplit pedepsit pentru crimele sale, se înapoiase acasă grozav de abătut.

După o lungă și penibilă insomnie, îl chemase la el pe sir Walter Murph, să-i relateze acestui vechi și credincios prieten, zdrobitoarea descoperire ce o făcuse în ajun cu privire la Floarea-Mariei.

Demnul gentilom fu consternat ; era cel mai în măsură să înțeleagă și să împărtășească nemărginita durere a prințului.

Rudolf, palid, abătut, cu ochii înroșiți de plîns, făcuse lui Murph această tragică destăinuire.

— Curaj ! îl îmbărbătă gentilomul, ștergîndu-și ochii, căci cu toate că se stăpînise, plînsese și el. Da, curaj, monseniore ! mult curaj ! Fără consolări zadarnice... Această durere nu poate fi potolită prin cuvinte.

— Ai dreptate... Ce am simțit ieri e nimic față de ce simt acum...

— Ieri, monseniore, era șocul primei lovituri ; dar reacția va fi din zi în zi mai dureroasă... Așadar, curaj !... viitorul e trist, foarte trist !...

— Și-apoi ieri, disprețul și oroarea ce-mi inspiră acea femeie... Dar Dumnezeu să aibă milă de dînsa... căci e acum în fața Lui... Ieri, uimirea, ura, spaima, atîtea pasiuni violente îmi înăbușeau pornirile unei afecțiuni disperate care acum a pus stăpînire pe mine... Abia dacă puteam plînge...

Cel puțin acum, lîngă tine, dau curs lacrimilor... Uite, vezi, mă simt doborît... iartă-mă... Lacrimi, mereu, mereu... Oh! copilul meu! bietul meu copil!...

— Plîngeți, plîngeți, monșeniore... Vai! pierderea este ireparabilă!

— Să uit grozavele mizerii prin care a trecut! strigă Rudolf pe un ton sfîșietor... După cîte a suferit!... Gîndește-te la soarta ce-o aștepta!

— Poate că această tranziție ar fi fost prea bruscă pentru această copilă nenorocită, și atît de crud încercată!

— Oh! nu... nu!... dacă ai ști cu cîtă grijă, cu cîte menajamente i-aș fi dezvăluit secretul nașterii ei! Cum aș fi pregătit-o treptat pentru această destăinuire!...

Apoi, lăsîndu-se iar pradă disperării, Rudolf strigă: „Dar la ce bun atîtea vorbe deșarte! Nu voi mai avea nimic să-i spun, niciodată! Ah! ceea ce e și mai groaznic e să te gîndești, vezi tu? să te gîndești că ai avut-o pe fiica ta lîngă tine... o zi întreagă — da, în ziua aceea pe veci blestemată și în același timp sfîntă, cînd am condus-o la fermă, în ziua în care toate comorile sufletului ei angelic mi se dezvăluiseră în toată candoarea lor. Asistam la deșteptarea acestei firi adorabile... Și nimic în inima mea nu-mi spunea: „E fiica ta...“ Nimic, nimic... Orb ce-am fost, barbar, stupid!... Nu ghiceam... Oh! nu meritam să fiu tată! Apoi, după o pauză:

— Pregătește totul... mîine dimineață plec la ferma Bouqueval... mă voi închide trei, patru ore acolo, apoi...

Murph, vrînd să-i îndepărteze pentru moment gîndurile negre, răspunse:

— Totul va fi gata, monseniore, numai că ați uitat că mîine va avea loc la Bouqueval căsătoria fiului doamnei Georges cu Rigolette... Nu numai că ați asigurat viitorul lui Germain și ați înzestrat-o cu dărnicie pe logodnica lui, dar le-ați făgăduit să fiți martor la căsătoria lor... Numai atunci urmau să afle numele binefăcătorului lor.

— E adevărat, am făgăduit asta... Ei sînt la fermă... și nu mă voi putea duce mîine acolo fără să asist la această ceremonie... dar îți mărturisesc că nu voi avea curajul...

— Văzînd cît sînt de fericiți acești tineri, poate asta v-ar potoli puțin durerea.

— Nu, nu, durerea este egoistă și caută singurătatea... Mîine te vei duce să mă scuzi și să mă reprezinți acolo, vei ruga pe doamna Georges să adune tot ce-a aparținut fiicei mele... Se va face o schiță a camerei ei și mi se va trimite în Germania.

— Veți pleca, deci, monseniore, fără s-o mai vedeți pe doamna d'Harville ?

La amintirea Clémencei, Rudolf tresări... Acea sinceră dragoste dăinuia mereu în sufletul lui cu aceeași ardoare de totdeauna, dar în clipa de față, inima îi era năpădită de valuri de amărăciune.

Printr-o ciudată contradicție, prințul simțea că duioasa afecțiune a doamnei d'Harville era singura ce-l putea susține și ajuta să suporte nenorocirea care-l lovea, dar în același timp se învinuia că putea avea asemenea gînduri neînsemnate față de intensitatea durerii sale de tată.

— Voi pleca fără s-o mai văd pe doamna d'Harville, răspunse Rudolf. Sînt puține zile de cînd i-am descris durerea mea pricinuită de moartea năpraznică a Floarei-Maria. Cînd va afla că Floarea-Mariei este fiica mea, va înțelege că sînt

anumite dureri, sau mai bine-zis pedepse fatale pe care trebuie să ai curajul să le înfrunți singur... da, singur, ca un fel de ispășire... Și, e o cumplită ispășire pe care fatalitatea mi-o impune, cumplită ! deoarece ea începe, pentru mine, acum cînd declinul vieții se arată și el.

Cineva bătu ușor și cu sfială în ușă. Rudolf făcu un gest de nerăbdare și de necaz.

Murph se ridică și se duse să vadă cine e.

Prin ușa întredeschisă, un aghiotant al prințului șopti gentilomului cîteva cuvinte. Acesta se întoarse către Rudolf :

— Monseniorul îmi îngăduie să lipsesc un moment ? Cineva vrea să-mi vorbească în chiar clipa aceasta, într-o chestiune care o privește pe alteța-voastră.

— Du-te... răspunse Rudolf.

De-abia plecase Murph, că Rudolf, ascunzîndu-și fața în palme, scoase un suspin adînc.

„Oh ! ceea ce simt mă înspăimîntă... Mi-e sufletul plin de venin și de ură ; prezența celui mai bun prieten mă apasă... Amintirea unei dragoste nobile și curate mă supără și mă tulbură și apoi, e laș și nedemn, dar ieri am aflat cu o bucurie sălbatică de moartea Sarei, a acestei mame denaturate, cauza pierderii fiicei mele ; mă complac să evoc oribila agonie a monstrului care a uneltit asasinarea copilului meu. Blestem ! Am sosit prea tîrziu ! strigă el, ridicîndu-se brusc de pe fotoliu. Totuși, ieri nu simțeam ce simt azi, deși știam că fata mea era moartă... oh ! da, dar nu-mi spuneam vorbele astea care de acum înainte îmi vor otrăvi viața : Mi-am văzut fata, i-am vorbit, am admirat tot ce era adorabil în ființa ei. Oh ! dar cît timp am stat eu la ferma aceea ! Cînd mă gîndesc că nu m-am dus decît de trei ori... da... nu mai mult.

Şi m-aş fi putut duce în fiecare zi, să-mi văd fata în fiecare zi... Ce spun ! s-o ţin lîngă mine pentru totdeauna. Vai ! acesta-mi va fi supliciul... să-mi repet asta mereu !"

Deodată uşa se deschise şi Murph intră foarte palid ; atît de palid, încît prinţul se ridică şi exclamă :

— Murph, ce-i cu tine ?

— Nimic, monseniore...

— Totuşi, eşti tare palid.

— E mirarea...

— Ce mirare ?

— Doamna d'Harville !

— Doamna d'Harville, Doamne ! Vreo nouă nenorocire !...

— Nu, nu, monseniore, liniştiţi-vă, este... dincolo... în salonul de serviciu.

— Ea... aici... la mine ? Dar e cu neputinţă !

— Ba da, monseniore... vă spun... surpriza...

— Un asemenea demers din partea ei... Dar ce s-a întîmplat, pentru numele lui Dumnezeu ?

— Nu ştiu... dar nu-mi dau seama de ceea ce simt...

— Îmi ascunzi ceva ?

— Pe onoarea mea, monseniore... pe onoarea... nu... nu ştiu ce mi-a spus doamna marchiză.

— Dar ce ţi-a spus ?

— „Sir Walter, a început ea, şi vocea ei era emoţionată, dar privirea ei strălucea de bucurie, prezenţa mea aici trebuie desigur să vă mire mult. Dar sînt anume împrejurări atît de imperioase, care nu-ţi mai dau timp să te gîndeşti la convenienţe. Roagă pe alteţa-sa să-mi acorde de îndată o convorbire de cîteva clipe în prezenţa dumneavoastră, căci ştiu că prinţul n-are pe lume un alt prieten mai bun. I-aş fi putut cere să-mi facă favoarea

de a veni la mine, dar ar fi fost o întîrziere de o oră, poate, și prințul îmi va fi recunoscător că n-am întîrziat nici măcar cu o clipă această întrevedere...", a adăugat ea cu o expresie care m-a făcut să tresar.

— Dar, spuse Rudolf, cu o voce schimbată și făcîndu-se și mai palid decît Murph, nu ghicesc pricina tulburării tale, emoției tale... E altceva... Această întrevedere...

— Pe onoarea mea eu nu... nu știu nimic mai mult. Aceste singure cuvinte ale marchizei m-au răscolit. De ce? Nu știu... Dumneavoastră înșivă sînteți foarte palid, monseniore.

— Eu? răspunse Rudolf, rezemîndu-se de fotoliu, simțind că nu se mai poate ține pe picioare.

— Vă spun, monseniore, că sînteți tot atît de tulburat ca și mine. Ce aveți?

— Chiar de-ar fi să mor de emoție, roagă pe doamna d'Harville să poftească, rosti prințul.

Printr-o simpatie reciprocă, vizita atît de neașteptată, atît de extraordinară a doamnei d'Harville, deșteptase în Murph și în Rudolf aceeași nelămurită și nebună speranță. Dar aceasta li se părea atît de nesăbuită, încît nici unul nici celălalt nu și-o mărturisiră.

Doamna d'Harville, întovărășită de Murph, intră în biroul prințului.

TATĂL ȘI FIICA

Doamna d'Harville, neștiind că Floarea-Mariei e fiica prințului, foarte bucuroasă că-i aduce protejata, crezu că i-o poate înfățișa fără prea multe

introduceri ; numai că o lăsase în trăsura ei, neştiind dacă Rudolf voia ca această fată să-i cunoască rangul şi să o primească chiar în casa lui. Dar, observînd pe chipul lui o disperare fără margini, zărind în ochii lui urme de lacrimi, Clémence bănui că a fost lovit de o nenorocire mult mai crudă pentru el decît moartea Guristei ; aşa că, uitînd obiectul vizitei, strigă :

— Dumnezeule ! monseniore... Dar ce aveţi ?

— Nu ştiţi, doamnă ?... Ah ! Orice nădejde e pierdută... graba dumneavoastră... întrevederea pe care mi-aţi cerut-o atît de stăruitor... am crezut...

— Ah ! vă rog să nu vorbim de motivul care m-a adus aici, monseniore ! În numele tatălui meu căruia i-aţi salvat viaţa... am dreptul să vă întreb de cauza dezolării care v-a cuprins, tristeţea, paloarea dumneavoastră mă înspăimîntă... Oh ! vorbiţi monseniore... fiţi atît de bun... vorbiţi, aveţi milă de temerile mele...

— La ce bun, doamnă ? Rana mea nu se va închide niciodată.

— Aceste cuvinte măresc groaza mea, monseniore, explicaţi-vă... Sir Walter, ce s-a întîmplat ?

— Ei bine, răspunse Rudolf, cu vocea sugrumată, făcînd o sforţare extremă, după ce v-am adus la cunoştinţă moartea Floarei-Maria, am aflat că ea era fiica mea.

— Floarea-Mariei !.. Fiica dumneavoastră ? exclamă Clémence în culmea emoţiei.

— Da. Şi adineauri cînd mi-aţi trimis vorbă că vreţi să mă vedeţi numaidecît ca să-mi daţi o veste care să mă umple de bucurie — aveţi milă de slăbiciunea mea — dar un tată nebun de durere că şi-a pierdut copilul, e în stare să aibă cele mai nesăbuite nădejdi, o clipă am crezut, dar nu, nu,

văd că m-am înşelat. Iertaţi-mă, sînt un nenorocit, pierdut din pricina durerii.

Rudolf, istovit de această nouă lovitură, de risipirea unei speranţe trecătoare, recăzu în fotoliu, ascunzîndu-şi faţa în mîini.

Doamna d'Harville rămase înmărmurită, nemişcată, mută, cu răsuflarea tăiată, pradă rînd pe rînd unei bucurii năvalnice şi unei temeri grozave. Teamă de emoţia fulgerătoare ce i-ar produce prinţului destăinuirea, iar pe de altă parte fericită şi recunoscătoare Cerului că tocmai dînsa era aceea care avea să-i dea lui Rudolf vestea că fiica lui trăieşte şi că i-o aducea chiar ea...

Clémence, tulburată de aceste emoţii atît de violente, nu putea scoate o vorbă.

Murph, după ce împărtăşise o clipă speranţa nebună a prinţului, deveni tot atît de zdrobit ca el.

Deodată, marchiza, cedînd unui imbold subit, involuntar, uitînd de prezenţa lui Murph şi a lui Rudolf, îngenunchie, îşi împreună mîinile şi exclamă cu o pietate adîncă şi plină de recunoştinţă :

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne... Fii binecuvîntat... Recunosc voinţa Ta atotputernică... Îţi mulţumesc încă o dată că m-ai ales pe mine... să-i aduc la cunoştinţă că fiica lui e salvată !

Deşi rostise aceste vorbe încet şi cu o sinceră şi sfîntă exaltare, ele ajunseseră la urechile lui Murph şi ale prinţului.

Acesta îşi ridică privirea în clipa în care Clémence se sculă de jos.

E greu de redat gestul, expresia feţei lui Rudolf, privirea îndreptată spre doamna d'Harville, al cărei chip fermecător, nimbat de o bucurie cerească, strălucea de o frumuseţe supranaturală.

Rezemată cu o mînă de un piedestal şi domolindu-şi cu cealaltă bătăile precipitate ale inimii,

ea răspunse printr-un semn afirmativ din cap la o privire întrebătoare a lui Rudolf.

— Și unde e? îngăimă prințul, tremurînd ca frunza pe ram.

— Jos, în trăsura mea.

Fără Murph, care iute ca fulgerul se aruncă în fața lui Rudolf, acesta s-ar fi repezit, ca scos din minți, spre ieșire.

— Monseniore, o omori! strigă gentilomul, reținîndu-l.

— Numai de ieri e în convalescență. În numele vieții ei, să nu facem imprudențe, monseniore, îl sfătui Clémence.

— Aveți dreptate, replică Rudolf, abia stăpînindu-se, îmi voi impune calmul, n-o voi vedea încă, voi aștepta pînă ce prima mea emoție se va mai potoli. Ah! e prea mult, prea mult pentru o singură zi! urmă el cu vocea stinsă.

Apoi, către doamna d'Harville, cu mîna întinsă, cu o efuziune și o recunoștință nespusă, prințul reluă:

— Sînt iertat... Sînteți îngerul izbăvirii.

— Monseniore, mi-ați redat tatăl, Dumnezeu a vrut să vă aduc în schimb copilul, răspunse Clémence, dar la rîndu-mi vă cer iertare pentru slăbiciunea mea. Descoperirea atît de subită, de neașteptată, m-a zguduit într-atît, încît mărturisesc că nu voi avea curajul să mă duc s-o aduc pe Floarea-Mariei, emoția mea ar putea s-o sperie.

— Și cum a fost salvată? Cine a salvat-o? întrebă Rudolf. Ce ingratitudine din partea mea că nu v-am pus pînă acum această întrebare!

— În clipa în care era gata să se înece, a fost scoasă din apă de către o femeie strașnică.

— O cunoașteți?

— Mîine va veni la mine.

— Datoria mea față de ea e imensă, spuse prințul, dar voi ști s-o împlinesc.

— Ce bine am făcut, Doamne, că n-am luat-o cu mine pe Floarea-Mariei ! spuse marchiza, această scenă i-ar fi putut fi fatală.

— E adevărat, doamnă, zise Murph, e un noroc că nu s-a aflat în aceste clipe aici.

— Nu știam dacă monseniorul dorea ca dînsa să afle cine e el în realitate și nu voiam s-o aduc fără să-i cer aprobarea.

— Acum, zise prințul, ale cărui trăsături păreau aproape destinse, după ce luptase cîteva clipe ca să-și înfrîngă teribila agitație, acum mă simt stăpîn pe mine, vă asigur, Murph, du-te și adu-o pe fiica mea !

Aceste două cuvinte „fiica mea" fură rostite de prinț cu un accent imposibil de redat.

— Monseniore, sînteți stăpîn pe dumneavoastră ? îl întrebă Clémence. Nu credeți că facem vreo imprudență ?

— Oh ! fiți liniștită, știu că e primejdios pentru ea, dar o voi cruța. Bunul meu Murph, te rog, du-te... du-te !

— Fiți liniștită, doamnă, repetă și gentilomul, care-l privise atent pe prinț, fata poate veni, monseniorul se va stăpîni.

— Atunci, du-te, du-te odată și cît mai repede, bunul meu prieten.

— Da, monseniore, dar vă cer răgaz un minut, nu sînt de piatră, zise Murph, ștergîndu-și lacrimile ; nu trebuie să vadă că am plîns.

— Bunul meu Murph ! exclamă Rudolf, strîngîndu-i mîna.

— Sînt gata, monseniore... Nu voiam să trec prin salonul de serviciu, plîns ca o bocitoare.

Și gentilomul dădu să plece. Se opri însă o clipă :

— Dar, monseniore, ce-i voi spune ?

— Are dreptate, ce-i va spune ? o întrebă Rudolf pe marchiză.

— Că domnul Rudolf vrea s-o vadă, nimic mai mult pentru moment, aşa aş fi eu de părere.

— Aveţi dreptate, domnul Rudolf doreşte s-o vadă... nimic mai mult... Cred că e bine aşa, încuviinţă gentilomul. Asta nu-i va da nimic de gîndit, nimic de bănuit, e în adevăr tot ce poate fi mai potrivit.

Dar Murph nu se mişcă.

— Sir Walter, îi spuse Clémence surîzînd, ţi-e teamă ?

— Aţi ghicit, doamnă marchiză, cu toată voinicia mea şi cu cei doi metri ai mei, mă simt încă pradă acestei emoţii.

— Prietene, ia seama, îi zise Rudolf, mai aşteaptă un moment dacă nu eşti sigur de tine.

— Haide, s-a făcut ; de data asta, monseniore, mi-a trecut, zise gentilomul, după ce-şi frecă ochii cu pumnii lui de Hercule. Evident că la vîrsta mea o asemenea slăbiciune e ridiculă. Nu vă fie teamă, monseniore.

Şi Murph ieşi cu pasul sigur, cu faţa impasibilă.

După plecarea lui, urmă un moment de tăcere. Abia atunci Clémence îşi dete seama, roşind, că se află la Rudolf, singură cu el. Prinţul se apropie de dînsa şi-i spuse cu sfială :

— Dacă aleg ziua aceasta, clipa aceasta, pentru a vă face o mărturisire sinceră, este fiindcă solemnitatea acestei zile, a acestei clipe, consfinţeşte mai mult gravitatea acestei mărturisiri. De cînd v-am văzut, vă iubesc ! Atîta vreme cît a trebuit să tăinuiesc această dragoste, am făcut-o,

dar acum, că sînteţi liberă şi mi-aţi redat fiica, vreţi să-i fiţi mamă ?

— Eu, monseniore ! exclamă doamna d'Harville. Ce spuneţi ?

— Vă implor, nu mă refuzaţi, faceţi astfel, glăsui Rudolf cu multă duioşie, ca această zi să hotărască fericirea întregii mele vieţi.

Clémence, de asemeni, îl iubea de multă vreme pe prinţ. I se părea că visează ; mărturisirea lui Rudolf, această mărturisire în acelaşi timp simplă, gravă, făcută în atare împrejurări, o covîrşea de o fericire la care nu nădăjduia. Răspunse încurcată :

— Monseniore, trebuie să vă amintesc de deosebirea dintre situaţiile noastre, interesele suveranităţii dumneavoastră...

— Permiteţi-mi să mă gîndesc înainte de toate la interesele inimii mele, ale fiicei mele iubite, faceţi-ne foarte fericiţi, oh ! foarte fericiţi, pe dînsa şi pe mine, ajutaţi-mă ca eu, care mai adineauri eram fără familie, să pot spune acum : soţia mea, fiica mea ; faceţi în aşa fel ca această biată copilă fără familie să poată spune : tatăl meu, mama mea, sora mea, căci aveţi o fiică pe care o voi socoti a mea.

— Ah ! monseniore, la atît de nobile cuvinte nu pot răspunde decît cu lacrimi de recunoştinţă, exclamă Clémence.

Apoi stăpînindu-se, adăugă :

— Monseniore, sosesc, — vine fiica dumneavoastră.

— Oh ! nu mă respingeţi, reluă Rudolf, cu voce caldă şi rugătoare, în numele dragostei mele, spuneţi... fiica noastră.

— Ei bine ! fiica noastră, murmură Clémence în clipa în care Murph, deschizînd ușa, o introduse pe Floarea-Mariei în salonul prințului.

Tînăra fată coborîse din trăsura marchizei în fața peristilului acestui imens palat, traversase o primă anticameră plină de lachei în livrele, după aceea o sală de așteptare unde erau camerierii, apoi încăperea aprozilor și, în sfîrșit, salonul de serviciu, ocupat de un șambelan și de aghiotanții prințului în mare ținută. Ne închipuim mirarea bietei Guriste care nu cunoștea aceste splendori, cînd trecu prin apartamentele princiare, strălucind de aur, de oglinzi și de tablouri.

De cum apăru, doamna d'Harville alergă spre dînsa, o luă de mînă, îi cuprinse mijlocul, ca pentru a o susține, și o conduse la Rudolf care, în picioare lîngă cămin, nu putea face un pas.

Murph, după ce o încredințase pe Floarea-Mariei doamnei d'Harville, se grăbi să dispară în spatele uneia din imensele draperii de la fereastră, nefiind sigur că nu se va trăda.

La vederea binefăcătorului, salvatorului, dumnezeului ei, care o privea într-un extaz mut, Floarea-Mariei, foarte tulburată, începu să tremure.

— Liniștește-te, copila mea, îi spuse doamna d'Harville, iată-l pe prietenul dumitale, domnul Rudolf, care te aștepta cu nerăbdare... A fost foarte îngrijorat de soarta dumitale.

— Oh !... da... foarte... foarte îngrijorat, îngînă Rudolf neputînd face o mișcare, deși inima lui înota în lacrimi văzînd chipul palid și blînd al fiicei sale.

Deși se credea stăpîn pe sine, prințul fu nevoit să-și întoarcă o clipă fața pentru a-și ascunde emoția.

— Copila mea, ești încă foarte slabă, așază-te acolo, îi spuse Clémence pentru a distrage atenția Floarei-Maria și o conduse spre un fotoliu de lemn aurit, în care Gurista se așeză cu sfială.

Tulburarea ei creștea din ce în ce mai mult; simțea o apăsare, era mîhnită că nu putea scoate un cuvînt de mulțumire pentru Rudolf.

În sfîrșit, la un semn al doamnei d'Harville, rezemată de spătarul fotoliului, aplecată către Floarea-Mariei și ținîndu-i mîna într-ale sale, prințul se apropie încet de ea. De data asta, mai stăpîn pe el, îi spuse Floarei-Maria care întoarse către el fața-i fermecătoare :

— În sfîrșit, copila mea, iată-te pentru totdeauna la un loc cu prietenii dumitale !... Nu-i vei mai părăsi de-aci înainte... Trebuie, acum mai ales, să uiți ce-ai suferit.

— Da, copila mea, pentru că ne iubești, adăugă Clémence, să uiți acest trist trecut.

— Credeți-mă, domnule Rudolf... și dumneavoastră, doamnă, că dacă mă voi gîndi cîteodată fără să vreau la ce a fost, va fi ca să-mi spun că fără dumneavoastră aș fi încă și azi foarte nenorocită.

— Da ; dar vom face în așa fel, ca să nu mai ai aceste gînduri sumbre. Afecțiunea noastră nu-ți va da timp să te gîndești la ele, dragă Marie, reluă Rudolf, îți amintești că ți-am dat acest nume la fermă.

— Da, domnule Rudolf. Doamna Georges care mi-a permis să-i spun mamă, e sănătoasă ?

— Da, e foarte bine, copila mea... Dar am să-ți dau noutăți importante.

— Mie, domnule Rudolf ?

— De cînd te-am văzut, s-au descoperit multe despre... despre... nașterea dumitale.

— Despre naşterea mea ?

— Am aflat cine erau părinţii dumitale. Ştiu cine e tatăl dumitale.

Rudolf avea vocea atît de înecată în lacrimi, încît Floarea-Mariei, foarte mişcată, se întoarse brusc spre dînsul, dar, din fericire, el îşi întoarse faţa.

Un alt incident, aproape comic, îi distrase atenţia, împiedicînd-o să observe emoţia tatălui ei. Domnul Murph, care nu ieşea de după draperie şi se prefăcea că priveşte spre grădina palatului, nu se putu reţine şi îşi suflă nasul cu un zgomot formidabil, căci plîngea ca un copil.

— Da, draga mea Marie, se grăbi să spună Clémence, cunoaştem pe tatăl dumitale... El trăieşte.

— Tatăl meu ! exclamă Gurista cu o voce care puse curajul lui Rudolf la o grea încercare.

— Şi, într-o zi... continuă Clémence, curînd poate, îl vei vedea. Ceea ce te va mira fără îndoială este că are o situaţie foarte înaltă... e de neam ales...

— Şi mama mea, doamnă, o voi vedea ?

— Tatăl dumitale va răspunde la această întrebare, copila mea... Dar n-ai fi fericită să-l vezi ?

— Oh ! da, doamnă, răspunse Floarea-Mariei, lăsînd ochii în jos.

— Cît de mult îl vei iubi, cînd îl vei cunoaşte ! urmă marchiza.

— Din ziua aceea o nouă viaţă va începe pentru dumneata, nu-i aşa, Marie ? adăugă prinţul.

— Oh ! nu, domnule Rudolf, răspunse cu naivitate Gurista. Noua mea viaţă a început din ziua în care v-a fost milă de mine... Cînd m-aţi trimis la fermă.

— Dar tatăl dumitale... te iubeşte doar, spuse prinţul.

— Nu-l cunosc... şi dumneavoastră vă datorez totul... domnule Rudolf.

— Aşa dar... mă iubeşti... tot atît... mai mult poate decît l-ai iubi pe tatăl dumitale ?

— Vă binecuvîntez şi vă respect ca pe Dumnezeu, domnule Rudolf, fiindcă aţi făcut pentru mine ceea ce numai Dumnezeu ar fi putut face, răspunse Floarea-Mariei cu avînt, uitînd sfiiciunea ei obişnuită. Cînd doamna marchiză a avut bunătatea să-mi vorbească, în închisoare, i-am spus, după cum spuneam la toată lumea... da, domnule Rudolf, persoanelor care erau foarte nenorocite, le spuneam : „Nădăjduiţi, domnul Rudolf ajută pe cei în suferinţă". Acelora care şovăiau între bine şi rău, le spuneam : „Fiţi curajoase, fiţi bune, domnul Rudolf răsplăteşte pe cei buni". Celor rele, le spuneam : „Luaţi seama, domnul Rudolf pedepseşte pe cei răi". În sfîrşit, cînd credeam că voi muri, mi-am spus : „Dumnezeu va avea milă de mine, fiindcă domnul Rudolf a socotit că merit să se ocupe de mine".

Floarea-Mariei, însufleţită de recunoştinţă pentru binefăcătorul ei, îşi învinsese teama, o uşoară roşeaţă îi colora obrajii şi frumoşii ei ochi albaştri, îndreptaţi spre cer ca pentru rugăciune, străluceau de o lumină caldă şi blîndă.

O tăcere de cîteva secunde urmă cuvintelor înflăcărate ale Floarei-Maria ; emoţia celor de faţă era adîncă.

— Văd, copila mea, reluă Rudolf, cu o bucurie abia stăpînită, că în inma dumitale am luat aproape locul celui ce-ţi este tată.

— Nu e vina mea, domnule Rudolf. Poate că e urît din partea mea... dar nu-l cunosc pe tatăl meu şi, adăugă plecîndu-şi capul cu tristeţe, dumneavoastră îmi cunoaşteţi trecutul... Cu toate astea

m-ați copleșit cu bunătatea dumneavoastră; pe cînd tatăl meu nu cunoaște acest trecut. Va regreta poate că m-a regăsit, adăugă nefericita copilă cutremurîndu-se și, mai ales dacă este cum spune doamna, de neam mare, fără îndoială că-i va fi rușine... va roși cu mine.

— Să roșească pentru dumneata! exclamă Rudolf, ridicîndu-și privirea semeață. Fii liniștită, biată copilă, tatăl dumitale îți va face o situație din cele mai strălucite, încît cei mai mari dintre mai marii lumii te vor privi de-acum înainte cu adînc respect. Să roșească pentru dumneata! Nu... nu. După reginele cu care ești rudă de sînge, vei merge alături de cele mai nobile principese ale Europei.

— Monseniore! strigară deodată Murph și Clémence, cu teamă din pricina exaltării lui Rudolf și a palorii crescînde a Floarei-Maria, care-și privea înmărmurită tatăl.

— Să roșească pentru tine! continuă el, oh! dacă am fost vreodată fericit și mîndru de rangul meu, e pentru că mulțumită lui te voi putea ridica atît de sus, pe cît ai fost de înjosită... Auzi tu, copila mea iubită... fiica mea adorată?... căci eu sînt tatăl tău!

Și prințul, nemaiputîndu-și stăpîni emoția, se aruncă la picioarele Floarei-Maria, acoperind-o cu lacrimi și mîngîieri.

— Fii binecuvîntat, Dumnezeule! exclamă Floarea-Mariei împreunînd-și mîinile. Mi-era îngăduit să-l iubesc pe binefăcătorul meu, atît cît îl iubeam... E tatăl meu... îl voi putea iubi fără remușcări... Fii... binecuvîntat... ta...

Nu putu isprăvi... zguduirea era prea violentă; Floarea-Mariei leșină în brațele prințului.

Murph alergă la ușa salonului de serviciu, o deschise și strigă:

— Doctorul David... imediat... pentru alteța-sa regală... Cuiva i-a venit rău.

— Blestemat să fiu !... Am ucis-o... se văita Rudolf plîngînd, îngenuncheat în fața fiicei lui. Marie... copilul meu... ascultă-mă... e tatăl tău... Iartă-mă... oh ! iartă-mă... că n-am putut păstra mai mult această taină... Am ucis-o... Doamne ! Am ucis-o !

— Potoliți-vă, monseniore, îl încurajă Clémence, desigur că nu e nimic grav... Iată... are culori în obraji... e tulburarea... numai tulburarea.

— Dar abia era în convalescență... Va muri din pricina emoției... Nenorocitul de mine ! oh ! nenorocitul de mine !

În acel moment, David, medicul negru, năvăli în cameră, ținînd în mînă o casetă mică plină cu flacoane și o hîrtie pe care o dete lui Murph.

— David... fiica mea e pe moarte... Ți-am salvat viața... trebuie să-mi salvezi copila ! îl imploră Rudolf.

Deși surprins de cuvintele prințului, căci spusese „fiica mea", doctorul alergă la Florea-Mariei, ținută în brațe de doamna d'Harville, îi luă pulsul, îi puse mîna pe frunte și întorcîndu-se către Rudolf, care, palid, speriat, aștepta verdictul :

— Nu e nici o primejdie... Alteța voastră să fie liniștită.

— Spui adevărat ? Nici o primejdie, nici una ?

— Nici una, monseniore. Cîteva picături de eter și criza va trece.

— Oh ! mulțumesc, David, bunul meu David ! strigă cu însuflețire prințul.

Apoi adresîndu-se Clémencei :

— Trăiește... Fiica noastră va trăi...

Murph își aruncă ochii pe biletul adus de doctorul David, tresări și-l privi înspăimîntat pe prinț.

— Da, vechiul meu prieten !... În scurtă vreme fiica mea va putea spune doamnei d'Harville : mamă...

— Monseniore, spuse Murph tremurînd, vestea de ieri era falsă...

— Ce spui ?

— O criză puternică, urmată de o sincopă a făcut să se creadă că doamna contesă Sarah murise...

— Contesa ?

— Azi dimineață s-au ivit speranțe că va scăpa.

— Oh , Doamne !... Doamne ! exclamă prințul înmărmurit, în timp ce Clémence îl privea nedumerită, neînțelegînd încă nimic.

— Monseniore, spuse doctorul David, ocupîndu-se mereu de Floarea-Mariei, nu trebuie să fiți îngrijorat... dar fata are nevoie urgentă de aer curat, am putea împinge fotoliul pe terasă, deschizînd ușa către grădină... Leșinul ar ceda imediat.

Murph alergă să deschidă ușa cu geamuri care dădea pe terasa mare ; apoi, ajutat de David, împinse încet fotoliul în care se afla Gurista, care încă nu-și revenise din leșin.

DEVOTAMENT

— Ah ! Doamne ! izbucni Rudolf de îndată ce Murph și David se depărtaseră, nu știți cine este contesa Sarah? Este mama Floarei-Maria!

— Doamne, Dumnezeule !

— Și eu o credeam moartă!

Fu un moment de adîncă tăcere.

Doamna d'Harville păli, își simțea inima sfîșiată.

— Ceea ce nu știți încă, reluă cu amărăciune Rudolf, este că această femeie, pe cît de ticăloasă pe atît de ambițioasă, neiubind în mine decît rangul, reușise în prima mea tinerețe să mă atragă într-o căsătorie pe care apoi am desfăcut-o. Vrînd să se remărite, contesa a fost cauza tuturor nenorocirilor copilului ei, pe care l-a dat pe mîini străine.

— Ah ! acum înțeleg, monseniore, aversiunea ce i-o purtați.

— Veți înțelege și de ce, de două ori a vrut să vă piardă prin denunțuri infame! Mereu pradă unei ambiții nefaste, spera să mă silească să revin la ea, lipsindu-mă de orice altă afecțiune.

— Oh ! ce calcul perfid !

— Și n-a murit!

— Monseniore, acest regret nu e demn de dumneavoastră!

— Pentru că nu cunoașteți toate infamiile pe care le-a comis! Chiar în clipa aceasta, cînd regăsind-o pe fiica mea, mă gîndeam să-i dau o mamă iubitoare... oh! nu... nu... această femeie e un demon al răzbunării care mă urmărește....

— Haide, monseniore, curaj, îl sfătui Clémence ștergîndu-și lacrimile de pe obraz, aveți o datorie mare, sacră, de îndeplinit. Ați spus-o chiar dumneavoastră, într-un drept și generos avînt de dragoste părintească : de acum viața fiicei dumneavoastră trebuie să fie atît de fericită pe cît a fost de nenorocită în trecut. Trebuie să fie atît de respectată pe cît a fost de înjosită. În acest scop trebuie să i se legitimeze nașterea, așa că trebuie să vă recăsătoriți cu contesa Mac-Gregor.

— Niciodată, niciodată! Ar fi să răsplătesc cu binele sperjurul, egoismul şi ambiţia feroce a acestei mame denaturate. Voi recunoaşte-o pe fiica mea, o veţi adopta şi, aşa cum sper, va avea, prin dumneavoastră, parte de o dragoste de mamă.

— Nu, monseniore, nu veţi proceda aşa ; nu veţi lăsa în umbră naşterea copilului dumneavoastră. Contesa este de neam nobil şi vechi, măcar că această alianţă nu corespunde rangului dumneavoastră, ea e totuşi onorabilă. Prin această căsătorie fiica dumneavoastră nu va fi legitimată, ci legitimă, şi astfel, oricare i-ar fi viitorul, se va putea mîndri cu tatăl ei şi va putea recunoaşte, cu fruntea sus, pe mama ei.

— Dar să renunţ la dumneavoastră, Clémence, e peste putinţă. Ah ! nu vă puteţi închipui ce ar fi însemnat pentru mine această viaţă, împărţită între dumneavoastră şi fiica mea, singurele mele afecţiuni pe lumea asta.

— Vă rămîne copilul, monseniore. Dumnezeu vi l-a redat printr-un miracol. Să socotiţi că fericirea dumneavoastră nu e completă, ar fi o nerecunoştinţă !

— Ah ! nu mă iubiţi cum vă iubesc eu!

— Să credeţi că e aşa, monseniore, să credeţi ; atunci jertfa pe care o faceţi în numele îndatoririlor dumneavoastră vă va părea mai puţin grea.

— Dar dacă mă iubiţi, dacă părerile de rău ce vă încearcă sînt tot atît de amare ca ale mele, veţi fi foarte nefericită. Ce vă mai rămîne?

— Caritatea, monseniore! acest minunat sentiment ce l-aţi trezit în inima mea... Acest sentiment m-a făcut să uit multe suferinţe şi lui îi datorez multe clipe de mulţumire.

— Vă implor, ascultați-mă. Fie, mă voi recăsători cu această femeie, dar o dată sacrificiul făcut, putea-voi trăi lîngă ea? Ea nu-mi inspiră decît aversiune și dispreț. Nu, nu, vom trăi mereu despărțiți unul de altul și niciodată nu-i voi îngădui s-o vadă pe fiica mea. Astfel Floarea-Mariei va pierde în dumneavoastră pe cea mai duioasă dintre mame.

— Îi va rămîne cel mai duios tată. Prin căsătoria dumneavoastră, ea va fi copila legitimă a unui prinț domnitor din Europa și astfel, cum ați spus-o, monseniore, poziția ei va fi atît de strălucită, pe cît a fost de sumbră pînă acum.

— Sînteți neîndouplecată, sînt foarte nefericit.

— Cutezați să vorbiți astfel, dumneavoastră, atît de măreț, de drept, care vă faceți cu atîta noblețe datoria, cu atîta devotament și abnegație. Adineauri, înaintea acestei destăinuiri providențiale, cînd vă plîngeați copila cu lacrimi atît de sfîșietoare, dacă vi s-ar fi spus : Exprimați o dorință, una singură și ea va fi împlinită, ați fi strigat: Fiica mea... Oh! fiica mea să fie în viață! Această minune s-a împlinit... Fiica v-a fost redată și vă mai socotiți nenorocit? Ah! monseniore, să nu vă audă Floarea-Mariei !

— Aveți dreptate, răspunse Rudolf după o lungă tăcere ; atîta fericire... de-ar fi cerul pe pămînt și încă nu merit asta... Voi face ce trebuie să fac. Nu-mi pare rău de șovăirea mea, grație ei îmi dovediți încă o dată de cîtă mărinimie sufletească sînteți capabilă.

— Această mărinimie dumneavoastră mi-ați împrumutat-o ați avîntat-o. Dacă ceea ce fac e bine, vă slăvesc precum v-am slăvit totdeauna pentru frumoasele gînduri ce mi-ați însuflat. Curaj dar,

monseniore, și de îndată ce Floarea-Mariei va putea suporta această călătorie, luați-o cu dumneavoastră în Germania. În această țară atît de liniștită, cu moravuri austere, transformarea ei se va desăvîrși și trecutul nu va mai fi pentru ea decît un vis trist și depărtat.

— Dar dumneavoastră? Dumneavoastră?

— Eu... pot să vă spun de pe acum, așa cum o voi putea spune totdeauna cu bucurie și mîndrie, dragostea mea pentru dumneavoastră va fi îngerul meu păzitor, salvatorul meu, virtutea mea, viitorul meu ; tot binele ce-l voi face va purcede de la ea și se va întoarce la ea. Vă voi scrie zilnic, iertați-mi această prezumțiozitate, e singura ce mi-o îngădui. Dumneavoastră, monseniore, îmi veți răspunde cîteodată... pentru a-mi da vești despre aceea pe care, pentru o clipă cel puțin, am numit-o fiica mea, adăugă Clémence fără a-și putea stăpîni lacrimile, și care va fi mereu aceeași în gîndul meu ; în sfîrșit, cînd anii ne vor da dreptul de a mărturisi pe față neclintita dragoste ce ne leagă, ei bine, vă jur pe capul fiicei dumneavoastră, dacă mi-o veți cere, voi veni să locuiesc în Germania, în același oraș cu dumneavoastră, ca să nu ne mai despărțim și să sfîrșim astfel o viață care, dacă n-a putut fi închinată iubirii noastre pasionate, a fost cel puțin onorabilă și demnă.

— Monseniore! strigă Murph, intrînd în graba mare, acea pe care Dumnezeu vi-a redat-o, și-a revenit în simțiri ; primul ei cuvînt a fost : „Tatăl meu!...“ Dorește să vă vadă.

La puține clipe după aceea, doamna d'Harville părăsi palatul prințului, și acesta se duse grăbit la contesa Mac-Gregor, întovărășit de Murph, de baronul de Graün și de un aghiotant.

Cînd Rudolf îi anunțase uciderea Floarei-Maria, contesa Sarah Mac-Gregor, zdrobită de această știre care îi năruia toate nădejdile, chinuită de o remușcare tîrzie, căzuse pradă unor puternice crize și unui delir îngrozitor; rana ei, pe jumătate vindecată, se redeschisese și o lungă sincopă făcuse să se creadă că murise. Totuși, mulțumită unei constituții viguroase, ea nu muri după această gravă lovitură. Un nou licăr de viață părea să o fi reînsuflețit.

Așezată într-un fotoliu, ca să scape de apăsarea din piept care o sufoca, Sarah era adîncită în gînduri triste; aproape că-i părea rău că nu murise.

Deodată, Thomas Seyton intră în camera contesei. Își stăpînea cu greu emoția puternică. Făcu un semn și îndepărtă pe cele două cameriste ale Sarei. Aceasta abia observă prezența fratelui ei.

— Cum te mai simți? o întrebă el.

— În aceeași stare... Sînt încă foarte slabă și am sufocări dureroase... De ce nu m-a luat Dumnezeu de pe lumea asta în ultima mea criză?

— Sarah, continuă Thomas Seyton, după o clipă de tăcere, ești între viață și moarte, o emoție puternică te-ar putea ucide așa cum te-ar putea și salva.

— Nu mai am ce emoții s-aștept, dragul meu frate!

— Nu se știe....

— Pînă și moartea lui Rudolf m-ar lăsa nepăsătoare... spectrul fiicei mele înecate... înecate din vina mea... e mereu aici, în fața mea. Nu e o emoție, ci o remușcare continuă. Mă simt cu adevărat mamă, de cînd nu mai am copil.

— Aș prefera să regăsesc în tine ambiția aceea rece, care te făcea să vezi în copila dumitale numai un mijloc de realizare a visului ce l-ai nutrit din totdeauna.

— Îngrozitoarele învinuiri ale prințului au distrus această ambiție, simțămîntul de mamă s-a deșteptat în mine... în fața viziunii cumplitelor suferinți ale fiicei mele.

— Și... zise Seyton, șovăind și apăsînd pe fiecare cuvînt, dacă din întîmplare ne-am închipui un lucru imposibil, să zicem un miracol, că fiica ta trăiește, cum ai primi această descoperire?

— Aș muri de rușine și de disperare, văzînd-o.

— Să nu crezi asta, vei fi prea îmbătată de triumful ambiției dumitale! Căci dacă fiica voastră ar trăi, prințul s-ar căsători cu tine, ți-a spus-o doar.

— Admițînd această ipoteză nebună, îmi pare că n-aș mai avea dreptul să trăiesc. După ce prințul mi-ar da mîna, datoria mea ar fi să-l liberez de o soție nedemnă și pe fata mea de o mamă denaturată..

Thomas Seyton era din clipă în clipă tot mai încurcat. Însărcinat de Rudolf, care se afla într-o cameră alăturată, să spună Sarei că Floarea-Mariei trăiește, nu știa cum să procedeze. Viața contesei era atît de șubredă, încît se putea prăpădi dintr-o clipă într-alta, deci nu se mai putea amîna, sub nici un motiv, căsătoria „in extremis" care urma să legitimeze nașterea Floarei-Maria.

Pentru această tristă ceremonie, prințul luase cu el un preot, pe Murph și pe baronul de Graün ca martori. Ducele de Lucenay și lordul Douglas, înștiințați în grabă de Seyton, urmau să fie martorii contesei și sosiseră chiar atunci.

Clipele treceau, dar remuşcările, stîrnite de iubirea de mamă, care, în sufletul Sarei luaseră locul nemăsuratei ei ambiţii, făceau sarcina lui Seyton şi mai grea.

Toată nădejdea era că sora lui îl înşela sau se înşela singură, şi că mîndria acestei femei s-ar deştepta de îndată ce s-ar apropia de acea coroană atît de mult rîvnită.

— Dragă soră... începu Thomas Seyton, cu vocea gravă şi solemnă, sînt într-o mare dilemă... Un cuvînt al meu îţi poate reda viaţa... sau te poate ucide...

— Ţi-am spus-o! nu mă mai tem de nici o emoţie...

— Una singură... totuşi...

— Care?

— Dacă ar fi vorba de fiica dumitale?...

— Fiica mea e moartă...

— Dar dacă n-ar fi?...

— Am înlăturat această presupunere adineauri... Destul, dragă frate, mi-ajung remuşcările mele...

— Dar dacă n-ar fi o simplă presupunere?... Dacă printr-un hazard absurd, nesperat, fiica dumitale ar fi fost scăpată din ghearele morţii, dacă ar trăi?

— Îmi faci rău... nu-mi vorbi aşa!

— Ei bine, să mă ierte şi să mă judece Dumnezeu... dar trăieşte...

— Fiica mea?

— Trăieşte, te asigur... Prinţul e aici cu un preot... Am chemat doi din prietenii dumitale care îţi vor fi matori... Dorinţa vieţii tale se va realiza, în sfîrşit.. Prezicerea se împlineşte... Eşti suverană.

Thomas Seyton rostise aceste vorbe, privindu-şi cu teamă sora, urmărind pe chipul ei fiecare semn de emoţie.

Spre marea lui uimire, fața Sarei rămăsese aproape impasibilă ; își duse numai amîndouă mîinile la inimă. Prăbușindu-se în fotoliu, scoase un țipăt ușor ce părea smuls de o durere subită și adîncă... după care chipul ei vădi un calm desăvîrșit.

— Ce ai, draga mea?

— Nimic... surpriza... o bucurie nevisată, la care nu mai speram... În sfîrșit, dorințele mele sînt împlinite !...

„Nu m-am înșelat! gîndi Thomas Seyton. Ambiția o domină... E salvată."

— Ei bine, draga mea, ce-ți spuneam?

— Aveai dreptate... răspunse ea cu un surîs amar și ghicind gîndul fratelui ei, ambiția a înăbușit încă o dată dragostea de mamă..

— Vei trăi și o vei iubi pe fiica dumitale...

— Nu mă îndoiesc... Voi trăi... Nu vezi cît sînt de liniștită?...

— Și această liniște e sinceră?

— Abătută, zdrobită cum sînt... aș mai avea oare puterea să mă prefac?

— Înțelegi, dar, de ce am șovăit adineauri?

— Nu, chiar sînt mirată, căci îmi cunoști ambiția... Unde e prințul?

— E aici.

— Vreau să-l văd înaintea ceremoniei...

Apoi adăugă cu o indiferență prefăcută:

— Fiica mea e aici, fără îndoială?

— Nu... o vei vedea mai tîrziu.

— Într-adevăr... am vreme... Cheamă-l, te rog, pe prinț....

— Soră dragă... nu știu... dar tonul tău mi se pare ciudat, sinistru.

— Ai vrea să rîd? Crezi că ambiția satisfăcută se exprimă prin blîndețe, prin bunătate?... Cheamă-l pe prinț!

În pofida sentimentului său, Seyton era îngrijorat de calmul Sarei. O clipă crezuse că vede în ochii ei cîteva lacrimi reținute. După oarecare șovăire, ieși lăsînd ușa întredeschisă.

„Acum, își zicea Sarah, numai s-o văd, s-o pot îmbrățișa pe fiica mea, și voi fi satisfăcută... Va fi însă greu de obținut... Rudolf, ca să mă pedepsească nu mi-o va îngădui... dar voi reuși... oh ! voi reuși... Iată-l..."

Rudolf intră și închise ușa.

— Fratele dumitale ți-a spus totul? o întrebă prințul cu răceală.

— Tot...

— Ambiția dumitale e satisfăcută?

— Da, e satisfăcută...

— Preotul și martorii sînt aici...

— Știu...

— Crezi că pot intra ?

— Un cuvînt, monseniore...

— Vorbiți, doamnă...

— Aș vrea s-o văd pe fiica mea...

— Nu e cu putință...

— Vă spun, monseniore, că vreau s-o văd pe fiica mea!...

— E de-abia în convalescență... A mai avut azi dimineață o emoție puternică... Această întrevedere i-ar fi funestă...

— Dar cel puțin.. ea își va îmbrățișa mama...

— La ce bun? Iată-vă principesă suverană...

— Nu sînt încă... și nu voi fi decît după ce o voi fi îmbrățișat pe fiica mea...

Rudolf o privit uimit.

— Cum? strigă el. Condiționezi satisfacerea mîndriei dumitale...

— De satisfacerea dragostei mele de mamă... Asta vă surprinde, monseniore?...

— Din păcate, da.

— O voi vedea pe fiica mea?

— Dar...

— Luați seama, monseniore clipele mele sînt numărate... După cum a spus fratele meu, această criză poate să mă salveze, după cum mă poate ucide... în acest moment, îmi adun toate puterile, toată energia mea și am nevoie de multă ca să lupt împotriva emoției ce mi-a provocat o asemenea descoperire... Vreau să-mi văd fiica, sau de nu, vă refuz mîna... și dacă mor... nașterea ei nu va fi legitimată...

— Floarea-Mariei nu e aici... va trebui să trimit s-o aducă.

— Trimiteți imediat s-o aducă... și consimt la tot ce-mi cereți. Căci clipele mele sînt numărate, v-am mai spus... Căsătoria se va face... în timpul necesar ca Floarea-Mariei să vină aici...

— Cu toate că acest simțămînt mă surprinde la dumneata... e prea lăudabil ca să nu-l iau în seamă... O vei vedea pe Floarea-Mariei... îi voi scrie.

— Acolo.. pe acel birou... unde am fost lovită...

În timp ce Rudolf scria în grabă cîteva cuvinte, contesa își ștergea sudoarea rece ce-i curgea pe frunte; trăsăturile ei pînă atunci liniștite, luau acum aspectul unei suferințe violente și ascunse; s-ar fi zis că Sarah, începînd de a se stăpîni, se odihnea după un dureros simulacru.

O dată scrisoarea terminată, Rudolf se ridică și se adresă contesei:

— Voi trimite această scrisoare fiicei mele printr-unul din aghiotanții mei. Va sosi aici într-o jumătate de ceas... Pot să chem preotul și martorii?...

— Puteți... sau mai bine... vă rog sunați... nu mă lăsați singură... Însărcinați-l pe sir Walter cu această misiune. El va aduce preotul și martorii.

Rudolf sună ; una din cameristele Sarei apăru.

— Roagă pe fratele meu să trimită aici pe sir Walter Murph, îi zise contesa.

Femeia plecă.

— Această căsătorie e tristă, Rudolf... rosti cu amărăciune contesa. Tristă pentru mine... Pentru dumneata va fi fericită!

Prințul făcu un gest de împotrivire.

— Va fi fericită pentru dumneata, Rudolf, fiindcă eu nu-i voi supraviețui.

În aceeași clipă intră Murph.

— Prietene, îi spuse Rudolf, trimite acum prin colonel această scrisoare fiicei mele. O va aduce aici cu trăsura mea... Roagă-i, pe preot și pe martori, să intre în sala alăturată.

— Doamne! strigă Sarah, cu vocea rugătoare, după ce gentilomul dispăruse, fă ca să-mi rămînă destule puteri s-o văd ! Să nu mor înaintea sosirii ei!...

— Ah! de ce n-ați fost totdeauna o mamă atît de bună!

— Mulțumită dumitale, cunosc cel puțin căința, devotamentul, abnegația... Da, adineauri cînd fratele meu m-a anunțat că fiica noastră trăiește... lăsați-mă să spun fiica noastră... fiindcă n-o voi mai spune multă vreme, am simțit în inimă o lovitură cumplită, am înțeles că mă pîndește moartea. Am ascuns asta, dar eram fericită... Nașterea copilei noastre va fi legitimată și voi muri după aceea...

— Nu vorbi așa!

— Oh! de rîndul ăsta nu vă înșel... Veți vedea!

— Şi nici o urmă din acea ambiţie nefastă care te-a pierdut ! De ce a vrut soarta să te căieşti atît de tîrziu?

— E tîrziu, dar sînt profund sinceră, v-o jur... În această clipă solemnă, dacă mulţumesc Domnului că mă ia de pe lumea asta, e fiindcă eu, în viaţă, v-aş fi fost o groaznică povară.

— Sarah ! fie-ţi milă...

— Rudolf... o ultimă rugăminte : mîna dumitale...

Prinţul, întorcîndu-şi privirea, întinse mîna contesei, care o cuprinse grăbită în ale ei.

— Ah ! mîinile dumitale sînt îngheţate ! exclamă Rudolf speriat.

— Da... simt că mă sfîrşesc! Poate, ca o ultimă pedeapsă... Dumnezeu nu va voi s-o îmbrăţişez pe fiica mea !

— Oh! ba da... ba da! Se va îndura în faţa remuşcărilor dumitale...

— Şi dumneata, prietene, eşti înduioşat?... Mă ierţi?... Oh! fie-ţi milă, spune-o! Cînd fiica noastră va fi aici, dacă soseşte la timp, nu mă vei putea ierta în faţa ei... ar fi să afle cît de vinovată am fost... şi nu cred că vei voi asta. Cînd nu voi mai fi în viaţă, ce-ţi va mai păsa... dacă mă va iubi ?...

— Fii pe pace, nu va afla nimic!

— Rudolf... iartă-mă!... oh! iartă-mă... Fi-vei oare atît de nemilos?... Nu sînt destul de nenorocită?...

— Ei bine! Dumnezeu să-ţi ierte răul pe care l-ai făcut copilului dumitale, după cum îţi iert eu răul pe care mi l-ai făcut mie, femeie nefericită!

— Mă ierţi... din toată inima?...

— Din toată inima... răspunse prinţul cu emoţie.

Contesa duse mîna lui Rudolf la buzele ei livide cu o pornire de bucurie şi recunoştinţă, apoi zise:

— Cheamă preotul, prietene, și spune-i să nu se depărteze după căsătorie... Mă simt foarte slabă!

Această scenă era sfîșietoare. Rudolf deschise cele două canaturi ale ușii din fund ; preotul intră urmat de Murph și de baronul de Graün, martorii lui Rudolf, de ducele de Lucenay și de lordul Douglas, martorii contesei. Thomas Seyton venea mai la urmă.

Toți actorii acestei scene dureroase erau gravi, triști și reculeși ; pînă și domnul de Lucenay își pierduse vioiciunea sa obișnuită.

Contractul de căsătorie între prea înaltul și prea puternicul principe, A.S.R. Gustav-Rudolf al V-lea, mare duce-domnitor de Gerolstein și Sarah Seyton de Halsbury, contesă Mac-Gregor (contract care legitima nașterea Floarei-Maria), fusese pregătit de baronul de Graün ; fu cetit de el și semnat de soți și de martorii lor.

Cu toată căința contesei, cînd preotul se adresă cu vocea solemnă lui Rudolf: „Alteța-voastră regală consimte a lua de soție pe doamna Sarah Seyton de Halsbury, contesă Mac-Gregor?“ iar prințul răspunse un *„da“* ! cu voce tare și hotărîtă, privirea muribundă a Sarei aruncă o fugară expresie de izbîndă și o undă de mîndrie se așternu pe trăsăturile ei livide ; era ultimul licăr de ambiție care murea o dată cu ea.

În timpul acestei triste și impresionante ceremonii, nici o vorbă nu fu schimbată între cei de față. Cînd totul se termină, martorii Sarei, ducele de Lucenay și lordul Douglas se închinară adînc în fața prințului, apoi plecară.

La un semn al lui Rudolf, Murph și baronul de Graün îi urmară.

— Frate, îi șopti Sarah lui Thomas, roagă preotul să vă întovărășească în camera alăturată și să aibă bunătatea să aștepte o clipă.

— Cum te simți, dragă soră? Ești foarte palidă...

— Sînt sigură că voi trăi. Acum... nu sînt oare marea ducesă de Gerolstein ? adăugă ea cu un surîs amar.

Rămasă singură cu Rudolf, Sarah murmură cu vocea stinsă, în timp ce trăsăturile ei se descompuneau în chip îngrozitor :

— Sînt la capătul puterilor... simt că mor... n-o voi vedea!

— Ba da... ba da... liniștește-te, Sarah... o vei vedea!

— Nu mai sper... Acest efort... Oh! mi-a trebuit o putere supraomenească... Mi se tulbură tot mai mult vederea !

— Sarah! o îmbărbătă prințul, apropiindu-se de contesă și luîndu-i mîinile în ale sale, va veni... Acum nu mai poate întîrzia...

— Dumnezeu nu va voi să-mi acorde această ultimă consolare.

— Sarah ! ascultă, ascultă... Mi se pare că aud o trăsură... Da, ea e... iat-o pe fiica dumitale !

— Rudolf, să nu-i spui cumva că am fost o mamă ticăloasă! murmură contesa, care nici nu mai auzea.

Zgomotul unei trăsuri răsună pe caldarîmul curții.

Contesa nu mai raționa. Vorbele ei erau din ce în ce mai incoerente. Rudolf, îngrijorat, aplecat asupra ei, văzu cum ochii i se încețoșau.

— Iertare ! Fiica mea... Să-mi văd fata ! Iertare !.. cel puțin... după moartea mea, onorurile rangului meu ! murmură ea.

Acestea fură ultimele cuvinte ale Sarei. Ideea fixă, dominatoare, a întregii ei vieți, îi revenea mereu în minte, cu toate că se căise sincer.

Deodată, Murph anunță:

— Monseniore... principesa Maria... ,

— Nu! strigă Rudolf, să nu intre! Spune-i lui Seyton să cheme preotul.

Apoi, arătînd spre Sarah care se stingea într-o agonie lentă, Rudolf adăugă:

— Dumnezeu nu-i îngăduie mîngîierea supremă de a-și îmbrățișa copilul.

După o jumătate de oră, contesa Sarah MacGregor încetase din viață.

BICÊTRE

Trecuseră cincisprezece zile de cînd Rudolf, căsătorindu-se *in extremis* cu Sarah, legitimase nașterea Floarei-Maria.

Era în ziua de păresimi, dată la care îl vom conduce pe cititor la Bicêtre. Acest mare stabiliment, destinat, după cum știm, tratamentului alienaților, servea de adăpost și pentru șase sau șapte sute de bătrîni săraci, care erau admiși în acest soi de casă de invalizi civili, cînd ajungeau la vîrsta de șaptezeci de ani, sau căpătaseră grave infirmități.

Ajungînd la Bicêtre, intri mai întîi într-o curte mare plantată cu arbori bătrîni, întretăiată de pajiști verzi, împodobite în timpul verii de straturi de flori. Nimic mai vesel, mai liniștitor, mai reconfortant ca acest loc de plimbare, destinat bătrînilor săraci despre care am vorbit, loc care înconjoară clădirile, unde la primul cat se află dormitoare bine

aerisite, cu paturi bune, iar la parter săli de mîncare de o curățenie desăvîrșită, unde pensionarii de la Bicêtre capătă în comun o mîncare substanțială, îmbelșugată, plăcută și preparată cu deosebită atenție, mulțumită grijii părintești a administratorilor acestei frumoase instituții.

Un asemenea azil ar fi visul unui meșteșugar văduv sau necăsătorit, care, după o lungă viață de lipsuri și de muncă cinstită, și-ar găsi aici odihna și bunăstarea, pe care n-a cunoscut-o niciodată.

Orologiul bătuse de unsprezece, cînd două trăsuri se opriră în fața grilajului exterior ; din prima coborîră doamna Georges, Germain și Rigolette ; din a doua Louise Morel și mama ei.

Germain și Rigolette erau, după cum știm, căsătoriți de cincisprezece zile. Lăsăm pe cititor să-și imagineze exuberanța, fericirea ce strălucea pe chipul fraged al lucrătoarei, ale cărei buze trandafirii nu se deschideau decît pentru rîs, pentru surîs sau pentru a îmbrățișa pe doamna Georges, căreia îi spunea „mamă".

Trăsăturile lui Germain exprimau o fericire mai calmă, mai reținută, mai gravă... Îl stăpînea un simțămînt de adîncă recunoștință, de respect aproape pentru această bună și vajnică fată, care-i adusese la închisoare alinări atît de încurajatoare, atît de duioase, de care însă Rigolette nu voia să-și amintească pentru nimic în lume, astfel că, de îndată ce micul ei Germain aducea vorba despre asta, ea schimba subiectul, motivînd că asemenea amintiri o îndurerau.

Cu toate că devenise doamna Germain și că Rudolf o înzestrase cu patruzeci de mii de franci, Rigolette n-a crezut de cuviință, și soțul ei a fost de aceeași părere — să renunțe la boneta de lucrătoare și să poarte pălărie. De altfel, niciodată mo-

destia n-a fost mai fericit îmbinată cu o candidă cochetărie, căci nimic nu era mai grațios, mai nostim ca mica ei bonetă cu dantelă, împodobită pe amîndouă laturile cu două mari funde portocalii, care scoteau și mai mult în evidență negrul lucios al părului ei frumos, lung și buclat, de cînd avea vreme să-l pună pe moațe. Un guler brodat cu bogăție de culori îi înconjura gîtul minunat, o broboadă de cașmir franțuzesc de aceeași culoare cu panglicile bonetei îi acoperea pe jumătate mijlocul mlădios și fin, și, deși nu purta corset, rochia de mătase liliachie, închisă pînă la gît, nu făcea nici o cută pe pieptul ei zvelt și împlinit, ca a unei Galatei de marmură.

Doamna Georges se uita la fiul și la nora ei cu o mulțumire nespusă, mereu crescîndă.

Louise Morel, după cercetări minuțioase și după autopsia făcută copilului ei mort, fusese pusă în libertate de camera de punere sub acuzare. Frumoasele trăsături ale fiicei șlefuitorului, întunecate de atîtea suferințe, trădau un fel de resemnare blîndă și tristă. Mulțumită generozității lui Rudolf și a îngrijirilor ce i se dăduseră din ordinul lui, mama Louisei Morel, care o întovărășea, își recăpătase sănătatea.

Portarul ospiciului, întrebînd pe doamna Georges ce dorea, aceasta îi răspunse că unul din medicii sălilor de alienați i-a dat întîlnire la ora unsprezece și jumătate, ei și persoanelor care o însoțeau. Doamna Georges avea de ales între a-l aștepta pe doctor fie într-un birou care-i fu indicat, fie în curtea mare plantată, de care am pomenit. Ea alese ultima propunere, se rezemă de brațul fiului ei și, continuînd să discute cu soția șlefuitorului, parcurse aleile grădinii. Louise și Rigolette o urmau la o mică distanță.

— Cît sînt de mulțumită că te revăd, dragă Louise! se bucură lucrătoarea. Adineauri, cînd am venit să te luăm din strada Templului, la sosirea noastră de la Bouqueval, am vrut să urc la dumneata, dar soțul meu s-a împotrivit, spunînd că e prea sus ; am așteptat deci jos. Apoi, trăsura dumitale a urmat-o pe-a noastră, așa că e prima oară că te regăsesc, de cînd...

— De cînd ai venit să-mi aduci mîngîiere în închisoare... Ah ! domnișoară Rigolette, exclamă Louise înduioșată, ce inimă simțitoare ai ! Ce...

— Mai întîi, buna mea Louise, o întrerupse veselă lucrătoarea, ca să scape de mulțumirile ei, nu mai sînt domnișoara Rigolette, ci doamna Georges, nu știu dacă ai aflat... și țin la titlurile mele.

— Da... știam că te-ai căsătorit... dar lasă-mă să-ți mai mulțumesc pentru...

— Ceea ce nu știi, desigur, dragă Louise, reluă doamna Germain, întrerupînd-o din nou, ca să schimbe vorba, ceea ce nu știi, este că m-am măritat mulțumită dărniciei aceluia care a fost norocul nostru al tuturor, al dumitale, al familiei dumitale, al meu, al lui Germain precum și al doamnei Georges, mama lui.

— Domnul Rudolf ! Oh ! îl binecuvîntăm în fiecare zi!... Cînd am ieșit din închisoare, avocatul care venise din partea lui, să mă vadă, să mă sfătuiască și să mă încurajeze, mi-a spus că, grație domnului Rudolf, care a făcut atîtea pentru noi, domnul Ferrand — și nenorocita nu putu rosti acest nume fără să se cutremure — domnul Ferrand, pentru a-și repara cruzimile, mi-a asigurat un venit mie și sărmanului meu tată, care, vai, e încă aici, dar, mulțumită Domnului, merge din ce în ce mai bine...

— Și care se va înapoia astăzi, cu voi, la Paris, dacă speranțele acestui medic de ispravă se împlinesc.

— Facă Cerul !...

— Și Cerul va face... Tatăl dumitale e atît de bun, atît de cinstit! Iar eu sînt sigură că-l vom lua cu noi. Doctorul vrea să-i provoace acum un șoc puternic. Speră că prezența neașteptată a persoanelor pe care tatăl dumitale era deprins să le vadă zilnic înainte de a-și fi pierdut mințile, ar putea să-i aducă vindecarea.... Eu, după modesta mea părere, cred că e sigur...

— Nu-mi vine să cred, domnișoară...

— Doamnă Germain, doamnă Germain, draga mea Louise... Dar ca să revenim la ceea ce-ți spuneam, nu-ți poți închipui de ce e în stare domnul Rudolf!

— Este însăși providența nenorociților.

— Doamne, ce drăguț e micul meu Germain! Nu-i așa, Louise? Și apoi ce distins e!... o ținută atît de frumoasă! Oare nu aveam dreptate să-l găsesc mai drăguț decît ceilalți vecini ai mei, ca domnul Girardeau, comis-voiajorul și domnul Gabrion?... Ah! Doamne! cu privire la Gabrion... Unde or fi oare Pipelet și soția lui? Medicul spunea că trebuie să vie și ei, fiindcă tatăl dumitale vorbea adesea de dînșii...

— Nu vor întîrzia. Cînd am părăsit locuința, ei plecaseră de mult.

— Oh! atunci nu o să lipsească de la întîlnire; ca punctualitate, domnul Pipelet e o adevărată pendulă... dar să revenim la căsătoria mea și la domnul Rudolf. Închipuiește-ți, Louise, că el m-a trimis să-i duc lui Germain ordinul de eliberare. Gîndește-te la bucuria noastră, cînd am ieșit din blestemata aia de închisoare. Ajungem la mine

acasă și acolo, ajutată de Germain, pregătesc o mică gustare... dar o gustare de adevărați mîncăcioși. E drept că n-am înțeles mare lucru, căci la sfîrșit ne-am dat seama că nu mîncasem mai nimic, nici unul nici altul, că prea eram bucuroși... La orele unsprezece, Germain pleacă, ne dăm întîlnire pentru a doua zi. De la cinci dimineața eram sculată și la lucru ; rămăsesem în urmă cu cel puțin două zile. Pe la opt, cineva bate la ușă, deschid și cine intră? Domnul Rudolf... Mai întîi încep prin a-i mulțumi din adîncul inimii pentru ceea ce a făcut în favoarea lui Germain. Nu mă lasă să vorbesc. „Vecină, îmi spune, cînd vine Germain, să-i dai această scrisoare. Veți lua o trăsură, vă veți duce numaidecît într-un sătuleț numit Bouqueval, lîngă Ecouen, pe șoseaua Saint-Denis. Odată ajunși acolo, veți întreba de doamna Georges și... vă urez toate cele bune." „Domnule Rudolf, vreau să vă spun că plecînd acolo mai pierd o zi, și, nu vă supărați, dar vor fi trei în total." „Fii liniștită, vecină, vei găsi de lucru la doamna Georges, e o foarte bună clientă pe care ți-o recomand." „Dacă e așa, e-n regulă, domnule Rudolf", zic eu. „Adio, vecină !" „Adio și mulțumesc, vecine." Pleacă el și sosește Germain, îi povestesc totul. Domnul Rudolf nu putea să ne păcălească, ne urcăm în trăsură, veseli ca niște nebuni, noi atît de triști în ajun... Judecă... Sosim... Ah! buna mea Louise... iată, fără să vreau, iar mă podidesc lacrimile... Această doamnă Georges, din fața noastră, era mama lui Germain!

— Mama lui!

— Doamne, da... mama lui, căreia îi fusese răpit de copil și pe care nu mai spera să-l vadă. Îți dai seama de fericirea celor doi. După ce doamna Georges a plîns mult și și-a îmbrățișat fiul, a venit

rîndul meu. Domnul Rudolf desigur că îi scrisese multe lucruri bune despre mine, fiindcă mi-a spus, strîngîndu-mă în braţe, că îmi cunoştea purtarea faţă de fiul ei. „Şi dacă vrei, mamă, adăugase Germain, Rigolette va fi şi fiica dumitale." „Mă mai întrebi dacă vreau? Copiii mei, din toată inima! Ştiu că niciodată nu vei găsi o soţie mai bună şi mai drăguţă." Iată-ne dar instalaţi într-o fermă frumoasă cu Germain, cu mama şi păsărelele mele, bietele mici vietăţi pe care le-am adus cu mine. Deşi nu-mi prea plăcea la ţară, zilele treceau atît de repede ca un vis ; nu lucram decît pentru plăcerea mea, o ajutăm pe doamna Georges, mă plimbam cu Germain, cîntam, zburdam, să înnebunești, nu alta. Se fixase şi căsătoria noastră, sînt cincisprezece zile de atunci... în ajun, cine soseşte într-un echipaj frumos? Un domn gras, chel, impunător, care-mi aduce din partea domnului Rudolf darurile de nuntă. Închipuieşte-ţi, Louise, un cufăr mare din lemn de trandafir, cu aceste cuvinte scrise, în litere de aur, pe o placă de porţelan albastru : *„Muncă şi cumpătare, dragoste şi fericire"*. Deschid cufărul şi ce găsesc? Bonete mici de dantelă cum port eu, rochii, bijuterii, mănuşi, eşarfa asta, un şal frumos, mă rog, ca într-o poveste cu zîne.

— E adevărat că e o poveste cu zîne, dar vezi cum soarta ţi-a adus noroc, fiindcă ai fost atît de bună şi harnică.

— Că am fost bună şi muncitoare, dragă Louise, n-am făcut-o anume... Aşa s-a întîmplat... Cu atît mai bine pentru mine... Dar stai, că n-am isprăvit: în fundul cufărului găsesc un frumos portofel cu aceste vorbe : *„Vecinul, vecinei lui"*. Îl deschid : erau două plicuri, unul pentru Germain, celălalt pentru mine ; în al lui Germain se găsea o hîrtie

prin care era numit director al unei bănci pentru săraci, cu leafă de patru mii de franci, iar în ce destinat mie, un bon de patruzeci de mii de franc asupra Tezaurului... da... asta era zestrea mea.. Vreau să refuz, dar doamna Georges, care vorbise cu domnul acela înalt și chel și cu Germain, îmi zice : „Copila mea, poți și trebuie să primești, este recompensa purtării dumitale, a muncii... și a devotamentului pentru cei ce suferă... Fiindcă, jertfindu-ți nopțile, cu riscul de a te îmbolnăvi și a pierde astfel singurul mijloc de trai, puterea ta de muncă, te-ai dus să alini pe nenorociții dumitale prieteni..."

— Oh! asta e foarte adevărat, strigă Louise, nu ai pereche în lume, domnișoa.... vreau să spun doamnă Germain.

— Perfect !... Îi spun domnului acela gras și chel că tot ce am făcut era din plăcere. El îmi răspunde : „Totuna e, domnul Rudolf este foarte bogat, zestrea ce-ți oferă e o dovadă de stimă, de prietenie, un eventual refuz i-ar căsuna o mare supărare ; de altfel va fi de față la căsătoria dumitale și te va sili să primești."

— Ce fericire că o asemenea bogăție se află în mîinile unui om atît de darnic ca domnul Rudolf!

— Desigur, e foarte bogat, dar nu e numai atît. Ah, draga mea Louise, dacă ai ști cine e domnul Rudolf! Și eu care l-am pus să-mi care pachetele! Dar așteaptă... o să vezi... În ajunul căsătoriei, noaptea tîrziu, domnul acela înalt și chel sosește cu diligența. Domnul Rudolf nu a putut veni... e bolnav, dar cică domnul înalt și chel îl va înlocui... Numai atunci, draga mea Louise, am aflat că binefăcătorul vostru, al nostru era... ghicește cine?... un prinț!

— Un prinț?

— Ce zic, un prinț... o alteță regală, un mare duce-domnitor, aproape un rege... Germain mi-a explicat toate astea.

— Domnul Rudolf!

— Ei, ce zici? Biata mea Louise! Și eu care îi cerusem să-mi ajute să ceruiesc podeaua!

— Un prinț... Aproape un rege! De aceea are atîta putere să facă bine.

— Înțelegi, draga mea Louise, cît eram de încurcată. Deci aflînd că e ca și un rege, n-am îndrăznit să refuz zestrea. Ne-am căsătorit. Acum opt zile, domnul Rudolf ne-a trimis vorbă mie, lui Germain și doamnei Georges, că ar fi foarte mulțumit dacă i-am face o vizită de nuntă; deci, ne-am dus. Doamne, înțelegi cît de tare îmi bătea inima. Ajungem în strada Plumet, intrăm într-un palat, trecem prin saloane pline de servitori galonați, domni îmbrăcați în negru cu lanțuri de argint pe piept și cu spadă la șold, ofițeri în uniformă, ce știu eu? și apoi aurărie, aurărie peste tot, de-ți lua ochii. În sfîrșit îl găsim într-un salon pe domnul acela chel împreună cu alți domni, toți îngăitănați și acoperiți de fireturi; sîntem introduși într-o sală mare unde-l întîlnim pe domnul Rudolf... adică pe prinț, îmbrăcat foarte simplu, cu un zîmbet atît de binevoitor, atît de firesc, atît de puțin mîndru... același domn Rudolf de altădată. M-am simțit pe loc în largul meu, amintindu-i că-l pusesem să-mi prindă șalul, să-mi taie penele de gîscă pentru scris, și să-mi dea brațul pe stradă.

— Nu ți-a fost frică ? Oh ! eu, cum aș fi tremurat!

— Ei bine! eu nu. După ce a primit-o pe doamna Georges cu o atenție deosebită și i-a întins mîna lui Germain, mi-a zis surîzînd : „Ei bine! vecină, ce face papa Crétu și Ramonette?“ (sînt numele păsă-

relelor mele. Cît e de drăguț să-și amintească de ele!) „Sînt sigur, a adăugat, că dumneata și Germain vă luați acum la întrecere în veselie cu frumoasele voastre păsărele?“ „Da, monseniore“ (doamna Georges ne învățase lecția pe drum și anume că așa trebuie să-i spunem prințului, „monseniore“). „Da, monseniore, fericirea noastră e mare, și ni se pare cu atît mai frumoasă și mai deplină cu cît v-o datorăm dumneavoastră.“ „Nu mie mi-o datorați, copila mea, ci minunatelor voastre însușiri!“ Et cetera, et cetera, trec peste celelalte complimente. În sfîrșit l-am părăsit cu inima grea pe acest senior, căci nu-l vom mai vedea. Ne-a spus că se înapoiază peste cîteva zile în Germania, poate că a și plecat, dar plecat sau nu, amintirea lui ne va însoți totdeauna.

— Supușii lui trebuie să fie foarte fericiți!

— Judecă și tu! Ne-a făcut atîta bine, nouă, care nu eram nimic pentru el. Am uitat să-ți spun că la ferma aia locuise o veche camaradă a mea de închisoare, o fată foarte bună și cinstită, care, spre fericirea ei, l-a întîlnit și ea pe domnul Rudolf; dar doamna Georges mi-a atras atenția să nu vorbesc prințului de ea, nu știu de ce... fără îndoială pentru că nu-i place să i se vorbească de binele pe care-l face. Ceea ce este sigur, e că această scumpă Guristă și-a regăsit părinții, care au luat-o cu ei, departe, foarte departe. Dar ceea ce regret mult, e că n-am putut s-o îmbrățișez înainte de plecare.

— E totuși foarte bine... răspunse îngîndurată Louise, e și dînsa fericită...

— Dragă Louise, iartă-mă, sînt egoistă, e adevărat, nu-ți vorbesc decît de fericire, dumitale care ai atîtea motive să mai fii tristă...

— Dacă mi-ar fi trăit copilul, o întrerupse Louise pe Rigolette, asta m-ar fi mîngîiat, fiindcă mă în-

treb care e omul cinstit care m-ar vrea de soție, deși am bani?

— Dimpotrivă, Louise, eu îți spun că numai un om cinstit va fi în măsură să înțeleagă situația dumitale; da, cînd va ști totul, cînd te va cunoaște, nu va putea decît să te compătimească, să te stimeze și va fi sigur că găsește în dumneata o soție bună și demnă.

— Îmi spui asta ca să mă consolezi.

— Nu, îți vorbesc așa pentru că acesta e adevărul.

— Adevărat sau nu, tot îmi pare bine și-ți mulțumesc. Dar cine vine acolo? La te uită, e domnul Pipelet și soția lui. Doamne, ce mulțumit pare, el, care în ultimul timp era atît de nenorocit de glumele domnului Cabrion făcute la adresa lui!

Într-adevăr, domnul și doamna Pipelet înaintau voioși. Alfred, avînd pe cap neclintitul lui jobentromblon, purta un minunat frac verde în toată splendoarea lui; din cravata cu colțurile brodate ieșea un guler imens de cămașă care îi acoperea jumătate din obraz; o vestă mare de un galben viu, cu dungi groase cafenii, un pantalon negru, cam scurt, ciorapi de o strălucitoare albeață și pantofi lustruiți cu albuș de ou îi completau costumul.

Anastasia se fandosea într-o rochie de merinos de culoarea știrului, cu un șal de un albastru închis. Expunea cu mîndrie tuturor privirilor peruca ei frizată de curînd și-și ținea boneta atîrnată de braț cu două panglici, în chip de poșetă.

Fața lui Alfred, de obicei gravă, atît de sumbră și, în ultima vreme, atît de abătută, strălucea de o veselie abia reținută, încît, văzîndu-le de departe pe Louise și pe Rigolette, alergă spre ele strigînd cu glasul lui de bas:

— Am scăpat... a plecat !

— Ah! Doamne! domnule Pipelet, spuse Rigolette, cît pari de vesel! Ce ai? Ce s-a-ntîmplat?

— A plecat, domnișoară sau, mai bine zis, doamnă, vreau, pot și trebuie să zic, fiindcă acum ești asemenea Anastasiei, mulțumită lui *Conjungo* după cum soțul dumitale, domnul Germain e l fel cu mine.

— Ești foarte amabil, domnule Pipelet, îi răspunse Rigolette surîzînd. Dar cine a plecat?

— Cabrion! strigă domnul Pipelet, suspinînd și aspirînd aerul cu o satisfacție nespusă, ca și cum ar fi scăpat de o povară enormă. Pleacă din Franța pentru totdeauna...

— Ești sigur?

— L-am văzut cu ochii mei urcîndu-se ieri în diligența care pleca spre Strassburg, el, toate bagajele și toate hainele lui, adică o cutie de pălării un suport de mînă pentru șevalet și o cutie cu vopsele.

— Ce tot îndrugi acolo, scumpul meu? intervenea gîfîind Anastasia, căci se ținuse cu greu de pasul zorit al lui Alfred. Pun rămășag că vă vorbește de plecarea lui Cabrion? Tot drumul n-a făcut decît asta.

— Ceea ce înseamnă, Anastasie, că mă simt ușor ca o pană. Înainte mi se părea că pălăria îmi era de plumb, acum s-ar zice că aerul mă înalță spre cer. Plecat, în sfîrșit, plecat și nu mai revine!

— Din fericire, nemernicul!

— Anastasie... cruță-i pe cei absenți... Fericirea mă face îngăduitor: voi spune pur și simplu că era un farsor nerușinat.

— Dar de unde știi că a plecat în Germania? întrebă Rigolette.

— Am aflat asta printr-un amic al perlei chiriașilor mei. Cu privire la acest om de treabă, nu știi că mulțumită bunelor referințe ce le-a dat despre noi, Alfred e numit portar-paznic la un Munte de pietate și la o bancă de binefacere, instalată în casa noastră de un suflet mare, lucru ce mă face să cred că ar fi patronul la care domnul Rudolf era angajat în calitate de comis-voiajor?

— Se nimerește bine, răspunse Rigolette, pentru că soțul meu e directorul acestei bănci, tot după recomandația domnului Rudolf.

— Nu mai spune... izbucni veselă doamna Pipelet. Cu atît mai bine, e preferabil să ai de-a face cu oameni cunoscuți decît cu străini, mai bine mutre vechi decît altele noi. Dar, închipuiți-vă că un domn gras, chel, venind să ne comunice numirea lui Alfred ca portar, ne-a întrebat dacă un pictor cu mult talent, numit Cabrion, n-a locuit la noi? La numele lui Cabrion, iată pe scumpul meu soț că-și ridică cizma în aer și-l trec nădușelile. Din fericire, chelul cel gras adăugă: „Acest tînăr pictor va pleca în Germania; o persoană bogată îl ia acolo pentru niște lucrări care vor dura cîțiva ani... poate că va rămîne acolo definitiv." După care străinul îi comunică dragului meu Alfred, data plecării lui Cabrion și adresa Mesageriilor.

— Și am norocul nesperat să citesc în registru : *N. Cabrion artist pictor, plecare pentru Strassburg și străinătate prin corespondență.*

— Plecarea era fixată pentru azi dimineață.

— Mă duc în curte cu soția mea și văd un strengar urcîndu-se pe imperială lîngă conductor. În clipa cînd trăsura o ia din loc, Cabrion mă zărește, mă recunoaște, se întoarce către mine și îmi strigă: „Plec pentru totdeauna... al tău pe viață". Din fericire, trompeta conductorului aproape că a înă-

bușit aceste ultime cuvinte precum și tutuiala ne cuviincioasă pe care o disprețuiesc, căci, Dumn zeu fie lăudat ! l-am văzut plecînd.

— Și pentru totdeauna, crede-mă, domnule P pelet, completă Rigolette, abia stăpînindu-și dorință nebună de a rîde, dar ceea ce nu știți, și v va mira foarte mult, e că domnul Rudolf este...

— Este?

— Un prinț travestit... o alteță regală.

— Haida de, ce glumă! spuse Anastasia.

— Vă jur pe capul soțului meu... stărui cu se riozitate Rigolette.

— Perla chiriașilor mei.. o alteță regală! strig Anastasia. Haida de!... Și eu, care l-am rugat să-m păzească loja. Scuze... scuze... mii de scuze...

Și își puse automat boneta, ca și cum așa ar fost mai cuviincios să vorbească de un prinț.

Printr-un gest diametral opus, dar asemănător c fond, contrar obiceiului său, Alfred își scoase pă lăria și salută în gol, strigînd :

— Un prinț, o alteță în loja noastră!... Și m-a văzut sub cearceaf cînd eram în pat din cauz obrăzniciilor lui Cabrion!

În acel moment, doamna Georges se întoarse și spuse fiului ei și Rigolettei :

— Copiii mei, iată-l pe domnul doctor !

ÎNVĂȚĂTORUL

Doctorul Herbin, un om mai în vîrstă, avea o înfățișare foarte spirituală și distinsă, o privire pătrunzătoare, de o agerime deosebită și un surîs care exprima o mare bunătate. Vocea, în genere armo-

nioasă, devenea aproape mîngîietoare cînd se adresa alienaților, așa că tonul suav, cuvintele duioase păreau să liniștească adesea irascibilitatea obișnuită a acestor nenorociți. El era unul dintre primii medici care au folosit în tratamentul nebuniei, compansiunea și bunăvoința, în locul oribilelor mijloace de constrîngere întrebuințate pînă la dînsul; nu se mai aplicau lanțuri, bătăi, dușuri reci și mai ales izolările (afară de cazurile excepționale).

Datorită ascuțitei sale inteligențe înțelesese că monomania, sminteala, furia, se măresc prin sechestrare și brutalitate; dar supunînd pe alienați unei vieți comune, mii de întîmplări mărunte, de incidente de fiecare clipă, îi împiedică de a fi obsedați de o idee fixă, cu atît mai periculoasă cu cît este susținută prin izolare și intimidare.

— Domnule doctor, se adresă doamna Georges medicului Herbin, am crezut că-l voi putea însoți pe fiul și pe nora mea, deși nu-l cunosc pe domnul Morel. Starea acestui om minunat mi-a stîrnit atît de mult interesul, încît nu m-am putut împotrivi dorinței de a asista, împreună cu copiii mei, cînd va reveni la o stare normală, după cum sperați, în urma încercării la care îl veți supune.

— Mă bizui mult, doamnă, pe impresia plăcută ce i-o va face prezența fiicei lui și a persoanelor pe care e obișnuit să le vadă.

— Cînd au venit să-l aresteze pe soțul meu, interveni cu emoție doamna Morel, arătînd-o pe Rigolette doctorului, buna noastră vecină s-a grăbit să ne vină în ajutor mie și copiilor mei.

— Tatăl meu îl cunoaște bine și pe domnul Germain, care a fost totdeauna bun cu noi, adăugă Louise.

Apoi, arătînd spre Alfred și spre Anastasia, ea continuă :

— Domnul și doamna sînt portarii casei noastre... Au ajutat și ei de multe ori, atît cît puteau, familia noastră crud lovită de soartă.

— Dacă nu vă temeți, doamnă, de înfățișarea alienaților, se adresă mamei lui Germain doctorul Herbin, vom trece prin mai multe curți ca să ajungem la clădirea exterioară, unde am socotit nimerit să-l trimit pe Morel, și am dispus ca azi dimineață să nu fie dus la fermă ca de obicei.

— La fermă, domnule doctor ? întrebă doamna Georges. E o fermă aici ?

— Vă surprinde, doamnă ? Înțeleg. Da, avem aici o fermă ale cărei produse sînt de mare folos pentru gospodăria casei și la care lucrează alienații.

— În libertate, domnule doctor ?

— Fără îndoială, și munca, liniștea cîmpului, aspectul naturii sînt printre cele mai bune mijloace de vindecare... Îi supraveghează un singur gardian și nu a existat aproape nici un caz de evadare. Se duc la lucru cu o adevărată plăcere și mica retribuție ce-o capătă le folosește la îmbunătățirea traiului... ca să poată obține zaharicale. Dar iată-ne ajunși la una din aceste curți.

Apoi, văzînd un gest de ezitare din partea doamnei Georges, doctorul adăugă :

— Nu vă temeți, doamnă... În cîteva minute veți fi tot atît de calmă ca și mine.

— Vă urmez, domnule... Veniți, copii !

Poarta se deschise.

Această curte, formînd un lung paralelogram, era plantată cu arbori, amenajată cu bănci ; de fiecare parte se vedea o galerie de o construcție ciudată : celule mari și aerisite dădeau pe această galerie ; vreo cincizeci de oameni, îmbrăcați în

uniforme cenușii, se plimbau, vorbeau sau se odihneau la soare, tăcuți și contemplativi.

La sosirea doctorului Herbin, un mare număr de pacienți se îngrămădiră în jurul lui ; bucuroși și plini de zel, îi întindeau, cu o emoționantă expresie de încredere și de recunoștință mîinile, la care el le răspundea afectuos :

— Bună ziua, bună ziua, copiii mei.

Unii din acești nenorociți, prea departe de medic ca să-i ia mîna, veniră șovăielnici s-o întindă persoanelor care îl însoțeau.

— Bună ziua, prieteni, le spuse Germain, strîngîndu-le mîna, cu o blîndețe ce părea să-i încînte.

— Domnule doctor, se adresă doamna Georges medicului, ăștia sînt oare nebuni ?

— Sînt aproape cei mai periculoși din ospiciu, spuse doctorul surîzînd. Ziua sînt lăsați împreună, numai noaptea sînt închiși în celule separate, ale căror uși le vedeți deschise.

— Cum ! acești oameni sînt cu desăvîrșire nebuni ?... Dar cînd sînt furioși ?

— Mai întîi, la începutul bolii lor, cînd sînt aduși aici ; apoi, treptat, tratamentul începe să-și facă efectul ; vederea camarazilor lor îi liniștește, îi distrează, blîndețea îi potolește, și crizele lor de violență, la început frecvente, devin din ce în ce mai rare... Iată, priviți pe unul din cei mai recalcitranți.

Era un om în vîrstă de vreo patruzeci de ani, robust și nervos, cu părul lung negru, cu privirea pătrunzătoare și cu o fizionomie din cele mai inteligente. Se apropie grav de doctor și pe un ton de aleasă politeță, deși cu oarecare reticență :

— Domnule doctor, cred că la rîndu-mi am dreptul să stau de vorbă și să-l plimb pe orb ; voi avea onoarea să vă fac să observați că e o ne-

dreptate flagrantă să-l lipsiți pe acest nenorocit de discuțiile cu mine și să-l lăsați (aici nebunul surîse cu un dispreț amar), pradă aiurelilor stupide ale unui idiot complet străin — și cred că nu exagerez — complet străin de cele mai elementare noțiuni ale oricărei științe, pe cînd discuția cu mine l-ar instrui.

Doctorul se adresă, cu glas tare, alienatului care părea să aștepte răspunsul cu o teamă respectuoasă :

— Scumpul meu domn Charles, reclamația dumitale cred că e foarte întemeiată, și acest orb, care mi se pare că e și mut, dar din fericire nu e surd, ar simți o desfătare nespusă stînd de vorbă cu un om atît de erudit ca dumneata. Voi interveni ca să ți se facă dreptate.

— Afară de asta, continuați să mă țineți aici, păgubind universul de toate cunoștințele omenirii pe care mi le-am apropiat asimilîndu-mi-le, reluă nebunul înfierbîntîndu-se puțin cîte puțin și începînd să gesticuleze, cuprins de o agitație anormală.

— Haide, haide, liniștește-te, dragul meu domn Charles. Din fericire universul nu și-a dat încă seama de ce-i lipsește ; îndată ce-o va cere, ne vom grăbi să-i satisfacem reclamația. În orice caz, un om cu capacitatea dumitale, cu știința dumitale, va putea aduce totdeauna mari servicii omenirii.

— Dar eu sînt pentru știință ceea ce a fost corabia lui Noe pentru natura fizică, exclamă el scrîșnind din dinți și cu privirea rătăcită.

— O știu, scumpe prietene.

— Vreți să puneți lumina sub obroc ! strigă el, strîngînd pumnii. Dar atunci vă voi sfîșia în bucăți adăugă el pe un ton amenințător, cu obrazul în-

flăcărat, roșu de furie și cu vinele umflate, gata să se spargă.

— Ah ! domnule Charles, replică doctorul, îndreptînd asupra nebunului o privire calmă, fixă, pătrunzătoare și dînd vocii lui un timbru mîngîios și măgulitor, eu credeam că erai cel mai mare savant din vremurile moderne...

— Și trecute ! strigă nebunul, uitîndu-și furia în fața acestei măguliri.

— Nu mă lași să termin... că erai cel mai mare savant al timpurilor trecute, prezente...

— Și viitoare... continuă nebunul cu îngîmfare.

— Oh ! îndrăcit vorbăreț, care mă întrerupe mereu, zise doctorul surîzînd și lovindu-l prietenește pe umăr... S-ar spune că nu știi ce admirație inspiri și pe care o meriți ?... Haide, să mergem să-l vedem pe orb... du-mă la el.

— Doctore, ești un om de treabă, vino, vino, să vezi ce este obligat să asculte, pe cînd eu aș putea să-i spun lucruri atît de frumoase, reluă nebunul, deplin potolit și mergînd înaintea doctorului cu un aer mulțumit.

— Vă mărturisesc, domnule doctor, spuse Germain, care se apropiase de mama și de soția lui, a căror spaimă o remarcase pe cînd nebunul vorbise și gesticulase atît de violent, că la un moment dat m-am așteptat la o criză.

— Ei, domnule Germain, odinioară, la primul moment de exaltare, la un gest mai amenințător al acestui nefericit, gardienii s-ar fi aruncat asupra lui, l-ar fi legat, bătut, băgat sub dușuri, una din cele mai cumplite torturi ce se pot imagina... Gîndiți-vă la efectul unui asemenea tratament pe un organism energic și irascibil, a cărui forță de izbucnire e cu atît mai violentă cu cît e mai comprimată. Atunci ar fi fost cuprins de unul din

acele accese de furie dezlănțuită care înfruntau constrîngerile cele mai barbare, exasperîndu-ne prin frecvența lor și devenind aproape incurabile; pe cînd, vedeți că necomprimînd de la început această efervescență momentană, sau deviind-o cu ajutorul marii mobilități de spirit ce se observă la mulți nebuni, aceste răbufniri trecătoare se potolesc tot atît de repede cum s-au produs.

— Și cine este acel orb de care vorbește el, domnule doctor? E o nălucire a minții lui? întrebă doamna Georges.

— Nu, doamnă, e o poveste foarte ciudată. Acest orb a fost prins într-o spelunică de pe Champs-Elysées, unde a fost arestată o bandă de hoți și asasini. Omul a fost găsit legat în lanțuri în mijlocul unei hrube subterane, lîngă cadavrul unei femei atît de groaznic mutilată, încît n-a putut fi identificată.

— Ah! e groaznic... spuse doamna Georges, cutremurîndu-se.

— Acest om e de o urîțenie înspăimîntătoare, toată fața lui e arsă de vitriol. De cînd a venit aici, n-a scos un cuvînt. Nu știu dacă e cu adevărat mut sau se preface. Printr-o ciudată întîmplare, singurele crize pe care le-a avut au survenit noaptea, în absența mea. Din păcate, întrebările ce i se pun rămîn fără răspuns, și nu putem avea nici o informație despre situația lui; accesele par să fie declanșate de o furie a cărei cauză e de nepătruns, căci nu scoate o vorbă; ceilalți alienați au pentru el multă atenție; îl ajută la mers, îi vorbesc, vai, după gradul lor de inteligență. Priviți... iată-l.

Nu era nebun, dar se prefăcea mut și smintit. Toate persoanele care-l însoțeau pe medic, se dădură înapoi de groază, la vederea Învățătorului,

căci el era. O masacrase pe Cucuvaia nu într-un acces de nebunie, ci într-un moment de ură turbată după ce a fost arestat în taverna de pe Champs-Elysées, revenindu-și din delirul trecător, Învățătorul se pomenise într-una din celulele închisorii de la Conciergerie, unde nebunii erau închiși provizoriu. Auzind spunîndu-se în jurul lui „E un nebun furios", se hotărî să joace acest rol, și-și impuse un mutism complet, ca să nu se compromită prin răspunsuri, în cazul că s-ar ivi îndoieli asupra pretinsei lui alienații.

Acest vicleșug izbutise. Condus la Bicêtre, simulă din timp în timp accese violente de furie, avînd mereu grijă să aleagă nopțile pentru aceste manifestări, ca să scape de pătrunzătoarea perspicacitate a medicului-șef.

Complicii, reduși la număr ai Învățătorului, care-i cunoșteau adevăratul nume și faptul că evadase din ocna de la Rochefort, nu mai știau ce se alesese de el, și de altminteri n-aveau nici un interes să-l denunțe; așa că nu i se putea stabili identitatea. El spera deci să rămînă mereu la Bicêtre, jucîndu-și mai departe rolul de mut și nebun.

Da, aceasta era atunci singura lui dorință, în neputința de a face rău, ceea ce-i paraliza instinctele bestiale. Mulțumită izolării totale din hruba lui Braț-Roșu, după cum știm, remușcarea cuprinsese puțin cîte puțin acest suflet împietrit.

Încordîndu-și mereu mintea printr-o neîntreruptă evocare a amintirii crimelor sale din trecut, lipsit de orice contact cu lumea din afară, ideile lui sfîrșeau adesea prin a i se concretiza, în creier, după cum o spusese chiar el Cucuvelei : atunci i se înfățișau cîteodată, aievea, victimele lui, dar asta nu era nebunie, ci puterea amintirii și remușcării dusă la ultima expresie.

Astfel, acest om încă în puterea vîrstei, de o robusteţă atletică, acest om care fără îndoială mai avea de trăit încă mulţi ani, acest om care se bucura de întreaga lui raţiune, trebuia să-şi petreacă tot restul vieţii în mijlocul nebunilor, într-un mutism complet, iar de nu, dacă ar fi fost descoperit, ar fi fost dus la eşaford pentru ultimele sale crime, sau condamnat la recluziune perpetuă printre sceleraţii faţă de care nutrea o oroare ce creştea în raport cu pocăinţa lui.

Învăţătorul şedea pe o bancă ; o claie de păr cenuşiu îi acoperea capul hidos şi enorm ; îşi ţinea coatele pe genunchi şi bărbia sprijinită în palmă. Cu toate că această groaznică mască era lipsită de simţul văzului, că avea două găuri în locul nasului, că gura îi era diformă, o disperare cruntă, zdrobitoare era întipărită pe faţa lui monstruoasă.

Un alienat cu figura tristă, binevoitoare şi tinerească, îngenuncheat în faţa Învăţătorului, îi ţinea mîna lui puternică în ale lui, îl privea cu bunătate şi cu vocea blîndă repeta mereu numai aceste vorbe : „Fragi... fragi... fragi..."

— Iată, rosti cu gravitate nebunul savant, iată singura vorbă de care e în stare acest idiot. Dacă la orb ochii trupului sînt închişi, cei ai minţii sînt fără îndoială deschişi, şi mi-ar fi recunoscător dacă m-aş pune în legătură cu el.

— Nu mă îndoiesc, răspunse doctorul în timp ce bietul nebun cu faţa melancolică examina cu milă figura abominabilă a Învăţătorului, repetînd cu vocea duioasă : „Fragi... fragi... fragi".

— De cînd a venit aici, acest biet nebun n-a pronunţat alte cuvinte decît acestea, se adresă doctorul doamnei Georges, care se uita îngrozită la Învăţător. Ce întîmplare anume e legată de

aceste vorbe, singurele pe care le rostește, n-am putut descoperi.

— Dumnezeule! mamă, exclamă Germain, cît de zdrobit pare acest orb nenorocit!...

— E adevărat, dragul meu, răspunse doamna Georges; mi se strînge inima fără să vreau... Îmi face rău să-l privesc. Oh! cît e de trist să vezi omenirea sub acest aspect sinistru!

Abia rostise doamna Georges aceste cuvinte, că învățătorul avu o tresărire. Fața lui cruntă deveni palidă sub cicatricele ei, ridică și întoarse repede capul atît de brusc către mama lui Germain, încît dînsa nu-și mai putu reține un țipăt de groază, deși femeia nu bănuia cine era acel nenorocit.

Învățătorul recunoscuse vocea fostei sale soții și din cuvintele doamnei Georges înțelesese că ea vorbea cu fiul lui.

— Dar ce ai mamă? o întrebă Germain.

— Nimic, fiul meu... Dar gestul acestui om, expresia feței lui, toate acestea m-au înspăimîntat... Iertați-mi, domnule doctor, slăbiciunea, dar aproape că-mi pare rău că, împinsă de curiozitate, l-am însoțit aici pe fiul meu.

— Oh! pentru această singură dată, mamă, nu-ți mai face reproșuri...

— E sigur că buna noastră mamă nu va mai veni niciodată aici, și nici noi, nu e așa, micul meu Germain? spuse Rigolette. E atît de trist... Ți se frînge inima.

— Lasă, că ești o mică fricoasă, nu-i așa, domnule doctor, replică Germain surîzînd, nu-i așa că soția mea e o fricoasă?

— Mărturisesc, răspunse medicul, că vederea acestui nenorocit orb și mut m-a impresionat și pe mine... Eu care am văzut atîtea suferințe.

— Ce mutră... Ce zici, iubitule ? spuse încet de tot Anastasia... Ei bine ! pe lîngă tine... toți bărbații mi se par tot atît de urîți ca acest îngrozitor specimen... de aceea nimeni nu se poate lăuda că... înțelegi, dragul meu Alfred ?...

— Anastasie, o să văd și în vis fața asta...

— Prietene, se adresă doctorul Învățătorului, cum te simți ?

Învățătorul rămase mut.

— Deci nu mă auzi ? insistă doctorul bătîndu-l ușor pe umăr.

Învățătorul nu răspunse nimic, lasă capul în jos și după cîteva clipe... din ochii lui fără vedere, se prelinse o lacrimă...

— Plînge ! constată doctorul.

— Bietul om ! adăugă Germain cu compătimire.

Învățătorul se cutremură ! Auzea din nou vocea fiului său... Fiul lui încerca față de el un simțămînt de milă.

— Ce ai ? Ce suferință te copleșește ? îl întrebă doctorul.

Fără să-i răspundă, Învățătorul își ascunse fața în palme.

— Nu scoatem nimic de la el, conchise doctorul.

— Lăsați-mă pe mine, îl voi consola, interveni nebunul savant cu aerul grav și pretențios. O să-l întreții despre sistemul planetar.

Apoi, adresîndu-se tînărului alienat care era tot în genunchi în fața Învățătorului.

— Scoală-te de acolo... tu ăla cu fragii !

— Băiete, spuse doctorul către tînărul nebun, fiecare din voi trebuie să stea de vorbă cu acest biet om... Lasă-l pe camaradul dumitale să-ți ia locul...

Tînărul alienat se supuse imediat, se ridică, se uită timid, cu ochii lui mari albaştri, la doctor, îşi manifestă respectul printr-un salut, făcu un semn de adio Învăţătorului şi se depărtă repetînd cu glas plîngăreţ :

— Fragi... fragi...

Doctorul, observînd că doamna Georges fusese puternic impresionată de această scenă, îi spuse :

— Din fericire, doamnă, vom merge să-l vedem pe Morel şi, dacă speranţa mea se realizează, sufletul dumitale se va bucura că acest om minunat va fi redat dragostei demnei lui soţii şi iubitei sale fiice.

Şi medicul se depărtă, urmat de persoanele care îl însoţeau.

Învăţătorul rămase singur cu nebunul savant, care începu să-i explice, de altfel foarte amănunţit, şi cu multă elocinţă, mersul împunător al astrelor care descriu în tăcere o traiectorie imensă în cerul unde e noapte permanentă...

Dar Învăţătorul nu asculta...

Era cuprins de o imensă deznădejde la gîndul că nu va mai auzit niciodată vocea fiului său şi a soţiei sale... Sigur de groaza ce le-o inspira, se gîndi la nenorocirea, ruşinea, spaima în care i-ar fu cufundat aflarea identităţii lui adevărate ; ar fi preferat o mie de chinuri decît să li se dezvăluiască... O singură, o ultimă mîngîiere a avut : insuflase preţ de o clipă milă fiului său.

Şi, fără să vrea, îşi aminti de cuvintele lui Rudolf, înainte de a-i fi dat acea teribilă pedeapsă :

„Fiecare din vorbele tale e un blestem, fiecare din vorbele tale va fi o rugăciune ; eşti plin de îndrăzneală şi cruzime fiindcă eşti puternic, vei fi blînd şi umil pentru că vei fi slab. Inima ta este zăvorîtă în faţa căinţei... Într-o zi îţi vei de-

plînge victimele... Din om te-ai făcut fiară... Într-o zi înţelepciunea îţi va reveni prin ispăşire. N-ai respectat nici ceea ce respectă fiarele sălbatice : pe femeia lor şi pe puii lor... După o lungă viaţă închinată mîntuirii de păcate, ultima-ţi implorare adresată lui Dumnezeu va fi să-ţi dea fericirea nesperată de a muri lîngă soţia şi fiul tău..."

— Vom trece prin faţa curţii idioţilor şi vom ajunge în clădirea în care se află Morel, spuse doctorul, ieşind din ţarcul în care rămăsese Învăţătorul.

MOREL, ŞLEFUITORUL

Cu toată tristeţea pricinuită de vederea alienaţilor, doamna Georges se opri totuşi o clipă, trecînd prin faţa unei curţi cu zăbrele, unde erau închişi idioţii incurabili.

Biete făpturi, lipsite pînă şi de instinctul animalului, şi cărora adesea nu li se cunoaşte nici măcar originea, necunoscuţi de toată lumea, şi chiar de ei înşişi... trec prin viaţă, străini de simţăminte, de gîndire, satisfăcîndu-şi doar nevoile animalice cele mai elementare...

Doctorul Herbin n-a fost nevoit să atragă atenţia doamnei Georges asupra abrutizării sălbatice, a insensibilităţii prosteşti sau a uimirii imbecile care imprimau chipului acestor nenorociţi o expresie în acelaşi timp hidoasă şi penibilă la vedere. Aproape toţi erau îmbrăcaţi în halate lungi, murdare şi zdrenţuite, căci cu toată stricta supraveghere, nu puteau fi împiedicate aceste făpturi,

complet lipsite de simțul rațiunii, să sfîșie, să-și murdărească îmbrăcămintea, tîrîndu-se, tăvălindu-se ca animalele în noroiul curților unde stăteau în timpul zilei.

— Bieți oameni! spuse doamna Georges, urmîndu-l pe doctor după ce aruncase o ultimă privire în curtea idioților; ce trist e să te gîndești că nu există nici un leac pentru suferințele lor!

— Vai! nici unul, doamnă, răspunse doctorul, mai ales cînd au ajuns la vîrsta asta. Dar iată-ne ajunși la clădirea în care se află Morel. Am dat dispoziții să fie lăsat singur acum, de dimineață, pentru ca efectul pe care sper să-l obțin asupra lui să aibă o și mai mare putere.

— Și care-i este nebunia, domnule doctor? întrebă încet doamna Georges, spre a nu fi auzită de Louise.

— Își închipuie că dacă nu cîștigă o mie trei sute de franci pe zi, spre a plăti o datorie notarului Ferrand, Louise va trebui să moară pe eșafod pentru crimă de infanticid.

— Ah! domnule, notarul ăsta... era un monstru! exclamă doamna Georges, care cunoștea prigoana cu care acest om îl urmărise pe Germain. Louise, Morel-tatăl și eu nu sîntem singurele lui victime. L-a urmărit pe fiul meu cu o stăruință diabolică.

— Louise Morel mi-a povestit totul, doamnă, răspunse doctorul. Slavă Domnului, acest mizerabil e mort. Dar vă rog să mă așteptați aici cu aceste persoane. Mă duc să văd ce face Morel.

Apoi, adresîndu-se fiicei șlefuitorului:

— Te rog, Louise, fii foarte atentă. În clipa cînd voi striga „Vino!" să apari numaidecît, dar singură... Cînd voi spune a doua oară „Veniți!" celelalte persoane vor intra după dumneata...

— Ah ! domnule, mi se strînge inima, replică Louise, ştergîndu-şi lacrimile. Bietul tata... Dacă această încercare nu va reuşi !...

— Sper că-l va salva... Îl pregătesc de multă vreme... Haide, fii liniştită şi gîndeşte-te la ce ai de făcut !

Şi doctorul, părăsind persoanele care-l însoţeau, intră într-o cameră ale cărei ferestre zăbrelite dădeau către grădină.

Mulţumită odihnei, vieţii sănătoase şi grijii cu care era tratat, chipul şlefuitorului nu mai avea aspectul palid, tras, de o slăbiciune bolnăvicioasă. Obrazul său rotund, acum uşor colorat, dovedea că s-a însănătoşit. Doar un surîs trist, o anumită fixitate care se ivea uneori în privirea lui, arătau că încă nu avea mintea întreagă.

Cînd doctorul intră, Morel, stînd pe scaun, aplecat peste o masă, simula că îşi face meseria de şlefuitor, zicînd :

— O mie trei sute de franci... o mie trei sute de franci... dacă nu, Louise la eşafod... o mie trei sute de franci... Să lucrăm... să lucrăm.. să lucrăm...

Această rătăcire, ale cărei accese reveneau de altfel din ce în ce mai rar, au marcat, de la început, simptomul nebuniei. Medicul, dintru întîi contrariat că l-a găsit pe Morel în clipa aceea pradă monomaniei sale, dorea totusi să folosească situaţia pentru planul pe care şi l-a făcut. Scoase din buzunar o pungă conţinînd şaizeci şi cinci de ludovici, pregătiţi dinainte, îi răsturnă în mînă şi-i spuse în chip brusc lui Morel, care, absorbit de aşa-zisa lui muncă, nu-şi dădu seama de sosirea doctorului :

— Dragă Morel... ai lucrat destul... ai cîștigat în sfîrșit cei o mie trei sute de franci ce-ți trebuiau ca s-o salvezi pe Louise, iată-i...

Și doctorul aruncă pe masă monezile de aur.

— Louise e salvată! strigă șlefuitorul, adunînd aurul cu grabă. Alerg la notar.

Și, ridicîndu-se repede, o luă către ușă.

— Vino! strigă doctorul, emoționat, căci vindecarea spontană a șlefuitorului putea depinde de această primă confruntare.

Abia strigase „Vino!" că Louise și apăru la ușă, chiar în clipa în care tatăl ei se ivise acolo.

Morel, înmărmurit, se dădu înapoi doi pași și scăpă aurul din mînă.

Timp de cîteva minute, o privi pe Louise cu uimire, nerecunoscînd-o imediat. Părea totuși că încearcă să-și adune amintirile, apoi, apropiindu-se de ea încet, încet, o privi cu o neliniște și o curiozitate tematoare.

Louise, tremurînd de emoție, își stăpînea cu greu lacrimile, în timp ce doctorul, recomandîndu-i printr-un gest să rămînă mută, supraveghea atent și în tăcere cele mai infime reacții de pe fața șlefuitorului. Acesta, aplecat înspre fată, deveni palid, își trecu ambele mîini pe fruntea udă de sudoare, apoi, apropiindu-se cu un pas de ea, vru să-i vorbească. Dar vocea i se stinse pe buze, paloarea sa crescu și privi în jurul său cu uimire, ca și cum s-ar fi trezit dintr-un vis.

— Bine... bine... îi șopti doctorul Louisei, e un început bun... Cînd voi spune: „Vino" aruncă-te în brațele lui numindu-l „tată".

Șlefuitorul își duse mîinile la piept privindu-se cu atenție încordată din cap pînă în picioare, ca și cum ar fi vrut să se convingă de propria sa identitate. Fața-i exprima o nesiguranță amară;

în loc să-şi oprească privirile asupra fiicei lui, părea că vrea să se ferească de dînsa şi îşi spuse cu glas domol şi cu vocea întretăiată :

— Nu !... nu !... E un vis... Unde mă aflu ?... cu neputinţă !... e vis... nu e ea !... Şi aurul ăsta... nu-mi amintesc... mă trezesc oare ?... Mi se învîrteşte capul... nu cutez să mă uit... mi-e ruşine... nu e Louise...

— Vino, spuse doctorul cu glas tare.

— Tată... sînt eu Louise, fiica ta !... strigă ea izbucnind în lacrimi şi aruncîndu-se în braţele şlefuitorului, chiar în clipa în care intrau în cameră soţia lui Morel, Rigolette, doamna Georges, Germain şi soţii Pipelet.

— Ah ! Dumnezeule ! exclamă Morel, sub mîngîierile Louisei, unde sînt ? Ce vor cu mine ? Ce s-a întîmplat ? Nu pot crede...

Apoi, după cîteva clipe de tăcere, cuprinse cu mîinile capul Louisei, o privi ţintă şi strigă, pradă unei emoţii crescînde :

— Louise !...

— E salvat ! spuse doctorul.

— Soţul meu, bietul meu Morel ! izbucni soţia şlefuitorului alăturîndu-se Louisei.

— Soţia mea ! reluă Morel, soţia mea, fiica mea !

— Şi eu, domnule Morel, se apropie Rigolette, toţi prietenii dumitale şi-au dat întîlnire aici.

— Toţi prietenii dumitale... vezi, domnule Morel ? adăugă Germain.

— Domnişoara Rigolette !... domnul Germain !... se miră şlefuitorul, recunoscînd pe fiecare în parte.

— Şi vechii prieteni din loja portarului, zise Anastasie apropiindu-se la rîndu-i, cu Alfred,

iată-i : familia Pipelet... bătrînii Pipelet... prieteni pînă la moarte... haide dar, taică Morel... iată, ai o zi bună...

— Domnul Pipelet cu soţia lui !... Atîta lume în jurul meu !... Îmi pare că e atît de mult !... Şi... dar... tu eşti, Louise... nu e aşa ?... strigă el cu înfrigurare, îmbrăţişîndu-şi fiica. Eşti tu, Louise ? Sigur ?...

— Bietul meu tată... da... Eu sînt... şi mama... sînt aici toţi prietenii dumitale... Nu ne vei mai părăsi... nu vei mai suferi... Vom fi fericiţi acum, toţi vom fi fericiţi !

— Toţi fericiţi... dar... stai să-mi amintesc... Toţi fericiţi... totuşi mi se pare că veniseră să te ducă la închisoare, Louise.

— Da... tată... dar am fost achitată... după cum vezi... iată-mă... lîngă dumneata...

— Aşteaptă puţin... aşteaptă... iată că-mi revine memoria.

Şi reluă cu groază :

— Dar notarul ?...

— Mort... A murit, tată... murmură Louise.

— Mort... el... atunci... te cred... putem fi fericiţi... Dar unde mă aflu ?... Cum am ajuns aici ?... de cîtă vreme... şi de ce ?... nu-mi amintesc prea bine...

— Ai fost atît de bolnav, interveni doctorul, încît ai fost adus aici... la ţară. Ai avut nişte friguri foarte grave, cu delir.

— Da, da... îmi amintesc de această ultimă întîmplare înaintea bolii. Stăteam de vorbă cu fata mea şi... cine oare, cine oare ?... Ah ! un om foarte generos, domnul Rudolf... el a împiedicat arestarea mea. De atunci, însă, nu-mi mai amintesc nimic.

— Boala dumitale s-a complicat cu o pierdere a memoriei, spuse doctorul. Vederea fiicei dumitale, a soției și a prietenilor ți-au redat-o.

— Dar la cine sînt aici ?

— La un prieten al domnului Rudolf, se grăbi să răspundă Germain, ne-am gîndit că schimbarea de aer îți va face bine.

— Perfect, spuse încet doctorul și, adresîndu-se supraveghetorului, adăugă : Trimite trăsura în capul aleii grădinii, ca să nu fie nevoit să treacă prin curți ci să iasă pe poarta mare.

Astfel, după cum se întîmplă adesea în cazurile de nebunie, Morel nu-și amintea și nu era conștient de boala de care fusese atins.

Cîteva clipe mai tîrziu, sprijinit de brațul soției și al fiicei, însoțit de un student chirurg, pe care, pentru mai multă prudență, doctorul îl rugase să-l însoțească pînă la Paris, Morel urca în trăsură și părăsea Bicêtre fără a bănui că fusese internat acolo ca nebun.

— Credeți că acest om e complet vindecat ? îl întrebă doamna Georges pe doctorul, care o condusese pînă la poarta mare a ospiciului.

— Așa cred, doamnă, am vrut intenționat să-l las sub fericita influență a acestei apropieri de familia lui. M-aș fi temut să-l despart de ea. De altfel, unul din elevii mei va rămîne cu el și va indica regimul care trebuie urmat. Mă voi duce să-l văd în fiecare zi, pînă cînd însănătoșirea lui va fi deplină, căci nu numai că acest caz mă interesează, dar omul mi-a fost recomandat în mod deosebit la intrarea lui la Bicêtre, de către însărcinatul cu afaceri al marelui ducat de Gerolstein.

Germain și mama lui schimbară o privire semnificativă.

— Vă mulțumesc, domnule doctor, spuse doamna Georges, pentru atenția cu care ați binevoit a-mi arăta acest interesant instituit și sînt fericită că am asistat la scena emoționantă pe care știința dumneavoastră a pregătit-o cu atîta pricepere.

— Și eu, doamnă, mă bucur mult de succesul obținut care a redat afecțiunii familiei sale pe acest om brav.

Încă foarte impresionați de ceea ce văzuseră, doamna Georges, Rigolette și Germain reluară drumul Parisului, de asemeni domnul și doamna Pipelet.

În clipa în care doctorul Herbin intra să viziteze curțile, întîlni un funcționar superior al instituției care îi spuse :

— Ah ! scumpe domnule doctor, nu vă puteți imagina scena la care am asistat. Pentru un observator ca dumneavoastră ar fi fost un izvor nesecat.

— Cum așa ? Ce scenă ?

— Știți că avem aici două femei condamnate la moarte, mama și fiica ; ele urmează să fie executate mîine.

— Fără îndoială că știu.

— Ei bine ! de cînd sînt n-am întîlnit o îndrăzneală și un sînge rece ca ale mamei acesteia. E o femeie infernală.

— Nu e vorba, oare, de acea văduvă Martial care a dovedit atît cinism în cursul dezbaterilor?

— Chiar ea.

— Și ce-a mai făcut?

— A cerut să fie închisă în aceeași celulă cu fiica ei pînă în clipa execuției. Cererea i-a fost aprobată. Fata ei, mai puțin înrăită ca ea, părea să șovăie în fața apropierii clipei fatale, pe cînd stă-

pînirea dabolică a văduvei creştea, dacă asta mai era cu putinţă. Chiar acum, preotul închisorii intrase în celula lor, să le ofere consolările religiei. Fata se pregătea să le primească, dar mama, fără a-şi pierde o clipă prezenţa de spirit, i-a copleşit, pe dînsa şi pe preot cu nişte sarcasme atît de ticăloase, încît venerabilul părinte a fost nevoit să părăsească celula, după ce zadarnic a încercat s-o facă pe această neîmblînzită femeie să asculte cîteva cuvinte sacre.

— În ajunul urcării pe eşafod ! O asemenea îndrăzneală e îngrozitoare, replică doctorul.

— De altfel s-ar zice că e una din acele familii urmărite de fatalitate ca în tragediile antice. Tatăl a murit pe eşafod, un fiu e la ocnă, un altul, de asemeni condamnat la moarte, a evadat de curînd. Fiul cel mare, singurul şi doi copii mai mici au scăpat de această înspăimîntătoare contagiune. Totuşi, această femeie a cerut fiului mai mare, singurul om cinstit din acest neam execrabil, să vină mîine dimineaţă să-i asculte ultimele dorinţi.

— Ce întrevedere!

— Nu sînteţi curios să asistaţi la ea?

— Cinstit vorbind, nu. Cunoşti principiile mele cu privire la pedeapsa cu moartea, şi n-am nevoie de un spectacol atît de oribil pentru a-mi întări şi mai mult convingerile. Dacă această teribilă femeie va dovedi caracterul ei neîmblînzit pînă şi pe eşafod, ce exemplu deplorabil pentru popor !

— Mai e încă ceva ciudat în această dublă execuţie, e vorba de ziua în care a fost fixată.

— Cum?

— Azi e carnavalul de lăsata secului.

— Ei şi ?

— Mîine execuţia va avea loc la ora şapte dimineaţa. Aşa că bandele de oameni travestiţi, care

au petrecut toată noaptea la balurile de la bariere, înapoindu-se la Paris, se vor încrucișa cu acel lugubru cortegiu.

— Ai dreptate, va fi un contrast mai mult decît penibil.

— Fără a mai socoti faptul că pînă în piața execuției, bariera Saint-Jacques, se vor auzi lăutarii cîrciumilor din împrejurimi, căci pentru a sărbători ultima zi de carnaval se dansează pînă la zece, unsprezece dimineața.

A doua zi, soarele se ridică radios, strălucitor.

Spre dimineață, la orele patru, mai multe detașamente de infanterie și cavalerie veniră să înconjoare și să păzească împrejurimile ospiciului Bicêtre.

Vom conduce pe cititor în celula în care se aflau văduva ghilotinatului și fiica ei, Tărtăcuța.

Partea a zecea

ULTIMA TOALETĂ

La Bicêtre, un coridor întunecos, străpuns din loc în loc de cîteva ferestre zăbrelite, un fel de răsuflători situate puţin deasupra nivelului solului unei curţi superioare, ducea la celula condamnaţilor la moarte.

Această celulă nu era luminată decît de o ferestruică în partea de sus a uşii, care dădea în coridorul despre care am vorbit.

Celula, cu tavanul jos, cu zidurile umede şi verzui, adăpostea pe femeia Martial şi pe fiica ei Tărtăcuţa.

Figura colţuroasă a văduvei ghilotinatului se deslușea aspră, impasibilă şi decolorată, ca o mască de marmură, în mijlocul semi-obscurităţii care domnea în celulă.

Neputîndu-se folosi de mîini, căci peste rochia neagră poartă cămaşă de forţă, un fel de halat lung de pînză cenuşie închis la spate, ale cărui mîneci se încheie şi se termină în formă de sac, ea cere să i se scoată boneta, plîngîndu-se de o mare căldură... părul ei cărunt cade răvăşit pe umeri.

Şezînd pe marginea patului, odihnindu-şi picioarele pe lespezi, priveşte ţintă la fiica ei, aflată în cealaltă parte a celulei.

Tărtăcuța, pe jumătate culcată, îmbrăcată și ea în cămașă de forță, se reazimă de zid. Are capul plecat pe piept, ochiul fix, respirație întretăiată. Afară de un murmur spasmodic care din cînd în cînd îi agită bărbia, trăsăturile ei par destul de liniștite, cu toată paloarea lor.

În interior, la marginea celulei, aproape de ușă, sub ferestruica deschisă, un veteran, decorat, cu figura aspră și arsă de soare, cu capul chel, cu mustăți lungi, cărunte, șade pe un scaun. El le păzește pe condamnate.

— E un frig afurisit aici !... și totuși îmi ard ochii... și mi-e sete... mereu sete... spuse Tărtăcuța după cîteva clipe de tăcere.

Apoi, adresîndu-se veteranului, adaugă:

— Apă, dacă ești bun, domnule...

Bătrînul soldat se ridică, luă de pe o laviță un ibric mare de cositor, plin cu apă, turnă din el un pahar plin, se apropie de Tărtăcuță și îi dădu să bea pe îndelete, cămașa de forță împiedicînd-o să se folosească de mîini.

După ce bău cu lăcomie, ea-i spuse:

— Mulțumesc, domnule.

— Vrei să bei? o întrebă soldatul pe văduvă.

Bătrîna răspunse printr-un semn negativ.

Veteranul se reașeză la locul lui.

Se lăsă din nou liniște.

— Ce oră e? întrebă Tărtăcuța.

— Aproape patru și jumătate, răspunse soldatul.

— Peste trei ore ! reluă fata cu un surîs sardonic, făcînd aluzie la momentul fixat pentru execuția ei ; peste trei ore...

Nu îndrăzni să termine...

Văduva dădu din umeri... Fata îi înțelese gîndul și reluă :

— Ai mai mult curaj decît mine... mamă... Nu dai nici o dovadă de slăbiciune?

— Niciodată!

— O știu prea bine... văd bine... Fața dumitale e tot atît de liniștită ca și cînd ai sta la gura sobei din bucătăria noastră... cosînd... Ah! ce departe e timpul acela bun... ce departe e!...

— Flecaro!

— E adevărat... În loc să stau dusă pe gînduri, fără să spun nimic, prefer să vorbesc, prefer...

— Să te ametești, fricoaso!

— Chiar de-ar fi așa, mamă, nu toată lumea are curajul dumitale, nu toată lumea... Am făcut ce-am putut ca să te imit, nu l-am ascultat pe preot, pentru că nu voiai dumneata. Dar asta nu înseamnă că am făcut bine... De fapt, continuă ea înspăimîntată, de ce n-am vrut să-l ascult pe preot?... N-ar fi fost nici o slăbiciune din partea mea... De altfel, asta m-ar mai fi amețit puțin... și apoi... în sfîrșit... după aceea, cine știe?

— Iar? se supără văduva cu vocea plină de un dispreț zdrobitor. Nu mai ai vreme... păcat... mai bine te-ai fi făcut călugăriță. Sosirea fratelui tău, Martial, o să desăvîrșească pocăirea ta. Dar n-o să vină, omul cinstit... fiul cel bun!

În clipa în care văduva rostea aceste vorbe, enorma încuietoare a închisorii scîrțîi cu mare zgomot și poarta se deschise:

— A sosit momentul? strigă Tărtăcuța, făcînd un salt spasmodic. O, Doamne! Au dat ceasul înainte! Sîntem înșelate!

Și fața i se descompuse în chip groaznic.

— Cu atît mai bine... dacă ceasul călăului merge mai repede, nu o să-mi mai fie rușine de bigotismele tale!

— Femeie, spuse un funcționar al închisorii, condamnatei, cu acea milă dulceagă care miroase a moarte, fiul dumitale e aici... Vrei să-l vezi?

— Da, răspunse văduva fără a întoarce capul.

— Intră... domnule... îl îndemnă funcționarul pe noul venit.

Martial intră.

Veteranul rămase în celula a cărei ușă, din prudență, fusese lăsată deschisă. În penumbra coridorului slab luminat de zorile care mijeau, precum și de raza unui felinar, se vedeau mai mulți soldați și gardieni, unii șezînd pe o bancă, ceilalți în picioare.

Martial era tot atît de palid ca și maică-sa. Trăsăturile lui trădau o spaimă, o groază adîncă; genunchii îi tremurau. Cu toate numeroasele ei crime, cu toată aversiunea pe care i-o inspirase totdeauna, se crezuse obligat să asculte de ultima ei voință.

Îndată ce intră în celulă, văduva îi aruncă o privire pătrunzătoare, și-i vorbi cu o furie reținută, pentru a trezi în sufletul fiului ei o ură și mai profundă:

— Vezi... ce se face cu... mama ta... cu sora ta.

— Ah! mamă... e groaznic... Dar eu te-am prevenit...

Văduva își strînse buzele albe de mînie. Fiul ei n-o înțelegea; totuși, ea urmă:

— O să fim ucise, cum a fost ucis și tatăl tău...

— Doamne! Doamne! Și nu pot să vă ajut cu nimic... s-a sfîrșit. Acum ce vreți să fac? De ce nu m-ați ascultat... nici dumneata, nici sora mea? N-ați fi ajuns aici.

— Ah!... va să zică așa... reluă văduva cu obișnuita ei ironie sălbatică, găsești deci că e bine că murim?

— Mamă !

— Iată-te mulțumit... O să poți spune fără să minți că mama ta e moartă... N-o să mai roșești din pricina ei.

— Dac-aș fi fost un fiu rău, îi răspunse cu bruscheță Martial, revoltat de nedreapta asprime a mamei lui, nu aș fi venit aici.

— Vii din curiozitate.

— Am venit ca să mă supun voinței tale.

— Ah ! dacă te-aș fi ascultat, Martial, în loc s-o ascult pe mama n-aș fi aici, strigă Tărtăcuța cu voce sfîșietoare, dînd curs groazei frînată pînă atunci sub influența văduvei. E greșeala dumitale... Fii blestemată, mamă !

— Se căiește... și mă acuză... *trebuie să te bucuri, hai ?* izbucni văduva într-un rîs diabolic.

Fără a-i răspunde, Martial se apropie de sora lui, a cărei agonie începea, și îi spuse pe un ton compătimitor :

— Biata mea soră... E prea tîrziu acum.

— Niciodată... niciodată nu e prea tîrziu... ca să fii laș ! interveni mama cu o furie rece. Oh ! ce neam ! ce neam ! Noroc că Nicolas a evadat. Noroc că François și Amandine îți vor scăpa din mîini... Sînt de pe acum vicioși... Mizeria o să completeze restul !

— Ah ! Martial, veghează-i îndeaproape... altminteri vor sfîrși ca noi două. Li se va tăia și lor capul ! strigă Tărtăcuța, scoțînd gemete înăbușite.

— Poate să vegheze cît o vrea asupra lor, zbieră văduva cu o exaltare feroce, viciul și mizeria vor fi mai tari decît ei, și într-o zi își vor răzbuna tatăl, pe mama și pe sora lor.

— Oribila dumitale speranță o să fie înșelată, mamă, răspunse Martial indignat. Nu ne temem de mizerie. Lupoaica a salvat-o pe fata pe care

Nicolas voia s-o înece. Părinții acelei fete ne-au oferit bani mulți, sau bani mai puțini și pămînt în Algeria... lîngă o fermă pe care au dat-o de pe acum unui om care și el le-a făcut mari servicii. Noi am preferat pămîntul. E un oarecare risc... dar sîntem deprinși și ni se potrivește Lupoaicei și mie. Mîine plecăm cu copiii și nu mai revenim în Europa cît om trăi!

— Ce spui tu acolo? întrebă văduva pe un ton iritat și totodată surprins.

— Nu mint niciodată.

— Minți acum, ca să mă înfurii.

— Să te înfurii pentru că soarta acestor copii e asigurată?

— Da, din pui de lup o să faci miei! Sîngele tatălui lor, al surorii tale, al meu, o să fie răzbunat...

— Nu vorbi așa în clipa asta!

— Am ucis, am să fiu ucisă... sîntem chit.

— Mamă, căința...

Văduva izbucni din nou într-un hohot de rîs.

— Trăiesc de treizeci de ani în crimă și, pentru a mă căi mi se dau trei zile, cu moartea la capătul drumului?... Oare aș avea vreme? Nu, nu, cînd o să-mi cadă capul, încă voi scrîșni de turbare și de ură.

— Frate, ajutor! Scoate-mă de aici! Vor veni să mă ridice, murmură Tărtăcuța cu vocea sfîrșită, căci nenorocita începuse să delireze.

— O să taci odată? strigă văduva exasperată de slăbiciunea fetei, o să taci odată? Oh! infama... Și e fiica mea!

— Mamă! mamă! exclamă Martial, sfîșiat de această scenă, de ce m-ai chemat aici?

— Pentru că speram să-ți dau inimă și ură... dar cine n-are una, n-are nici pe cealaltă, lașule!

— Mamă !

— Laşule ! laşule ! laşule !

În clipa aceea se auzi un zgomot de paşi pe coridor. Veteranul îşi scoase ceasul, să vadă ce oră e.

Soarele răsărise strălucitor şi radios şi aruncă deodată un snop de lumină aurie pe ferestruica din faţa celulei.

Uşa se deschise şi intrarea celulei fu dintr-o dată puternic luminată.

Gardienii aduseră două scaune, apoi grefierul veni să spună, cu voce emoţionată, văduvei :

— Femeie, a sosit ora...

Condamnata se ridică dreaptă, nepăsătoare. Tărtăcuţa scotea ţipete ascuţite.

Patru oameni intrară pe uşă.

Trei dintre ei, destul de prost îmbrăcaţi, ţineau în mînă gheme mici de frînghie subţire, dar foarte rezistentă.

Cel mai înalt din aceşti patru oameni, corect îmbrăcat în negru, cu o pălărie rotundă şi o cravată albă, dădu grefierului o hîrtie.

Acest om era călăul.

Hîrtia era o chitanţă care confirma primirea celor două femei, bune de ghilotinat. Călăul luă pe seama lui cele două făpturi ale lui Dumnezeu. Din acea clipă el singur răspundea de ele.

Spaimei disperate a Tărtăcuţei îi luă locul o toropeală buimacă. Două ajutoare ale călăului fură nevoite să o aşeze pe pat şi să o susţină. Fălcile ei crispate de un spasm convulsiv, abia dacă-i îngăduiau să pronunţe cîteva vorbe fără şir. Plimba în jurul ei nişte ochi de pe acum stinşi şi fără privire ; bărbia îi atingea pieptul şi, fără sprijinul celor două ajutoare, s-ar fi prăbuşit ca un corp inert.

Martial, după ce îmbrăţişă pentru ultima dată pe această nenorocită, rămase nemişcat, speriat, neîndrăznind, neputînd face un pas, ca împietrit.

Îndrăzneala rece a văduvei nu se dezminţea. Cu capul sus şi drept, ajută ea singură să i se scoată cămaşa de forţă care îi împiedica mişcările. Camizola căzu şi rămase într-o rochie de lînă neagră.

— Unde trebuie să mă aşez ? întrebă ea cu o voce hotărîtă.

— Ai bunătatea să te aşezi pe unul din aceste scaune, îi spuse călăul, arătîndu-i-l pe cel rînduit la intrarea celulei.

Uşa fiind deschisă, se puteau vedea în coridor mai mulţi gardieni, directorul închisorii şi cîţiva curioşi privilegiaţi.

Văduva se îndreptă cu pasul sigur către locul ce-i fusese indicat, cînd se pomeni în faţa fiicei sale.

Se opri, se apropie de ea şi îi spuse, cu vocea uşor emoţionată :

— Îmbrăţişează-mă, fata mea !

La glasul mamei sale, Tărtăcuţa ieşi din apatie, se ridică în capul oaselor şi, pe un ton plin de ură, strigă :

— Dacă există un iad, acolo ţi-e locul, blestemato !

— Îmbrăţişează-mă, fata mea, spuse din nou văduva, făcînd un pas spre dînsa.

— Nu te apropia de mine ! Dumneata m-ai pierdut ! murmură nenorocita, întinzînd braţele pentru a o respinge.

— Iartă-mă !

— Nu, nu, spuse Tărtăcuţa cu vocea tremurîndă.

Acest efort sleindu-i puterile, Tărtăcuța căzu aproape fără cunoștință în brațele ajutoarelor călăului.

Un nor trecu peste fruntea neîmblînzită a văduvei, o clipă ochii ei uscați și aprinși se umeziră. În clipa aceea întîlni privirea fiului ei. După o clipă de șovăire, ca și cum s-ar fi supus îndemnului unei frămîntări interioare, îi zise :

— Dar tu ?...

Martial se aruncă plîngînd în brațele mamei sale.

— Destul ! spuse văduva stăpînindu-și emoția și desfăcîndu-se din îmbrățișarea fiului ei. După care adăugă, arătînd spre călău : Domnul așteaptă !...

Păși apoi repede spre scaun, pe care se așeză fără să șovăie.

Licărul unui sentiment matern care luminase pentru o clipă negrele abisuri ale acestui suflet diabolic, se stinse dintr-o dată.

— Domnule, se adresă veteranul lui Martial, apropiindu-se de el cu simpatie, să nu mai rămîi aici. Vino !

Martial, zdrobit de oroare și de spaimă, îl urmă în neștire.

Cele două ajutoare o așezară pe scaun și pe Tărtăcuța care agoniza. Unul îi ținea trupul aproape lipsit de viață, în timp ce celălalt, folosindu-se de niște sfori subțiri dar foarte lungi, îi legă mîinile la spate, cu noduri de nedesfăcut, precum și gleznele cu o frînghie atît de lungă cît să-i îngăduie condamnatei să meargă cu pași mărunți.

Această operație era în același timp stranie și teribilă ; s-ar fi zis că sforile lungi și subțiri, ce abia se deslușeau în umbră și cu ajutorul cărora

acești oameni tăcuți ferecau pe condamnată cu atîta repeziciune cît și îndemînare, ieșeau din mîinile lor ca firele subțiri cu care păianjenii își țes plasa și-și prind victima, înainte de a o devora.

Călăul și celălalt ajutor al său o legară pe văduvă cu aceeași pricepere, fără ca trăsăturile femeii să trădeze cea mai mică tulburare. Doar că din timp în timp tușea ușor.

Cînd condamnata fu astfel pusă în imposibilitate de a face o mișcare, călăul scoase din buzunar o pereche de foarfeci mari și îi spuse, politicos :

— Vă rog să aplecați capul, doamnă.

Văduva și-l aplecă, zicînd :

— Sîntem clienți buni ; l-ai avut pe soțul meu, acum iat-o pe soția și pe fiica lui.

Fără să răspundă, călăul adună în mîna stîngă părul lung și cenușiu al condamnatei și începu să-l taie foarte scurt, cît mai scurt, mai ales la ceafă.

— Asta înseamnă că voi fi fost de trei ori coafată în viața mea, spuse văduva cu un rînjet sinistru. În ziua cînd mi s-a pus voalul la prima cuminecătură, în ziua căsătoriei, cînd mi s-a pus floarea de lămîiță, și azi, nu e așa, coafor al morții ?

Călăul rămase mut.

Părul condamnatei era des și aspru, operația fusese atît de lungă, încît părul Tărtăcuței căzuse de mult pe lespezi, pe cînd cel al mamei nu era tăiat nici pe jumătate.

— Știi la ce mă gîndesc ? spuse călăului, văduva, după ce se uitase din nou la fiica ei.

Călăul continuă să tacă.

Nu se auzeau decît scîrțîitul sonor al foarfecelor și un fel de sughiț și de horcăieli care din timp în timp făceau să salte pieptul Tărtăcuței.

În clipa aceea fu văzut în coridor un preot cu înfățișare venerabilă, care se apropie de directorul închisorii și-i vorbi încet. Acest cleric cuvios venea să încerce pentru ultima oară să smulgă sufletul văduvei din îndărătnicia ei.

— Mă gîndesc, spuse văduva după cîteva clipe și văzînd că gîdele nu răspundea, mă gîndesc că la cinci ani, fata mea, căreia i se va tăia acum capul, era cea mai frumoasă copilă din cîte se puteau vedea. Avea părul blond și obrajii trandafirii și albi. Cine ar fi spus atunci că...

Apoi, după o nouă tăcere, se opri, izbucni în rîs cu o expresie cu neputință de redat.

— Ce mai renghiuri ne joacă soarta !

În acea clipă ultimele șuvițe de păr cenușiu al condamnatei îi căzură de pe umeri.

— E gata, spuse politicos călăul.

— Mulțumesc !... Vi-l recomand pe fiul meu Nicolas, spuse văduva, pe care-l veți tunde într-una din zilele astea !

Un gardian veni să spună, pe șoptite, cîteva vorbe condamnatei.

— Nu, v-am spus că nu, răspunse ea repezit.

Preotul auzi aceste vorbe, ridică ochii către cer, împreună mîinile și dispăru.

— Acum o să plecăm ; nu vreți să luați nimic ? întrebă pe un ton politicos călăul.

— Mulțumesc, astă seară o să iau o înghițitură de pămînt.

Și văduva, după acest ultim răspuns sarcastic, se ridică, dreaptă, cu mîinile legate la spate, în timp ce un lanț destul de lung ca să n-o împiedice la mers, îi lega o gleznă de alta.

Deşi mersul ei era sigur şi hotărît, călăul şi un ajutor se oferiră să o susţină, dar ea făcu un gest de nerăbdare şi spuse cu glas poruncitor şi aspru :

— Nu mă atingeţi, am picioare şi ochi buni. Pe eşafod se va vedea dacă am voce bună şi dacă voi spune vorbe de căinţă...

Şi văduva, între călău şi un ajutor al acestuia, ieşind din celulă intră în coridor.

Celelalte două ajutoare fură nevoite s-o ducă pe Tărtăcuţa cu scaunul, căci părea aidoma unei muribunde.

După ce trecu prin coridorul lung, cortegiul funebru urcă pe o scară de piatră care dădea într-o curte exterioară.

Soarele inunda cu lumina lui caldă şi aurie coama zidurilor înalte ce înconjurau curtea şi se detaşau pe un cer de un albastru splendid ; aerul era blînd şi călduţ ; niciodată o zi de primăvară nu fusese mai surîzătoare, mai măreaţă.

În acea curte se afla un detaşament din jandarmeria judeţeană, o birjă obişnuită şi o trăsură lungă, îngustă, cu un coş galben. La trăsură erau înhămaţi trei cai de poştă care nechezau voioşi, agitîndu-şi clopoţeii lor cristalini.

Se urcară în acea trăsură ca într-un omnibuz, printr-o portieră aşezată în spate. Această asemănare inspiră văduvei o ultimă reflecţie sarcastică :

— Conductorul nu va mai spune... că sînt ocupate toate locurile, zise ea.

Apoi păşi pe scara trăsuri, pe cît de sprinten îi îngăduiau legăturile.

Tărtăcuţa, abia răsuflînd, susţinută de un ajutor al călăului, fu aşezată în trăsură, în faţa mamei ei, apoi portiera se închise.

Vizitiul birjei adormise, călăul îl scutură.

— Scuză-mă, cetățene, spuse vizitiul trezindu-se și coborînd greoi de pe capră, dar o noapte de lăsata secului e prea obositoare. Tocmai dusesem la Culesul viilor din Bourgogne, o ceată de hamali și de femei care cîntau *Mama Godichon,* cînd m-ai luat cu ora.

— Bine, bine. Haide dar. Urmează trăsura din față... și ia-o spre bulevardul Saint-Jacques.

— Scuză-mă, cetățene... acum un ceas la Culesul viilor, și acum la ghilotină ! Asta dovedește că toate cursele se succed, dar nu se aseamănă una cu alta, cum spunea careva.

Cele două vehicule precedate și urmate de detașamentul de jandarmerie, ieșiră pe poarta exterioară a ospiciului Bicêtre, și luară în goană mare drumul Parisului.

MARTIAL ȘI CUȚITARUL

Înainte de a merge mai departe cu povestirea noastră, să spunem cîteva cuvinte despre legăturile stabilite de curînd între Cuțitar și Martial.

De îndată ce Germain a părăsit închisoarea, Cuțitarul a putut dovedi cu ușurință că se furase singur, mărtusind judecătorului de instrucție scopul acestei ciudate înșelătorii. Fu pus în libertate după ce fu, pe bună dreptate, aspru dojenit.

Negăsind-o pînă atunci pe Floarea-Mariei și vrînd să răsplătească acest nou act de devotament din partea Cuțitarului căruia îi datora, cum știm, viața, Rudolf, ca să împlinească dorința sălbaticului său protejat, îl instalase în casa din strada Plumet, făgăduindu-i să-l ia în suita lui

cînd se va înapoia în Germania. Am mai spus-o, Cuțitarul avea pentru Rudolf afecțiunea oarbă, stăruitoare a unui cîine pentru stăpînul lui. Să trăiască sub același acoperămînt cu prințul, să-l vadă cîteodată, să aștepte cu nerăbdare vreun nou prilej ca să se jertfească pentru el sau ai lui, la atît se limita ambiția și fericirea Cuțitarului, care prefera de o mie de ori această situație banilor și fermei în Algeria pe care Rudolf i-o pusese la dispoziție.

Dar cînd prințul își regăsise fata, totul se schimbă : cu toată recunoștința pe care o avea pentru omul care-i salvase viața, nu se putea hotărî să ia cu el, în Germania, pe acest martor al vieții rușinoase a Floarei-Maria... Dorind de altfel să împlinească toate dorințele Cuțitarului, îl chemă la el pentru ultima oară și îi spuse că așteptă de la devotamentul lui un nou serviciu. La aceste vorbe fața Cuțitarului se lumină, dar curînd fu consternat aflînd, nu numai că nu-l va putea urma pe prinț în Germania, dar că trebuie să se mute din casă chiar în ziua aceea.

Nu mai e nevoie să spunem ce compensații strălucite îi oferea Rudolf Cuțitarului : bani care erau pregătiți, contractul de vînzare a fermei din Algeria, mai mult încă, dacă ar fi vrut... totul îi era la dispoziție.

Cuțitarul, lovit în inimă, refuză... și pentru prima oară poate, în viața lui, acest om plînse... A fost necesară stăruința lui Rudolf ca să-l hotărască să primească măcar o parte din cele ce-i oferea.

A doua zi, prințul îi chemă pe Lupoaica și pe Martial, fără să le spună că Floarea-Mariei este fiica lui ; îi întrebă ce putea face pentru ei și că toate dorințele lor vor fi împlinite. Văzîndu-i

că se codesc și amintindu-și de ceea ce Floarea-Mariei spusese despre preferințele cam sălbatice ale Lupoaicei și ale soțului ei, el oferi acestei vrednice perechi o sumă mare de bani sau jumătate din această sumă și terenuri de cultură, care se învecinau cu ferma destinată Cuțitarului. Făcîndu-le această propunere, prințul se gîndise că Martial și Cuțitarul, amîndoi dîrji, energici, amîndoi înzestrați cu instincte sănătoase, se vor împrieteni, cu atît mai mult cu cît amîndoi aveau motive să caute singurătatea, unul din cauza trecutului său, celălalt din cauza crimelor făptuite de familia sa.

Nu se înșela : Martial și Lupoaica acceptară cu entuziasm. Puși apoi în legătură, prin Murph, cu Cuțitarul, toți trei erau bucuroși de relațiile ce le întrevedeau în viitor datorită faptului că vor fi vecini în Algeria.

Cu toată adînca tristețe de care era cuprins, sau mai bine zis din pricina acesteia, Cuțitarul, mișcat de manifestările cordiale al soților Martial, le răspunse cu căldură. Curînd o prietenie sinceră îi uni pe viitorii coloniști. Oameni din categoria asta se cîntăresc repede și se îndrăgesc la fel... Așa că Lupoaica și Martial, neputîndu-l scoate pe Cuțitar, cu toate eforturile făcute, din sumbra-i inerție, se bizuiau pe efectul călătoriei și pe activitatea lor viitoare ; căci o dată ajunși în Algeria, trebuiau să se pună în curent cu agricultura terenurilor ce li se dăduse, foștii proprietari fiind obligați, conform condițiilor vînzării, să se mai ocupe de fermă încă un an, pentru ca noii proprietari să fie în stare a continua mai tîrziu exploatarea.

Aceste preliminarii fixate, vom înțelege că, informat de penibila întrevedere la care Martial

urma să ia parte, ca să împlinească ultimele dorinți ale mamei sale, Cuțitarul îl însoți pe noul său prieten pînă la poarta ospiciului Bicêtre; acolo așteptă în birja care-i adusese și cu care se înapoiară la Paris, după ce Martial părăsise celula unde se făceau groaznicele pregătiri pentru executarea mamei și a surorii sale.

Chipul Cuțitarului era complet schimbat: îndrăzneala și curajul care caracterizau de obicei fața lui bărbătească, făcuseră loc unei sumbre tristeți. Chiar vocea pierduse ceva din asprimea ei; o suferință sufletească, necunoscută de el pînă atunci, copleșise această fire energică.

Se uita la Martial cu compătimire.

— Curaj! îi spunea Cuțitarul. Ai făcut tot ce un băiat bun putea să facă... S-a isprăvit... Gîndește-te la soția ta, la acești copii pe care i-ai împiedicat să ajungă niște ticăloși ca tatăl și mama lor... Și apoi, ce vrei, astăseară vom părăsi Parisul, ca să nu ne mai înapoiem niciodată, și nu vei mai auzi vorbindu-se de ceea ce te îndurerează atît.

— Așa e, dar vezi dumneata, Cuțitare... la urma urmei e mama mea... e sora mea...

— Asta e... și cînd lucrurile sînt așa cum sînt, trebuie să te supui lor... zise Cuțitarul înăbușindu-și un suspin.

După o clipă de tăcere, Martial îi spuse cu afecțiune:

— Și eu ar trebui să te consolez, biet băiat... Mereu această tristețe...

— Mereu, Martial...

— În sfîrșit, eu și soția mea, sperăm că odată plecați din Paris, o să-ți treacă...

— Da, răspunse Cuțitarul, după cîteva clipe, înfiorîndu-se fără voia lui, dacă plec din Paris...

— Căci plecăm astă seară.
— Adică voi plecaţi astă seară...
— Dar Dumneata ? Te-ai răzgîndit oare ?
— Nu...
— Ei bine ?
Cuţitarul tăcu, apoi reluă, făcînd o sforţare asupra lui însuşi :
— Ascultă, Martial... O să ridici din umeri... dar vreau mai bine să-ţi spun totul... Dacă mi se întîmplă ceva, asta va dovedi că nu m-am înşelat.
— Dar ce e ?
— Cînd... domnul Rudolf... ne-a întrebat dacă ne-ar conveni să plecăm împreună la Alger şi acolo să fim vecini, n-am vrut să te păcălesc... nici pe dumneata, nici pe soţia dumitale... V-am spus ce-am fost...
— Să nu mai vorbim de asta... Ţi-ai făcut pedeapsa... eşti tot atît de bun şi de curajos, ca oricare altul...
— Da, dar am omorît un om... Ascultă, Martial... îţi vorbesc de nenorocirea mea... iată de ce... Odinioară aveam adesea un vis în care-l vedeam pe sergentul pe care l-am omorît... De multă vreme n-am mai avut acest vis, dar noaptea asta... l-am avut iar...
— E o întîmplare.
— Nu, asta îmi prevesteşte o nenorocire pentru ziua de azi.
— Baţi cîmpii, bunul meu camarad...
— Am o presimţire că nu voi ieşi din Paris...
— Încă o dată, ţi-ai pierdut judecata... Durerea de a te despărţi de binefăcătorul nostru, gîndul ce l-ai avut ca să mă conduci azi la Bicêtre unde mă aşteptau lucruri atît de triste, toate acestea poate te-au tulburat noaptea trecută şi atunci, bineînţeles, visul dumitale ţi-a revenit...

Cuțitarul clătină cu tristețe din cap.

— Mi-a revenit tocmai în ajunul plecării domnului Rudolf, că trebuie să știi că pleacă azi...

— Azi ?

— Da... Ieri am trimis un comisionar la el acasă... neavînd curajul să mă duc eu... căci îmi interzisese... Mi s-a spus că pleacă azi la orele unsprezece prin bariera Charenton, așa că o dată sosiți la Paris, mă voi posta acolo ca să încerc să-l văd pentru ultima oară ! Ultima !

— Pare atît de bun, că înțeleg bine de ce-l iubești...

— Dacă îl iubesc ! exclamă Cuțitarul cu o emoție adîncă și greu reținută, oh, da !...

Ei, dar iată-ne aproape de Paris, să opresc trăsura. Mă duc pe jos pînă la bariera de la Charenton, am să-l aștept pe domnul Rudolf, să-l revăd trecînd.

Birja se opri ; Cuțitarul coborî.

— Nu uita... la orele patru... bunul meu camarad, spuse Martial.

— La patru !

Cuțitarul uitase că era a doua zi de lăsata secului, așa că fu surprins de spectacolul bizar și totodată urîcios, ce i se înfățișa privirii, cînd parcurse o parte din bulevardul exterior, ca să ajungă la bariera Charenton.

MÎNA LUI DUMNEZEU

După cîteva clipe Cuțitarul fu luat, fără voie, pe sus de o mulțime compactă, torent popular, care, coborînd din cartierul de la Glacière, se îngrămădea la marginile acestei bariere ca să se

ducă apoi pe bulevardul Saint-Jacques unde trebuia să aibă loc execuţia.

Deşi în plină zi, se auzea încă de departe muzica stridentă a orchestrelor din circiumi şi răzbătea în aer, mai ales vibraţia sonoră a tromboanelor.

Ar trebui penelul unui Callot, al unui Rembrandt sau Goya, ca să redea aspectul bizar, hidos, aproape fantastic al acestei mulţimi. Aproape toţi, bărbaţi, femei, copii erau îmbrăcaţi în vechi costume de carnaval ; cei care nu-şi putuseră îngădui acest lux, purtau peste haine zdrenţe de culori ţipătoare ; cîţiva tineri îşi puseseră fuste de femeie pe jumătate sfîşiate şi pline de noroi. Toate aceste chipuri răvăşite de desfrîu şi de viciu, congestionate de băutură, scînteiau de o bucurie sălbatică, gîndindu-se că după o noapte de josnică urgie, aveau să vadă execuţia a două femei, al căror eşafod era dinainte pregătit.

Mîzga infectă a populaţiei Parisului, această imensă şleahtă era compusă din tîlhari şi femei pierdute care cer crimei pîinea lor de fiecare zi şi care, seara, se întorc ghiftuiţi în vizuinile lor.

Bulevardul exterior fiind foarte îngust, mulţimea îndesată se revărsa în locul acela şi oprea complet circulaţia. Cu toată atletica lui forţă, Cuţitarul fu nevoit să rămînă aproape imobilizat în mijlocul acelei mase compacte... Se resemnă... Prinţul plecînd din strada Plumet la ora zece, după cum i se spusese, nu putea trece prin bariera Charenton decît pe la vreo unsprezece şi acum era de abia şapte.

Printre perechile ticăloase care luau parte la saturnală, Cuţitarul observă două care erau mai des aplaudate pentru sfidarea nerușinată a atitudinii lor, a gesturilor lor, a vorbelor lor...

Prima pereche : un bărbat travestit chipurile în urs, cu o vestă și un pantalon de piele de oaie neagră ; acest om era Nicolas Martial, fiul văduvei și fratele Tărtăcuței, care izbutise, împreună cu Scheletul și încă vreo cîțiva, să fugă din închisoare. Scheletul era și el aici. O eșarfă latră îi acoperea ochiul stîng. Pe cap purta o pălărie conușie, roasă, turtită și fără fund : un frac verde zdrențăros și un pantalon roșu, peticit în zeci de culori și legat la glezne cu sfoară îi completa costumul. Acest asasin, exagerînd mișcările cele mai grotești și deșănțate ale dansului *chahut*, își arunca în dreapta și în stînga, înainte și înapoi, membrele lui lungi, tari ca fierul, le îndoia și le dezdoia cu atîta vigoare și precizie că ai fi zis că sînt puse în mișcare de arcuri de oțel...

Printre dansatori se mai vedea și un copil șchiop, travestit în drac cu ajutorul unui tricou negru, cu mult prea larg și prea mare pentru el, cu un pantalon roșu și cu o mască verde oribilă și amenințătoare. Cu toată infirmitatea lui, acest mic monstru era de o agerime surprinzătoare, depravarea lui precoce atingea, dacă nu chiar o depășea pe aceea a camarazilor lui. Țopăia mai nerușinat ca ceilalți, în fața unei femei grase travestită în păstoriță, care prin chiote de rîs excita și mai mult desfrînarea partenerului ei.

Excitați și mai mult de țipetele și de strigătele de bravo ale mulțimii înghesuite la ferestre, actorii cumplitei orgii de care vorbim porunciră orchestrei să le cînte un ultim galop. Muzicanții, încîntați că se apropie de sfîrșitul unei petreceri atît de obositoare pentru plămînii lor, se supuseră dorinței generale și cîntară, cu multă vioiciune, o arie de galop cu ritmul îndrăcit și precipitat.

La acordurile sonore ale instrumentelor de alamă exaltarea crescu, perechile se încleștară, se stîrniră și, luîndu-se după Schelet și partenera lui, încinseră o horă infernală, scoțînd urlete sălbatice...

Curînd, în aceste capete înnebunite de vin, de ritm, de propriile lor țipete, n-a mai fost beție, ci delir, frenezie : nu mai aveau loc... Scheletul strigă cu vocea răgușită :

— Păzea !... La ușă... Să ieșim pe bulevard...

— Da... da... strigă mulțimea strînsă la ferestre, un galop pînă la bariera Saint-Jacques !

— Iată, se apropie ora cînd cele două femei vor fi scurtate cu un cap.

— Călăul, dintr-o singură mișcare, dă două lovituri ! E caraghios !

— Cu acompaniament de tromboane !

— Vom dansa contradanțul ghilotinei !

— Moarte oamenilor cinstiți. Trăiască hoții și asasinii ! strigă Scheletul cu vocea tremurătoare.

Această bătaie de joc, aceste amenințări, însoțite de cîntece obscene, de fluierături, de huiduieli, se întețiră cînd banda Scheletului făcu, prin înghiontiri violente, un loc gol în mijlocul mulțimii compacte.

Se produse atunci o învălmășeală de nedescris, se auziră răgete, blesteme, hohote de rîs care nu mai aveau în ele nimic omenesc.

Tumultul ajunse la culme, stîrnit de două noi incidente.

Trăsura în care erau condamnatele, escortată de cavalerie, apăruse la un unghi al bulevardului. Atunci toată această gloată se avîntă în acea direcție scoțînd urlete sălbatice de satisfacție.

În același moment, mulțimea fu ajunsă din urmă de un curier venind dinspre bulevardul In-

valizilor și înăreptîndu-se în galop către bariera Charenton. Era îmbrăcat cu o vestă de un albastru deschis, cu guler galben, bogat galonat cu argint pe toate cusăturile, dar în semn de mare doliu purta pantaloni negri cu cizme înalte ; chipiul de asemenea era tivit cu argint și înconjurat cu o bandă de crep, în sfîrșit, pe hamurile frîului cu clopoței se reliefa blazonul casei domnitoare de Gerolstein.

Curierul conducea calul la pas, dar înaintarea devenea din ce în ce mai grea și el fu nevoit să se oprească atunci cînd se văzu în mijlocul puhoiului de oameni de care am vorbit... Deși striga „păzea !"... și mîna calul cu cea mai mare grijă, curînd se auziră țipete, ocări și amenințări

— Dar ce, ăsta vrea să ni se urce în spinare cu cămila lui ?...

— Și cît argint curat are pe el... strigă Șontorogul de sub masca lui verde cu limbă roșie.

— Dacă ne plictisește, să-l dăm jos.

— Și-i vom descoase fireturile de pe vestă ca să le topim, spuse Nicolas.

— Și o să-ți descoasem și burta dacă mai faci pe nebunul ! adaugă Scheletul, adresîndu-se curierului și apucînd frîul calului, căci mulțimea devenise atît de compactă, încît banditul renunțase la planul lui de a dansa la barieră.

Curierul, om puternic și hotărît, spuse Scheletului, ridicînd codirîștea :

— Dacă nu dai drumul dîrlogilor, îți pocesc fața...

— Tu, nătărău păcătos ?

— Da... Merg la pas, strigă : păzea ! n-ai dreptul să mă oprești. Trăsura monseniorului vine în urma mea... o aud... Lasă-mă să trec.

— Seniorul tău ? întrebă Scheletul. Ce-mi pasă mie de seniorul tău ?... Dacă-mi place, îl spintec şi pe el. N-am ucis încă niciodată seniori şi asta mi-ar face plăcere.

— Nu mai sînt seniori... Trăiască *Charta !* strigă Şontorogul.

Şi fredonînd versurile din *La Parisienne : „Înainte, să mergem contra tunurilor lor"*, se agăţă subit de una din cizmele curierului, trase cu toată puterea şi-l făcu să se clatine în şa. O lovitură cu codiriştea bine aplicată pe capul Şontorogului îl pedepsi pentru îndrăzneala lui. Dar pe loc, mulţimea înfuriată se repezi la curier. Degeaba dădu cu pintenii în burta calului ca să pornească înainte şi să se elibereze, nu reuşi decît să-şi scoată cuţitul de vînătoare. Smuls din şa, răsturnat, în mijlocul ţipetelor şi huiduielilor turbate era cît pe-aci să fie omorît dacă nu sosea trăsura lui Rudolf, care aduse o diversiune în dezlănţuirea stupidă a acestor mizerabili.

De cîtăva vreme, careta prinţului, înhămată cu patru cai de poştă, nu înainta decît la pas. Unul din valeţii însoţitori în doliu (din pricina morţii Sarei), aşezat pînă atunci pe scaunul său din spate, se dădu jos şi păşi, cu prudenţă, lîngă una din portiere, trăsura fiind foarte joasă. Vizitii strigau : „La o parte !" şi înaintau cu precauţiune.

Rudolf, îmbrăcat în mare doliu ca şi fiica lui, ţinîndu-i una din mîini în ale lui, o privea fericit şi înduioşat. Blîndul şi fermecătorul chip al Floarei-Maria era încadrat de o mică tocă de crep negru care făcea să reiasă şi mai mult albul strălucitor al tenului şi reflexele aurii ale minunatului ei păr blond. S-ar fi zis că azurul acelei frumoase zile se oglindea în ochii ei mari care niciodată nu fuseseră de un albastru mai limpede şi mai cald...

Cu toate că fața, ușor surîzătoare, exprima liniștea, fericirea, cînd își privea tatăl, o nuanță de melancolie, cîteodată chiar de tristețe nelămurită, își arunca umbra pe fața Floarei-Maria.

— Ești oare supărată că te-am sculat așa de dimineață și că am grăbit astfel momentul plecării noastre ? o întrebă Rudolf, surîzînd.

— Oh ! nu, tată, dimineața asta e atît de frumoasă !...

— Căci, uite la ce m-am gîndit : ziua noastră va fi mai bine împărțită plecînd devreme și că vei fi mai puțin obosită. Murph cu aghiotanții mei și trăsura ce ne urmează în care sînt slujitoarele tale, ne vor ajunge la primul nostru popas, unde te vei odihni.

— Tată bun, numai la mine, numai la mine te gîndești...

— Da, domnișoară... și nici nu e cu putință să am alt gînd... spuse prințul cu duioșie.

Apoi adăugă :

— Oh ! atîta îmi ești de dragă... atîta mi-ești de dragă !... Fruntea ta, repede...

Floarea-Mariei se aplecă spre tatăl ei și Rudolf își lipi buzele cu nesaț de fruntea ei fermecătoare.

Era în clipa în care careta, apropiindu-se de mulțime, începuse să înainteze foarte încet.

Rudolf, mirat, coborî geamul și spuse în nemțește valetului însoțitor care pășea pe lîngă portieră :

— Ei bine ! Frantz... Ce e ? Ce e tumultul ăsta ?

— Monseniore, e atîta mulțime, încît caii nu mai pot înainta.

— Și de ce e atîta lume ?

— Monseniore...

— Ei bine ?...
— Alteța-voastră...
— Vorbește o dată...
— Monseniore, am auzit vorbindu-se că acolo e o execuție.
— Ah ! e groaznic ! exclamă Rudolf, retrăgîndu-se în fundul caretei.
— Ce ai, tată ? întrebă Floarea-Mariei, neliniștită.
— Nimic, nimic, copilul meu.
— Dar aceste țipete amețitoare... Nu le auzi ? Se apropie de noi... Ce e asta, Doamne ?
— Frantz, dă ordin vizitiilor să întoarcă și să ajungem la Charenton pe alt drum, oricare ar fi... spuse Rudolf.
— Monseniore, e prea tîrziu... iată-ne în mijlocul gloatei... Caii sînt opriți... oameni cu fețe sinistre...
Valetul însoțitor nu mai putu continua. Ceata, aținată de lăudăroseniile sîngereoase ale Scheletului și ale lui Nicolas, înconjură dintr-o dată careta, vociferînd.
Cu toate sforțările și amenințările vizitiilor, caii fură ținuți pe loc și Rudolf nu văzu din toate părțile, în dreptul portierelor, decît fețe oribile, furioase, răzbunătoare. Dominîndu-le cu statura lui înaltă, Scheletul înainta către portieră.
— Tată... ia seama !... strigă Floarea-Mariei, cuprinzîndu-i gîtul cu brațele.
— Dumneata ești, așadar, seniorul ? întrebă Scheletul, vîrîndu-și capul hidos pînă în caretă.
Față de această impertinență, Rudolf, dacă n-ar fi fost cu fata lui, s-ar fi lăsat pradă violenței caracterului său. Se stăpîni, deci, și răspunse liniștit :
— Ce vrei ?... De ce-mi oprești trăsura ?...

— Pentru că așa ne place, răspunse Scheletul, punîndu-și mîinile lui osoase pe marginea portierei. Fiecare la rîndul lui... ieri tu asupreai mojicimea, azi mojicimea te zdrobește dacă faci o mișcare.

— Tată, sîntem pierduți ! murmură Floarea-Mariei, cu vocea sugrumată.

— Fii liniștită... înțeleg... zise prințul... e ultima zi de carnaval... Acești oameni sînt beți... O să scap de ei.

— Să-l dăm jos... și pe muierea lui... strigă Nicolas. De ce vor să-i strivească pe oamenii săraci ?

— Îmi pare că ai băut cam mult, și ai poftă să mai bei, spune Rudolf, scoțînd o pungă din buzunar. Ține... iată pentru dumneata... și nu-mi opri mult timp trăsura ! Spunînd acestea îi aruncă punga.

Șontorogul o prinse din zbor.

— De fapt, tu pleci în călătorie, trebuie să ai buzunarele doldora, mai arde-ne niște bani, sau te omor... Nu am nimic de pierdut... Îți cer punga sau viața la lumina zilei... Ce farsă ! strigă Scheletul, beat mort.

Și deschise brusc portiera.

Rudolf nu mai putu să rabde alte jigniri. Îngrijorat de Floarea-Mariei a cărei groază creștea cu fiecare clipă și socotind că un gest hotărît va depărta pe acest mizerabil pe care-l credea numai beat, sări din caretă să-l ia pe Schelet de gît...

La început, mizerabilul se dădu înapoi, scoase repede un lung cuțit-pumnal din buzunar și se aruncă asupra lui Rudolf. Floarea-Mariei, văzînd pumnalul banditului ridicat asupra tatălui, scoase un țipăt sfîșietor, sări din caretă și îl cuprinse cu brațele ei...

Ar fi fost răpuși și ea și tatăl ei dacă nu se ivea Cuțitarul care, la începutul acestei gîlcevi, recunoscînd uniforma prințului, reușise, după eforturi supraomenești, să se apropie de Schelet.

În clipa cînd acesta îl amenința pe prinț cu pumnalul, Cuțitarul opri brațul tîlharului cu o mînă și cu cealaltă îl prinse de guler și îl răsturnă pe jumătate înapoi...

Cu toate că fusese luat prin surpindere, Scheletul putu să se întoarcă, recunoscu pe Cuțitar și strigă:

— Omul cu bluza cenușie de la închisoare!... De rîndul ăsta îl omor!

Și aruncîndu-se cu furie asupra Cuțitarului îi înfipse cuțitul în piept.

Cuțitarul se clătină, dar nu căzu... Îl susținea gloata.

— Garda! iată garda! se auziră cîteva voci speriate.

La aceste cuvinte, la vederea Cuțitarului rănit, toată această mulțime atît de compactă, temîndu-se să nu fie implicată în crimă, se risipi ca prin farmec și o luă la fugă în toate direcțiile... Scheletul, Nicolas Martial și Șontorogul dispărură și ei...

Cînd sosi garda, condusă de curier, care reușise să scape pe cînd gloata înconjurase trăsura prințului, nu mai rămăsese pe scena lugubră a acestei întîmplări, decît Rudolf, fiica lui și Cuțitarul scăldat în sînge. Cei doi valeți însoțitori ai prințului îl așezară pe pămînt și-l sprijiniră de un copac.

Toate acestea se petrecură mai repede decît pot fi scrise, la cîțiva pași de cîrciuma de unde ieșiseră Scheletul și banda lui.

Prințul, palid și tulburat, o luă în brațe pe Floarea-Mariei, aproape leșinată, în timp ce vizitiii potriveau hamurile care, în încăierare, fuseseră pe jumătate rupte.

— Repede, spuse prințul oamenilor săi care căutau să-l ajute pe Cuțitar, duceți pe acest nefericit în cîrciumă... Și tu, adăugă el, adresîndu-se curierului, urcă-te în trăsură și du-te în goana mare să-l aduci de-acasă pe doctorul David. El nu trebuie să plece decît la ora unsprezece... îl mai găsești.

După cîteva minute, careta pleca în galop iar cei doi servitori îl transportară pe Cuțitar în sala unde se petrecuse orgia și unde se mai aflau cîteva femei din cele care luaseră parte la ospăț.

— Biata mea copilă, spuse Rudolf fiicei lui, te voi conduce într-o cameră din această casă... și mă vei aștepta... pentru că nu pot lăsa numai pe mîna oamenilor mei pe Cuțitar care mi-a salvat iar viața.

— Oh ! tată, te rog nu mă părăsi... strigă Floarea-Mariei, înspăimîntată, apucînd brațul lui Rudolf, nu mă lăsa singură... voi muri de groază... Merg cu dumneata oriunde...

— Dar acest spectacol e îngrozitor !

Nehotărîrea prințului era mare. Floarea-Mariei arăta o asemenea teamă îndreptățită de a rămînea într-o cameră din acea tavernă infamă, încît se resemnă să intre cu ea în sala unde se găsea Cuțitarul.

Stăpînul cîrciumii și cîteva din femeile care mai rămăseseră (printre care și patroana tavernei tîlharilor) întinseseră în grabă rănitul pe o saltea și apoi îi tamponaseră rana cu șervete.

Cuțitarul tocmai deschisese ochii cînd Rudolf intră. La vederea prințului, trăsăturile lui, de o

paloare mortală, se însufleţiră puţin... Surise amar şi murmură cu glasul stins :

— Ah ! domnule Rudolf... ce bine că m-am aflat acolo !...

— Curajos şi devotat ca totdeauna ! îi spuse prinţul îndurerat, iar m-ai salvat...

— Voiam să mă duc la bariera Charenton... ca să vă văd plecînd... Din fericire... am fost ţinut în loc de mulţime... Trebuia să mi se întîmple... i-am spus-o lui Martial... aveam o presimţire.

— O presimţire ?...

— Da... domnule Rudolf... visul cu sergentul... l-am avut din nou, în noaptea asta...

— Uită gîndurile astea... Rana dumitale nu e mortală...

— Oh ! ba da, Scheletul a nimerit bine...

În clipa aceea, privirile lui se opriră asupra Floarei-Maria pe care n-o văzuse încă. Faţa lui pierită fu cuprinsă de uimire ; făcu o mişcare şi îngînă :

— Ah !... Doamne !... Gurista !...

— Da... e fiica mea... Ea te binecuvîntează că i l-ai redat pe tatăl ei...

— Ea... fiica dumneavoastră... aici... asta-mi aminteşte cum ne-am cunoscut... domnule Rudolf... şi loviturile de pumn de la urmă... dar... lovitura asta de cuţit va fi şi... lovitura de graţie... Am ucis... sînt ucis... e drept...

Apoi scoase un suspin adînc şi îşi dădu capul pe spate...

De afară se auzi zgomot de cai. Careta lui Rudolf întîlnise pe aceea în care se aflau Murph şi David. În graba lor de a-l ajunge din urmă pe prinţ, plecaseră mai devreme. David şi gentilomul intrară.

— David, spuse Rudolf, ştergîndu-şi lacrimile şi arătîndu-l pe Cuţitar, nu mai e nici o nădejde ?

— Nici una, monseniore, spuse doctorul, dîndu-şi seama pe loc că omul era pierdut.

Timp de un minut se petrecu o scenă pe cît de mută, pe atît de îngrozitoare între Floarea-Mariei şi patroana tavernei... Rudolf nu observase femeia.

Cînd Cuţitarul şopti numele Guristei, oribila femeie ridicînd brusc capul, o văzu pe Floarea-Mariei.

Îl recunoscu pe Rudolf, i se zicea monsenior... spunea că Gurista e fiica lui... O asemenea constatare o înmărmurea pe proxenetă, care îşi aţintea stăruitor privirile stupide şi speriate asupra fostei ei victime.

Floarea-Mariei, palidă, înfricoşată, rămase încremenită sub fascinaţia acelor ochi.

Moartea Cuţitarului, apariţia neaşteptată a proxenetei, care redeştepta mai dureros ca niciodată trista amintire a primei ei decăderi, îi păreau un avertisment sinistru.

În chip fulgerător, Floarea-Mariei fu pradă unuia din acele presentimente care exercită o puternică influenţă asupra caracterelor de felul ei.

Puţin timp după aceste triste întîmplări, Rudolf şi fiica lui părăseau Parisul pentru totdeauna.

Partea a unsprezecea

GEROLSTEIN

„Prinţul Henri d'Herkanzen-Oldenzaal către contele Maximilien Kaminetz

Oldenzaal, 25 august 1840

Sosesc de la Gerolstein, unde am stat trei luni lîngă marele duce şi familia lui. Mă aşteptam să găsesc o scrisoare care să-mi anunţe sosirea dumitale la Oldenzaal, dragul meu Maximilien. Închipuieşte-ţi mirarea şi părerea mea de rău, cînd am aflat că trebuie să stai în Ungaria mai multe săptămîni.

De patru luni nu ţi-am putut scrie, neştiind unde să-ţi adresez scrisorile, din cauza felului dumitale original şi aventuros de a călători; totuşi, îmi promiseseşi la Viena, în clipa despărţirii noastre, că te voi găsi la 1 august la Oldenzaal. Trebuie să renunţ dar la plăcerea de a te vedea, şi totuşi n-am simţit niciodată ca acum necesitatea de a-mi descărca sufletul ţie, dragul meu Maximilien, cel mai vechi prieten al meu, căci, deşi sîntem încă tineri, prietenia noastră e veche: datează din timpul copilăriei noastre.

Ce să-ţi spun? De trei luni am luat o hotărîre definitivă... Mă apropii de unul din acele momente care decid soarta unui om... Înţelegi dar cît de mult îmi lipsesc prezenţa şi sfaturile du-

mitale ! Dar nu-mi vei lipsi multă vreme, oricare ar fi interesele care te reţin în Ungaria, vei veni, dragul meu Maximilien, vei veni, te implor, pentru că voi avea atîta nevoie de sprijin şi consolare... şi nu pot veni eu la dumneata. Tatăl meu, a cărui sănătate e din ce în ce mai şubredă, m-a rechemat la Gerolstein. Îşi pierde puterile pe zi ce trece ; mi-e cu neputinţă să-l părăsesc...

Am atîtea să-ţi spun, trebuie să-ţi relatez perioada cea mai încărcată, cea mai romantică a vieţii mele...

Tristă şi ciudată soartă ! În această vreme am fost, din nefericire, departe unul de altul ; noi cei nedespărţiţi, noi, cei doi fraţi, noi, cei mai însufleţiţi apostoli ai prieteniei de trei ori sfîntă ; noi atît de mîndri de a dovedi că Posa şi Carlos al marelui nostru Schiller nu sînt figuri închipuite, că tot ca şi divinele figuri ale ilustrului poet, ştim să gustăm deliciile unei gingaşe şi împărăteşti afecţiuni !

Oh ! prietene, de ce nu eşti aici ! De ce n-ai fost aici ! De trei luni inima mea tresaltă de emoţii, de o duioşie şi în acelaşi timp de o tristeţe ce nu se pot exprima. Şi am fost singur... şi sînt singur... Plînge-mă, dumneata ce îmi cunoşti sensibilitatea atît de bizar expansivă cîteodată, dumneata care mi-ai văzut atît de des ochii înotînd în lacrimi la simpla povestire a unei fapte mărinimoase, la simpla privelişte a unui frumos apus de soare, sau a unei nopţi de vară calmă şi înstelată. Îţi aminteşti, anul trecut, cu prilejul excursiei noastre la ruinele de la Oppenfeld, la malul marelui lac, tăcutele noastre visări, în timpul acelei seri minunate, plină de linişte, de poezie şi seninătate ?

Ce contrast bizar! Era cu trei zile înaintea acelui duel sîngeros în care n-am vrut să te iau ca secundant, căci aş fi suferit dacă aş fi fost rănit sub ochii dumitale... În acest duel iscat dintr-o discuţie la jocul de cărţi, secundantul meu l-a omorît pe acel tînăr francez, vicontele de Saint-Rémy... Dar fiindcă veni vorba, ştii cumva ce a devenit acea primejdioasă sirenă pe care domnul de Saint-Rémy o adusese la Oppenfeld, pe numele de Cecily David, dacă nu mă-nşel?

Dragă prietene, desigur că surîzi văzînd că mă pierd astfel printre confuze amintiri din trecut, în loc să vorbesc de gravele mărturisiri pe care ţi le-am anunţat; dar fără să vreau amîn clipa acestor confidenţe: te ştiu cît eşti de sever, şi mi-e teamă să nu fiu dojenit, da, dojenit, căci în loc să procedez cu chibzuială, cu înţelepciune (o înţelepciune de douăzeci şi unu de ani, vai!) m-am purtat nebuneşte sau mai bine zis, nu m-am purtat, m-am lăsat dus orbeşte de o vîltoare care mă tîrîse cu ea şi numai după ce m-am înapoiat la Gerolstein, m-am trezit, ca să zic aşa, din visul fermecător care m-a legat trei luni de zile şi această deşteptare e funestă...

În sfîrşit, prietene, dragul meu Maximilien, îmi iau marele curaj să-ţi vorbesc. Ascultă-mă cu îngăduinţă... Încep prin a pune ochii în pămînt, mi-e teamă să te privesc, căci, citind aceste rînduri, faţa dumitale va exprima atîta asprime, atîta severitate..., om stoic ce eşti.

Obţinînd un concediu de şase luni, am părăsit Viena şi am stat aici cîtva timp pe lîngă tatăl meu; pe atunci era încă sănătos; m-a sfătuit să mă

duc s-o văd pe draga mea mătușă, prințesa Juliana, superioara mănăstirii de la Gerolstein.

Cred că ți-am spus, dragă prietene, că bunica mea era soră primară cu bunicul actualului mare duce și că acesta din urmă, Gustav-Rudolf, ținînd seama de rudenie, ne-a tratat totdeauna pe mine și pe tatăl meu cu multă afecțiune, ca între veri. Mai știi, cred, că pe timpul unei călătorii destul de lungi pe care prințul a făcut-o de curînd în Franța, a însărcinat pe tatăl meu cu administrarea marelui ducat.

Dacă îți vorbesc de aceste împrejurări, nu o fac ca să mă mîndresc, îți închipui cred, prietene, ci ca să-ți explic cauzele marii intimități în care am trăit cu marele duce și cu familia sa, în timpul cît am stat la Gerolstein.

Îți amintești că anul trecut, cînd cu excursia noastră pe Rin, ni s-a spus că prințul regăsise în Franța și se căsătorise «in extremis» *cu doamna contesă Mac-Gregor, pentru a legitima nașterea unei fiice pe care o avusese cu ea în urma unei căsătorii secrete, mai tîrziu anulată pentru viciu de formă și fiindcă se efectuase fără consimțămîntul bătrînului duce care pe atunci mai trăia?*

Această fată, recunoscută în împrejurări atît de solemne, e acea fermecătoare prințesă Amélie despre care lordul Dudley care o văzuse la Gerolstein acum un an, ne vorbea astă iarnă la Viena cu un entuziasm pe care-l socoteam exagerat... Ce stranie întîmplare!... Cine ar fi prevăzut!...

Dar, cu toate că acum mi-ai ghicit, fără îndoială, taina, lasă-mă să-ți expun desfășurarea evenimentelor.

Mînăstirea Sfintei Hermangilde, a cărei superioară e mătușa mea, se află la o depărtare de nici măcar un sfert de leghe de Gerolstein, căci gră-

diniie mînăstirii se învecinează cu împrejurimile burgului. O casă minunată, complet izolată de mînăstire, îmi fusese pusă la dispoziție de către mătușa-mea care mă iubește, după cum știi, cu o duioșie de mamă.

În ziua sosirii mele, ea mă anunță că a doua zi are loc o mare recepție solemnă și o serbare la Curte, marele duce urmînd să anunțe oficial viitoarea lui căsătorie cu doamna marchiză d'Harville, sosită de curînd la Gerolstein, însoțită de tatăl ei, contele d'Orbigny.

Unii îl critică pe prinț că n-a căutat nici de astădată o alianță suverană (marea ducesă după care prințul era văduv, ținea de casa de Bavaria), alții, dimpotrivă, și mătușa mea era dintre aceștia, îl felicitau că în locul unor conveniențe ambițioase, preferase o tînără și fermecătoare femeie pe care o iubea și care aparținea celei mai strălucite nobleți a Franței. Știi, de altfel, prietene, că mătușa mea a avut totdeauna o dragoste adîncă pentru marele duce Rudolf, nimeni ca dînsa nu era în măsură să prețuiască alesele calități ale prințului.

«Dragul meu, îmi zise dînsa, cu privire la această recepție solemnă unde trebuia să mă duc și eu a doua zi după sosirea mea, ceea ce vei vedea, mai minunat la această recepție va fi, fără îndoială, perla de la Gerolstein!» «De cine vrei să vorbești, draga mea mătușă?» «De principesa Amélie...» «Fiica marelui duce? Într-adevăr, lordul Dudley ne-a vorbit de ea la Viena cu un entuziasm pe care l-am calificat drept exagerare de poet.» «La vîrsta mea, cu caracterul și situația mea, continuă mătușa mea, te încînți mai greu, așa că, dragul meu, vei fi convins de nepărtinirea aprecierii mele. Ei bine! îți spun că în viața mea n-am

cunoscut ceva mai încîntător ca prințesa Amélie. Ți-aș vorbi de frumusețea ei îngerească dacă n-ar fi înzestrată cu un farmec deosebit care prețuiește chiar mai mult decît frumusețea. Închipuiește-ți nevinovăția în demnitate și grația în modestie. Din prima zi cînd marele duce m-a prezentat ei, am simțit pentru această tînără principesă o simpatie involuntară. De altfel, nu sînt singura. Arhiducesa Sophie este de cîteva zile la Gerolstein. E cu adevărat una din cele mai mîndre și mai trufașe principese din cîte cunosc... E adevărat, ironia ei e teribilă, puțini oameni scapă de glumele ei mușcătoare. La Viena lumea se ferea de ea ca de foc... Oare principesa Amélie e pe placul ei? Ieri a venit aici, după ce vizitase azilul pus sub supravegherea tinerei principese. „Știi ceva? îmi spuse această temută arhiducesă, cu sinceritatea ei repezită, sînt foarte înclinată spre satiră, nu-i așa? Ei bine! dacă aș trăi multă vreme în preajma fiicei marelui duce, aș deveni, sînt sigură, inofensivă... într-atît bunătatea ei te pătrunde, te subjugă și te molipsește."» «Este deci magiciană, verișoara asta a mea?» i-am spus mătușii mele, surizînd. «Ceea ce e mai atrăgător, cel puțin în ochii mei, continuă mătușa-mea, e acel amestec de blîndețe, de modestie și demnitate, de care ți-am vorbit și care dă chipului ei angelic o expresie atît de duioasă.» «Desigur, modestia e o calitate rară la o principesă, atît de tînără, atît de frumoasă și de fericită.» «Să te gîndești că e mai lăudabil pentru principesa Amélie să se bucure, fără ostentație, de înalta situație ce i s-a recunoscut, cu atît mai mult cu cît e de dată recentă.» «Și în convorbirea care a avut-o cu dumneata, dragă mătușă, principesa n-a făcut nici o aluzie la trecutul ei?» «Nu; dar cînd, cu toată vîrsta mea

înaintată, i-am vorbit cu respectul pe care i-l datoram, fiindcă alteța-sa e fiica nobilului nostru suveran, tulburarea ei candidă însoțită de recunoștință și respect pentru mine m-a mișcat adînc, căci rezerva ei plină de noblețe și de afabilitate, îmi dovedea că prezentul n-o ameța într-atît încît să uite trecutul, și că ea oferea vîrstei mele cinstea ce eu o dădeam rangului ei.» «Într-adevăr, trebuie să ai, am replicat eu, o deosebită finețe de spirit, ca să ții seama de aceste delicate nuanțe.» «Astfel, dragul meu, cu cît o vedeam mai des pe principesa Amélie, cu atît îmi întărea prima impresie. De cînd e aici, a făcut atîtea acte caritabile, încît te uimesc — și toate cu o măsură, cu o maturitate de judecată, care mă miră să le aflu la o ființă de vîrsta ei. Judecă puțin: la cererea ei, marele duce a înființat la Gerolstein o instituție pentru micile orfane de cinci sau șase ani și pentru fetele orfane sau părăsite, care au atins șaisprezece ani, vîrstă atît de fatală pentru aceste nefericite pe care nimeni nu le apără de atracția viciului sau de constrîngerea mizeriei. Călugărițele nobile din mînăstirea mea învață și îndrumă aceste copile. Ducîndu-mă s-o vizitez, am avut prilejul să constat dragostea fierbinte pe care aceste biete făpturi desmoștenite o nutresc pentru principesa Amélie. Zilnic își petrece cîteva ore în acel institut pus sub protecția ei specială, și-ți repet că nu e numai respect sau recunoștință pe care pensionarele și călugărițele o au pentru alteța-sa, dar e aproape o adorație fanatică.» «Dar prințesa Amélie e cu adevărat un înger! replicai eu» «Un înger, da, un înger, continuă ea, căci nu-ți poți închipui cu cîtă duioșie se poartă cu protejatele ei și cu cîtă grijă pioasă le înconjoară. Niciodată n-am văzut pe cineva respectînd cu mai

multă gingășie susceptibilitatea nefericirii. S-ar zice că o simpatie irezistibilă o atrage pe prințesă mai ales spre această categorie de biete ființe părăsite. În sfîrșit, o să mă crezi? Ea, fiică de suveran, nu spune acestor fete altfel decît «surorile mele».

La aceste vorbe ale venerabilei mele mătuși, îți mărturisesc, dragă Maximilien, îmi veniră lacrimile în ochi. Nu găsești oare că purtarea acestei prințese e nobilă și sfîntă? Știi doar cît sînt de sincer, îți jur că-ți redau și-ți voi reproduce mereu, aproape textual, cuvintele mătușii mele.

«Deoarece prințesa, am zis eu, e atît de minunat înzestrată, voi fi foarte tulburat mîine cînd îi voi fi prezentat; cunoști timiditatea mea de neînvins, știi că un caracter ales îmi impune mai mult decît rangul social; sînt sigur că voi apărea prințesei pe cît de prost pe atît de stînjenit; îmi cunosc soarta dinainte».

«Haide, haide, îmi spuse mătușa-mea surîzînd, îmi va fi milă de dumneata, dragul meu, cu atît mai mult cu cît nu ești pentru prințesă o cunoștință nouă.»

«Eu, mătușă dragă?»

«Fără îndoială.»

«Cum așa?»

«Ți-amintești că la șaisprezece ani, cînd ai plecat de la Oldenzaal ca să faci o călătorie în Rusia și în Anglia cu tatăl dumitale, am pus să ți se facă un portret în costumul pe care îl purtai la primul bal mascat dat de defuncta mare ducesă?»

«Da, un costum de paj german din secolul al șaisprezecelea.»

«Marele nostru pictor, Fritz Mocker, reproducînd atent trăsăturile dumitale, n-a pictat numai un personaj din secolul al șaisprezecelea, ci prin-

tr-un capriciu de artist a imitat pînă și genul vetust al picturilor din epoca aceea. Cîteva zile după sosirea în Germania a prințesei Amélie, venind cu tatăl ei să mă vadă, a remarcat portretul dumitale și m-a întrebat cu candoare cine era acea fermecătoare figură din vremurile trecute? Tatăl ei surîse, îmi făcu un semn și îi răspunse: — Acest portret e al unuia din verii noștri care ar avea acum, după cum îl arată costumul, scumpa mea Amélie, vreo trei sute de ani, dar care, de foarte tînăr, făcuse dovada unui mare curaj și a unei inimi minunate. Nu i se citește oare bravura în privire și bunătatea în surîs?»

(Te implor, dragul meu Maximilien, nu da din umeri cu dispreț și nerăbdare că-ți scriu asemenea lucruri cu privire la mine însumi. Asta mă mîhnește, crede-mă, dar cele ce urmează îți vor dovedi că aceste amănunte copilărești, al cărui ridicol amar îl simt, sînt din nefericire absolut necesare. Închid această paranteză și voi continua.)

«Prințesa Amélie, reluă mătușa-mea, fiind victima acestei glume nevinovate, împărtășește părerea tatălui ei cu privire la expresia blîndă și mîndră a fizionomiei dumitale, după ce privi cu atenție tabloul. Mai tîrziu, cînd m-am dus s-o văd la Gerolstein, m-a întrebat, surîzînd, dacă am vești de la vărul ei din alte vremuri. I-am destăinuit atunci șiretlicul nostru, spunîndu-i că frumosul paj din secolul al șaisprezecelea era pur și simplu nepotul meu, prințul Henri d'Herkanzen-Oldenzaal, acum în vîrstă de douăzeci și unu de ani, căpitan în garda m. s. împăratului Austriei, și în totul, afară de costum, foarte asemănător cu portretul pictat. La aceste vorbe, prințesa Amélie, adăugă mătușa-mea, roși și redeveni serioasă, cum e

aproape totdeauna. De atunci, bine înțeles, n-a mai vorbit niciodată de acel tablou. Totuși, vezi, scumpul meu copil, că nu vei fi complet străin, adică un chip nou pentru verișoara dumitale, cum zice și marele duce. Așadar, fii liniștit și caută să faci cinste portretului dumitale !» încheie mătușa mea surîzînd.

Această convorbire a avut loc, ți-am spus, dragă Maximilien, în ajunul zilei în care trebuia să fiu prezentat prințesei, verișoara mea; după care m-am dus acasă.

Nu ți-am ascuns niciodată cele mai tainice gînduri ale mele, bune sau rele; îți voi destăinui deci spre ce închipuiri absurde și nebune m-am lăsat tîrît, după convorbirea ce ți-am reprodus-o.“

GEROLSTEIN

„Prințul Henri d'Herkanzen-Oldenzaal către contele Maximilien Kaminetz

Oldenzaal, 25 august 1840

Mi-ai spus de multe ori, dragă Maximilien, că sînt străin de orice înfumurare; o cred și trebuie s-o cred ca să pot continua această povestire fără să risc să trec în ochii dumitale drept un îngîmfat.

Cînd m-am pomenit singur la mine acasă, gîndindu-mă la convorbirea cu mătușa mea, nu m-am putut opri să-mi reamintesc, cu o ascunsă bucurie, că prințesa Amélie, contemplînd potretul meu făcut acum șase șapte ani, ceruse după cîteva zile, în glumă, noutăți de la vărul ei din alte vremuri.

Deși rudă cu marele duce și întotdeauna foarte bine primit de el, îmi era peste putință să concep cea mai mică nădejde că mă voi putea căsători cu prințesa, chiar dacă ar fi primit dragostea mea, ceea ce era mai mult decît improbabil.

Familia noastră își poartă cu cinste rangul, dar e săracă în comparație cu imensele domenii ale marelui duce, prințul cel mai bogat din întreaga Confederație germanică; și apoi n-aveam decît douăzeci și unu de ani, eram un simplu căpitan de gardă, fără renume, fără situație personală. Cu un cuvînt, niciodată marele duce nu se putea gîndi la mine pentru fiica lui.

Toate acestea ar fi trebuit să mă pună la adăpost de o pasiune pe care nu o încercasem încă, dar despre care aveam o ciudată presimțire. Dar vai! m-am lăsat în voia unor visuri naive. Purtam în deget un inel care-mi fusese dat odinioară de Thecla (buna contesă pe care o cunoști). Cu toate că acest zălog al unui amor tineresc, ușuratic și trecător, nu mă supăra prea mult, l-am jertfit cu eroism amorului meu născînd și bietul inel dispăru în apele repezi ale rîului care curge sub ferestrele mele.

Ca să-ți pot descrie cum am petrecut noaptea, e zadarnic, ți-o închipui. Știam că prințesa Amélie era blondă și de o frumusețe angelică, încît am să-mi imaginez trăsăturile ei, talia ei, ținuta ei, sunetul glasului ei, expresia privirilor ei; apoi, gîndindu-mă la portretul meu pe care îl remarcase, mi-am amintit că blestematul de artist mă înfrumusețase grozav. Și apoi comparam cu disperare costumul pitoresc al pajului din secolul al șaisprezecelea cu severa uniformă de căpitan din garda maiestății-sale imperiale. După aceste preocupări prostești, urmau ici și colo, te asigur, prietene drag,

şi unele gînduri generoase, unele nobile elanuri ale sufletului. Mă simţeam mişcat. Oh ! foarte mişcat de rara bunătate a prinţesei Amélie, care le numea pe bietele părăsite ce le ocrotea «surorile» ei, după cum îmi spusese mătuşa.

Am trecut deci prin cumplite temeri toată noaptea şi o parte a dimineţii următoare. Veni ora recepţiei. Încercai două, trei uniforme, găsindu-le una mai prost croită decît alta şi plecai spre marele palat ducal, foarte nemulţumit de mine însumi.

Deşi Gerolstein e doar la o distanţă de un sfert de leghe de mănăstirea Saint-Hermangilde, pe scurtul popas al drumului mă copleşiră mii de gînduri, toate copilăriile care mă preocupaseră dispăruseră în faţa unei idei grave, triste, aproape ameninţătoare ; o presimţire de neînlăturat mă stăpînea ; una din acele crize care domină o viaţă întreagă, un fel de revelaţie îmi spunea că voi iubi, că voi iubi cu patimă, aşa cum nu se iubeşte decît o dată, şi culmea fatalităţii, această dragoste, pe cît de înălţătoare şi de demnă, pe atît avea să-mi fie de fatală.

Aceste gînduri mă înspăimîntară într-atît încît luasem hotărîrea să opresc trăsura, să mă înapoiez la mînăstire şi să mă duc la tatăl meu, lăsînd mătuşii mele grija să scuze pe lîngă marele duce plecarea mea precipitată.

Din nefericire, unul din acele incidente banale, ale căror efecte sînt cîteodată incomensurabile, m-au împiedicat să urmez primul meu îndemn. Trăsura, oprindu-se la aleea care ducea la palat, mă aplecai peste portieră să dau ordin personalului meu să întoarcă. Tocmai atunci baronul şi baroana Koller, care ca şi mine se duceau la Curte, mă zăriră şi opriră şi ei trăsura lor. Ba-

ronul, văzîndu-mă în uniformă de gală, mi se adresă: «Pot să-ţi fiu de folos cu ceva, dragul meu prinţ? Ce ţi s-a întîmplat? Deoarece te duci la palat, urcă-te în trăsura noastră, în cazul cînd ai vreo neplăcere cu caii dumitale.»

Nimic nu era mai uşor, nu-i aşa, dragă prietene, decît să găsesc un pretext ca să mă despart de baron şi să mă înapoiez la mănăstire. Ei bine! fie că era timiditatea, fie că era dorinţa nemărturisită de a înlătura hotărîrea cuminte ce o luasem, am răspuns, încurcat, că dădusem ordin vizitiului să se informeze la grilajul palatului dacă se intră pe la pavilionul nou sau prin curtea de marmură. «Se intră prin curtea de marmură, dragul meu prinţ, îmi răspunse baronul, avînd în vedere că e o recepţie de mare gală. Spune trăsurii dumitale să o urmeze pe a mea, o să-ţi arăt drumul.»

Mă ştii, Maximilien dragă, cît sînt de fatalist: nu voiam să mă înapoiez la mănăstire, ca să-mi cruţ amărăciunile la care mă aşteptam; soarta se opunea, m-am încredinţat deci stelei mele.

Nu cunoşti, prietene, palatul marelui ducat de la Gerolstein. După părerea tuturor care au vizitat capitalele Europei, nu există, cu excepţia Versailles-ului, o reşedinţă regală al cărui corp şi anexe să prezinte un aspect mai măreţ. Dacă intru în oarecari amănunte asupra acestui subiect, este că, amintindu-mi acum de aceste splendori, mă întreb cum de nu m-am trezit din fantasmagoriile mele, căci, în definitiv, prinţesa Amélie era fiica unui suveran, stăpîn al acelui palat, a acelor grădi, a acelor fabuloase bogăţii.

«Curtea de marmură», vast semiciclu, e numită astfel fiindcă, afară de un drum larg circular pe unde trec trăsurile, e pavată cu marmură de toate culorile, alcătuind superbe mozaicuri în mijlocul

cărora se conturează un mare bazin prevăzut cu guri de apă antice, alimentat din abundență dintr-o cupă vastă de porfir.

Această curte de onoare este înconjurată de statui de marmură albă lucrate în stilul cel mai pur, ținînd făcliere de bronz aurit din care țîșnesc valuri de lumină orbitoare. Alternînd cu aceste statui, vase Medicis, așezate pe soclul lor bogat sculptat, conțin niște imenși leandri, adevărate tufe înflorite al căror frunziș lucios, văzut în lumină, răspîndesc reflexe metalice.

Trăsurile se opreau la marginile unei scări duble cu balustrade care duceau spre peristilul palatului. La picioarele acestei scări stăteau de strajă pe cai lor negri, două santinele din regimentele de gardă ale marelui duce, care-și alege acești soldați dintre subofițerii de statură impunătoare. Dumneata, prietene, care prețuiești atît de mult militarii, ai fi izbit de înfățișarea severă și marțială a acestor doi coloși, ale căror platoșe și coifuri de oțel cu profil antic, fără penaj și coamă, străluceau în profunzimea luminilor. Acești călăreți poartă frac albastru cu guler galben, pantalon alb de piele de căprioară și cizme grele ai căror carîmbi trec de genunchi. În sfîrșit, pentru dumneata, căruia îți plac aceste detalii militare, voi adăuga că la capătul de sus al scării, de fiecare parte a ușii, doi grenadieri din regimentul de infanterie al gărzii marelui duce stau de planton. Ținuta lor, afară de culoarea fracului și a reverelor se aseamănă, mi s-a spus, cu aceea a grenadierilor lui Napoleon.

După ce am traversat vestibulul unde stăteau cu halebarda în mînă, în livrea, portarii prințului, am urcat o scară impunătoare de marmură albă care duce la un portic împodobit cu coloane de

jasp. Ele susțin o cupolă pictată și aurită. Acolo se aflau două șiruri lungi de valeți de casă. Am intrat apoi în camera de gardă, la ușa căreia stau în permanență un șambelan și un aghiotant de serviciu, însărcinați să conducă la alteța-sa regală persoanele care aveau cinstea de a-i fi prezentate în mod deosebit. Rudeniei mele, deși cam îndepărtate, îi datorez această onoare: un aghiotant m-a urmat într-o lungă galerie în care mișunau bărbați în frac sau în uniformă de gală și femei în toalete somptuoase.

Pe cînd străbăteam cu pași măsurați această mulțime strălucitoare, mi-au ajuns la ureche cuvinte care mi-au mărit emoția. Din toate părțile se auzeau voci admirative cu privire la frumusețea angelică a prințesei Amélie, la trăsăturile fermecătoare ale marchizei d'Harville și la înfățișarea cu adevărat imperială a arhiducesei Sophie care, sosită nu de mult de la München cu arhiducele Stanislas, urmau să plece în curînd la Varșovia. Dar, cu toate omagiile aduse arhiducesei și distincției plină de grație a marchizei d'Harville, părerea unanimă era că nimic nu întrecea în grație chipul fermecător al prințesei Amélie.

Pe măsură ce mă apropiam de locul unde se afla marele duce și fiica lui, îmi simțeam bătăile năvalnice ale inimii. În momentul în care am ajuns la ușa acelui salon (uitasem să-ți spun că era bal și concert la Curte), ilustrul Liszt se așezase la pian, așa că o tăcere religioasă urmă murmurului ușor al convorbirilor. Așteptînd sfîrșitul piesei muzicale pe care marele artist o executa cu măiestria lui neîntrecută, m-am oprit în pragul altei uși.

Atunci, dragă Maximilien, am văzut-o pentru prima oară pe prințesa Amélie. Lasă-mă să-ți des-

criu această scenă, pentru că resimt un farmec nespus înmănunchind asemenea amintiri.

Închipuieşte-ţi, dragă prietene, un vast salon mobilat cu o somptuozitate regală, strălucitor de lumini şi cu pereţii acoperiţi cu mătase roşie peste care şerpuia un frunziş de aur brodat în relief. În rîndul întîi, pe marile fotolii aurite, şedeau arhiducesa Sophie (prinţul făcea onorurile palatului său) La stînga ei doamna marchiază d'Harville şi la dreapta prinţesa Amélie. În spatele lor, în picioare, marele duce îmbrăcat în uniforma de colonel al gărzii lui, părea întinerit de fericire, arătînd de vreo treizeci de ani. Haina militară scotea şi mai mult în relief eleganţa ţinutei şi frumuseţea trăsăturilor sale. Lîngă el se afla arhiducele Stanislas, în uniformă de feldmareşal, după care veneau doamnele de onoare ale prinţesei Amélie, soţiile marilor demnitari şi apoi marii demnitari ai Curţii.

E oare nevoie să-ţi mai spun că prinţesa Amélie, prin graţie şi frumuseţe, mai mult decît prin rang, domina această mulţime scînteietoare? Să nu mă condamni, prietene drag, înainte de a-ţi zugrăvi acest portret. Cu toate că e mult mai prejos de realitate, vei înţelege adoraţia mea, vei înţelege că, de îndată ce am văzut-o, am iubit-o, şi ardoarea acestei pasiuni nu poate fi egalată decît de puterea şi nemărginirea ei.

Prinţesa Amélie, îmbrăcată într-o rochie simplă de moar alb, purta, ca şi arhiducesa Sophie, marele cordon al ordinului imperial Sfîntul Népomucène, care-i fusese conferit de curînd de împărătească. O diademă de perle împodobea fruntea ei nobilă şi candidă şi se îmbina armonios cu cele două cozi de păr de un blond auriu, care încadrau obrajii ei uşor îmbujoraţi. Braţele gingaşe, mai

albe decît valurile de dantelă din care se iveau, erau pe jumătate acoperite de mănuşi care se opreau ceva mai jos de gropiţele cotului. Nimic mai desăvîrşit decît mijlocul ei, nimic mai frumos ca picioruşul ei încălţat în pantofi de mătase albă. Cînd am văzut-o, ochii ei mari, de cel mai pur azur, erau visători. Nu ştiu dacă în clipa aceea nu era pradă unei preocupări grave, sau dacă era puternic impresionată de sumbra armonie a muzicii lui Liszt, dar surîsul ei discret mi se părea de o blîndeţe şi de o melancolie nespusă. Îşi ţinea capul uşor înclinat spre piept, şi pipăia distrată un mănunchi de garoafe albe şi de trandafiri.

Niciodată nu-ţi voi putea descrie ce am simţit atunci : tot ce-mi spusese mătuşa mea despre bunătatea nespusă a prinţesei Amélie, îmi reveni în minte... Surîzi, prietene... dar fără să vreau, mi-am simţit ochii umezi, în faţa acestei feţe visătoare, aproape tristă, atît de încîntător de frumoasă, înconjurată de onoruri, de respect şi divinizată de un asemenea tată.

Deodată, printr-o întîmplare bizară (totul a fost ca o fatalitate) ea întoarse ochii, maşinal, spre locul în care mă aflam.

Ştii cît de scrupulos sînt aplicate eticheta şi ierarhia rangurilor la noi. Datorită titlului meu şi a legăturilor de rudenie cu marele duce, personale în mijlocul cărora mă aşezasem la început să retrăseseră treptat, aşa că am rămas aproape singur şi cu totul la vedere în rîndul întîi, în pervazul uşii galeriei. A fost nevoie de această împrejurare ca prinţesa Amélie să iasă din visarea ei, m-a zărit şi m-a remarcat, fără îndoială, pentru că roşise şi făcu o uşoară mişcare de surpriză.

Văzuse portretul meu la mănăstire, la mătușa mea și mă recunoscuse, nimic mai simplu. Prințesa abia dacă s-a uitat la mine timp de o secundă, dar această privire m-a făcut să simt o înfiorare nespusă, adîncă ; mi-am simțit obrajii aprinși, lăsai ochii în jos, și rămăsei cîteva minute așa, necutezînd să-mi ridic privirea spre prințesă.

Cînd, în fine, mi-am luat curajul s-o privesc, ea vorbea încet cu arhiducea Sophie, care părea să o asculte cu multă atenție.

Liszt făcînd o pauză de cîteva minute între cele două piese ce urma să execute, marele duce se folosi de acest răstimp ca să-i exprime admirația în forma cea mai grațioasă.

Revenind la locul lui, prințul mă văzu și-mi făcu, plin de bunăvoință, un semn, cu capul, în timp ce spuse cîteva cuvinte arhiducesei, arătîndu-mă cu privirea. Aceasta, după ce mă cercetă o clipă, se întoarse către marele duce care nu se putu opri de a surîde. Arhiducesa îi răspunse ceva și adresă un cuvînt și fiicei lui.

Prințesa Amélie păru stînjenită, căci roși din nou. Stăteam pe jăratic. Din nefericire, eticheta nu-mi îngăduia să părăsesc locul unde mă găseam. Înainte de terminarea concertului, care reîncepu curînd. M-am uitat de două-trei ori pe furiș la prințesa Amélie, mi se păru gînditoare și întristată, mi se strînse inima, îmi părea rău de ușoara neplăcere ce-i pricinuisem fără să vreau și pe care credeam că o ghicesc.

Fără îndoială că marele duce o întrebase, în glumă, dacă găsea vreo asemănare cu portretul vărului din alte vremuri și, în candoarea ei, își făcea poate o vină fiindcă-i răspunse că mă recunoscuse. Concertul terminat, am urmat pe ad-

jutantul de serviciu. El mă conduse în apropierea marelui duce. Acesta păşi înspre mine, mă luă prieteneşte de braţ şi se adresă arhiducesei Sophie, apropiindu-se de ea:

«Cer alteţei-voastre imperiale permisiunea de a-i prezenta pe vărul meu, prinţul Henri de Herkanzen-Oldenzaal.»

«L-am mai văzut pe prinţ la Viena şi îl regăsesc aici cu plăcere», răspunse arhiducesa, în faţa căreia mă înclinai adînc.

«Scumpa mea Amélie, reluă prinţul adresîndu-se fiicei lui, îţi prezint pe prinţul Henri, vărul dumitale. El e fiul prinţului Paul, unul din cei mai veneraţi prieteni ai mei, şi-mi pare foarte rău că nu-l văd aici la Gerolstein.»

«Aţi vrea, domnul meu, să comunicaţi prinţului Paul că împărtăşesc în totul părerile de rău ale tatălui meu, căci voi fi totdeauna fericită să-i cunosc prietenii», interveni vara mea cu o naturaleţă plină de graţie...

Niciodată nu-i auzisem glasul. Închipuieşte-ţi, prietene, sunetul cel mai dulce, cel mai tineresc, cel mai armonios, unul din acele sunete care fac să vibreze coardele cele mai sensibile ale sufletului.

«Sper, dragă Henri, că vei rămîne cîtva timp la mătuşa dumitale pe care o iubesc, pe care o respect ca pe mama mea, după cum ştii, îmi spuse marele duce, plin de bunăvoinţă. Să vii să ne vezi mai des în familie, la sfîrşitul amiezii, pe la orele trei; dacă ieşim, o să iei parte la plimbarea noastră, ştii că te-am iubit dintotdeauna fiindcă eşti una din cele mai nobile inimi, din cîte cunosc.»

«Nu ştiu cum să arăt alteţei-voastre regale, recunoştinţa mea pentru binevoitoarea primire cu care m-a onorat.»

«Ei bine, ca să-mi dovedești recunoștința, răspunse prințul surîzînd, s-o inviți pe vara dumitale la al doilea cadril, căci primul e de drept al arhiducelui.»

«Alteța-voastră va voi să-mi acorde această grație?» mă adresai prințesei Amélie înclinîndu-mă în fața ei.

«Spuneți-vă simplu, văr și verișoară, după vechile datini germane», mă îndemnă vesel marele duce, între rude nu e nevoie de ceremonial.

«Verișoara mea îmi va face cinste să danseze cu mine acest cadril?»

«Da, vere, răspunse cu naturalețe prințesa Amélie»".

GEROLSTEIN

„Prințul Henri d'Herkanzen-Oldenzaal către contele Maximilien Kaminetz

Oldenzaal, 25 august 1840

Nu-ți voi putea descrie, dragă prietene, cît am fost de fericit și de îndurerat totdeodată de cordialitatea părintească a marelui duce; încrederea ce-mi arăta, afectuóasa bunătate prin care îndemnase pe fiica lui și pe mine să înlocuim formulele etichetei în acele apelative familiale de o atît de duioasă intimitate, totul mă umplea de recunoștință și mă invinuiam cu atît mai amar de farmecul unui amor, care nu trebuia și nu putea să fie pe placul prințului.

Așteptam într-o stare de fericire amestecată cu teamă, clipa convorbirii pe care libertatea balului

mi-o făgăduia s-o întreţin cu dînsa, şi am fost destul de stăpîn pe mine ca să-mi ascund tulburarea cînd m-am dus s-o iau de lîngă marchiza d'Harville. Gîndindu-mă la întîmplarea cu portretul, mă aşteptam ca principesa Amélie să împărtăşească stînjeneala mea ; nu mă înşelam, îmi amintesc cuvînt cu cuvînt de prima noastră convorbire ; lasă-mă să ţi-o redau, prietene drag :

«Alteţa-voastră îmi va îngădui să-i spun verişoara mea, aşa cum marele duce m-a autorizat ?»

«Fără îndoială, vere, îmi răspunse ea cu graţie, sînt totdeauna fericită să împlinesc voia tatălui meu.»

«Şi sînt cu atît mai mîndru de această familiaritate, dragă verişoară, cu cît am putut să te cunosc, adică să te preţuiesc.»

«Şi tatăl meu mi-a vorbit adesea de dumneata, vere, şi, ceea ce te va mira poate, adăugă timidă, este că te cunoşteam, dacă se poate spune astfel, din vedere... Doamna stareţă de la Saint-Hermangilde, pentru care am cea mai respectuoasă afecţiune, ne-a arătat într-o zi, tatălui meu şi mie, un portret...»

«În care eram prezentat ca un paj din secolul al şaisprezecelea ?»

«Da, vere, şi tatăl meu a comis chiar un mic vicleşug, spunîndu-mi că acel portret era al uneia din rudele noastre din alte vremuri, adăugînd de altfel cuvinte atît de binevoitoare pentru acest văr de altădată, încît familia noastră se putea mîndri că îl numără printre rudele de aici...»

«Vai ! dragă verişoară, mi-e teamă că nu mai semăn cu portretul moral pe care marele duce a binevoit a-l face şi nici cu pajul din secolul al şaisprezecelea.»

«Te înșeli, vere, îmi spuse cu naivitate, prințesa, căci la sfîrșitul concertului, aruncîndu-mi din întîmplare ochii spre galerie, te-am recunoscut îndată, cu toată îmbrăcămintea dumitale de azi.»

Apoi, voind, fără îndoială, să schimbe un subiect care o stînjenea, îmi spuse :

«Ce minunat talent are domnul Liszt, nu-i așa ?»

«Admirabil ! Și cu cîtă plăcere l-ați ascultat !»

«Vere, uită-te la tatăl meu cît e de frumos. Doamna marchiză d'Harville merită mai mult ca oricare alta afecțiunea sa, e cea mai mare laudă ce i se poate aduce.»

«O, dragă verișoară, ești cea mai în măsură s-o prețuiești, căci ai cunoscut-o probabil în Franța ?»

Abia rostisem aceste ultime cuvinte, că nu știu ce gînd neașteptat străbătuse mintea prințesei Amélie : lăsă ochii în jos și, timp de o secundă, trăsăturile ei luaseră o expresie de tristețe care mă amuți.

Eram la sfîrșitul cadrilului, ultima figură mă separă pentru o clipă de verișoara mea. Cînd am condus-o lîngă doamna d'Harville, mi s-a părut că fața ei era puțin schimbată. Am crezut și mai cred și acum că aluzia mea la existența prințesei Amélie în Franța, amintindu-i de moartea mamei sale, i-a produs impresia penibilă de care ți-am vorbit.

În timpul acelei serate, o împrejurare care ți se va părea copilărească a constituit o nouă dovadă a stimei de care această fată se bucură din partea tuturor. Diadema ei de perle mișcîndu-se puțin din loc, arhiducesa Sophie, căreia îi dădea atunci brațul, a avut bunăvoința să-i așeze ea însăși această bijuterie pe frunte. Pentru cine cunoaște trufia proverbială a arhiducesei, o asemenea fa-

voare din partea ei pare aproape de necrezut. De altfel, prințesa Amélie, pe care o observam cu atenție în clipa aceea, a părut atît de încurcată, atît de recunoscătoare, aș spune aproape stînjenită, încît am văzut o lacrimă strălucind în ochii ei.

Așa a fost, prietene, prima mea serată la Gerolstein. Dacă ți-am povestit-o cu atîtea amănunte, e fiindcă aproape toate aceste împrejurări au avut mai tîrziu, pentru mine, urmări din cele mai grave.

Acum mă voi rezuma: nu-ți voi mai vorbi decît de cîteva fapte principale cu privire la desele mele întrevederi cu verișoara mea și cu tatăl ei.

A treia zi după această serbare, am făcut parte din cercul restrîns de persoane invitate la celebrarea căsătoriei marelui duce cu doamna marchiză d'Harville. Niciodată n-am văzut fața prințesei Amélie mai radioasă și mai senină ca în timpul acelei ceremonii. Contempla pe tatăl ei și pe marchiză cu un fel de încîntare religioasă care dădea un nou farmec trăsăturilor ei și s-ar fi zis că reflectau fericirea neasemuită a prințului și a doamnei d'Harville.

În ziua aceea verișoara mea era foarte veselă și avea poftă de vorbă. I-am oferit brațul în timpul unei plimbări după supeu în grădinile palatului, iluminate feeric. Îmi spuse cu privire la căsătoria tatălui ei:

«Îmi pare că fericirea celor dragi ne este mai prețioasă decît a noastră, pentru că totdeauna există o nuanță de egoism în satisfacția fericirii noastre personale.»

Dacă îți reproduc una din multele reflexii ale prințesei Amélie, dragă prietene, este pentru ca să-ți dai seama de sufletul acestei ființe adorabile, care, ca și tatăl ei, are geniul bunătății.

La cîteva zile de la căsătoria marelui duce, am avut cu el o lungă convorbire. M-a întrebat de trecut, de planurile mele de viitor. Îmi dădu cele mai înțelepte sfaturi, îmbărbătările cele mai măgulitoare. Mi-a vorbit chiar de unele din planurile lui de guvernămînt cu o încredere de care am fost pe cît de mîndru pe atît de încîntat; în sfîrșit, ce să-ți mai spun? Preț de o clipă, o ideie dintre cele mai năstrușnice îmi trecu prin minte. Am crezut că prințul a ghicit dragostea mea și că prin această discuție ar fi vrut să mă prevină și poate să mă îndemne la o mărturisire...

Din nefericire, această nădejde nesăbuită nu a durat mult; prințul încheie convorbirea, spunîndu-mi că timpul marilor războaie a trecut, că trebuia să mă folosesc de numele meu, de înrudirile mele, de educația pe care am primit-o și de strînsa prietenie pe care tatăl meu o avea cu prințul de M..., primul ministru al împăratului, pentru a îmbrățișa cariera diplomatică în locul celei militare, adăugînd că toate conflictele care se rezolvau odinioară pe cîmpul de luptă se vor decide de-acum încolo în congrese; că, în curînd, tradițiile întortocheate și perfide ale vechii diplomații vor face loc unei politici largi și umane în raport cu adevăratele interese ale popoarelor, care din zi în zi încep să aibă conștiința drepturilor lor; că un spirit ridicat, leal și mărinimos ar putea avea în cîțiva ani un mare rol de îndeplinit în treburile politice, fiind astfel în măsură de a aduce mari îmbunătățiri lumii. Îmi făgăduia protecția lui suverană ca să-mi ușureze începuturile carierei pe care mă sfătuia stăruitor s-o îmbrățișez.

Înțelegi, dragul meu prieten, că dacă prințul ar fi avut cea mai mică intenție cu mine, nu mi-ar

fi vorbit de toate astea. Îi mulțumii deci cu o vie recunoștință pentru sugestiile date, adăugînd că îmi dau seama de valoarea sfaturilor sale și că eram hotărît să le urmez.

Am continuat vizitele la palat cu cea mai mare rezervă, dar în urma stăruințelor marelui duce, mă duceam acolo zilnic pe la orele trei. Viața la palat era din cele mai încîntătoare și mai intime, comparînd-o cu aceea a curților noastre germanice. Era asemenea vieții marilor castele din Anglia, dar și mai atrăgătoare prin firească ei cordialitate, prin îngăduitoarea libertate a moravurilor germane. Cînd era vreme bună, făceam lungi plimbări călare cu marele duce, cu marea ducesă, cu verișoara mea și cu persoanele din casa lor. Cînd rămîneam în palat, făceam muzică de cameră, cîntam cu marea ducesă și cu verișoara mea, a cărei voce avea un timbru de o puritate și de o suavitate fără egal și nu o puteam auzi fără să mă simt zguduit pînă în fundul sufletului. În alte dăți cercetam amănunțit minunatele colecții de tablouri și de obiecte de artă, sau bogatele biblioteci ale prințului, care, precum știi, e unul din cei mai culți și mai luminați bărbați din Europa. Destul de des reveneam să cinez la palat și, în zilele cînd se dădeau spectacole la operă, însoțeam la teatru familia marelui duce.

Fiecare zi trecea ca un vis. Treptat, treptat, verișoara mea începu să mă trateze cu o familiaritate de soră ; nu-mi ascundea plăcerea ce o simțea cînd mă vedea, îmi destăinuia tot ce o interesa, de două sau trei ori m-a rugat s-o întovărășesc cînd se ducea cu marea ducesă să viziteze pe tinerele orfane ; adesea îmi vorbea de viitorul meu cu o maturitate de judecată, cu o grijă pe cît de

serioasă pe atît de chibzuită, care mă surprindea la o fată de vîrsta ei. Îi plăcea mult să se intereseze de copilăria mea, de mama mea, vai! atît de regretată! De cîte ori scriam tatii, mă ruga să-i pomenesc de ea; apoi, deoarece broda minunat, mi-a dat într-o zi, pentru el, o tapiserie la care lucrase multă vreme. Ce să-ți mai spun, prietene? Un frate și o soră, regăsindu-se după ani lungi de despărțire, nu s-ar fi bucurat de o intimitate mai plină de duioșie. De altfel, cînd, printr-un hazard fericit rămîneam singuri, sosirea cuiva n-ar fi schimbat întru nimic nici subiectul, nici chiar tonul conversației noastre.

Dacă o astfel de intimitate ar fi putut să ție totdeauna, poate că m-aș fi mulțumit cu această fericire, dar tocmai pentru că mă bucuram de ea atît de intens, mă gîndeam că datorită serviciului meu sau carierii la care nă îndemna prințul va trebui să plec la Viena sau în străinătate; sau că foarte curînd s-ar putea ca și prințul să se gîndească să-și mărite fiica în condiții demne de rangul ei.

Aceste gînduri deveniră cu atît mai apăsătoare cu cît clipa plecării mele se apropia. Verișoara mea observă imediat schimbarea ce se petrecuse în mine. În ajunul zilei cînd am părăsit-o, îmi spuse că de cîtăva vreme mă găsea întunecat, preocupat. Am încercat să ocolesc aceste întrebări; atribuiam tristețea mea unei plictiseli nelămurite.

«Nu te pot crede, îmi spuse ea, tatăl meu te tratează aproape ca pe un fiu, toată lumea te iubește, să te simți nenorocit ar fi o ingratitudine.»

«Ei bine, izbucnii, fără a-mi putea stăpîni emoția, nu e vorba de plictiseală, ci de o durere, de ceea ce provoacă o mare durere.»

«Dar de ce? Ce ți s-a întîmplat?» mă întrebă ea îngrijorată.

«Adineauri, dragă verișoară, mi-ai spus că tatăl dumitale mă tratează ca pe un fiu, că aici toată lumea mă iubește... Ei bine! curînd va trebui să mă lipsesc de aceste prețioase afecțiuni, va trebui să părăsesc Gerolstein-ul și ți-o mărturisesc, acest gînd mă distruge.»

«Și amintirea celor ce ne sînt scumpi... nu contează?»

«Fără îndoială... dar anii, dar întîmplările aduc atîtea schimbări neprevăzute!»

«Există totuși afecțiuni care nu sînt schimbătoare, aceea pe care tatăl meu ți-a dovedit-o totdeauna, aceea care o am eu pentru dumneata; sîntem frate și soră... să nu uităm asta niciodată», adăugă ea ridicînd către mine ochii ei mari, albaștri, înlăcrămați.

Această privire mă tulbură, eram cît p-aci să mă trădez. Din fericire m-am stăpînit.

«E adevărat că afecțiunile durează, îi replicai stînjenit, dar situațiile se schimbă... Astfel, cînd voi reveni peste cîțiva ani, crezi oare că intimitatea asta, al cărei farmec îl prețuiesc atît, va mai putea dăinui?»

«De ce nu?»

«Pentru că atunci, fără îndoială că vei fi căsătorită, dragă verișoară... vei avea alte îndatoriri... și vei fi uitat pe bietul dumitale frate...»

Jur că nu i-am spus nici un cuvînt mai mult, nu știu dacă a văzut în vorbele acestea o mărturisire ofensatoare sau că a fost ca și mine dureros impresionată de schimbările inevitabile ce le-ar fi putut aduce viitorul în raporturile dintre noi; dar, în loc să-mi răspundă, ea a rămas o clipă tă-

cută, copleşită; apoi, ridicîndu-se brusc, cu faţa palidă, schimbată, ieşi, după ce privi cîteva secunde tapiţeria la care tînăra contesă d'Oppenheim, una din doamnele ei de onoare, lucra la una din ferestrele salonului în care avea loc convorbirea noastră.

În seara aceleiaşi zile chiar, am primit de la tatăl meu o nouă scrisoare prin care mă chema grabnic acolo. A doua zi de dimineaţă m-am dus să-mi iau rămas bun de la marele duce. Îmi spuse că prinţesa Amélie e puţin suferindă şi că se însărcina el să-i transmită cuvintele mele de rămas-bun; mă îmbrăţişă părinteşte, cu regretul, adăugă el, pe care i-l provoca plecarea mea precipitată şi mai ales că această plecare era prilejuită de îngrijorările legate de sănătatea tatălui meu. Reamintindu-mi apoi cu multă blîndeţe de sfaturile lui cu privire la noua mea carieră pe care mă îndemna stăruitor s-o îmbrăţişez, adăugă că, la înapoierea din misiunile mele, sau în timpul concediilor, m-ar revedea totdeauna cu mare plăcere la Gerolstein.

Din fericire, la sosirea mea aici, l-am găsit pe tatăl meu ceva mai bine, e tot în pat şi încă foarte slăbit, dar nu mai prezintă îngrijorări serioase. Din nefericire, şi-a dat seama cît sînt de abătut şi de tăcut. De cîteva ori, dar zadarnic, m-a rugat să-i mărturisesc cauza suferinţei mele. N-aş fi îndrăznit, cu toată dragostea lui oarbă pentru mine. Doar îi cunoşti severitatea faţă de tot ce i se pare lipsit de sinceritate şi lealitate.

Ieri, în timp ce-l vegheam singur, crezîndu-l adormit, nu mi-am putut reţine lacrimile, care curgeau tăcute, gîndindu-mă la frumoasele zile de la Gerolstein. M-a surprins plîngînd, căci aţipise

numai, iar eu eram covîrșit de durerea mea. M-a întrebat cu multă duioșie despre ce e vorba. Am atribuit tristețea mea grijii ce o am pentru sănătatea lui, — dar nu s-a lăsat convins.

Acum cînd știi totul, dragul meu Maximilien, spune-mi: soarta mea e oare atît de disperată?... Ce să fac? Cum să mă orientez?

Ah! nu-ți pot descrie spaima mea. Ce se va întîmpla, Dumnezeule?... Totul e pierdut pentru totdeauna! Sînt cel mai nefericit dintre oameni, dacă tatăl meu nu renunță la proiectele sale.

Căci iată ce s-a întîmplat:

Adineauri, cînd să termin această scrisoare, spre marea mea mirare, tata, pe care-l credeam culcat, intră în camera lui de lucru unde scriam și observă pe birou primele patru pagini mari, pline. Sfîrșisem tocmai această scrisoare.

«Cui îi scrii atît de mult?»

«Lui Maximilien, tată.»

«Oh! îmi spuse el, dojenindu-mă cu blîndețe, știu că se bucură de toată încrederea ta... Nu ca mine!»

Rosti aceste ultime cuvinte cu atîta mîhnire, încît, impresionat de accentul lui, i-am răspuns, dîndu-i scrisoarea aproape fără să mă gîndesc.

«Citește, tată...»

A citit tot. Știi ce mi-a spus în urmă, după ce a rămas un răstimp pe gînduri?

«Henri, voi scrie marelui duce ce s-a petrecut în timpul cît ai stat la Gerolstein.»

«Tată, te implor, să nu faci una ca asta.»

«Ceea ce i-ai povestit lui Maximilien este purul adevăr?»

«Da, tată.»

«În cazul ăsta, pînă aici purtarea ta a fost leală... Prințul o va prețui. Dar pe viitor nu trebuie să te arăți nedemn de nobila lui încredere, ceea ce s-ar întîmpla dacă, abuzînd de invitația lui, te-ai înapoia mai tîrziu la Gerolstein cu intenția poate de a te face iubit de fiica lui.»

«Tată... cum poți să te gîndești la așa ceva?»

«Mă gîndesc că iubești cu patimă și că patima este mai curînd sau mai tîrziu o rea sfătuitoare».

«Cum, tată? Vei scrie prințului că...»

«Că o iubești ca un nebun pe verișoara ta...»

«Pentru Dumnezeu, tată, să nu faci una ca asta! O iubesc pînă la idolatrie...»

Tata mă întrerupse:

«În acest caz voi scrie marelui duce și îi voi cere pentru tine mîna fiicei lui...»

«Dar, tată, o asemenea pretenție din partea mea ar fi nesăbuită!»

«E adevărat... totuși trebuie să supun în mod cinstit această cerere prințului, arătîndu-i cauzele care-mi impun să fac un asemenea demers. Ți-a acordat cea mai caldă ospitalitate, s-a arătat față de tine de o bunătate părintească, ar fi nedemn și din partea mea și din a ta să-l înșelăm. Îi cunosc mărinimia. Va fi impresionat de procedeul meu de om cinstit. Dacă refuză să-ți dea fata, ceea ce este aproape sigur, vei ști cel puțin că pe viitor de te vei mai duce la Gerolstein, nu-ți va mai fi îngăduită, între tine și verișoara ta, intimitatea de pînă acum. Mi-ai arătat de bunăvoie, copilul meu, adăugă tata cu bunătate, scrisoarea către Maxmilien. Acum sînt pe deplin informat; e de datoria mea să-i scriu marelui duce... și îi voi scrie chiar imediat.»

Știi, dragă prietene, că tatăl meu este cel mai bun dintre oameni, dar posedă o voință de neclintit cînd e vorba de ceea ce numește el datoria. Închipuiește-ți dar neliniștea mea, temerile mele. Cu toate că demersul pe care îl întreacă este, la urma urmei, sincer și onorabil, mă îngrijorează totuși. Cum primi-va oare marele duce această cerere nebunească? Nu va fi surprins? Și prințesa Amélie nu se va simți jignită că l-am lăsat pe tatăl meu să ia o asemenea hotărîre, fără asentimentul ei?

Ah! prietene, plînge-mă, nu știu ce să mai cred. Mi se pare că privesc într-o prăpastie fără fund și că mă prăbușesc...

Sfîrșesc în grabă această scrisoare. Îți voi mai scrie curînd. Încă odată, plînge-mă, căci într-adevăr mi-e teamă să nu înnebunesc dacă febra care m-a cuprins va mai dura mult. Adio, adio, al dumitale din toată inima și pentru totdeauna.

Henri d'H.O."

Acum vom conduce pe cititor în palatul Gerolstein, în care, de cînd s-a înapoiat din Franța, trăiește Floarea-Mariei.

PRINȚESA AMÉLIE

Apartamentul ocupat de Floarea-Mariei (îi vom spune prințesa Amélie numai în mod oficial), în marele palat ducal fusese mobilat prin grija lui Rudolf, cu un gust și cu un rafinament deosebit. Din balconul capelei ei se vedeau în zare cele două turnuri ale mănăstirii Sainte-Hermangilde, care,

dominînd imense tufişuri de verdeaţă, erau la rîndul lor dominate de un munte înalt şi împădurit, la poalele căruia se ridica mănăstirea.

Într-o frumoasă dimineaţă de vară, Floarea-Mariei lăsa să-i rătăcească privirile pe acest minunat peisaj care se întindea pînă departe.

Atitudinea melancolică a Floarei-Maria, paloarea, fixitatea privirii, amărăciunea surîsului ei, trădau o tristeţe adîncă. După cîteva momente, un suspin profund, dureros, îl săltă pieptul.

Lăsînd să-i cadă mîna pe care-şi sprijinea obrazul, aplecă şi mai mult capul pe piept. S-ar fi zis că nefericita se-ncovoia sub povara unei mari nenorociri.

În clipa aceea, o femeie de vîrstă matură, cu faţa gravă şi distinsă, de o eleganţă sobră, intră sfioasă în camera de rugăciune şi tuşi uşor ca să atragă atenţia Floarei-Maria.

Aceasta, trezindu-se din visare, ridică repede capul şi spuse, salutînd cu o mişcare graţioasă :

— Ce doriţi, scumpă contesă ?

— Vreau să anunţ pe alteţa-voastră că monseniorul vă roagă să-l aşteptaţi, căci va veni aici peste cîteva momente, răspunse în chip respectuos doamna de onoare a prinţesei Amélie.

— Tocmai mă miram că nu am îmbrăţişat încă pe tatăl meu astăzi, aştept cu atîta nerăbdare vizita lui în fiecare dimineaţă ! Dar nu cred că datorez unei indispoziţii a domnişoarei d'Harnheim plăcerea de a vă vedea două zile în şir la palat, scumpa mea contesă ?

— Alteţa-voastră să nu-şi facă nici o grijă în privinţa asta, domnişoara d'Harnheim m-a rugat s-o înlocuiesc astăzi ; mîine va avea cinstea de a-şi relua serviciul pe lîngă alteţa-voastră, care va binevoi a scuza această schimbare.

— Desigur că nu voi regreta nimic. După ce am avut plăcerea de a vă vedea două zile la rînd, scumpa mea contesă, voi avea alte două zile pe domnișoara d'Harnheim pe lîngă mine.

— Alteța-voastră ne copleșește, răspunse doamna de onoare, înclinîndu-se din nou, extrema ei bunăvoință îmi dă curajul să-i cer o favoare !

— Vorbiți... vorbiți... știți cît de mult țin să vă fiu agreabilă...

— E adevărat că de multă vreme alteța-voastră m-a deprins cu atențiile ei binevoitoare, dar e vorba de un subiect atît de penibil, încît n-aș avea curajul să vi-l expun dacă la mijloc n-ar fi vorba de o acțiune foarte meritorie, așa că îndrăznesc să sper în marea indulgență a alteței-voastre.

— Nu aveți nevoie de indulgența mea, scumpa mea contesă ; sînt foarte recunoscătoare cînd mi se dă prilejul să fac un bine.

— E vorba de o biată ființă care, din nefericire, părăsise Gerolstein-ul înainte ca alteța-voastră să fi fondat instituția atît de folositoare, atît de caritabilă pentru fetele orfane sau părăsite, pe care nimeni nu le pune la adăpost de pornirile rele.

— Și ce-a făcut ? Ce-mi ceri pentru dînsa ?

— Tatăl ei, un aventurier, plecase să-și încerce norocul în America, lăsîndu-și soția și fiica într-o stare foarte precară. Mama a murit, fata, în vîrstă de abia șaisprezece ani, lăsată de capul ei, a plecat din țară ca să se ducă la Viena cu unul care o sedusese, și care a părăsit-o curînd. Așa cum se întîmplă de obicei, acest prim pas pe drumul pierzării a dus-o pe această nenorocită pe panta infamiei. În scurtă vreme a devenit, ca și alte nenorocite, rușinea sexului ei...

Floarea-Mariei lăsă ochii în jos, roşi, şi nu-şi putu ascunde o uşoară tresărire, care nu scăpă privirilor doamnei sale de onoare. Aceasta, temîndu-se că jignise candida sensibilitate a prinţesei, vorbindu-i de o asemenea creatură, reluă stînjenită :

— Cer mii de scuze alteţei-voastre că am indispus-o, fără îndoială, atrăgîndu-i atenţia asupra unei astfel de existenţe, dar nenorocita arată o căinţă atît de sinceră... încît am crezut că pot solicita pentru dînsa puţină milă.

— Şi aţi avut dreptate. Continuaţi... vă rog ! o îndemnă Floarea-Mariei stăpînindu-şi o emoţie dureroasă. Toate rătăcirile sînt demne de milă, cînd le urmează căinţa.

— Ceea ce s-a şi întîmplat în acest caz. După doi ani de viaţă îngrozitoare, graţia divină s-a îndurat de această părăsită... Cuprinsă de o remuşcare tîrzie, ea a revenit aici. Norocul a vrut să tragă într-o casă care aparţine unei văduve cinstite, a cărei blîndeţe şi cuviosie sînt cunoscute. Încurajată de pioasa bunătate a văduvei, biata fiinţă i-a mărturisit păcatele, adăugînd că-i este ruşine de viaţa ei trecută şi ar răsplăti, cu preţul celei mai aspre pocăinţe, fericirea de-a intra într-o mănăstire unde ar putea să-şi ispăşească rătăcirile şi să merite izbăvirea. Doamna văduvă, căreia i-a făcut aceste mărturisiri, ştiind că aveam cinstea de a fi în serviciul alteţei-voastre, mi-a scris recomandîndu-mi pe această nenorocită, care, prin puternica intervenţie a alteţei-voastre pe lîngă prinţesa Juliana, superioara mănăstirii, ar putea nădăjdui să intre ca soră-servitoare în mănăstirea Sainte-Hermangilde. Ea cere ca o favoare să fie folosită la treburile cele mai grele, pentru ca is-

pășirea ei să fie binemeritată. Am vrut să vorbesc de multe ori cu această făptură, înainte de a-mi lua îngăduința de a cere pentru ea mila alteței-voastre. Sînt sigură că pocăința ei e sinceră. Nu e nici nevoia, nici vîrsta care au îndrumat-o pe drumul bun, nu are decît optsprezece ani, e încă frumoasă, are și o mică sumă de bani pe care ar vrea s-o doneze unei instituții de binefacere dacă ar obține ceea ce cere.

— Iau asupră-mi pe protejata dumneavoastră, răspunse Floarea-Mariei, stăpînindu-și cu greu tulburarea, întratît viața ei trecută se asemăna cu aceea a nenorocitei în favoarea căreia i se cerea sprijinul.

Apoi adugă :

— Căința acestei nefericite e prea lăudabilă pentru a nu o încuraja.

— Nu știu cum să exprim recunoștința mea alteței-voastre. Nu mi-aș fi închipuit că veți binevoi să vă interesați cu atîta îngăduință de o asemenea făptură.

— A păcătuit și se căiește... spuse Floarea-Mariei cu un accent de compasiune și de tristețe nespusă ; se cuvine să ne fie milă de ea. Cu cît remușcările ei sînt mai sincere, cu atît mai dureroase trebuie să-i fie ele, draga mea contesă.

— Mi se pare că-l aud venind pe monseniorul, spuse deodată doamna de onoare, fără a vedea emoția adîncă și crescîndă a Floarei-Maria.

Într-adevăr, Rudolf intră în salonul situat în fața capelei. Ținea în mînă un enorm mănunchi de trandafiri. La vederea prințului, contesa se retrase discret. De-abia dispăruse că Floarea-Mariei se aruncă de gîtul tatălui ei, își rezemă fruntea de umărul lui și rămase așa cîteva clipe fără să scoată un cuvînt.

— Bună ziua, bună ziua, copila mea iubită, spuse Rudolf, strîngîndu-şi cu efuziune fiica în braţe, neobservînd încă tristeţea ei. Priveşte acest mănunchi de trandafiri, pe care l-am cules azi dimineaţă pentru tine ! Asta m-a împiedicat să vin mai devreme. Sper că niciodată nu ţi-am adus un buchet mai frumos... Primeşte-l !

Şi prinţul, avînd mereu buchetul în mînă, se dădu puţin înapoi ca să se desprindă din braţele fiicei sale şi s-o privească. Dar văzînd-o izbucnind în lacrimi, aruncă florile pe o masă, luă mîinile Floarei-Maria într-ale lui şi exclamă :

— Plîngi, dar pentru Dumnezeu ! Ce e cu tine ?

— Nimic... nimic... bunul meu tată... răspunse Floarea-Mariei ştergîndu-şi lacrimile şi încercînd să surîdă.

— Te implor, spune-mi, ce ai ?... Cine te-a îndurerat ?

— Te asigur, tată, că nu e nici un motiv de îngrijorare... Contesa venise să-mi ceară ajutorul pentru o biată fiinţă atît de năpăstuită... atît de nenorocită... că fără să vreau m-am înduioşat de povestirea ei.

— Adevărat ?... Numai asta să fie ?

— Numai asta, reluă Floarea-Mariei, luînd de pe masă florile aduse de Rudolf. Dar cum mă răsfeţi ! adăugă ea, ce buchet admirabil ! Şi cînd mă gîndesc că în ficcare zi... mi-aduci unul la fel... cules chiar de dumneata...

— Copila mea, spuse Rudolf, privindu-şi cu îngrijorare fiica, îmi ascunzi ceva... Surîsul tău e îndurerat, silit. Te rog mult, spune-mi ce te mîhneşte... lasă buchetul ăsta...

— Oh ! ştii prea bine că florile astea sînt bucuria mea de fiecare dimineaţă.

În acea clipă uşa salonului se deschise şi Clémence, marea ducesă de Gerolstein, intră ţinînd o scrisoare în mînă.

— Iată, dragul meu, se adresă ea lui Rudolf, o scrisoare din Franţa. Am vrut să ţi-o aduc ca să dau bună ziua lenesei mele fetiţe, pe care n-am văzut-o încă, adăugă Clémence, îmbrăţişînd-o cu tandreţe pe Floarea-Mariei.

— Această scrisoare soseşte la timp, spuse vesel Rudolf.

— Dar de la cine e oare scrisoarea, dragul meu ? întrebă Clémence.

— De la drăguţa Rigolette, soţia lui Germain.

— Rigolette... exclamă Floarea-Mariei, ce fericire să am veşti de la ea !

— Dragă, îi şopti Clémence lui Rudolf, arătîndu-i cu privirea pe Floarea-Maria, nu te temi că scrisoarea asta i-ar putea evoca lucruri triste ?

— Tocmai aceste amintiri vreau să i le alung, dragă Clémence ! Trebuie să le înfrunt cu curaj şi sînt sigur că voi găsi în scrisoarea Rigolettei arme puternice contra lor... căci această bună şi micuţă persoană o iubea mult pe copila noastră şi o aprecia după cum merită.

Şi Rudolf citi cu glas tare cele ce urmează :

„Ferma Bouqueval, 15 august, 1841

Monseniore,

Îmi iau îngăduinţa să vă scriu spre a vă aduce la cunoştinţă o mare fericire ce a dat peste noi şi să vă cerem un nou serviciu, dumneavoastră, căruia îi datorăm atîtea, sau mai bine zis căruia îi datorăm raiul adevărat în care trăim, eu, Germain al meu şi buna lui mamă.

Iată despre ce este vorba, monseniore: de zece zile sînt aproape nebună de bucurie, fiindcă de zece zile am o fetiță drăgălașă. Mie mi se pare că e aidoma portretului lui Germain, iar lui — că e aidoma portretului meu. Scumpa noastră mamă spune că seamănă cu amîndoi; fapt este că are niște ochi albaștri fermecători ca ai lui Germain și părul negru, creț ca al meu. De pildă, contra obiceiului lui, soțul meu e nedrept, vrea s-o țină pe micuță mereu pe genunchii lui, pe cînd eu, e dreptul meu, nu e așa, monsenioare?".

— Ce copii buni și cinstiți! Cît de fericiți trebuie să fie! se înduioșă Rudolf. Dacă vreo pereche s-a potrivit cîndva, apoi aceasta e!

— Și cît de mult își merită Rigolette fericirea! constată Floarea-Mariei.

— Am binecuvîntat întîmplarea care a făcut s-o întîlnesc, zise Rudolf, apoi continuă:

„Dar, monseniore, vă rog să mă iertați că vă vorbesc de acele mici certuri casnice care sfîrșesc totdeauna printr-un sărut... De altfel, monseniore, trebuie să vă țiuie adesea urechile, căci nu trece o zi să nu ne spunem noi, soții Germain: «Cît sîntem de fericiți, Doamne! cît sîntem de fericiți!...» și, bineînțeles, numele dumneavoastră urmează numaidecît după aceste cuvinte... Scuzați, vă rog, mîzgăleala din scrisoare, monseniore, aici e o ștersătură. Fără să mă gîndesc, scrisesem «domnul Rudolf», cum vă spuneam odinioară, și a trebuit să șterg ce am scris. Nădăjduiesc cu privire la asta că am progresat la scris, ca și la ortografie, căci Germain mă îndrumează mereu, și nu mai scriu cu bețele acelea mari alandala, ca pe vremea cînd îmi ascuțeați penele...".

— Trebuie să mărturisesc, spuse Rudolf rîzînd, că mica mea protejată își face iluzii și sînt sigur că Germain se ocupă mai mult cu sărutatul mîinii elevei lui, decît de învățătura ei.

— Lasă, dragul meu, ești nedrept, spune Clémence, uitîndu-se la epistolă, e scris, ce e drept, cam gros, dar e foarte citeț.

— Fapt e că se constată un progres, reluă Rudolf, altădată i-ar fi trebuit opt pagini pentru ceea ce scrie acum în două.

Și continuă :

„E totuși adevărat că mi-ați ascuțit pene, monseniore, cînd ne gîndim, noi, soții Germain, ne rușinăm amîndoi, amintindu-ne cît de puțin mîndru erați... Ah ! Doamne ! iată că iar mă surprind vorbindu-vă de altceva decît de ceea ce vrem să vă cerem, monseniore, pentru că soțul meu se alătură mie și e foarte important pentru noi, punem preț pe o idee... veți vedea.

Vă rugăm dar, monseniore, să aveți bunătatea să ne alegeți și să ne dați un nume pentru scumpa noastră fetiță. Ne-am fixat asupra nașilor și știți cine sînt ei, monseniore ? Două ființe pe care dumneavoastră și doamna marchiză d'Harville le-ați scăpat de necazuri făcîndu-le fericite, tot atît de fericite ca și pe noi. Într-un cuvînt e Morel, șlefuitorul și Jeanne Duport, sora unui biet deținut poreclit Șugubățul ; e o femeie de treabă pe care am văzut-o la închisoare cînd mă duceam să-l vizitez pe bietul meu Germain, și pe care, mai tîrziu, doamna marchiză a scos-o din spital.

Acum, monseniore, trebuie să știți de ce l-am ales pe Morel ca naș și pe Jeanne Duport ca nașă. Ne-am zis noi, soții Germain : va fi ca și cînd i-am mulțumi într-un fel domnului Rudolf pentru bu-

nătatea lui, luînd ca naș și nașă pentru fetița noastră niște oameni cinstiți care îi datorează totul lui și doamnei marchize... fără a mai socoti că Morel, șlefuitorul și Jeanne Duport sînt dintre cei mai cinstiți oameni. Sînt de categoria noastră și mai mult, după cum spuneam lui Germain, sînt rudele noastre întru fericire, pentru că sînt ca și noi din familia protejaților dumneavoastră, monseniore."

— Ah, tată, nu găsești că această idee e de o gingășie fermecătoare? întrebă Floarea-Mariei, mișcată. Să ia ca naș și ca nașă a copilului lor, oameni care vă datorează totul, dumitale și celei de a doua mame a mea?

— Ai dreptate, scumpă copilă, spuse Clémence, sînt foarte mișcată de această aducere aminte.

— Și eu sînt foarte fericit că mi-am plasat atît de bine binefacerile, spuse Rudolf, continuînd să citească:

„De altfel, mulțumită banilor care i-ați dat, domnule Rudolf, Morel e acum mijlocitor de pietre scumpe, cîștigă atît cît să-și poată întreține bine familia și să dea o educație copiilor lui. Buna și vrednica Louise e pe cale, cred, să se mărite cu un meseriaș cinstit, care o iubește și o respectă după cum merită, pentru că a fost foarte nenorocită, dar nu vinovată, iar logodnicul ei are destulă inimă ca să înțeleagă asta..."

— Eram sigur, exclamă Rudolf, adresîndu-se fiicei sale, că voi găsi în scrisoarea acestei scumpe micuțe Rigolette arme contra dușmanului nostru!.. Ea spune despre Louise: *„A fost foarte nenorocită,*

dar nu vinovată, iar logodnicul ei are destulă inimă ca să înțeleagă asta...“

Floarea-Mariei din ce în ce mai mișcată și mai întristată de aceste rînduri, tresări sub privirea pe care tatăl ei o fixase un moment cînd rostise ultimele cuvinte pe care le-am subliniat.

Prințul continuă :

„Vă voi mai spune, monseniore, că Jeanne Duport, prin generozitatea doamnei marchize, a putut să se despartă de soțul ei, acel nemernic care îi mînca tot cîștigul și o și bătea ; și-a reluat fata mai mare pe lîngă ea și și-a deschis un mic magazin de pasmanterie unde vinde ce lucrează ea și cu copiii ei ; negustoria merge. Nu sînt pe lume oameni mai fericiți ca ei și asta mulțumită cui ? mulțumită dumneavoastră, monseniore, mulțumită doamnei marchize, dumneavoastră care știți să ajutați la timp și cu atîta mărinimie.

Cu privire la asta, Germain vă va scrie ca de obicei la sfîrșitul lunii despre «Banca Meseriașilor fără lucru și de împrumuturi gratuite». Aproape că nu sînt întîrzieri la restituiri și se simte de pe acum o mai bunăstare pe care banca o întreține în cartier. Cel puțin acum familiile sărace pot rezista în timpul sezonului mort, fără a fi nevoite să-și ducă rufele și saltelele la muntele de pietate. Și cînd reîncep lucrul, să-i vedeți cu cîtă însuflețire îl reiau ; fiind mîndri că s-a acordat încredere muncii și cinstei lor !... Doamne ! doar ei n-au decît munca lor ! Și cît vă binecuvîntează că le dați posibilitatea unui împrumut pe baza asta ! Ca să termin cu «familia» dumneavoastră plină de recunoștință, monseniore, am să adaug că Germain a citit în ziare că

numitul Martial, care e colonist în Algeria, a fost citat cu mari elogii pentru curajul dovedit, respingînd în fruntea dijmaşilor săi un atac al jefuitorilor arabi şi că soţia lui, tot aşa de vitează ca şi dînsul, a fost uşor rănită lîngă el pe cînd trăgea focuri de armă ca un adevărat puşcaş. De atunci, scrie jurnalul, a fost poreclită «madam Carabină».

Scuzaţi-mă că vă scriu atît de multe, monseniore, dar am crezut că nu vă veţi supăra dacă veţi afla prin noi noutăţi despre toţi aceia a căror providenţă aţi fost...

Vă scriu de la ferma Bouqueval, unde locuim de astă primăvară cu iubita noastră mamă. Germain pleacă dimineaţa la treburile lui şi se înapoiază seara. La toamnă o să ne înapoiem la Paris. Ce curios, domnule Rudolf, eu, care nu preţuiam viaţa la ţară, acum am îndrăgit-o foarte mult... Îmi explic asta prin faptul că îi place atît de mult lui Germain. Cu privire la fermă, domnule Rudolf, dumneavoastră, care ştiţi, fără îndoială, unde se află mica Guristă, dacă aveţi prilejul, spuneţi-i că ne gîndim mereu la dînsa ca la tot ce e mai blînd şi mai bun pe lume ; iar întrucît mă priveşte. nu mă gîndesc niciodată la fericirea noastră fără să-mi spun : fiindcă domnul Rudolf al nostru este unul şi acelaşi cu domnul Rudolf al acelei scumpe Floare a Mariei, trebuie şi dînsa să fie fericită ca şi noi şi asta mă face să socotesc norocul meu şi mai mare.

Doamne, Doamne, cît pot fi de flecară ! Ce veţi spune despre mine, monseniore ? Dar sînteţi atît de bun !... Şi apoi, vedeţi, e vina dumneavoastră că ciripesc atîta, la fel de veselă ca papa Crétu şi Ramonette, care nu mai îndrăznesc să se ia la în-

trecere cu mine. Ei bine, domnule Rudolf, i-am depășit.

Nu ne veți refuza cererea, nu-i așa, monseniore? Dacă ne dați un nume pentru fetița noastră iubită, o să ni se pară că-i poartă noroc și că va fi stăpîna ei cea bună. Iată, domnule Rudolf, cîteodată eu și dragul meu Germain sîntem bucuroși că am întîmpinat greutăți în viață, fiindcă ne dăm seama cu atît mai mult cît de fericită o să fie copila noastră că n-a cunoscut mizeriile prin care am trecut noi.

Dacă închei spunîndu-vă, domnul Rudolf, că ne străduim pe cît putem să ajutăm pe ici pe colo, pe cei nevoiași, nu o facem ca să ne lăudăm, ci ca să știți că nu păstrăm numai pentru noi toată fericirea pe care ne-ați dat-o. De altfel, spunem mereu celor pe care îi ajutăm: să nu ne mulțumiți nouă, să nu ne binecuvîntați pe noi, ci pe domnul Rudolf, cel mai bun și cel mai mărinimos om din lume. Și ei vă cred un sfînt, dacă nu chiar mai mult.

Adio, monseniore. Să fiți convinși că în ziua în care fetița noastră va începe să silabisească primul cuvînt, acela va fi numele dumneavoastră și apoi vor urma cele ce ați pus să se scrie pe darul meu de nuntă:

«Muncă și cumințenie — Cinste și fericire».

Mulțumită acestor cuvinte, iubirii și îngrijirilor sperăm, monseniore, că fetița noastră o să merite întotdeauna să rostească numele aceluia care a fost Providența noastră și a tuturor nenorociților pe care i-a cunoscut.

Iertați-mă, monseniore, că sfîrșind scrisoarea am ochii plini de lacrimi... dar sînt lacrimi de bucurie... Scuzați-mă, vă rog... nu e vina mea... dar nu mai văd prea bine și mîzgălesc...

Am cinstea, monseniore, să vă salut cu tot atîta respect cît și recunoștință.

Rigolette, căsătorită Germain.

P.S. Ah ! Doamne ! monseniore, recitind scrisoarea îmi dau seama că am scris de multe ori «domnule Rudolf». Mă veți ierta, nu e așa ? Știți prea bine că, sub o denumire sau alta, respectăm și binecuvîntăm același om, monseniore".

AMINTIRILE

— Dragă micuță Rigoletto ! rosti Clémence înduioșată de lectura lui Rudolf. Aceste rînduri naive sînt pline de sensibilitate.

— Fără îndoială, răspunse Rudolf, nu puteam nimeri mai bine oferind cuiva ajutorul meu. Protejata noastră are o fire admirabilă, are o inimă de aur, și scumpa noastră copilă o prețuiește ca și noi, adăugă el adresîndu-se fiicei lui. Apoi, izbit de paloarea și tristețea ei, exclamă : Dar ce ai ?

— Vai !... ce dureros contrast între situația mea și cea a Rigolettei... *„Muncă și cumințenie — Onoare și fericire"* aceste patru vorbe spun tot ce a fost... tot ce trebuie să fie viața ei... Tînără fată muncitoare și cuminte, soție iubită, mamă fericită, femeie respectată... ăsta e destinul, pe cînd eu...

— Doamne Dumnezeule !... Ce spui ?

— Iartă-mă... dragă tată, nu mă învinui de ingratitudine, dar cu toată nespusa dumitale dragoste, cu tot respectul și splendorile care mă înconjoară... cu toată puterea dumitale suverană, ruși-

nea mea e fără leac... Nimic nu poate nimici trecutul... Încă o dată, iartă-mă tată... ţi-am ascuns asta pînă acum, dar amintirea primei mele decăderi mă ucide...

— Clémence, o auzi !... strigă Rudolf cuprins de deznădejde.

— Dar, nefericită copilă ! spuse Clémence luînd afectuos mîna Floarei-Maria într-ale ei, dragostea noastră, a celor care te înconjoară şi pe care o meriţi, nu-ţi dovedeşte oare că acest trecut nu trebuie să mai fie pentru dumneata decît un vis urît şi rău ?

— Oh ! fatalitate... fatalitate ! reluă Rudolf. Acum blestem temerile mele, tăcerea mea ; această funestă idee de mult înrădăcinată în mintea ei, în pofida voinţei noastre, a făcut cumplite ravagii şi prea tîrziu ne-am dat seama de această gravă eroare... Ah ! cît sînt de nenorocit !

După o lungă tăcere, în timp ce Floarea-Mariei părînd să se reculeagă, luă cu o mînă pe cea a lui Rudolf şi cu cealaltă pe a Clémencei, glăsui cu vocea schimbată :

— Ascultă-mă, dragă tată şi dumneata, duioasa mea mamă... Această zi e solemnă. Dumnezeu a vrut-o şi eu îi mulţumesc, căci nu mi-a fost cu putinţă să vă ascund încă mult timp ceea ce simt. De altfel, curînd v-aş fi făcut mărturisirea care v-o fac acum, pentru că orice suferinţă are un sorocş şi oricît de tăinuită a fost a mea, nu puteam s-o mai ascund multă vreme.

— Ah !... înţeleg totul, strigă Rudolf ; nu mai e nici o nădejde pentru dînsa !

— Cred în viitor, tată, şi această credinţă îmi dă puterea să-ţi vorbesc astfel.

— Şi ce nădăjduieşti tu, în viitor... biată copilă, devreme ce soarta ta de acum nu-ţi oferă decît suferinţe şi amărăciune ?

— Îţi voi spune, tată.

Cîteva bătăi discrete în uşa salonului întrerupseră această convorbire.

Rudolf se ridică şi întredeschise uşa. Îl văzu pe Murph, care îi spuse :

— Cer iertare alteţei-voastre regale că o deranjez, dar un curier al prinţului d'Herhansen-Oldenzaal a adus o scrisoare ; spune că e foarte importantă şi trebuie predată imediat alteţei-voastre regale.

— Mulţumesc, dragă Murph. Nu te depărta, îi zise Rudolf suspinînd, curînd voi avea nevoie să stau de vorbă cu tine.

Şi prinţul, închizînd uşa, rămase o clipă în salon să citească scrisoarea.

Era concepută astfel :

„Monseniore,

Pot să nădăjduiesc că legăturile de rudenie care mă leagă de alteţa voastră regală şi prietenia cu care a binevoit totdeauna să mă onoreze vor scuza un demers care ar constitui o mare îndrăzneală, dacă n-ar fi impus de conştiinţa mea de om cinstit.

Sînt cincisprezece luni, monseniore, de cînd, înapoindu-vă din Franţa, aţi adus-o pe fiica dumneavoastră cu atît mai iubită cu cît o crezuserăţi pierdută pentru totdeauna, pe cînd, dimpotrivă, ea nu se despărţise niciodată de mama ei cu care v-aţi căsătorit la Paris in extremis *pentru a legitima naşterea prinţesei Amélie, devenind astfel egală celorlalte alteţe ale Confederaţiei germanice.*

Naşterea ei este deci suverană, frumuseţea neegalată, inima tot atît de demnă de naşterea ei pe

cît îi e inteligența demnă de frumusețea ei, după cum mi-a descris-o sora mea, superioara de la Sainte-Hermangilde, care are adeseori cinstea s-o vadă pe fiica prea iubită a alteței-voastre regale.

Acum, monseniore, voi ataca deschis obiectul acestei scrisori, fiindcă, din păcate, o boală grea mă reține la Oldenzaal și mă împiedică să viu personal la alteța-voastră regală.

În timpul cît fiul meu a stat la Gerolstein, a văzut-o aproape zilnic pe prințesa Amélie, s-a îndrăgostit la nebunie de dînsa, dar nu i-a mărturisit-o niciodată. Am crezut de datoria mea, monseniore, să vă informez. Ați avut bunăvoința de a primi părintește pe fiul meu și l-ați invitat să mai revină în sînul familiei dumneavoastră și să se bucure de acea intimitate care-i este atît de scumpă. Aș fi fost lipsit de lealitate ascunzînd alteței-voastre regale o împrejurare care trebuie să modifice felul cum fiul meu urmează să fie primit de dumneavoastră.

Înțeleg că ar fi nesăbuit să îndrăznim a crede că ne-am putea alia și mai strîns cu familia alteței-voastre regale. Știu că fiica de care pe bună dreptate sînteți atît de mîndru, monseniore, trebuie să aspire la situații mult mai înalte. Dar mai știu că sînteți cel mai iubitor părinte și dacă ați considera pe fiul meu demn de a vă aparține și a face fericirea prințesei Amélie, nu ați șovăi în fața marilor disproporții care constituie pentru noi o fericire la care nu putem spera.

Nu am căderea să fac elogiul prințului Henri, monseniore, dar fac apel să vă amintiți de încurajările și laudele cu care ați binevoit atît de des să-l onorați.

Nu îndrăznesc și nu pot să vă spun mai multe, monseniore. Emoția mă covîrșește. Oricare ar fi

hotărîrea dumneavoastră, vă rog să credeţi că i ne vom supune cu respect şi că voi fi mereu credincios simţămintelor profund devotate cu care am onoarea a fi al alteţei-voastre regale, foarte umil şi supus servitor.

Gustav-Paul
Prinţ d'Herkanzen-Oldenzaal"

MĂRTURISIRI

După citirea scrisorii tatălui lui Henri, Rudolf rămase trist şi gînditor, apoi o rază de nădejde luminîndu-i fruntea, se întoarse lîngă Floarea-Mariei, pe care Clémence încerca zadarnic s-o mîngîie cu duioşie.

— Copila mea, ai spus-o chiar tu, Dumnezeu a vrut ca ziua de azi să fie ziua explicaţiilor solemne, nu prevedeam că un nou şi grav eveniment ar mai putea justifica vorbele tale.

— Despre ce este vorba, tată?

— Dragul meu, ce mai e?

— Noi elemente de îngrijorare.

— Pentru cine oare, tată?

— Pentru tine.

— Pentru mine? Fii atît de bun şi lămureşte-mă, tată, spuse Floarea-Mariei, roşind.

— Acum pot. N-a fost cu putinţă s-o fac mai curînd, neştiind că erai atît de disperată de soarta ta. Ascultă, fiica mea iubită, tu te crezi, sau eşti foarte nenorocită. Cînd, la începutul convorbirii noastre mi-ai vorbit de speranţele ce-ţi mai rămîneau, am înţeles... inima mi s-a frînt... căci însemna să te pierd pentru totdeauna, văzîndu-te închisă într-o mănăstire, văzîndu-te coborînd de vie în-

tr-un mormînt. Căci ai vrea să intri la mănăstire, nu-i așa?

— Tată...

— Copila mea, e adevărat?

— Da, dacă-mi permiteți, răspunse Floarea-Mariei cu vocea gîtuită.

— Să ne părăsești ! exclamă Clémence.

— Mănăstirea Sainte-Hermangilde e foarte aproape de Gerolstein, vă voi vedea des pe dumneata și pe tata.

— Gîndește-te că asemenea hotărîri se iau pentru vecie, scumpa mea. Nu ai nici optsprezece ani și poate că într-o zi....

— Oh ! nu mă voi căi niciodată de această hotărîre și nu-mi voi găsi liniștea și uitarea decît în singurătatea unei mănăstiri ; dacă totuși tatăl meu și dumneata, mamă, veți continua să mă iubiți..

— Îndatoririle și consolările vieții religioase, spuse Rudolf, ar putea într-adevăr, dacă nu să vindece, dar cel puțin să potolească durerile bietului tău suflet rănit și zbuciumat. Și cu toate că ar fi vorba de jumătatea fericirii vieții mele, s-ar putea să aprob hotărîrea ta. Știu cît suferi și nu susțin că renunțarea la lumea ta nu ar constitui un sfîrșit, fatalmente logic al tristei tale vieți.

— Cum, și dumneata, Rudolf! izbucni Clémence.

— Dă-mi voie, draga mea, să-mi exprim tot gîndul.

Apoi, adresîndu-se fiicei lui :

— Dar înainte de a lua această hotărîrie extremă, ar trebui să examinăm dacă un alt viitor nu ar fi mai potrivit cu dorințele tale și cu ale noastre. În acest caz nici un sacrificiu nu ar fi prea mare pentru a-ți asigura viitorul.

Floarea-Mariei și Clémence făcură un gest de surprindere. Rudolf continuă privind țintă la fiica lui :

— Ce părere ai... de vărul tău, prințul Henri ?

Floarea-Mariei tresări și se înroși. După o clipă de șovăire, se aruncă în brațele prințului, plîngînd.

— Îl iubești, biată copilă!

— Nu m-ai întrebat niciodată, tată! răspunse Floarea-Mariei ștergîndu-și ochii.

— Dragul meu, nu ne-am înșelat, spuse Clémence.

— Așadar, îl iubești... continuă Rudolf, luînd mîinile fetei într-ale lui; îl iubești mult, copilul meu drag?

— Oh! dacă ați ști, răspunse Floarea-Mariei, cît de greu mi-a fost să ascund acest sentiment de îndată ce l-am descoperit în inima mea! Vai! la cea mai mică întrebare a voastră, v-aș fi mărturisit tot... dar m-a oprit rușinea și ea m-ar fi împiedicat mereu.

— Și crezi că Henri știe că-l iubești? întrebă Rudolf.

— Doamne! tată, nu cred! strigă Floarea-Mariei cu spaimă.

— Și el... crezi că te iubește?

— Nu, tată, nu... oh! sper că nu... aș suferi prea mult.

— Și cum a început dragostea asta, îngerul meu iubit?

— Vai! Fără să vreau... Îți amintești de portretul unui paj ?

— Care se află în apartamentul superioarei de la Sainte Hermangilde... Era portretul lui Henri.

— Da, tată... Crezînd că acel portret e din alte vremuri, într-o zi, în fața dumitale, nu am ascuns

superioarei cît eram de impresionată de frumusețea pajului.

— Îl iubeai de pe atunci, copilă dragă, deși nu i-ai văzut decît portretul și m-ai auzit vorbind des de alesele lui calități.

— Fără să-l iubesc, tată, simțeam pentru el o atracție de care mă învinuiam amarnic ; dar mă consolam cu gîndul că nimeni pe lume nu va cunoaște această tristă taină de care mă rușinam în proprii mei ochi. Să îndrăznesc să iubesc... eu... eu... și apoi să nu mă mulțumesc cu dragostea dumitale și a mamei mele... Nu vă datoram oare destul, nu trebuia să folosesc toate puterile, toate resursele inimii mele ca să vă iubesc pe amîndoi ? L-am văzut apoi pe vărul meu la acea mare recepție pe care ai dat-o în cinstea arhiducesei Sophie. Prințul Henri semăna atît de surprinzător cu portretul lui, încît l-am recunoscut numaidecît... În chiar seara aceea mi l-ai prezentat, tată, pe vărul meu, încuviințînd apropierea dintre noi, pe care o permitea înrudirea.

— Și curînd te-ai îndrăgostit?

— Ah! Tată, el își manifesta respectul, devotamentul și admirația pentru dumneata cu atîta căldură... Îmi vorbiseși chiar dumneata atît de elogios despre el!...

— O meritã. Nu există caracter mai ales, nu există o inimă mai bună și mai valoroasă.

— Ah! fie-ți milă... tată... nu-l mai lăuda atît... Sînt și așa destul de nenorocită!

— Și eu țin să te conving de-a binelea de rarele însușiri ale vărului tău... Ce-ți spun acum, te miră poate... Te înțeleg, copilul meu... Continuă.

— Îmi dădeam seama de primejdia care mă amenința văzîndu-l pe prințul Henri în fiecare zi și totuși nu puteam rezista acestei tentații. Spune,

acum că știi totul, spune, tată, există pentru mine altă soluție decît mănăstirea?

— Mai e una, copila mea... da... și această soluție este atît de dulce, atît de luminoasă, atît de fericită, pe cît e de mohorîtă și sinistră aceea a mănăstirii.

— Ce spui, tată?

— Ascultă-mă, acum e rîndul meu... Știi bine că te iubesc prea mult, că afecțiunea mea e prea clarvăzătoare pentru ca sentimentele voastre de dragoste ale tale și ale lui Henri să-mi fi scăpat; după cîteva zile am fost sigur că te iubea, mai mult chiar decît îl iubești tu...

— Tată... nu... nu... e peste putință, nu mă iubește atît de mult.

— Te iubește, îți spun... te iubește cu patimă, cu frenezie.

— Oh! Doamne, Dumnezeule!

— Ascultă mai departe... Tatăl lui Henri, prințul Paul, mi-a scris, iată scrisoarea lui... Cu toate că socoate această alianță ca o favoare nesperată... îmi cere mîna ta pentru fiul lui, care, îmi spune el, are pentru tine cea mai respectuoasă și în același timp pătimașă dragoste.

— O, Doamne, Doamne! spuse Floarea-Mariei, ascunzîndu-și fața în mîini, aș fi putut fi atît de fericită!

— Curaj, fata mea iubită! Dacă vrei, această fericire e a ta! exclamă Rudolf înduioșat.

— Căsătorită cu el... eu, tată!

— Da... dar cu condiția ca îndată după căsătorie, celebrată noaptea, fără alți martori decît Murph din partea ta și baronul de Graün din partea lui Henri, să plecați amîndoi într-o localitate liniștită din Elveția sau Italia, să trăiți necunoscuți ca niște simpli cetățeni. Acum, fiica mea dragă, știi pentru

ce mă resemnez să te îndepărtez de mine? Știi de ce doresc ca Henri să renunțe la titlu, de îndată ce a ieșit din Germania? Fiindcă sînt sigur că în mijlocul unei fericiri în singurătate, într-o viață dezbrăcată de orice fast, încet, încet vei uita odiosul trecut, în contrast atît de dureros cu omagiile nesfîrșite de care ești înconjurată.

— Rudolf are dreptate! se entuziasmă Clémence. Singură cu Henri, fericită de fericirea lui și a ta, nu vei mai avea vreme să te gîndești la amărăciunile vieții de altădată, copila mea.

— Apoi, deoarece-mi va fi imposibil să stau mult timp fără să te văd, în fiecare an Clémence și cu mine vom veni să vă vizităm.

— Și într-o zi... cînd rana de care suferi atît, biată copilă, se va fi cicatrizat... cînd vei fi găsit uitarea în fericire.. și acest moment va veni mai curînd decît crezi... te vei reîntoarce la noi pentru a nu ne mai părăsi!

— Uitarea în fericire!... murmură Floarea-Mariei, care fără să vrea începuse să se lase amăgită de acest vis încîntător.

Deodată însă Floarea-Mariei se ridică dreaptă, palidă și înfrumusețată de măreția unei nenorociri fără leac.

— Tată... uităm că înainte de a se căsători cu mine... prințul Henri trebuie să cunoască viața mea trecută.

— Nu am uitat asta! strigă Rudolf, trebuie să știe tot... va ști tot...

— Și crezi că nu voi muri văzîndu-mă astfel înjosită în ochii lui?

— Dar va ști și ce cumplită fatalitate te-a aruncat în prăpastie. Va afla însă și de reabilitarea ta.

— Și va înțelege, spuse Clémence, strîngînd-o pe Floarea-Mariei în brațe, că dacă te numesc fiica

mea, poate și el, fără rușine, să te numească soția lui.

— Eu, mamă, îl iubesc prea mult, îl respect prea mult pe prințul Henri ca să-i dau vreodată mîna care a fost atinsă de sceleraţii din „La cité"...

Puțin timp după această dureroasă scenă se putea citi în gazeta oficială din Gerolstein :

„Ieri a avut loc în marea mănăstire ducală Sainte Hermangilde, în prezența alteței-sale regale marele duce domnitor și a întregii curți, călugărirea prea înaltei și prea puternicei principese alteța-sa Amélie de Gerolstein".

CEREMONIA

Veni, creator optime *

„Rudolf către Clémence

Gerolstein, 12 ianuarie, 1842

Deoarece m-ai asigurat azi că starea sănătății tatălui dumitale, e mai bună, mă faci să sper, draga mea, că înainte de sfîrșitul acestei săptămîni vei putea să-l aduci încoace.

L-am prevenit că în reședința de la Rosenfeld, în mijlocul pădurilor, va fi expus, cu toate precauțiunile posibile, rigorii frigului de la noi. Din păcate, pasiunea sa pentru vînătoare a făcut ca sfaturile noastre să fie zadarnice.

Te rog, Clémence, de îndată ce tatăl dumitale va putea suporta oboseala drumului, pleacă imediat, părăsește acea țară sălbatică, acea reședință neospi-

* Vino, Dumnezeule prea bun (lat.).

talieră, ce nu poate fi locuită decît de bătrîni germani, cu trupul de oțel, a căror rasă e pe cale de dispariție. Mi-e teamă că la rîndu-ți să nu te îmbolnăvești. Oboseala călătoriei precipitate, îngrijorarea, pînă ai ajuns lîngă el, toate acestea pot avea urmări neplăcute asupra sănătății dumitale.

De ce nu te-am putut întovărăși!...

Clémence, te implor, nu face imprudențe ; știu cît ești de curajoasă și de devotată... știu cîtă grijă vei avea de tatăl dumitale, dar și dînsul ar fi tot atît de disperat ca și mine, dacă sănătatea dumitale ar suferi de pe urma acestei călătorii. Deplîng din suflet boala contelui ca și faptul că te-a îndepărtat de mine, tocmai cînd aș fi aflat multă alinare în afecțiunea dumitale...

Ceremonia inițierii bietului nostru copil este fixată pe mîine, mîine 13 ianuarie, zi fatală...

La treisprezece ianuarie *am scos spada contra tatălui meu... Ah! dragă prietenă, prea curînd m-am crezut iertat... Amețitoarea speranță de a-mi petrece viața alături de dumneata și de fiica mea m-a făcut să uit că nu eu, ci dînsa a fost pedepsită pînă în prezent și că pedeapsa mea abia va veni cîndva.*

Și a venit, cînd, acum șase luni, nefericita ne-a dezvăluit dublul chin al inimii ei : oprobriul fără leac al trecutului, unit cu nenorocitul ei amor pentru Henri...

A trebuit să jerfească această nobilă conștiință amintirilor neșterse ale trecutului ei rușinos. A făcut-o cu mult curaj... A renunțat la splendorile lumii, a coborît de pe treptele unui tron ca să îngenuncheze, îmbrăcată în dimie, pe lespedea unei biserici. Și-a încrucișat mîinile pe piept, și-a plecat capul ei angelic... părul ei blond pe care-l iubeam atît și pe care îl păstrez ca pe o comoară, a căzut sub foarfece...

O, draga mea, bănuiești zguduirea fără margini care m-a tulburat în acel moment lugubru și solemn. Durerea mea e în clipa asta tot atît de cumplită ca și în trecut... Scriindu-ți aceste rînduri plîng ca un copil.

Am văzut-o azi dimineață, deși mi s-a părut mai puțin palidă ca de obicei și cu toate că pretinde că nu suferă, sănătatea ei mă îngrijorează de moarte. Vai! cînd sub văl și sub eșarfa care îi înconjoară fruntea nobilă, îi văd trăsăturile slăbite ale feței care au albul rece al marmurei, făcînd să-i pară ochii albaștri și mai adînci încă, nu mă pot împiedica de a-mi aminti de blînda și curata strălucire a frumuseții ei dinaintea căsătoriei noastre.

După cum ți-am spus, am văzut-o azi dimineață. Ea nu e prevenită că principesa Juliana abdică de bună voie din demnitatea de superioară în favoarea Floarei-Maria. Mîine, deci, în ziua ceremoniei, fiica noastră va fi aleasă superioară, pentru că are unanimitatea aprobării domnișoarelor nobile din comunitate ca să i se confere această demnitate.

Destin ! destin ! căci această copilă nenorocită e atît de înzestrată, dacă se poate spune, cu o logică neînduplecată în tot ce privește cele mai gingașe fibre ale inimii și ale onoarei. Cu o atare minte și cu un asemenea suflet nu trebuie să încerci să ignorezi, să ocolești situațiile false, ci trebuie să le suferi consecințele implacabile.

Am părăsit-o, ca de obicei, cu inima zdrobită.

Adio, cu dragoste adio, mult iubita mea Clémence. E aproape o mîngîiere să te văd tot atît de îndurerată ca mine de soarta copilului meu, căci astfel pot spune : durerea noastră, deoarece nu e nici un egoism în suferința mea.

Mă întreb cîteodată cu groază ce aș fi devenit fără dumneata în timpul acestor frămîntări atît de

dureroase... Şi aceste gînduri îmi stîrnesc şi mai mult mila de soarta Floarei-Maria... Pentru că mie îmi rămîi dumneata... Pe cînd ei ce-i rămîne?

Adio, încă o dată, adio cu tristeţe, nobilă prietenă, înger bun al zilelor rele! Revino mai repede, această absenţă ştiu că-ţi este tot atît de greu de suportat ca şi mie.

A dumitale, viaţa şi dragostea mea!... sufletul şi inima mea îţi aparţin!

R.

Îţi trimit această scrisoare printr-un curier. În afară de ceva neprevăzut, îţi voi mai trimite una mîine, imediat după trista ceremonie. Mii de urări şi speranţe tatălui dumitale pentru o grabnică însănătoşire.

Uitasem să-ţi dau veşti de la bietul Henri. Starea lui se ameliorează şi nu mai prezintă îngrijorări atît de grave... Minunatul lui părinte, bolnav şi el, şi-a adunat toate puterile ca să-l îngrijească, să-l vegheze; model de dragoste părintească care pe noi nu ne miră.

Aşadar, draga mea, pe mîine... mîine, zi sinistră şi nefastă pentru mine!

Al dumitale încă o dată şi pentru totdeauna.

R."

„Mănăstirea Sainte-Hermangilde, orele patru dimineaţa.

Linişteşte-te, Clémence, linişteşte-te, deşi ora la care îţi scriu această scrisoare şi locul din care e datată trebuie să te sperie... Mulţumită Domnului, primejdia a trecut; dar criza a fost groaznică...

Ieri, după ce ţi-am scris, frămîntat de nu ştiu ce presimţire funestă, amintindu-mi de paloarea, expresia de suferinţă de pe chipul fetei mele, starea

de slăbiciune în care lîncezește de cîtăva vreme, știind că trebuia să-și petreacă timpul în rugăciuni într-o biserică imensă și friguroasă aproape toată noaptea care preceda ceremonia, am trimis pe Murph și pe David la mănăstire, să ceară prințesei Juliana îngăduința ca Floarea-Mariei să stea pînă a doua zi în clădirea exterioară în care locuia de obicei Henri. Astfel, fiica mea putea avea ajutoare imediate și eu vești dacă, așa cum mă temeam, îi vor lipsi puterile să împlinească această riguroasă, ca să nu zic crudă, îndatorire și să stea într-o noapte de ianuarie în rugăciuni, pe un frig groaznic. Îi scrisesem și Floarei-Maria rugînd-o ca, respectînd îndeplinirea îndatoririlor religioase, să se gîndească și la sănătate și să facă veghea de rugăciuni în celula ei și nu în biserică.

Iată ce mi-a răspuns:

«Bunul meu tată, îți mulțumesc din adîncul inimii de această nouă și duioasă dovadă a dragostei ce-mi porți. Nu fii îngrijorat, mă simt în stare să-mi fac datoria. Fiica dumitale, dragă tată, nu trebuie să arate nici teamă, nici slăbiciune. Asta e regula, trebuie să mă conformez ei. Dacă vor rezulta din această veghe oarecare suferințe fizice, le închin lui Dumnezeu. Cred că mă vei aproba, ceea ce sper, dumneata care ai știut să renunți la multe și ți-ai făcut datoria cu bărbăție.

Adio, dragă tată, nu-ți spun că mă voi ruga pentru dumneata. Rugîndu-mă lui Dumnezeu, mă rog și pentru dumneata, căci mi-ar fi peste putință să nu te confund cu divinitatea căreia mă rog. Ai fost pentru mine, pe pămînt, ceea ce Dumnezeu, dacă o merit, va fi pentru mine în ceruri.

Ai bunătatea şi binecuvîntează cu gîndul astă seară pe fiica dumitale, dragă tată... Mîine va fi mireasa lui Christos.

Îţi sărută mîna cu un respect pios.

Sora Amélie»

Această scrisoare, pe care n-am putut-o citi fără să izbucnesc în lacrimi, m-a liniştit puţin, trebuia şi eu să împlinesc o veghe sinistră.

Odată cu noaptea, m-am închis în pavilionul construit nu departe de monumentul ridicat în amintirea tatălui meu. Asta ca ispăşire a acelei nopţi fatale...

Către unu dimineaţa, am auzit glasul lui Murph ; m-am cutremurat de spaimă. Venea în mare grabă de la mănăstire..

Ce să-ţi spun, draga mea? După cum prevăzusem, nefericita copilă, cu tot curajul şi cu toată voinţa ei, n-a avut puterea să împlinească în totul acest ritual barbar, de care n-a putut-o dispensa nici prinţesa Juliana, regula fiind foarte severă în privinţa asta.

La orele opt seara, Floarea-Mariei a îngenuncheat pe lespezile acelei biserici. S-a rugat pînă după miezul nopţii. Dar la ora aceea, învinsă de slăbiciune, de acel frig oribil, de emoţie, a plîns mult şi în tăcere, apoi a leşinat. Două călugăriţe, care, din ordinul prinţesei Juliana, împărtăşiseră veghea ei, au venit să o ridice şi au dus-o în chilie.

David fu anunţat imediat, Murph s-a urcat în trăsură şi a venit în grabă să mă vestească de ce se întîmplă. Am zburat la mînăstire, am fost primit de prinţesa Juliana. Ea îmi spuse părerea lui David. Doctorul se temea că prezenţa mea neaşteptată să nu-i provoace o emoţie prea mare. Floarea-Mariei îşi revenise din leşin şi-mi spunea că

nu era nimic alarmant, totul fiind pricinuit de o mare slăbiciune.

La început m-a fulgerat un gînd oribil. Am crezut că mi se ascunde o mare nenorocire, sau că vor să mă pregătească s-o aflu, dar superioara îmi spuse :

«Îți afirm, monseniore, că prințesa Amélie e în afară de pericol. Un medicament întăritor pe care i l-a dat doctorul David i-a refăcut puterile»

Nu mă puteam îndoi de vorbele superioarei, am crezut-o și așteptam noutăți de la fiica mea cu o nerăbdare chinuitoare.

După un sfert de oră de neliniște, David reveni. Mulțumită Domnului, fetei îi era mai bine și a vrut să-și continue veghea în biserică, consimțind numai să îngenuncheze pe o pernă. Și cum mă revoltam și mă indignam că superioara și doctorul i-au satisfăcut dorința, adăugînd că mă împotrivesc categoric la acest chin, David mi-a răspuns că ar fi periculos să mă opun voinței fiicei mele într-un moment în care se află sub imperiul unei mari tensiuni nervoase și că, de altfel, se înțelesese cu prințesa Juliana ca biata copilă să părăsească biserica la ora utreniei, ca să se odihnească puțin și să se pregătească pentru ceremonie.

«E deci acum în biserică?» am întrebat eu.

«Da, monseniore, dar după o jumătate de ceas va ieși».

Am cerut să fiu condus la tribuna noastră dinspre nord de unde se pot vedea în întregime stranele.

Acolo, în mijlocul beznei acelei mari biserici, luminată doar de palida rază a candelei din altar, am văzut-o îngenuncheată lîngă grilaj, cu mîinile împreunate, rugîndu-se cu fervoare.

Am îngenunchеat și eu cu gîndul la copilul meu.

Sună ora trei. Două surori care ședeau în strane și nu o slăbeau din ochi, veniră acum să-i vorbească încet. După cîteva momente, ca își făcu semnul crucii, se ridică și trecu prin fața altarului cu pasul sigur. Și totuși, draga mea, cînd trecu pe sub candelă, fața ei îmi păru la fel de albă ca vălul lung care plutea în jurul ei.

Am ieșit imediat din tribună, vrînd să mă duc s-o întîlnesc, dar mă temeam ca o nouă emoție să n-o împiedice să se odihnească puțin. L-am trimis pe David să vadă cum se simte. El s-a înapoiat, spunîndu-mi că fata se simte mai bine și că va încerca să doarmă puțin.

Rămîn la mănăstire pentru ceremonia care va avea loc mîine. Mă gîndeam acum, draga mea, că e inutil să-ți trimit această scrisoare incompletă. O voi termina mîine, povestindu-ți întîmplările din această tristă zi.

Pe curînd dar, draga mea, sînt zdrobit de durere, plînge-mă!"

13 IANUARIE

Rudolf către Clémence

„Treisprezece ianuarie... aniversare acum de două ori sinistră !!!

Draga mea... o pierdem pentru totdeauna!

Totul s-a sfîrșit... totul!

Ascultă această povestire:

E deci adevărat... încerci o voluptate cumplită recapitulînd amănuntele unei dureri oribile.

Ieri, mă plîngeam că împrejurările te-au reținut departe de mine... Azi, Clémence, mă bucur că nu ești aici : ai suferi prea mult...

Azi dimineață, abia atipisem, cînd am fost trezit de dangătul clopotelor... Am tresărit de spaimă, totul mi s-a părut funebru, s-ar fi zis că sunau a îngropăciune.

Într-adevăr, fiica mea e moartă pentru noi, moartă, auzi! De azi încolo, Clémence, va trebui să porți doliul după dînsa în inima dumitale, în inima dumitale atît de maternă în ce-o privește... Ca fata noastră să fie înmormîntată sub lespedea unui mormînt sau sub bolta unei mănăstiri... pentru noi care e deosebirea?

Începînd de azi, auzi, Clémence, trebuie să o socotim moartă... De altfel e atît de slabă, sănătatea ei minată de atîtea suferințe, de atîtea zguduiri, e atît de șubredă... De ce atunci să nu ne gîndim la cealaltă moarte a ei, mai desăvîrșită? Fatalitatea nu renunță la drepturile ei...

Și de altfel, după scrisoarea mea de ieri, trebuie să înțelegi că pentru ea ar fi fost o fericire mai mare să fie moartă. Moartă.... aceste șase litere mi se par stranii... nu găsești? Cînd le scrii gîndindu-te la o fiică adorată, o fiică atît de frumoasă, atît de fermecătoare, de o bunătate atît de îngerească... Abia optsprezece ani și moartă pentru lume!... De fapt pentru noi și pentru ea la ce bun să lîncezească suferind în sumbra liniște a acestei mănăstiri? Ce însemnătate are că trăiește, dacă e pierdută pentru noi? Trebuie oare să iubească atît de mult viața pe care fatalitatea i-a hărăzit-o?

Ce-ți spun acum e groaznic... E un egoism sălbatic în dragostea părintească!...

La amiază, călugărirea ei s-a săvîrșit cu mare solemnitate. Ascuns în dosul draperiilor tribunei

noastre, am fost de față... Am resimțit, cu și mai multă putere, toate emoțiile sfîșietoare de cînd a început noviciatul ei.

Lucru curios! Ea e iubită, lumea crede că e atrasă de viața reiligioasă printr-o vocație irezistibilă ; călugărirea ei ar trebui să apară ca un eveniment fericit pentru dînsa, dar, dimpotrivă, o tristețe nespusă apăsa asupra celor de față.

În fundul bisericii, în mijlocul asistenței, am zărit doi subofițeri din garda mea, doi bătrîni și aprigi soldați, plecîndu-și capetele și plîngînd.

S-ar fi zis că plutea în aer un dureros presentiment... cel puțin dacă era întemeiat, el nu se împlinea decît pe jumătate.

O dată ceremonia călugăririi terminată, copila noastră a fost condusă în fața consiliului canonicilor, unde urma să aibă loc numirea noii superioare...

Mulțumită privilegiului meu suveran, m-am dus în acea sală s-o aștept pe Floarea-Mariei la înapoierea în biserică. Sosi curînd... Emoția și slăbiciunea îi erau atît de mari, încît două surori o susțineau... Am fost speriat mai puțin de paloarea cît de surîsul ei... Mi s-a părut că exprimă un fel de satisfacție sumbră...

Clémence, îți spun, poate curînd vom avea nevoie de curaj, mult curaj... Presimt că dragul nostru copil e atins de suflul morții...

De fapt, viața ei ar fi atît de tristă...

Iată, pentru a doua oară îmi spun, gîndindu-mă la moartea posibilă a fiicei mele, că această moarte ar pune capăt crudei ei existențe... E un gînd înfiorător... Dar dacă această nenorocire trebuie să ne lovească, e mai bine să fim pregătiți, nu-i așa, Clémence?

Floarea-Mariei intră deci în marea sală a Consiliului. Toate stranele sînt ocupate pe rînd de călugăriţe. Ea se duce să se aşeze, modestă, în ultimul loc din rîndul de pe stînga, rezemîndu-se de braţul unei surori, fiind încă foarte slăbită.

Prinţesa Juliana, ia loc, în capul scării, avînd de o parte pe marea stareţă, de alta pe o a doua demnitară, care ţine în mînă cîrja de aur, simbolul autorităţii mănăstireşti.

Se lasă o tăcere adîncă, prinţesa Juliana se ridică, ia cîrja în mînă şi spune cu voce gravă şi emoţionată :

«Dragele mele fiice, vîrsta mea înaintată mă sileşte să încredinţez unor mîini mai tinere acest semn al puterii mele spirituale, şi arată cîrja ei. Sînt autorizată printr-o bulă a Sfîntului nostru Părinte ; voi prezenta deci binecuvîntării monseniorului arhiepiscop de Oppenheim şi aprobării A.S.R. marelui duce, suveranul nostru, scumpele mele fiice, pe aceea care prin alegerea voastră va fi desemnată să mă urmeze. Marea noastră superioară vă va aduce la cunoştinţă rezultatul acestei alegeri. Aceleia pe care o veţi alege, îi voi încredinţa cîrja şi inelul meu.»

Nu-mi luam ochii de la fiica mea.

În picioare, în strană, cu ambele mîini încrucişate pe piept, cu ochii plecaţi, pe jumătate învăluită în vălul alb şi în cutele lungi ale rasei negre, stătea nemişcată şi gînditoare. Nu crezusem nici o clipă că va fi aleasă, numirea ei nu-mi fusese comunicată de către superioară decît mie.

Marea stareţă luă un registru şi citi :

«Fiecare dintre scumpele noastre surori, aşa cum cere regula, au fost invitate acum opt zile să-şi depună votul în mîinile sfintei noastre mame şi să ţină tăinuită această alegere pînă în clipa de faţă.

În numele sfintei noastre mame, declar că una dintre voi, scumpele mele surori, prin cuviosia ei exemplară, prin virtuțile ei îngerești, a meritat sufragiul unanim al comunității, și aceasta este sora noastră Amélie, pe viață prea înaltă și prea puternică prințesă de Gerolstein».

La aceste cuvinte, un fel de murmur de satisfacție, de surpriză și de fericire făcu înconjurul sălii. Toate privirile călugărițelor se îndreptară spre fata mea cu o expresie de caldă simpatie. Cu toate apăsătoarele mele preocupări, am fost eu însumi mișcat de această numire, care, făcută izolat și în secret, obținuse totuși o asemenea unanimitate.

Floarea-Mariei, surprinsă la culme, păli și mai mult, genunchii îi tremurau atît de tare, că fu nevoită să se sprijine cu o mînă de marginea stranei.

Superioara reluă, cu o voce sonoră și gravă :

«Scumpele mele fiice, o considerați pe sora Amélie drept cea mai demnă și mai merituoasă dintre voi toate? O recunoașteți drept superioara voastră spirituală? Ficcare dintre voi să-mi răspundă pe rînd, scumpele mele fiice!»

Și ficcare călugăriță răspunse cu glas tare :

«Liberă și din voia mea am ales și aleg pe sora Amélie ca sfînta mea mamă și superioară».

Cuprinsă de o emoție nespusă, biata mea copilă căzu în genunchi, își împreună mîinile și rămase astfel pînă cînd fiecare vot fu pronunțat.

Atunci, superioara, depunînd cîrja și inelul în mîinile maicii superioare, înaintă către fiica mea ca să o ia de mînă și să o conducă la fotoliul rezervat stareței.

Prietena mea, dulcea mea prietenă, m-am întrerupt un moment ; mi-a trebuit curaj ca să-ți pot descrie această scenă sfîșietoare :

«Ridică-te, iubita mea fiică, îi spuse maica stareță, vino să-ți iei locul care-ți aparține, l-ai dobîndit prin virtuțile îngerești și nu prin rangul dumitale».

Zicînd aceste vorbe, venerabila prințesă se aplecă spre fiica mea s-o ajute să se ridice.

Floarea-Mariei făcu, tremurînd, cîțiva pași, apoi, ajungînd în mijlocul sălii consiliului canonicilor, se opri și spuse cu vocea fermă și cu un calm care m-a surprins :

«Iartă-mă, sfințită maică... aș dori să vorbesc surorilor mele».

«Ocupă mai întîi, scumpa mea fiică, fotoliul destinat stareței, spuse prințesa. De acolo va trebui să le vorbești.»

«Acest loc, sfințită maică... nu poate fi al meu», răspunse Floarea-Mariei cu o voce puternică deși tremurătoare.

«Ce spui, scumpa mea fiică?»

«O atare înaltă demnitate nu e făcută pentru mine, sfințită maică».

«Dar voința tuturor surorilor dumitale te cheamă la această cinste»

«Îngăduiți-mi, sfîntă maică, să fac aici, în genunchi, o spovedanie solemnă. Surorile mele vor vedea, și dumneata de asemenea, că cea mai umilă situație nu e destul de umilă pentru mine».

«Modestia dumitale te depășește, scumpa mea fiică», spuse superioara cu blîndețe, socotind că nefericita copilă se supunea unui simțămînt de umilință exagerată.

Dar eu ghicisem ce fel de spovedanie voia să facă Floarea-Mariei. Cuprins de panică, strigai cu o voce rugătoare :

«Copilul meu... te conjur!.

La aceste cuvinte... ca să-ți spun, draga mea, ce am citit în adîncul privirii Floarei-Maria, e peste putință... Așa că vei afla numaidecît că m-a înțeles... da, a înțeles că va trebui să fim părtași la rușinea acelei mărturisiri... A înțeles că după asemenea destăinuiri, puteam fi acuzat și eu că am mințit... căci lăsasem totdeauna să se înțeleagă că Floarea-Mariei nu se despărțise niciodată de mama ei...

La acest gînd, biata copilă s-a simțit vinovată de o mare ingratitudine față de mine... Nu a avut puterea să mai continue, tăcu și, copleșită, își aplecă fruntea.

«Încă o dată, scumpa mea fiică, reluă superioara, modestia dumitale te depășește... unanimitatea vocilor surorilor dumitale îți dovedește cît ești de demnă să mă înlocuiești... Tocmai pentru că ai participat la plăcerile lumești, renunțarea dumitale la aceste plăceri este cu atît mai merituoasă... Nu e alteța-sa prinseța Amélie care e aleasă, ci sora, Amélie... Pentru noi viața dumitale a început din clipa în care ai pus piciorul în casa Domnului... și această viață exemplară și sfîntă o recompensăm... Îți voi spune mai mult, scumpa mea fiică, chiar dacă înainte de a intra în acest lăcaș viața dumitale ar fi fost atît de rătăcită pe cît a fost dimpotrivă, curată și lăudabilă, virtuțile evanghelice pe care le-ai practicat de cînd ești aici ar ispăși și răscumpăra în ochii Domnului un trecut oricît de vinovat ar fi fost... Acestea zise, scumpa mea fiică, judecă dacă modestia dumitale nu poate fi împăcată».

Aceste vorbe ale superioarei au fost, după cum îți închipui, draga mea, cu atît mai prețioase pentru Floarea-Mariei, cu cît socotea că amintirile trecutului nu pot fi înlăturate.

Din nefericire, această scenă o zguduise grozav.

«Cred că te-am convins, scumpa mea fiică, reluă prințesa Juliana, și nu vei căsuna o atît de mare durere surorilor dumitale, refuzînd această dovadă a încrederii și afecțiunii lor».

«Nu, sfîntă maică, răspunse ea cu un accent care m-a izbit, cu vocea din ce în ce mai slabă, cred că sînt acum în măsură să primesc... Dar cum mă simt tare obosită, dacă îmi dai voie, sfințită maică, ceremonia consacrării mele să nu aibă loc decît după cîteva zile...»

«Va fi cum dorești, iubita mea fiică, dar în așteptare ca demnitatea să primească binecuvîntarea și consacrarea, ia acest inel... Vino la locul dumitale... Scumpele noastre surori îți vor aduce omagiul lor după regula noastră».

Și superioara, punînd inelul pastoral în degetul Floarei-Maria, o conduse la fotoliul rezervat stareței.

A fost un spectacol pe cît de simplu pe atît de emoționant. Lîngă fotoliul în care ședea, stătea de o parte marea superioară, purtînd cîrja de aur, și de alta prințesa Juliana. Fiecare călugăriță se înclina în fața fiicei noastre și îi săruta mîna. Vedeam cum cu fiecare clipă emoția îi creștea ; leșină înainte ca procesiunea surorilor să se fi terminat.

Închipuie-ți spaima mea!... Am dus-o în apartamentul superioarei... David, care nu părăsise încă mînăstirea, veni în grabă și îi dădu primele îngrijiri. Numai de nu m-ar fi înșelat cu privire la starea ei, cînd m-a asigurat că acest nou acces n-avea drept cauză decît o mare slăbiciune de pe urma postului, oboselilor și lipsei de somn ce și le impusese fiica mea în timpul asprului și lungului noviciat...

L-am crezut, căci într-adevăr trăsăturile ei angelice, deși de o paloare îngrozitoare, nu trădau nici o suferință cînd și-a revenit în simțiri. Am fost chiar surprins de seninătatea ce iradia pe frumoasa ei frunte. Din nou această liniște îmi inspira teamă ; mi se părea că ascunde tainica nădejde a unei izbăviri apropiate...

Superioara se înapoiase în sala de consiliu ca să ridice ședința. Rămăsei singur cu fata mea.

După ce m-a privit în tăcere cîteva momente, mi-a spus :

«Dragă tată, poți ierta nerecunoștința mea? Vei putea uita că în clipa în care urma să fac acea cumplită mărturisire, mi-ai cerut îndurare?»

«Taci... te rog».

«Și nu m-am gîndit, reluă ea cu amărăciune, că spunînd în fața tuturor din ce prăpastie a depravării m-ai scos... însemna să dezvălui o taină pe care ai păstrat-o din dragoste pentru mine... însemna să te acuz în fața lumii, pe dumneata, tatăl meu, că ai comis o înșelătorie la care nu te resemnaseși decît pentru a-mi asigura o viață strălucită și onorată... Oh! mi-o vei putea oare ierta?»

În loc să-i răspund, mi-am lipit buzele de fruntea ei și ea simți cum îmi curgeau lacrimile.

După ce mi-a sărutat mîinile de mai multe ori, mi-a spus :

«Acum mă simt mai bine, acum, că mă văd, așa cum se spune în ordinul nostru, moartă pentru lume, aș vrea să dau unele dispoziții în favoarea cîtorva persoane, dar cum tot ce posed e al dumitale, mă împuternicești, tată?»

«Te mai îndoiești?... Dar te rog mult, nu avea gînduri atît de sinistre... Mai tîrziu te vei ocupa și de asta; n-ai vreme?»

«Fără îndoială, dragă tată, mai am vreme destulă de trăit...» adăugă ea cu un accent care, nu știu de ce, mă făcu să tremur din nou.

Mă uitai la ea cu atenție, nici o schimbare pe chipul ei nu îndreptățea vreo îngrijorare.

«Da, mai am multă vreme de trăit, repetă ea, dar nu mai trebuie să mă ocup de cele lumești... fiindcă de azi renunț la tot ce mă leagă de lume. Te rog, nu mă refuza...»

«Poruncește.. voi face ce dorești...»

«Aș vrea ca duioasa mea mamă să păstreze mereu, în micul salon unde stă de obicei, gherghiefu meu de brodat, cu tapiseria pe care o începusem».

«Dorințele tale vor fi împlinite, copila mea. Apartamentul tău a rămas așa cum era în ziua în care ai părăsit palatul ; pentru că tot ce a fost al tău este pentru noi obiectul unui cult religios... Clémence va fi foarte mișcată că te-ai gîndit la dînsa...»

«Cît pentru tine, dragă tată, ia te rog marele meu fotoliu de abanos, în care am meditat atît, am visat atît...»

«Îl voi așeza lîngă al meu, în cabinetul meu de lucru și te voi vedea în fiecare zi șezînd lîngă mine, cum o făceai adeseori», îi spusei nepuîndu-mi stăpîni lacrimile.

«Acum aș vrea să las cîteva amintiri celor ce mi-au arătat atîta afecțiune cînd eram nefericită. Doamnei Georges aș vrea să-i dau mapa mea de scris de care mă slujeam în ultima vreme. Acest dar are oarecare semnificație, adaugă ea cu un surîs blînd, fiindcă dînsa, la fermă, a început să mă învețe să scriu. Cît pentru venerabilul preot de la Bouqueval, care m-a inițiat în cele sfinte, îi dăruiesc frumosul Crist din capela mea...»

«Bine, copila mea dragă !»

«Aș dori să trimit diadema mea de perle, bunei, micuței Rigolette... E o bijuterie simplă și o va putea purta pe frumosul ei păr negru. Și apoi, dacă ar fi posibil, deoarece știți unde se află Martial și Lupoaica în Algeria, aș vrea ca această femeie curajoasă care mi-a salvat viața, să aibă crucea mea de aur, emailată... Aceste amintiri, dragă tată, vor fi date celor ce le trimit, din partea Floarei-Maria».

«Voi executa întocmai dorințele tale... N-ai uitat pe nimeni? Caută bine... Printre cei ce te iubesc nu e cineva foarte nenorocit? Tot atît de nenorocit ca mama ta și ca mine... Cineva, care resimte tot atît de dureros ca și noi intrarea ta în mănăstire?»

Biata copilă mă înțelese, îmi strînse mîna, o ușoară îmbujorare coloră pentru o clipă fața ei palidă. Luînd-o înaintea unei întrebări pe care se temea fără îndoială să mi-o pună, îi spusei:

«Îi merge mai bine... Viața lui nu mai este în primejdie...»

«Și tatăl lui?»

«E și el mai bine... Și lui Henri ce-i dai?... O amintire de la tine i-ar fi o mîngîiere atît de scumpă și de prețioasă!...»

«Tată... oferă-i iconostasul meu. Vai! l-am udat adesea cu lacrimile mele, rugîndu-mă lui Dumnezeu să-mi dea puterea să-l uit pe Henri, nefiind demnă de dragostea lui...»

«Cît de fericit va fi că ai avut un gînd și pentru el!».

«Cît despre azilul pentru orfanele și fetele părăsite de părinții lor, aș dori, dragă tată, ca...»

Aici scrisoarea lui Rudolf era întreruptă de aceste cuvinte aproape neciteț e :

„Clémence... Murph va termina această scrisoare, nu-mi mai simt capul ; sînt înnebunit... Ah ! 13 ianuarie !“

Sfîrşitul scrisorii, cu scrisul lui Murph, era astfel conceput :

„Doamnă,

Din ordinul alteţei-sale regale completez relatarea. Cele două scrisori ale monseniorului au pregătit, desigur, pe alteţea-voastră regală pentru vestea zdrobitoare ce-mi rămîne să-i comunic eu.

Acum trei ore monseniorul era ocupat să scrie alteţei-voastre regale. Aşteptam într-o cameră alăturată să-mi dea scrisoarea ca să v-o trimit imediat printr-un curier. Deodată o văzui intrînd pe prinţesa Juliana cu un aer consternat.

«Unde e alteţa sa regală?» întrebă ea foarte agitată.

«Prinţesă, monseniorul scrie marii ducese noutăţile zilei».

«Sir Walter, trebuie să comunici monseniorului o veste cumplită. Eşti prietenul lui... te rog să i-o comunici... Venind de la dumneata, lovitura va fi poate mai puţin groaznică».

Am înţeles totul, am socotit mai prudent să mă însărcinez eu cu această tristă comunicare... Superioara adăugă că prinţesa Amélie se stinge încet şi că monseniorul trebuie să se grăbească să primească ultimele suspine ale fiicei lui. N-aveam din păcate vreme să fac uz de menajamente. Am intrat în salon ; alteţa-sa regală observă paloarea mea :

«Vii să-mi comunici o nenorocire!...»

«O nenorocire ireparabilă, monseniore... Curaj!..»

«Ah, presimţirile mele!...» strigă el.

Fără să mai adauge un cuvînt, alergă la mănăstire. L-am însoţit.

Din apartamentul superioarei, prințesa Amélie fusese transportată în chilia ei, după ultima întrevedere cu monseniorul. Una din surori o veghea. După o oră ea băgă de seamă că glasul prințesei Amélie, care îi vorbea din cînd în cînd, slăbea și se stingea treptat-treptat. Sora se grăbi s-o anunțe pe superioară. Doctorul David fu chemat. A crezut că remediază această nouă istovire printr-un medicament întăritor, dar zadarnic, pulsul de abia se mai simțea... Recunoscu, disperat, că emoțiile repetate epuizînd puținele puteri ale prințesei Amélie, nu mai era nici o speranță de salvare.

Atunci sosi monseniorul. Prințesa Amélie tocmai primise ultima împărtășanie. Îi mai rămăsese un licăr de viață. Într-una din mîinile ei încrucișate pe piept ținea crenguțele uscate ale micului ei trandafir.

Monseniorul căzu în genunchi la căpătîiul ei plîngînd cu hohote:

«Fiica mea... Copilul meu iubit!...» strigă el cu o voce sfîșietoare.

Prințesa Amélie îl auzi, își întoarse capul spre el, deschise ochii, încercă să-i surîdă și spuse cu vocea sfîrșită:

«Dragă tată... iartă-mă... și lui Henri... și bunei mele mame, iertare...»

Acestea au fost ultimele ei cuvinte. După o oră de agonie liniștită ea își încredință sufletul Domnului.

După ce fiica lui își dădu ultimul suspin, monseniorul nu mai scoase un cuvînt... Calmul și tăcerea lui erau înspăimîntătoare... A închis ochii prințesei, a sărutat-o de mai multe ori pe frunte, a luat crenguțele micului trandafir și a ieșit din chilie.

L-am urmat. A revenit în clădirea exterioară a mănăstirii și, arătîndu-mi scrisoarea pe care o începuse către alteța-voastră regală și căreia zadarnic a vrut să-i mai adauge cîteva cuvinte, căci mîna îi tremura prea tare, îmi spuse :

«Mi-e peste putință să scriu... Sînt zdrobit... îmi pierd mințile! Scrie marii ducese că nu mai am fiică!»

Am executat ordinele monseniorului.

Să-mi fie îngăduit, în calitate de cel mai vechi servitor al lui, să rog mult pe alteța-voastră regală să-și grăbească reîntoarcerea în măsura în care sănătatea domnului conte d'Orbigny o va îngădui. Numai prezența alteței-voastre regale ar putea îmblînzi disperarea monseniorului... Vrea s-o vegheze pe fiica lui pînă în ziua în care va fi înhumată în marea capelă ducală.

Mi-am îndeplinit această tristă sarcină, binevoiți a scuza incoerența scrisorii și a primi expresia respectuosului meu devotament cu care am onoarea a fi al alteței-voastre regale.

Prea supus servitor
Walter Murph"

În ajunul serviciului funebru al prințesei Amélie, Clémence sosi la Gerolstein împreună cu tatăl ei.

Rudolf nu fu singur în ziua funeraliilor fiicei sale.

Cuprins

Partea a opta

Șugubățul	7
Contraste	17
Prim-portărelul Boulard	22
François Germain	31
Rigolette	35
Groapa cu lei	44
Complotul	52
Povestitorul	67
Gringolet și Spintecătorul	79
Triumful lui Gringolet asupra lui Gargousse	87
Un prieten necunoscut	102
Eliberarea	113
Pedepsirea	120
Banca săracilor	131

Partea a noua

Complicii	149
Rudolf și Sarah	160
Răzbunarea	174
Furens amoris	185
Vedeniile	191
Spitalul săracilor	199
Vizita	203
Domnișoara de Fermont	213
Floarea-Mariei	222

Nădejde 231
Tatăl şi fiica 239
Devotament 252
Căsătoria 257
Bicêtre 267
Învăţătorul 280
Morel, şlefuitorul 292

Partea a zecea

Ultima toaletă 305
Martial şi Cuţitarul 317
Mîna lui Dumnezeu 322

Partea a unsprezecea

Gerolstein 337
Gerolstein 346
Gerolstein 356
Prinţesa Amélie 367
Amintirile 380
Mărturisiri 384
Ceremonia 390
13 ianuarie 397

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024